

קל"ח

5	הקדמת המו"ל	
6	יחוד האין סוף ב"ה הוא	א
9	רצונו של המאציל ית"ש הוא רק טוב	ב
13	תכלית בריאת העולם הוא להיות מיטיב	ג
13	רצה הא"ס ב"ה להיות מיטיב הטבה שלמה, שלא יהיה אפילו בושת למקבלים אותו	ד
16	הספירות	ה
18	כל ספירה היא מדה אחת מן המדות של א"ס ב"ה	ו
20	הספירות אפשר שיאירו בהארה רבה או בהארה מועטת	ז
24	יכולות הספירות ליראות בדמיונות אפילו הפכיים זה לזה	ח
	אף על פי שנראים הדמיונות בספירות, אף על פי כן אין נראה צורה כצורה גשמית ח"ו	ט
28	פעולת המאציל דרך הספירות	י
30	ענין התמונה והדמיון הנמצא בספירות הוא יוצא מספירת המלכות	יא
31	כללות כל ההנהגה הסובבת עד תשלומה, וכן כללות כל הנמצאים, הוא רק ענין אחד וסדר אחד שתיקן המאציל ית"ש	יב
33	עגולים ויושר	יג
35		יד
36	אסור לשאול לפני הכתר	טו
38		טז
39		יז
41		יח
41		יט
42		כ
42		כא
43		כב
43		כג
44		כד
46		כה
48		כו
51		כז
56		כח
57		כט
62		ל
72	א"ק	לא
78	ענין הפנים	לב
83	עסמ"ב דא"ק	לג
85		לד
88		לה
90		לו
92		לז

קל"ח

94		לח
95		לט
99		ט
100		מא
103		מב
103		מג
105		מד
106		מה
107		מו
109		מז
		מח
		מט
		נ
		נא
		נב
		נג
		נד
		נה
		נו
		נז
		נח
		נט
		ס
		סא
		סב
		סג
		סד
		סה
		סו
		סז
		סה
		סט
		ע
		עא
		עב
		עג
		עד
		עה
		עו
		עז
		עח

קל"ח

		עט
		פ
		פא
		פנ
		פג
		פד
		פה
		פו
		פז
		פח
		פט
		צ
		צא
		צב
		צג
		צד
		צה
		צו
		צז
		צה
		צט
		ק
		קא
		קב
		קג
		קד
		קה
		קו
		קז
		קח
		קט
		קי
		קיא
		קיב
		קיג
		קיד
		קטו
		קטז
		קזי
		קיד
		קיט

קל"ה

		קב
		קבא
		קבב
		קבג
		קבד
		קבה
		קבו
		קבז
		קבח
		קבט
		קל
		קלא
		קלב
		קלג
		קלד
		קלה
200		קלו
202		קלז
203		קלח

קל"ח

הקדמת המו"ל

יש לדעת שהמחבר משתמש עם מילה עילה ועלול הרבה, והם שורש וענף וסיבה ומסובב.

קל"ח

א יחוד האין סוף ב"ה הוא, שרק רצונו¹ ית', הוא הנמצא, ואין שום רצון אחר נמצא אלא ממנו, על כן הוא לבדו שולט, ולא שום רצון אחר. ועל יסוד זה בנוי כל הבניין.

יסוד האמונה ועיקר החכמה² הוא יחודו העליון ית"ש, לפיכך זה מה שצריך לבאר ראשונה. וזה, כי כל חכמת האמת אינה אלא חכמה מראה אמיתת האמונה³, להבין כל מה שנברא או שנעשה בעולם⁴, איך יוצא מן הרצון העליון, ואיך מתנהג הכל בדרך נכון מן האל האחד ב"ה, לגלגל הכל להביאו אל השלמות הגמור באחרונה⁵. ופרטות החכמה הזאת הוא רק פרטות ידיעת ההנהגה בכל חקותיה ומסיבותיה⁶. נמצא המונח הראשון של

- מאיר הפתחים -

¹ באומרו רצונו יש בזה ב' דברים שצריכים להבין: א', לאפוקי עצמותו. ב' מהו רצונו ית'. לגבי עצמותו, עי' זהר פנחס (רנז ע"ב) דכל ספירה אית לה שם ידיע כו' ובאלין שמהן מארי עלמא איהו אתפשט ואתקרי בהון ואתכסי בהון ודר בהון כנשמתא לגבי אברים דגופא. תרגום: שכל ספירה יש לה שם ידוע וכו', ובאלו השמות אדון העולם הוא מתפשט ומולך בהם ונקרא בהם ונתכסה בהם, וגר בהם כנשמה אצל אברי הגוף.

עי' ע"ח שער עג"י פרק ב: וכשעלה ברצונו להאציל הנאצלים ולברוא הנבראים לסיבה נודעת, והוא ליקרא רחום וחנון. מקור לשון עלה ברצון הוא בזהר (ח"א פו ע"ב ועוד) כד סליק ברעותא דקב"ה למברי עלמא [תרגום: כאשר עלה ברצון הקב"ה לברא העולם]. והרצון הוא בחי' הכתר, ועי' בספד"צ ד ע"ב ביה סליקו וביה סלקין, שבכתר כל אורות עולים לתיקון, שכל אור יוצא דרך זיווג של העליונים וכל זיווג של עליונים בא תמורת עליית מ"ן אבל בתחילת העולם לא היה מי שיעלה מ"ן ולכן סליק לבד, אבל ברצון שהוא בחי' הכתר, שורש הכל.

² עי' & שחכמה נקרא ראשית שהוא ראשית הקומה [עי' זהר פנחס רנז ע"ב: כפום דרגא דיליה דאתקרי יש מאין ודא חכמה עלאה [תרגום: כפי מדרגתו נקרא יש מאין וזוהי החכמה העליונה], וכן עי' אד"ז רצ ע"א: האי חכמתא אקרי עדן והאי עדן אתמשך מעדן עלאה סתימאה דכל סתימן ומהאי עדן אקרי שירותא בעתיקא לא אקרי לא הוי שירותא וסיומא ובגין דלא הוי ביה שירותא וסיומא לא אקרי אתה בגין דאתכסייא ולא אתגלייא ואקרי הוא ומאתר דשירותא אשתכח אקרי אתה ואקרי אב דכתיב (ישעיה סג) כי אתה אבינו. תרגום: חכמה זו נקראת עדן. והעדן הזה נמשך מהעדן העליון הסתום מכל הסתומים, ומהעדן הזה נקרא תחילה. בעתיקא אינו נקרא, אין בו התחלה וסוף. ולפי שלא היו בו התחלה וסוף, לכן אינו נקרא "אתה", לפי שהוא מכוסה ואינו מתגלה ונקרא "הוא". וממקום שנמצא התחלה נקרא אתה, ונקרא אב, שנאמר "כי אתה אבינו".]] וכתר שהוא אמונה [אמונה היא למעלה מהשכל (פתח נקודות יח בית נתיבות)]. מעל זה ולכן מה שנובע מתוך החכמה היא כענף ושורש, אמנם בכתר מאחר שהוא בגדר א"ס [עי' תיקו"ז עו ע"ב: אין סוף אתקרי מלגאו כתר עלאה מלבר] הוא בגדר של יסוד ונבנה עליו.

³ עי' דעת תבונות אות לד: אבל יחודו, אדרבא, זה מתגלה ומתברר לנו בירור גמור. ונמשך לנו מזה שלא די שהוא מתברר לנו, אלא שחייבים אנחנו להשיב אל לבנו הידיעה הזאת, לתקוע אותה בלבבנו בישוב גמור בלי שום פקפוק כלל. והוא מה שמצוינו משה רבנו ע"ה מפי הגבורה (דברים ד ט): וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד³. עי' זהר ח"ב קסא ע"א: אי תימא מלה זעירא היא למנדע הא כתיב וידעת היום והשבות אל לבבך כי יהו"ה הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד הכא תליא כל רזא דמהימנותא למנדע מגו דא רזא דכל רזין למנדע סתימו (נ"א רזא דכל וכו') דכל סתימין יהו"ה אלהים שם מלא וכלא חד אתה הראת לדעת הכא רזא דרזין לאינן ידעי מדין.

תרגום: אם תאמר דבר קטן הוא לדעת הרי כתוב וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד כאן תלוי כל סוד האמונה לדעת מתוך זה סוד כל הסודות לדעת סתר (סוד של כל) כל הנסתרים יהו"ה אלהים שם מלא והכל אחד אתה הראת לדעת כאן סוד הסודות ליודעי מדין.

כל חכמת האמת היא לימוד האמונה (שהוא מעל השכל כנ"ל הערה הקודמת), אמנם יתכן שכוונתו להביא את זה למעשה, והוא באמונה שלנו.

עי' לקמן הערה 197.

⁴ ב' הה"ן? ללא מה שנוצר, שכאן יציאה לפועל שהוא רק בב' הה"ן.

⁵ עי' ת"ז קמב ע"ב: אשכחנא תקונא כגוונא דא, אה"ה כתר עלאה, יהו"ה עמודא דאמצעיתא, אדנ"י שכינתא תתאה. וצ"ע אם ג' דברים אלה הם.

⁶ אבל יציאתה מהרצון העליון אי אפשר בפרטות אלא רק בכללות ובגדר רצוא ושוב, עי' לקמן הערה 9.

קל"ח

החכמה הזאת, שלכל מה שאנחנו רואים, בין בגופים הברואים ובין במקרים המתילדים בזמן, לכולם כאחד יש אדון אחד לבדו ברוך שמו, שהוא העושה כל זה, המנהיג כל זה, שדרכי מעשיו והנהגתיו הוא מה שאנו מבארים ומודיעים בחכמה הזאת. אם כן, זהו מה שיש לנו לבאר בראשונה, כל שכן שזה הענין עצמו הוא יסוד לבריאה עצמה, כמו שנבאר בעז"ה. ובהביננו זה הענין, נבין בדרך עיקר ענין הבריאה על מה היא מיוסדת. על כן זה ראוי לבאר ודאי ראשונה.

חלקי המאמר הזה ב' ח"א, יחוד הא"ס ב"ה וכו', והוא ענין יחוד העליון. ח"ב, ועל יסוד זה כו', והוא שהיחוד הוא היסוד גם לנאצלים ונבראים עצמם.

חלק א' יש בו ה' הבחנות: הבחנה הא', יחוד הא"ס ב"ה הוא, פ"י כי כבר ידעת שעצמות המאציל ית' אין אנו מדברים ממנו כלל, והוא בעל הרצון⁷. אך כל מה שאנו מדברים אינו אלא מרצונו הכל יכול והבלתי תכלית⁸, שזה מותר לנו יותר לדבר בו⁹, וגם בזה יהיה לנו הגבול עד היכן נוכל להתבונן¹⁰, וכדלקמן. אך על כל פנים, כיון שאין אנו עוסקים בעצמות, אלא ברצונו יותר מותר לנו להתבונן.

והנה המאציל העליון ב"ה וית"ש יש לנו להאמין שהוא יחיד בכל עניניו, פירוש, שהוא יחיד במציאות שהוא לבדו מוכרח המציאות¹¹ ואין אחר כלל. ושהוא יחיד בשליטה. וזה פשוט שהוא נמשך מן הקודם כיון שהוא יחיד במציאותו, פשיטא שיהיה הוא לבדו שולט, שהרי כל אחד שיש עתה הוא רק עלול ממנו. אף על פי כן, גם זאת היא ידיעת אמונה בפני עצמה, כי היו יכולים המינים לומר ח"ו, שאמת הוא שבתחלה היה לבדו, והוא רצה וברא ברואים, אך כיון שברא ברואים בעלי רצון, היה אפשר, לולא יחודו השלם, שהרצונות האלה שברא יהיו מעכבים על יד רצונו. פירוש, כיון ששםם בעלי בחירה, הרי הם יכולים לבחור גם הפך מרצונו. ולא זו בלבד, כי גם מהלך מקרי העולם לכאורה מראים כן, כי הוא ברא העולם לטובה, אך ברא הס"א שהיא רעה, וברא האדם בעל בחירה, שיכולים להיות רשעים. בא האדם והרשיע לעשות, קילקל מעשיו, והפצו של מקום ח"ו לא הצליח. וישראל שחטאו אין ישועתה להם ח"ו, אלא חטאו וחוטאים, על כן יהיו תמיד כך גולים ומעונים. כי מאין להם הישועה, והרי הכתוב אומר, לְמִרְוֹת עֵינֵי כְבוֹדוֹ¹² (ישעיה ג ח), צור ילדך תשי¹³ (דברים לב א). על כן צריכה הידיעה הזאת, לדעת

- מאיר הפתחים -

⁷ עי' לעיל הערה 1.

⁸ נ"ל שתואר זו נוצר על ידי הרמח"ל והוא פירוש של אין סוף וצ"ע.

⁹ עי' רמב"ם ז"ל במורה (ח"א פ' נא נב נג), וכתב הגר"א ז"ל בליקוטיו (בספד"צ לח ע"ב) שגם ההרהור אסור בו, ומסביר הלש"ו ביאורים א ע"ב: כי הוא כנותן מקום לחוץ ממנו, ר"ל מקום ריקני ופנוי ממנו, אשר עי"ז מתבונן עליו, והאמת הוא כי לאמתתו הנעלמה אין חוץ ממנו ח"ו, ומוסיף הלש"ו שם: ואין להסתכל בזה רק בדרך רצוא ושוב.

¹⁰ גם כאן וגם שורה הבאה יש להדגיש הלשון הבנה, היינו רק להתבונן אסור אבל להשכיל ולהסתכל ברצוא ושוב מותר.

¹¹ עי' משנה תורה (הלכות יסודי התורה פרק א הלכות ב-ד): ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להמצאות. ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאים מלבדו מצויים הוא לבדו יהיה מצוי, ולא יבטל הוא לבטולם, שכל הנמצאים צריכין לו והוא ברוך הוא אינו צריך להם ולא לאחד מהם, לפיכך אין אמתתו כאמתת אחד מהם. הוא שהנביא אומר וה' אלהים אמת, הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמתתו, והוא שהתורה אומרת אין עוד מלבדו, כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו.

ועי' מורה נבוכים (חלק א פרק סג), ז"ל: הוא נמצא לא במציאות, ובא באור הענין ההוא ופרשו כן, הנמצא אשר הוא הנמצא, כלומר, המחויב המציאות. וזה אשר יביא אליו המופת בהכרח, שיש דבר מחויב המציאות לא נעדר ולא יעדר.

¹²

מצודות דוד על ישעיה פרק ג פסוק ח

קל"ח

לבד מיחוד המציאות גם יחוד השליטה. וזה יחוד רצונו ית"ש שאי אפשר שיהיה שום דבר מבטל רצונו בשום [פעם] [טעם] שבעולם, אלא הוא לבדו השולט. וכל זה שאנחנו רואים שלכאורה הוא הפך רצונו, אינו אלא שהוא מרשה כך על פי עצה עמוקה המושרשת במחשבתו, שסובבת והולכת עד שישלים הכל בתיקון גמור וכללי, שמניח עתה בחירה כל זמן שרוצה, אך בסוף הכל או על ידי תשובה או על ידי עונש הכל חוזר לתיקון גמור¹⁴. וזה נקרא, יחוד הא"ס ב"ה, שעתה ברצון אנו מדברים. וזה הבחנה ב', שרק רצונו ית"ש רצונו של המאציל ית"ש, שהוא מה שהוכרנו יחוד הא"ס ב"ה.¹⁵

הבחנה ג'. הוא הנמצא, שיש לו מציאות מוכרח מעצמו. וזה, כי כמו שאנו צריכים להאמין היחוד במציאותו המוכרח, כך צריכין אנו להאמין היחוד בשליטתו ורצונו. שכמו שמציאותו מוכרח, ואי אפשר בלאו הכי, והוא לבדו עילה מוכרח, והשאר עלול ממנו, כן רצונו ושליטתו מוכרחת, שאי אפשר בלאו הכי, והיא לבדה שולטת, וכל שאר הרצונות אינם אלא לפי רצון זה.

וזהו הבחנה הד': ואין שום רצון אחר נמצא אלא ממנו, ולא תאמר, אמת שכל הרצונות נמצאו ממנו, אך אחר שנמצאו, הנה יש להם כח לרצות נגד רצונו ח"ו, זה אינו. וזהו הבחנה הה': על כן הוא לבדו שולט ולא שום רצון אחר. שליטה, רצה לומר שליטה שלמה, שאין שום מונע לה. והנה לרצון העליון שייך השליטה הזאת, והוא נקרא באמת רצון יחיד, רוצה ברצונו בלי שום מונע. ושאר הרצונות, אדרבא, אינם שולטים, כי הם עלולים מהרצון העליון, והרי הם משועבדים לו. ונמצא שאף על פי שגם הם רצונות, אינם בסוג עם הרצון העליון, כי אי אפשר להכחיש שהם עלולים ממנו, ועל כן לא יהיו שוים אליו, אף על פי שנקראים רצונות. כי מיד שנקראים עלולים מהרצון העליון, נבין בלשון (לוי) [לווי] זה שאינם כמוהו שולטים לגמרי.

כללו של דבר, כשאנו אומרים שיש מאציל אחד ית"ש יחיד ומיוחד¹⁶ בכל ענינו, מיד צריך להבין שגם בשליטתו הוא יחיד. ולפי ששתי שליטות גמורות אי אפשר להיות, על כן נאמר שלא יש אלא רצון אחד שולט, והשאר אינם שולטים. וזה, כי אם נאמר שיש עכשיו נמצאים מלבד המצוי הראשון, זה טוב, כי לא יכחיש כח המצוי הראשון, כי הרי הוא מצוי וממציא, ואלה אינם אלא נמצאים ממנו. אך, אם נאמר שיש רצון גמור מלבד הרצון העליון, אפילו שנאמר שאין מציאות רצונות אלה מוכרחת, ושהם עלולים מן הרצון העליון, הרי זה מכחיש ח"ו כח הרצון העליון, כי שתי שליטות אי אפשר לומר. וכשנאמר שהשליטה הראשונה עשתה שליטה אחרת, מעתה אין עוד שליטה, לא הראשונה ולא המחודשת.

על כן כשנאמר שהמאציל הראשון הוא לבדו שולט, אי אפשר להבין שום שליטה אחרת. ונמצא, כשנאמר שיש לעולם אלוה אחד, שרצה לומר מנהיג ושולט אחד, אי אפשר להבין שליטה אחרת, כי לא היה עוד שולט א'¹⁷, אלא רבים כפי הרצונות

למרות עיני כבודו - ר"ל שאומרים שעיני המקום המה מחולפים מעיני האדם כי לא יביט ולא ישיגח במעשה הבריות:

¹³ עי' ספרי פרשת האזינו פסקא יד, תחוללכם. ד"א צור ילדך תשי. כל זמן שאני מבקש להיטיב אתכם אתם מתישים כח של מעלה.

¹⁴ עי' סנהדרין צז ע"ב: רבי אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין אמר ליה רבי יהושע אם אין עושין תשובה אין נגאלין אלא הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושין תשובה ומחזירן למוטב.

¹⁵ פיסוק*##

¹⁶ אחד יחיד ומיוחד הוא מלשון תפילת ר' נחונא בן הקנה.

¹⁷ אחר*##

קל"ח

המחודשים, ובאמת שום אחד לא היה נקרא שולט. ומה שאנו צריכין להביא הכל אל שורש אחד שממנו הכל, לא היינו מגיעים לזה אלא לשעבר, פירוש, שבתחלה היה שורש אחד. אך עכשיו, לא היינו יכולים להביא לזה, כיון שיש מי שיכול למנוע השליטה הראשונה, ואם תאמר, זה אינו נקרא שמונע השליטה הראשונה. אם השליטה הראשונה היא שרוצה כך, זה יתורץ לך במאמר שבא בס"ד.

חלק ב: הבחנה הא', ועל יסוד זה על ענין היחוד הזה שפירשנו: הבחנה הב', בנוי כל הבנין כל המציאות המחודשת, בין האורות, ובין הנמצאים הנפרדים¹⁸. כי כללות תכנית כל זה הוא על היחוד, פירוש, שכל הבנין הזה הוא ענין אחד שלם, שמראה אמיתת היחוד הזה בחלקיו של הבנין עצמו, באורות שנראים בו, בגופים שנמצאים בו, בהנהגות, במדות, במקרים שלו, כל אלה עצמם עשויים בסדר אחד שרומז ומראה סוד היחוד הזה מגולה בפועל ממש, וכדלקמן:

ב רצונו של המאציל ית"ש הוא רק טוב¹⁹, ולכן לא יתקיים שום דבר אלא טובו. וכל מה שהוא רע בתחלה, אינו יוצא מרשות אחר ה"ו, שיוכל להתקיים נגדו, אלא סופו הוא טוב ודאי. ואז נודע שלא יש רשות אחר אלא הוא.

זה תשובה על השאלה שזכרתי למעלה, אימא שהרצון העליון רוצה שיהיו השליטות העלולות ממנו מונעות כביכול את כהו, ואין זה נגד הרצון העליון עצמו, כיון שהוא רוצה כך.

במאמר הזה יש ה' הבחנות, הבחנה הא': רצונו של המאציל ית"ש הוא רק טוב, פי' אי אפשר לומר שרצה הרצון העליון שיוכלו להיות רצונות אחרים, מונעים על ידו באיזה אופן שיהיה. כי הרצון העליון אינו רוצה רק טוב לבד, וזה אינו טוב ודאי, שלא יוכל טובו להתפשט בכריותיו. ואם תאמר, כך הוא טוב להיטיב לצדיקים כמו להרע לרשעים, ורחמי רשעים אכזרי (משלי יב א). הרי כתיב (שמות לג יט) וחנותי את אשר אחון אף על פי שאינו הגון (ברכות ז ע"א)²⁰, וכתיב (ירמיה נ ב) יבוקש את עון ישראל ואיננו ואת הטאת יהודה ולא תמצאנה²¹, הרי שרוצה להטיב גם לרשעים.

- מאיר הפתחים -

¹⁸ עי' זהר בראשית כב ע"א, ושער השמות פרק א' שכך מכונה עולמות ב"ע.
¹⁹ עי' ע"ח שער העקודים (פרק ה), לעולם בטבע העליון להאיר לתחתון, ויש לו חשק להאיר בו כמו חשק אמא (אב) לבנים. ועיי"ש (פרק ח) ומטבע החסד והרחמים הוא להיות מטיבים בעולם.
עי' ע"ח שער הכללים פרק ראשון: כשעלה ברצונו יתברך שמו לברוא את העולם כדי להיטיב לברואיו, ויכירו גדולתו ויזכו להיות מרכבה למעלה להדבק בו ית'.

²⁰ פירוש הראב"ד לספר יצירה - פרק א משנה א ותרגומו ארי יתכסי, ועל זה נקרא אל"ף והפכו פל"א לפי שהוא נעלם בהשגה. ויש הפרשה והבדלה לפי שיש הבדל בין מדת האין ובין מדת היש, כי האין הוא ההעדר בהשגה, והיש יש בו קצת השגה והוא בכור להשגה והסוד בזה הבכור (חכמה) להכהן (חסד) והוא האחדות השוה שהוא השוה ביחוד האמיתי בין צדיק לרשע במחילתו והסוד וחנותי את אשר אחון וגו' אע"פ שאינו הגון ועל זה נקרא שכל נבדל. וכל הנבדלים פירוש הראב"ד לספר יצירה - פרק א משנה ז אחד ויחיד ומיוחד, כשכח הפועל פועל בשני תמורות נקרא מיוחד ד. והתמורות הם כמו בענין קריעת ים סוף שהוא מטביע לשונאיו ומציל לאוהביו בכח מיוחד שבו. וכאשר יפעול באחד מן התמורות יקרא יחיד בפעולה ההיא. וכשהוא פועל בכח השוואה הגמורה בסוד וחנותי את אשר אחון אע"פ שאינו הגון ורחמתי את אשר ארחם אע"פ שאינו ראוי. כגון כל ישראל מומרים ומחל להם נקרא אחד. וכשם שטרם שימנה האחד

²¹

(20) מדרש תנחומא בראשית פרק יג

קל"ח

שמה תאמר, כל זה הוא לאחר אורך הגלות וקבלת ענשם. אישיבך היא הנותנת, אם כן הרי הרצון העליון מסבב דברים שאחריהם יזכו הכל, שמע מינה שהרצון הוא רק להיטיב ממש, אלא שצריך ללכת עם כל אחד כפי דרכו, והרשעים צריך להענישם כדי שימחול להם אחר כך²². שאם הכוונה היתה לרחות הרשעים, היה להם להיות אובדים ממש, ולא שיהיו נענשים לזכות אותם אחר כך. וזה ראייה ברורה, כי הרי סוף המעשה הוא הכוונה התכליתית בכל חלקי המעשה ההוא²³. אך סוף המעשה בכל בני אדם, בין צדיקים בין רשעים, הוא לתת להם טוב²⁴, אם כן הכוונה התכליתית הוא לתת טוב לכל. הרי שהרצון הוא רק טוב.

הבחנה הב', ולכן לא יתקיים שום דבר אלא טובו. השתא דאתית להכי שהרצון הוא רק להיטיב, צריך שאפילו כך לא ילכו הדברים לבלי תכלית. פירוש, בשלמא אם לא היה הרצון מואם להאביד הרשעים, אז אמרנו אין העונש הזה דבר רע, אלא חטאים תרדף

אברים אמר הקב"ה בעוה"ז ע"י יצה"ר רבו עונות אבל לע"ל והסירותי את לב האבן מבשרכם (יחזקאל לו) דכתיב ולא יהיה עוד לבית ישראל למבטח מזכיר עון בפנותם אחריהם (שם כט) וכתיב בימים ההם ובעת ההוא נאם ה' יבקש את עון ישראל ואיננו. (ירמיה נ) בעוזיה כתיב כי אוהב אדמה

(37) ספר דעת תבונות - א - מב

במזל; אלא הוא השופט כל הארץ וכל אשר בה, וגוזר כל אשר יעשה בעליונים ובתחתונים, עד סוף כל המדרגות שבכל הבריאה כולה. ומעוצם יחוד שליטתו הוא שאין לו שום הכרח וכפיה כלל, וכל סדרי המשפט וכל החוקים אשר חקק - כולם תלויים ברצונו, ולא שהוא מוכרח בהם כלל. הנה כשרוצה - משעבד רצונו, כביכול, למעשי בני האדם, כענין ששינינו (אבות פ"ג, יט), "והכל לפי רוב המעשה"; וכשהוא רוצה - אינו חושש לכל המעשים, ומטיב בטובו למי שרוצה, וכמו שאמר למשה רבנו ע"ה (ברכות ז ע"א), "וחנותי את אשר אחון - אע"פ שאינו הגון". וכבר נאמר (איוב לה, ו), "אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעך מה תעשה לו"; ואז נאמר (ירמיה נ, כ), "יבוקש את עון ישראל ואיננו וגו' כי אסלח לאשר אשאר"; וכן נאמר (ישעיה מח, יא), "למעני למעני אעשה לי ואיך יחל";

²² ע"י ר' בחיי (בראשית א יח): ישראל שאם ירצו ח"ו לעבוד ע"ג אינן יכולין הוא שאמר הנביא ע"ה בדבר הש"י (יחזקאל כ לג) אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלך עליכם ועי' מדרש (במ"ר פ"ב סי' טז): אמר רבי חנינא בלא דעת סבורים מה שהוא אומר ואנכי לא אהיה לכם שהוא אומר שאינו הווה לכם לאלוה לאו אלא מהו ואנכי לא אהיה לכם אע"פ שאתם לא עמי שתבקשו להפריש ממני אני לא אהיה לכם אין דעתי משתווית עמכם אלא בעל כרחכם תהיו עמי וכן הוא אומר (יחזקאל כ) והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים וגו' אלא מה אני עושה לכם (שם) חי אני נאם ה' אלהים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלך עליכם הא למדת חיבתן של ישראל לפני המקום.

ע"י הקדו"ש שער ו פרק ח' מה שהביא מדברי המדרש (בראשית רבה פ"ב סימן ה') מתחילת ברייתו של עולם צפה הקב"ה במעשיהן של צדיקים ומעשיהן של רשעים, אבל איני יודע באיזה מהם חפץ, אם במעשה אלו ואם במעשה אלו ועי' שם שמבאר רבינו שיש תיקון על ידי העונש על מעשים רעים באותה המידה שיש בעשיית מצוה.

²³ ע"י תיקו"ז ז ע"א: ראשון למחשבה ואחרון למעשה

²⁴

(6) ספר עשרה מאמרות - מאמר חקור דין - חלק ה פרק א

מנוחה אלא שהם עתידים אל המבחן שגלהו אליהו לאיוב. ששית נותני חתית בארץ חיים ופורשים מדרכי צבור ומחטיאי הרבים גיהנם ננעלת בפניהן ונדונין בה לדורי דורות ואלה בדין המות אחר דורי דורות שמעוטם על רבעים אפשר שיבחנו גם המה בחכמה נעלמה מן החושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח. והוא טעם גיהנם כלה והם אינם כלים שאנו מפרשים אותו כפי מה שפירשו חכמים בפסוק חצי אכלה במ מה התם חצי כלים והוא תכלית יסורין אף כאן גיהנם כלה והוא תכלית העונש שהחצים והגיהנם לא ישבותו כל ימי היותם מקצוף עליהם ומגעור במ אמנם סוף סוף הם אינם כלים וגיהנם גופיה נקרא כן שהיא גי של הנם ופירוש שוחה עמוקה שיורדין לה על עסקי חנם והנשמות שנטהרו מעלין אותן לשלוחי גן עדן ואומרים הנם הא אתלבנו ועל הנשמות הנבדקות בלבד שאינן צריכות לבון צווחין להון הנם קחו ולכו כמבואר בזוהר ולקושטא דמלתא אין לך דבר נצחי אלא במדת הטוב:

קל"ח

רעה (משלי יג כא)²⁵, וכך היא המדה, וכמש"ל. אך כיון שאמרנו שאין הדרך כך, אלא כדי להחזיר החוטא שישוב ויטיב לו, אם כן העונש הוא רע, עד שצריך שיהיה בלה, ולא נצחי, כדי שיצא ממנו החוטא, ולפי שהוא רע הוא נגד הרצון העליון. אך כיון שהוא נגד הרצון העליון, כמו שבפרטות לכל איש אי אפשר להיותו נצחי, כך בכלל העולם אי אפשר למציאותו שיהיה נצחי.

ותראה עתה הדבר הזה במופתים חותכים, סוף כל המעשה הוא הכונה התכליתית בכל חלקי המעשה ההוא. הטוב הוא סוף כל הסיבוב העובר על כל איש בפרט, אפילו הוא רשע, אם כן הטוב הוא הכונה התכליתית בכל הסיבוב. הרי מופת ראשון שהכוונה התכליתית בכל הסיבוב הוא הטוב. אך הפועל בכל הסיבוב הוא הרצון העליון, אם כן הרצון העליון כל תכליתו אינו אלא טוב. הרי מופת שני שהרצון העליון הוא רק טוב.

עתה נראה אם העונש, שהוא קודם הסוף ברשעים, הוא טוב או לא. דבר שבסופו משתנה ממה שהיה בתחילתו, תחילתו וסופו אינו ממין אחד. הסיבוב שמסבב על הרשע הוא ישתנה בסופו ממה שהיה בתחילתו, אם כן תחילת הסיבוב הזה וסופו אינם ממין אחד. אך הסוף הוא טוב, והוא הנרצה בתחילה מן הרצון הפועל. האמצע, פירוש מה שקודם הסוף, אינו ממין הזה. אם כן מה שקודם הסוף אינו טוב, ואינו הנרצה בתחילה מן הרצון הפועל. נאמר, אם כן למה ישנו. אלא לפי שאי אפשר להגיע אל הסוף בלתי זה. אבל אם היה אפשר להיות בלתי זה, לא היה ראוי לאמצע הזה להמצא.

נוציא מכל זה שהעונש הוא רע, והוא הפך המבוקש ומכוון ברצון העליון, אלא שהמצאו צריך לברייתא, כדי להגיע ממנו אל התכלית, ואם היה אפשר בלאו הכי, היה יותר טוב לפי הרצון. אמור מעתה, כמו שפעולת העונש בפרטים הוא מה שהוא הפך הרצון, שעל כן צריך להשתנות בסופו, היות ענין העונש בהנהגה גם זה הוא נגד הרצון העליון, וצריך שישתנה בסופו. וזה פשוט, כי כמו שכיוון הרצון העליון שכל הפרטים יהיה להם טוב בסוף, כך צריך שיתכוון שכללות העולם בסוף יהיה רק טוב. וכמו שהמצא העונשים שהם מספיקים לפרטים שבסוף יקבלו טוב, כך יוכל להמצא מין עונש, או מה שיהיה, לכללות העולם גם כן, שבתחילה יהיה רע, ובסוף יהיה טוב. אלא ודאי כך הוא באמת, שאין רצונו ית' אלא טוב. וזה מה שצריך שיהיה קיים לעד, כי שליטת רצונו קיימת. ואם האמצעית לזה יהיה רע אינו כלום, כי אדרבא, תראה כונתו הטובה ופעולת כונתו הקיימת, שהיוצא מכל הסיבוב לכל צד הוא רק הטוב שבחוקו ית'.

הבחנה הג', וכל מה שהוא רע בתחילה, אינו יוצא מרשות אחר ח"ו, שיוכל להתקיים נגדו, כיון שידענו שמה שהוא פועל צריך שבסוף יהיה טוב, עתה צריך שנדע עוד אמת אחר, והוא שודאי אין יש אלא רשות²⁶ אחת, לאפוקי מן הכופרים שאמרו שתי רשויות יש. והיינו כי כשאנו אומרים שאלקינו הוא אחד, צריך להבין בכאן שני דברים, שאף על פי שאנו רואים כל כך מקרים בעולם וכל כך מסיבות גדולות מתהפכות לכמה

- מאיר הפתחים -

²⁵ ספר משלי פרק יג

(כא) חטאים תרדף רעה ואת צדיקים ישלם טוב: תלמוד ירושלמי מסכת מכות דף ז' א ר' אבון כמין יד היתה מראה להן את הדרך. אמר רבי פינחס (תהלים כה) טוב וישראל למה הוא טוב שהוא ישר ולמה הוא ישר שהוא טוב על כן יורה חטאים בדרך שמורה דרך תשובה. שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו אמרו להם חטאים תרדף רעה שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו אמרה להן הנפש החוטאת היא תמות שאלו לקודשא בריך הוא חוטא מהו עונשו אמר להן יעשו תשובה ויתכפר לו. היינו דכתיב על כן יורה חטאים בדרך יורה לחטאים דרך לעשות תשובה. כתיב כצפור לנגד כדרור לעוף כן \{איש נודד ממקומו\} ותימר אכן תיפתר שהיה עת ועונה כ"י דמר רבי יוסי בן חלפתא עתים הן לתפילה אמר דוד לפני הקב"ה רבון העולמים בשעה שאני מתפלל לפניך תהא עת רצון דכתי' ואני תפילתי לך ה' עת רצון. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן בכל מקום

²⁶ G"צ פירוש המילה

קל"ח

גוונים, אנו יודעים אף על פי כן, שאין יש אלא מאציל אחד ית"ש, ורצון אחד. לאפוקי שאין שום רצון מונע על ידו אפילו עלול ממנו. ומכל שכן לאפוקי שאין יש שתי רשויות ח"ו, אחד פועל טוב ואחד פועל רע, אלא ה' אלקינו ה' אחד (דברים ו ד) בכל מיני יחוד²⁷. ומה שנראה עכשיו כאילו הם פעולות נפעלות מזולתו, יהיה מעלול ממנו, או ח"ו מרשות אחר, אינו כן, אלא הוא בחק טובו הוא הפועל כל זה. כי כבר נודע כל מה שיש עכשיו מן הרע לא יתקיים כלל, אלא לבסוף יהיה הכל טוב, ונדע ונכיר למפרע שאין רשות אחר. כי מי שהוא רשות בפני עצמו צריך להתקיים תמיד. וזה פשוט, כי אין רשות אלא מי שאין אחר יכול לו, אלא הוא כח ורשות קיים בפני עצמו, ומה שאינו מתקיים אינו רשות. וכיון שידענו זאת, כן נדע שאין שום רצון, אפילו עלול ממנו, מונע לו. כי אדרבא, סיבוב שלו היה לגלות רשותו אחר כך, ולהשלים הכל ברשותו הטוב. וזהו מה שיש לנו להאמין באמונה שלמה.

ותועלת החכמה הזאת²⁸ הוא שנבין זה בידעה ברורה, שהוא מה שנצטוינו על זה, וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד (דברים ד לט)²⁹. ואיך נבין זה. אלא כשנבין ההנהגה הזאת, הסובבת מראש העולם עד סופו, אז יהיה דבר זה נראה לעינים שכך הוא, שהכל הוא רק מאתו ית"ש, להעמיד רק הפצו הטוב להיטיב, ולא בשום ענין אחר. ואותם הדברים שהיו מתקשים לעינינו, והמכשילים את הרשעים להיות פוקרים, הם עצמם יהיו המגלים לנו האמת הזוה, והמודיעים לנו היחוד האמיתי הזוה בכל דרכיו, כמ"ש. נמצא שתי הבחנות יש לנו בזה, פירושי, בענין הרע הנראה עתה בעולם. הא' הוא, שאינו יוצא מרשות אחר ח"ו שיוכל להתקיים נגדו. והב' היא, שסופו יהיה טוב.

הבחנה הד', אלא שסופו הוא טוב ודאי שאינו נגד טובו אפילו בדרך אחר שפירשנו, דהיינו שיהיה רצון עלול ממנו מעכב על ידו, אלא סופו הוא טוב. והנה נראה שאדרבא, בדרך זה הא"ס מודיע אמיתת יחודו באמת.

וזה הבחנה הה', ואז נודע שלא יש רשות אחר אלא הוא, וזה, כי אפילו היה נותן השנה לנמצאיו ששינו שלמותו, הנה היו מכירים כל שלמותו זה שהיה מגלה להם,

- מאיר הפתחים -

²⁷ היינו יחוד ה _____ ויחוד השליטה, והוא המוזכר לעיל הערה 5.

²⁸ עי' לעיל הערה 3.

²⁹ עי' זהר ח"א יב ע"א: פקודא רביעאה למנדע דיהו"ה הוא האלה"ם כמה דאת אמר (דברים ד לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי יהו"ה הוא האלה"ם ולא תכלא שמא דאלה"ם בשמא דיהו"ה למנדע דאינון חד ולית בהו פרודא והיינו רזא דכתיב (בראשית א יז) יהי מארת ברקיע השמים להאיר על הארץ למהוי תרין שמהן חד בלא פרודא כלל לאתכללא מארת חסר בשמא דשמים (נ"א דרשים) דאינון חד ולית בהו פרודא נהורא אוכמא בנהורא חיוורא לית בהו פרודא וכלא חד

תרגום: מצוה רביעית: לדעת שה' הוא האלהים, כמו שנאמר "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים", ושיכלל השם של אלהים בשם של הו"ה, לדעת שהם אחד ואין בהם פרוד. והיינו סוד הכתוב "יהי מארת ברקיע השמים להאיר על הארץ", שיהיו שני השמות אחד בלי פירוד כלל, שיכלל מארת חסר בשם של שמים (שְׁרָשִׁים) שהם אחד, ואין בהם פרוד. אור שחור באור לבן אין בהם פרוד, והכל [דבר] אחד,

ועי' זהר ח"ב קסא ע"א: אי תימא מלה זעירא היא למנדע הא כתיב (&) וידעת היום והשבות אל לבבך כי יהו"ה הוא האלה"ם בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד הכא תליא כל רזא דמהימנותא למנדע מגו דא רזא דכל רזין למנדע סתימו (נ"א רזא דכל וכו') דכל סתימין יהו"ה אלה"ם שם מלא וכלא חד אתה הראת לדעת הכא רזא דרזין לאינון ידעי מדין

תרגום: אם תאמר דבר קטן הוא לדעת הרי כתוב וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד כאן תלוי כל סוד האמונה לדעת מתוך זה סוד כל הסודות לדעת סתר (סוד של כל) כל הנסתרים יהו"ה אלהים שם מלא והכל אחד אתה הראת לדעת כאן סוד הסודות ליודעי מדין.

קל"ח

ומשיגים גודל יקרו וכבודו. אך הנה היתה הקדמה כוזבת למינים בדורות אחרים, שאי אפשר להשיג קצה אלא מקצה שכנגדו³⁰, ואמרו כשאומרים שיש אלוך אחד שהוא תכלית הטוב, אם כן ח"ו שיהיה אחר תכלית הרע, שאם לא כן לא היתה הידיעה זאת בתכלית הטוב הזה. ועל כן גם להוציא מן המעות הזה, רצה וברא רע, כדכתיב עושה שלום ובורא רע (ישעיה מה ז). והנה ההפך נראה מיד, ומבינים הקצה הטוב. אך עוד נדע, שאפילו זה הרע לא היה רשות בפני עצמו, אלא שהוא ית"ש, שהוא כל יכול, יכול לעשות גם זה מה שהוא כביכול הפכו, ונראה על ידו שלמותו הגדול. והרע אינו רשות אחר ח"ו, אלא דבר נברא ממנו, עד שיראו הנמצאים את ההפך, ולא יחשבו שיש הפך אחר, כי אין הפך אלא מה שהוא הפך. וכשראו ההפך, וגם ראו שאינו כלום, אלא נברא ממנו ית"ש, הרי ידעו השלמות והיחוד בברור, ונודע פתיות הרשעים הכופרים. כי בנבראים הוא כך, שאין נודע קצה אלא מהפכו. ודרך הבורא אינו כדרך הנבראים כלל, כי הרי לא יוכל נברא לעשות ההפך לו, והוא עשהו, ועוד בטלו, ונראה יחודו בשלמות.

ג תכלית בריאת העולם הוא להיות מיטיב כפי חשקו הטוב בתכלית

הטוב:

אחר שבארנו אמונתנו בו ית"ש, נבא עתה לבאר פעולותיו. הבחנה הא', תכלית בריאת העולם, זה פשוט, שכל פועל פועל לתכלית. הבחנה הב', הוא להיות מיטיב, פירוש לא לצרכו, כי הוא אינו צריך לבריותיו³¹, אלא לברוא בריות להיטיב להם.

הבחנה הג', כפי חשקו הטוב, אם תשאל ומהיכן נולד זה התכלית. התשובה ברורה, כל טוב חשקו להיטיב³², הרצון ב"ה הוא תכלית הטוב, אם כן חשקו להיטיב. הבחנה הד', בתכלית הטוב, לפי שהוא תכלית הטוב, גם חשקו הוא להיטיב בתכלית הטוב. וזה הטעם למה עשה העולם בזה הדרך של בחירה ושכר ועונש, לפי שזהו הוא תכלית הטוב, וכדלקמן במאמר שלאחר זה.

ד רצה הא"ס ב"ה להיות מיטיב הטובה שלמה, שלא יהיה אפילו בושת למקבלים אותו. ושיער לגלות בפועל יחודו השלם שאין שום מניעה נמצאת לפניו, ולא שום חסרון. לכן שם ההנהגה הזאת שהוא מנהג, שבה יהיה בפועל החזרת הרע לטוב, דהיינו במה שנתן בתחילה מקום לרע לעשות את שלו,

- מאיר הפתחים -

³⁰ היינו כל השגתם בנצל היה דרך זה שהם נבראים ולא היה השגה אמיתית.

³¹ עי' מלאכי (ג ו) כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם:
ועי' איוב (לה ו) אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעך מה תעשה לו:

(1) מדרש רבה בראשית פרשה מד פסקה א
(א) אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר וגו' (תהלים יח) האל תמים דרכו אמרת ה' צרופה מגן הוא לכל החוסים בו אם דרכיו תמימים הוא על אחת כמה וכמה רב אמר לא נתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות וכי מה איכפת ליה להקב"ה למי ששוחט מן הצואר או מי ששוחט מן העורף הוי לא נתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות ד"א האל תמים דרכו זה אברהם שנאמר (נחמיה ט) ומצאת את לבבו נאמן לפניך אמרת ה' צרופה שצרכו הקב"ה בכבשן האש מגן הוא לכל החוסים בו אל תירא אברם אנכי מגן לך:
³² עי' לעיל הערה 19.

קל"ח

ובסוף הכל כבר כל קלקול נתקן, וכל רעה חוזרת לטובה ממש. והרי היחוד מתגלה, שהוא עצמו תענוגן של נשמות³³.

אחר שבארנו תכלית הבריאה, נבאר עתה הסדר שהוחק לפי התכלית הזו. חלקי המאמר הזה ד': ח"א, רצה הא"ס ב"ה, והוא כללות הסדר המהוקק על פי התכלית שזכרתי. ח"ב, ושיער לגלות, והוא שיעור סדר הזה. ח"ג, דהיינו במה שנתן, והוא ענין החזרת הרע לטוב איך הוא. ח"ד, והרי היחוד מתגלה, והוא סוף הסיבוב מה הוא. חלק א. הבחנה הא', רצה הא"ס ב"ה להיות מיטיב הטבה שלימה, והוא מ"ש כבר, שרצה להיטיב בתכלית הטובה והשלמות. הבחנה הב', שלא יהיה אפילו בושט למקבלים אותו, כענין שאמרו (ירושלמי ערלה פ"א ה"ג) מאן דאכל דלאו דליה בהית לאסתכולי באפיה³⁴. ועל הטעם הזה רצה

- מאיר הפתחים -

³³ עי' זהר בראשית רמה ע"א, וז"ל: רשפיה רשפי אש שלהבת יה, מאן שלהבת יה, דא שלהובא דאתוקדא ונפקא מגו שופר, דאיהו אתער ואוקיד, ומאן איהו שמאלא, הדא הוא דכתיב (שיר ב ו) שמאלו תחת לראשי, דא אוקיד שלהובא דרחימו דכנסת ישראל לגבי קב"ה. תרגום: "רשפיה רשפי אש שלהבת יה", מה זה "שלהבת יה". זו שלהבת שבוערת ויוצאת מתוך שופר שהוא מתעורר ושורף. ומיהו, השמאל. זהו שכתוב "שמאלו תחת לראשי", זה שורף שלהבת של האהבה של כנסת ישראל אל הקדוש ברוך הוא. ועי' עוד זהר ח"ב קיד ע"א ח"ג נד ע"ב, ועי' ע"ח שער מד פרק ו, ז"ל, הגבורה דז"א השם הפנימי הוא שם י"ה והוא סוד שלהבת יה היוצא מבינה אל הגבורה. אולי...

³⁴ תרגום: מאן דאכיל דלאו דליה בהית לאסתכולי באפיה. משמע מדבריו שכללות כל עבודתינו היא נכללת במימרא זו של הירושלמי, והיינו שתכלית כל העבודה היא שיהיה הוא ית' עימנו ביחסים בו יוכל האדם כביכול "להסתכל" עם פניו "בפניו" של השי"ת. והוא הבחינה המכונה בלשון הקדמונים "פנים בפנים". והנה ידוע כי שתכלית עבודת ה' ית' בכל פרט ופרט היא אכן להפוך את יחסינו לשי"ת מבחינה של הסתר פניו ית' ("אחור באחור") לבחינה של הארת פניו ("פנים בפנים"). ועי' ליקוטי הש"ס (ב"מ נט ע"א), שמביא שעל ענין זה גופא נאמרו דברי הירושלמי "מאן דאכיל דלאו דליה בהית לאסתכולי באפיה" וז"ל: מ"ש רז"ל אתתך גוצא גחין ותלחש לה. דע כי בין האמא ובין הנוקבא תרווייהו יצאו לעומ' חזה הזכר מבין תרין חדוי אלא שאמא הגדולה נשארה פב"פ שוה לו תמיד והנוקבא הוא עם הזעיר הוא לפרקים ולכן ארז"ל אתתך גוצא וס"ה וחכם באחור ישבח' אותיות ש"ח בינ"ה כי בעת בריאת עולם שהיו החכמ' והבינה באחור הית' כלי החכמ' ש"ח ומרכנת עצמה לה"ח שבה לכלי הבינ' כי הנקב' לעולם אברים קטנים שליש בערך הזכר ובזמן שהאמא הית' באחור עם האבא הית' ניזונית ע"י משא"כ עתה דתרווייהו כחדא שריין וניזונים בשוה מאריך ונאמר על אמא מאן דאכיל דלאו דליה בהית לאסתכולי באפי' ועל הנוקבא נאמר זה תמיד כאשר היא באחור והבן, ע"כ.

ואולי זה יותר ברור: עי' יונת אלם (פרק יח): וממה שהיו עם זה חכמה ובינה שני מלכים יונקים מכתר א' ולא עוד אלא שצפיית הבינה תמיד בכתר ובחכמה יהיה בטול גמור לדינה. לפיכך החמירו עליה כדכתיב צאי לך בעקבי הצאן והכונה שתפנה לשמאלה כי מאן דאכיל דלאו דליה בהית לאסתכולי ביה והוא סוד ועיני לאה רכות והרמז באות דלת שהיא בבינה והעוקץ שלאחריה מורה נטייתה לצדדין.

וע' פרדס רמונים (שער כה פרק ג): עתה חוייבנו לבאר תועלת הקליפה הזאת ועניינה בעולם כי לומר שהיא להעניש וכו' לא יספיק. כי נשאל כל עצם העונש הלא סבתו הוא היצה"ר והקליפה, לא תהיה קליפה ולא יהיה יצה"ר. ונאמר כי הטעם אל בריאתם ברצון הבורא הוא להיות כי הוצרך העולם והנבראים להיותם מקבלים מזונתם ופרנסתם מכה הדין והצדק והיושר ואם היו כולם מלאכים בלתי בחיריים במעשיהם היה העולם בלתי נשכר על פעולתם מפני שהם מוכרחים בפעולתם כמלאכים. ולזה הוכרח להיות האדם בעל בחירה והיותו מורכב מיצה"ר ומיצה"ט, שאם ירצה בטבעו להטות אל הטוב יהיה יצה"ר על שמאלו לשטנו להטותו אל הרע, וכשירצה להטות אחרי הרע יהיה יצה"ט על ימינו ליסרהו ולהזכירו בדברי בוראו באופן שיקבל שכר על הנטייה אל א' מהקצוות אם טוב ואם רע. ולתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו הוצרך להיות הצד הטמא העבד המורד באדונו לייסר הרשע בכדי רשעתו במספר ורע תדרוש רשעו וידבק בצד הראוי ושם יקבל עונשו וכו'.

ועי' ליקוטי תורה (פרשת האזינו) רצה הקב"ה לברוא אדה"ר ביצה"ר כדי שיאכל שלו ובמה שייגע ויכניע היצה"ר, כי כל דרכיו משפט ואינו רוצה שיתענג ויתהנה האדם בג"ע בחנם כאשר הנשמה הית' אוכלת תחלה קודם בואה לעה"ז משולחן אבי' דרך צדקה ומתנה אלא רצה הקב"ה

קל"ח

שיהיה דרך עבודה לבני אדם לשיזכו על ידה לטוב, ואז יקבלוהו בשכרם. ועל כן שם הטוב והרע והבחירה באדם, והשכר והעונש, עד שיצא התכלית המכוון הזה.

חלק ב', הבחנה הא', ושיער לגלות בפועל יחודו השלם, הנה דרך העבודה הזאת גם הוא צריך שיהיה על צד נאות, לא בדרך הזדמן. כי הנה פשוט שכל מצוות שיהיו, כשיהיו מקוימות מבני אדם הרי זה להן לזכות, ויקבלו עליהן שכר. אבל מחק החכמה הנשגבה של האדון ית"ש, הוא שתהיה העבודה מציאות אחת נאה בכל חלקיו, בנוי בעומק עצה, שלא על דרך הזדמן והסכמה לבד כמ"ש, אלא שיהיה שורש אחד לכל הענין הזה. והנה שיער הרצון העליון שלא יש שום ענין שתהיה נאה בו העבודה, פירוש שתמשך יפה ממנו, כמו אם ירצה לגלות יחודו בפועל. כי זה הדבר יהיה מה שיתן מקום יפה לעבודה. ולא זו אף זו שזה עצמו יהיה ההטבה, וכדלקמן.

הבחנה הב', שאין שום מניעה נמצאת לפניו, ולא שום חסרון, פירוש שלמות יחודו הלא הוא שליטתו הגמורה והמוחלטת, שאין לפניו שום מניעה וחסרון. וזה נדעהו בו מצד השלמות, לא מצד ההפך. פירוש, כי אין נראים החסרונות והתיקון הבא עליהם מבח שלמותו, אלא השלמות לבד הוא הנראה. והרי זה מקום מוכן להמצא על ידו עבודה, כשירצה לגלות יחודו בפועל, רוצה לומר שיגלה תחילה החסרונות, ואחר כך ישוב יחודו עליהם, ויתקן את הכל. ואמנם כמו שבהיות השלמות שולט אין צריך ודאי עבודה כלל, כי שלמותו הגמור אין שייך בו יותר טוב, ואם כן המצוות לא יוסיפו לו כלום, ולא בהנהגתו.³⁵ אך כשיהיה מציאות החסרונות אז יועילו המצוות, כי החסר יכול לקבל השלמות.³⁶ אם כן רק זה הוא המקום שבו יכול להיות נופלת עבודה בדרך זה. והיינו שלפי חק הענין הזה תיפול בו היטב, כי אי אפשר לומר יחוד, אלא אם כן אומרים השליטה הגמורה בלי שום מונע, ואז ממילא אם ירצה לפרט ענין זה לגלותו בפועל יעשה המונע, ואחר כך יבטלהו. וזהו מרכז הא"ס ב"ה שהוזכר במקום אחר³⁷, שבו היה הצמצום, שעל הענין הזה נבראו העולמות והעבודה בהם. והיה המעשה³⁸ התעלם השלמות, והשאר חק אחד בלתי שלם³⁹ כדלקמן, שבו תפול העבודה כמ"ש בס"ד. ואמנם מה שהוא רוצה לגלות, הוא איך שמציאות החסרונות נתקנים בכח יחודו. אם כן אין המעשה נשלם, אלא אם כן יתעלם השלמות בתחלה, עד שיהיה מציאות לחסרונות, ובאותו הזמן יהיה מציאות לעבודה, ועוד יתגלה שלמות היחוד ויתקן כל החסרונות. ואמנם גם זה יהיה בכלל העבודה גילוי היחוד עצמו, שבני אדם העובדים הם ימשיכוהו לגלותו, ולתקן כל החסרונות.

ותראה מה יהיה שכרם היחוד המתגלה, שיהיה נגלה אליהם שישגיגוהו. וזאת היא ההטבה השלמה עצמה. והיינו כי שכר המצוות הוא רק לעה"ב, והוא רק מה שהנשמות משיגות את שרשם, ולפי יקר מה שמשגיגים, כך הוא תענוג השגתן. וכשישיגו היחוד ומגולה כראוי, אז יהיה התענוג השלם, ויהיה שלם מכל צד, מצד המקבל שלא יהיה לו מונע, ומצד האור עצמו המושג, שהוא היחוד השלם, עוצם התענוג שיכול להיות לנשמות.

שתבא בעה"ז ותסגל מצות ומעש"ט ואז תתענג על ה' בשכר מעשיה ולא בחנם, נמצא להיות כי כל דרכיו משפט הוצרך להיות באדם שני יצרים יצה"ר ויצ"ט ואם יחטא ביצה"ר הוצרך להיות בשמו דין ורחמים שהוא הנגלה והנסתר כדי להפרע ממנו ברשתו.

³⁵ עי' ע"ז ד ע"ב: אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב אשר אנכי מצוך היום לעשותם היום לעשותם ולא למחר לעשותם היום לעשותם ולא היום ליטול שכרן. פי' רש"י ולא למחר לעשותם דאין מצות לעתיד:

³⁶ עי' ע"ח שער התיקון, וכן הוא בכל מצוה פרטי שאנו עושים.

³⁷ היינו חלל הצמצום באמצע הא"ס המוזכר בע"ח עגו"י ב.

³⁸ היינו המעשה של הצמצום. @שוטנשטיין

³⁹ היינו בחלל הצמצום אין שלימות. @שוטנשטיין

קל"ח

נמצא כללו של דבר, כשרצה הא"ם ב"ה מפני שלמות הטובה לשים ענין העבודה, ושיער באיזה ענין תוכל לפעול [נ"א, ליפול], וידע שבכל עניני השלמות אשר בו אין שום דבר צריך לבריותיו כלל, ואין עבודה נופלת בהם, רק בענין הטובה בעצמה, פירוש, שהוא כח החזרת הרע עצמו לטוב, והיינו סוד היחוד השלם שכתבתי. כי הענין הזה אף על פי שבהיותו בשלמותו אין שייך בו גם כן עבודה, אך כיון שהוא ענין שמצד עצמו הוא נותן מציאות שם החסרון, לא להיותו, אלא להיות נשלל מכח השלמות, הרי יכול ליפול בו ענין זה, שכדי לגלות טובו יעלים שלמותו, כדי לגלותו בפועל, והיינו כמקלקל על מנת לתקן. ואז בזה החק עשה כל מעשהו, נתן מקום לנמצאים, נתן מקום לעבודתו, וקבע להם השכר יקר מאד.

חלק הג'

הבחנה הא', לכן שם ההנהגה הזאת שהוא מנהג, בה ההנהגה שיש עתה. הבחנה הב', שבה יהיה בפועל החזרת הרע לטוב, פירוש מה שהוא בכח היחוד שמתגלה בפועל בגילוי.

הבחנה הג', דהיינו במה שנתן בתחלה מקום לרע לעשות את שלו, והיינו העלם השלמות.

הבחנה הד', ובסוף הכל כבר כל קלקול נתקן, וכל רעה חוזרת לטובה ממש, והוא סוף הסיבוב שחוזר היחוד ומתגלה.

חלק הד'

הבחנה הא', והרי היחוד מתגלה, בכאן מתחברים דברים הרבה כאחד, היחוד עצמו מתגלה בפועל, שכיון שבזה צריך להבין הרע שחוזר לטוב, לא היה אפשר להיות זה בפועל, כי הרע לא היה בפועל עד שמתגלה לתחתונים. הדבר יקר כל כך שיהיה להם תענוג גדול בהשיגם אותו. והרי היה מציאות לעבודה, ועתה מציאות לשכר. פירוש שלא תצטרך העבודה להיות נצחית, אלא היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם (ע"ז כב ע"א), כי כיון שהיחוד נתגלה אין צריך עוד עבודה.

הבחנה הב', שהוא עצמו תענוג של נשמות, שזאת היא הטובה מה שאמרנו שרצה להיטיב. והרי שיער הרצון העליון דבר שלם ונאות בכל חלקיו, הטובה שלמה מצד עצמה, פירוש שתהיה הטובה רבה וגדולה יקרת הערך, וזה בהיות היחוד הענין הנכבד והיקר מאוד, שתהיה השלמה מצד הנתינה, פירוש שלא יגיע הבושת למקבלים, וזה מצד העבודה שתקדים לה. ושתהיה הטובה הענין עצמו שגורם מציאות העבודה, פירוש הטובה, שבדרך אשר בה היא מזדמנת, תמצא העבודה, להיות הטבת היחוד, שר"ל החזרת הרע לטוב. שהנה דרך ההנהגה בשלמותה הוא שיהיה העלם של השלמות, ואחר כך הגילוי, וזהו הדרך עצמו שנותן מציאות לעבודה. שכל הבריאה וכל ההנהגה כולה תבנה על זה הענין, ההנהגה חק מגלה סוף סוף בכל סבוביו אמיתת היחוד הזה, כמ"ש. הבריאה שהנבראים עצמם הם רומזים בעצמם חוקות ההנהגה הזאת. וזה מה שנאמר במאמר הראשון ועל יסוד זה בנוי כל הבנין.

ה הספירות הם הארות שניתנו ליראות, מה שלא ניתן אור הפשוט

א"ם ב"ה.

הנושא של כל דרושי החכמה הזאת הוא ענין הספירות⁴⁰, לכן זה מה שצריך לבאר

תחילה.

- מאיר הפתחים -

⁴⁰ עי' מקור ס"י (פ"א מ"ב) עשר ספירות בלי מה. – אולי יש משמעות שם שזה כולל הכל?

קל"ח

חלקי המאמר הנה ב'. ח"א הוא, הספירות הם הארות, והוא ידיעת הספירות מה הם. ח"ב, מה שלא ניתן אור הפשוט, והוא ידיעת מה מתחלף ממהותם זה הא"ס ב"ה. שתי הבחנות האלה צריכות לידיעת הספירות. וזה כי הנה לדעת הספירות, צריך לדעת מה שנתחדש לצורך הבריאה, שלא היה כן בתחילה. ראייה לזה שהרי הספירות אינם אלא מה שנתחדש לצורך הבריאה, וזה נתפרש כבר. אך מתחילה לא היה אלא א"ס ב"ה. אם כן לדעת הספירות צריך לדעת מה נתחדש שלא היה כך, ושאינו כן בא"ס ב"ה. חלק א.

הבחנה הא', הספירות הם הארות, וזה, כי הנה הספירות הם מה שהאלקות מתפשט, אך התפשטות האלקות לא נוכל לקרא אותו כי אם הארה, אם כן גם הספירות נאמר שהם הארות. ואמנם שהאלקות לא נוכל לקרא אותו כי אם הארה, זה יתאמן לך בהכרח, יען פשוט הוא שהאלקות לא תוכל לקרא אותו בשום שם או מלה. אמנם כאשר בלא מלה אי אפשר לדבר, על כן צריך לקרא אותו באיזה שם, אבל נבחר את שיוכל להיות רחוק ממנו פחות מהאחרים. האור הוא הדבר היותר הדק שבגשמים⁴¹, על כן הוא פחות רחוק ממנו מהאחרים, אם כן לא נקראהו אלא הארה. ותבין שאף על פי כן, אין זאת הארה ממש כמו הארת האור הגשמי, אלא מה שנקראהו הארה לתת לו איזה שם.

הבחנה הב', שניתנו ליראות, שהרי זה כל החילוק בינם ובין א"ס ב"ה, שניתנו ליראות⁴². ובוה ב' הוראות: הא', שאינו מחויב להיות ספירות שיהיו נראות, כי הרי יש ספירות עליונות שאינן נראות אפילו מן העליונים⁴³, אלא שיהיו ראויים ליראות, שאם המקרה ימנע הרואה מראות אותם לא יחסרו הם ממהותם. אך אור א"ס⁴⁴ ב"ה אינו ניתן ליראות כלל, והרי הטעם מצד עצמו. הוראה ב', שניתנו ליראות. לא שהם נתונות ליראות, ר"ל שאין הספירה מין אור בטבעו נראה, הפך ממה שהוא אור א"ס ב"ה, אלא הפועל היה שניתנו ליראות, שכך רצה הא"ס ב"ה. שאם היו מין אור נראה בטבעו, היה צריך שיהיו הספירות בלתי מחודשות. וזה, כי הלא מה שהוא בנושא בטבעו יהיה בו כל זמן המצאו, ואם ההראות⁴⁵ בספירות הוא בהם בטבע, אם כן כל זמן המצאו אור הספירות, צריך שיהיה נראה. אמור מעתה אור הספירות צריך שלא יהיה מחודש, אלא גילוי ראיתם תהיה מחודשת, וזה, כי הספירות הם אלקות⁴⁶, ובאלקות אין שייך חדוש, אם כן אור הספירות אינו מחודש. דוק מינה ומינה אור הספירות הוא קדמון, ואם ההראות בזה האור הוא טבעי, אם כן צריך שתמיד יהיה נראה, והחדוש מה הוא. אלא הרצון הוא שנותן להם

- מאיר הפתחים -

⁴¹ עי' פרדס רימונים שער יא פרק ב: אין לנו דקות יותר בעולם הגשמי כדקות האור להמשיל בו הרוחניות.

⁴² עי' ע"ח שבירה ב': התעלמות האור וכיסויו הוא מציאות תיקונו, כי ע"כ יש כח בכלי לסבול האור להיותו בא מלובש.

⁴³ עי' יתיקו"ז יט ע"א שג"ר נקראים נסתרות.
⁴⁴ עי' ע"ח שער עגו"י א': האור העליון למעלה למעלה עד אין קץ הנקרא א"ס, שמו מוכיח עליו שאין בו שום תפיסה לא במחשבה ולא בהרהור כלל ועיקר, והוא מופשט ומובדל מכל מחשבות, והוא קודם אל כל הנאצלים והנבראים והיצורים והנעשים, ולא היה בו זמן התחלה וראשית, כי תמיד הוא נמצא וקיים לעד, ואין בו ראש וסוף כלל.

⁴⁵ נוסח?
⁴⁶ עי' יתיקו"ז (&): דעשר ספירות דאצילות מלכא בהון איהו וגרמיהון חד בהון אינון וחיייו חד בהון

תרגום: עשר ספירות של האצילות הוא המלך בהם ועצמותם אחד בהם, הוא וחיייו אחד בהם. עי' ע"ח דרושי אב"ע פ"ה ז"ל הע"ח ובוה תבין למה האצילות עצמות וכלים אינון חד, וחיוהי וגרמוהי חד בהון, לפי שגרמוהי שהם כלים דאצילות, הם בחי' רוחניות גמור הנקרא נפש רוח נשמה של כל העולמות, ואינן נקראים כלים אלא לגבי חיה הנקרא חיוהי, וזהו חיוהי וגרמוהי לרמז אל החיה הנ"ל, והבן זה היטב.

קל"ח

ליראות, ונתן להם כשנתן, ולא קודם לכן, שאין החדוש באלקות, אלא חדוש גילוי למקבלים.

ותבין בזה שיפה תוכל לקרא אותם אור נאצל, כי לפי מראית עין, הרי נאצל לעינינו אור נראה, שלא היה כן מתחילה. ואילו ניתנה רשות לעין לראות, הרי היינו משיגים שורש אחד, שהוא א"ס ב"ה בלתי נראה, ואור אחד נמצא ממנו בהדרגה שנראה. אם כן נקראהו אור נאצל מן האין הבלתי מושג.

חלק ב, מה שלא ניתן אור הפשוט א"ס ב"ה, ר"ל שהוא האור משולל מכל מלה, שאי אפשר לדבר באורו כי כיון שאין שום מלה ראויה ליאמר בא"ס ב"ה, על כן נזכירהו במה שנוכל, ונשולל ממנו מה שהיה נראה מתחייב בו המלה ההיא, שלפי האמת אינו מתחייב בו. וזה, שלא ניתן ליראות זהו החילוק שבין א"ס ב"ה לספירות.

ו כל ספירה היא מדה אחת מן המדות של א"ס ב"ה, אשר ברא במ את העולמות, ומנהג אותם. שברצותו שתהיינה נודעות, עשה שכל מדה תראה בסוד הארה אחת, שבראות אותה מבינים המדה היא⁴⁷. ובראות תנועות ההארה היא מבינים מה שנעשה בהנהגה במדה ההיא בזמן ההוא⁴⁸.

אחר שידענו שהספירות הם הארות, צריך עתה להבין מה הם הארות האלה. חלקי המאמר הזה ב: ח"א, כל ספירה היא מדה אחת, וזה ביאור הנראה. ח"ב, שברצותו שתהיינה נודעות, וזה ביאור הראיה. חלק א.

הבחנה הא', כל ספירה היא מדה, ר"ל כמו חלק מן הרצון⁴⁹, והיינו כח מכחותיו. המשל בזה, הגוף מחובר מכל כך איברים, והרואה אותו יראה איבריו. והנשמה חלקיה אינם איברים, אלא כחות, כגון זכירה, דמיון, הרגש, והרואה אותה יראה כחות. כך הרואה מה שאפשר לראות ברצון העליון יראה כחות של הרצון.

הבחנה הב', כל ספירה היא מדה אחת, ר"ל מיוחדת ונבדלת לעצמה, שזה הוא ההפרש שבין זה הדרך לדרך הכל יכול, שפועל כל הפעולות בדרך אחת, פירוש כי הנה כל סיבה לא תוציא כל מיני מסובב, אלא מסובב שיכול לצאת ממנה. וזה יען אין בה כח אלא מה שיש בה, ואי אפשר לה לתת אלא מה שיש בה. על כן להיות איש אחד פועל פעולות הרבה, צריך שנבחין בו כחות הרבה שיהיו סיבות לפעולות ההם. אך הכל יכול, אין מציירים בו שום כח מוגבל, אלא כל ענין בו כולל כל כח, על כן יכול לפעול הכל. על כן אין לפרט בו כחות רבים סבות לפעולותיו. אבל דרך הספירות הוא הדרך שרצה הא"ס ב"ה לפעול בו כפעולת בני אדם, וזה כענין בעשרה מאמרות נברא העולם (אבות פ"ה מ"א)⁵⁰. על כן נבחין בו לכל פעולה סיבה מיוחדת בפני עצמה.

- מאיר הפתחים -

⁴⁷ היינו משל למעלה.

⁴⁸ היינו משל למטה.

⁴⁹ ע"י לעיל הערה 1.

⁵⁰ ז"ל: בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולתן שכר טוב לצדיקים שמקימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות.

ע"י זהר שמות יד ע"ב: ועוד רזא דמלה היא דתנן בעשרה מאמרות נברא העולם וכד תסתכל תלתא אינון⁵⁰ ועלמא בהו אתברי (שמות לא ג) בחכמה ובתבונה ובדעת ועלמא לא אתברי אלא בגינהון דישאל כד בעא לקיימא עלמא עבד לאברהם ברזא דחכמה ליצחק ברזא דתבונה ליעקב ברזא דדעת ובהאי אתקרי (משלי כד ד) ובדעת חדרים ימלאו ובהיא שעתא אשתכלל כל עלמא ומדאתלידו ליעקב תריסר שבטין אשתכלל כלא כגוונא דלעילא כד חמא קודשא בריך הוא

קל"ח

הבחנה הג', מן המדות של א"ם ב"ה, ר"ל שאין הספירה דבר משתלשל מן הא"ם ב"ה, שיהיה חוץ ממנו ושני לו, אלא הרצון הוא אחד, שבלתי תכליותיו לא נראה, והוא הנקרא א"ם ב"ה. והמתגלה מן הרצון הזה הוא הנקרא ספירות, אך הרצון הוא א"ם ב"ה⁵¹. אם כן הספירות הם מדות, מן המדות של הא"ם ב"ה.

יש להקשות, הלא אנו אומרים שהא"ם ב"ה הוא השורש, והספירות הם השתלשלות ממנו, והרי הם שניים לו, ואם כן איך נאמר בכאן שאין הספירות דבר משתלשל. תשובה, יש הפרש בין השתלשלות להשתלשלות. הספירות אינם השתלשלות חדש ששלשל מעצמו א"ם ב"ה⁵², מה שלא היה בו מתחילה ואין בו עתה, כמו הגופים הנפרדים⁵³, שאז היו שניים ממש. אבל הם חלקים מכללות מה שיש בו, שהוא מגלה. אבל כשנבא להעריך המדרגות בהדרגה, נאמר ששורש זה עצמו שמתגלה הוא הא"ם ב"ה עצמו הבלתי מתגלה, אלא שמניח לנו מגולה מה שהוא רוצה. ולכן מרם הגלותן היו גם הם עולים בשם א"ם ב"ה, ככל שאר הכחות הכלולים ברצון עד אין תכלית. ובהגלותם לא נקראות עוד א"ם, כי הרי יש להם סוף וגבול כנ"ל, ולכן נקראות ספירות.

הבחנה הד', אשר ברא במ את העולמות, ר"ל למה יתגלו אלה ולא אחרים, לפי שהם אלה שיש להם שם התחתונים, למה שמהם נבראו. הבחנה הה', ומנהג אותם, ר"ל אף על פי שכבר כלתה הבריאה⁵⁴, לא כלתה ההשגחה של האורות על ענפיהם, ופעולות כל הספירות תמיד כבתחילה.

חזונו סגיא דהאי עלמא תתאה דאשתכלל כגוונא דלעילא אמר דילמא ח"ו יתערבון בשאר עממין וישתאר פגימותא בכלהו עלמין מה עבד קודשא בריך הוא טלטל לכלהו מהכא להכא עד דנחתו למצרים למידר דיוריהון בעם קשי קדל דמבזין נמוסיהון ומבזין להון לאתחתנא בהו ולא תערבא בהדיהו וחשיבו להון עבדין גוברין געלן בהון נוקבתא געלן בהון עד דאשתכלל כלא בזרעא קדישא ובין כך ובין כך שלים חובא דשאר עמין דכתיב (בראשית טו יז) כי לא שלם עון האמורי עד הנה וכד נפקו נפקו זכאין קדישין דכתיב (תהלים קכב ד) שבטי יה עדות לישראל אתא רבי שמעון ונשקיה ברישיה אמר ליה קאים ברי בקיומך דשעתא קיימא לך:

תרגום: ועוד סוד הדבר הוא ששנינו בעשרה מאמרות נברא העולם וכשתסתכל הם והעולם נברא בהם בחכמה ובתבונה ובדעת והעולם לא נברא אלא בשביל ישראל כשרצה להעמיד את העולם עשה את אברהם בסוד החכמה את יצחק בסוד התבונה ואת יעקב בסוד הדעת ובזה נקרא ובדעת חדרים ימלאו ובאותה שעה נתקן כל העולם ומשנולדו ליעקב שנים עשר שבטים נתקן הכל כדוגמא שלמעלה. כשראה הקדוש ברוך הוא שמחה רבה של העולם התחתון הזה שנתקן כדוגמא שלמעלה אמר אולי חס ושלוש יתערבו בשאר העמים וישאר פגם בכל העולמות מה עשה הקדוש ברוך הוא טלטל את כולם מכאן לכאן עד שירדו למצרים לדור את דורם בעם קשה עורף שמבזים את מנהגיהם ומבזים אותם להתחתן בהם ולהתערב עמהם וחושבים אותם לעבדים הגברים געלו בהם והנקבות געלו בהם עד שנתקן הכל בזרע קודש ובין כך ובין כך נשלם חטא שאר העמים שכתוב כי לא שלם עוון האמורי עד הנה וכשיצאו יצאו צדיקים קדושים שכתוב שבטי יה עדות לישראל בא רבי שמעון ונשקו בראשו אמר לו עמוד בני בעמדך כי השעה עומדת לך.

ע"י פרדס שער ב פרק ו: והטעם שהוצרך אל עשרה מאמרות, הוא כדי ליפרע, פי' כי ע"י עשרה מאמרות ירדו הנבראים אל תכלית, שאם היו בלתי בעלי תכלית, א"כ היה אדם חי לעולם, ולא יקבל עונש על עונותיו, והיתה צד הטומאה והקליפה מתפשטת בעולם, והקלקול אינו נתקן. וכן הצדיקים היו נשקעים בעה"ז ואינם רואים בטוב, לכן הוצרך להיות העולם בעל תכלית וגבול, כדי ליפרע מן הרשעים ולתת שכר טוב לצדיקים.

ופי' שמאבדים את העולם שנברא כו', פי' שמאבדין העולם, ויש להם כח לכלותו מפני היותו בעל תכלית ונברא בעשרה מאמרות, וכן הצדיקים מקיימין אותו, שאם היה בלתי בעל תכלית, לא היו הצדיקים מקיימין אותו ולא הרשעים מאבדין אותו, לזה הוכרח להיותו נברא בעשרה מאמרות. והיינו אצילות עשר מדרגות, כדי שיהיה בעל תכלית. והרשע כלה ואבד וחוזר על עפרו ונתקן, והצדיק נפטר בכבוד להקביל פני אביו שבשמים ולאכול פרי מעלליו.

⁵¹ ע"י תיקון עו ע"ב: אין סוף אתקרי מלגאו כתר עלאה מלבר.

⁵² ע"י לעיל הערה 46.

⁵³ ע"י לעיל הערה 18.

⁵⁴ יש מקור לזה ששום דבר לא נתחדש אחרי ו' ימי בראשית?

קל"ח

חלק ב'.

הבחנה הא', שברצותו שתהיינה נודעות גם זה תלוי ברצון, שהכחות האלה, אף על פי שישנם, לא היה צריך שיהיה בהם השגה כלל, אלא שרצה שתהיה⁵⁵.

הבחנה הב', עשה שכל מדה תראה בסוד הארה אחת, והיינו שנקבע להם חק מראה להבין המדה⁵⁶, דהיינו הכח על ידי הדמיון המתדמה, וכדלקמן.

הבחנה הג', שבראות אותה מבינים המדה ההיא, זה כמ"ש הרמב"ם ז"ל (הלכות יסודי התורה פ"ו ה"ג⁵⁷) שבראות הנביא מראה הנבואה, נחקק בלבו פתרונו. וצריכין אנו לזה, כי אם היתה הארה עצמית, ודאי הוא שהיה להם להבין בה הענין העצמי לה, אך כיון שאינה רצונית, היה צריך עוד ענין אחר להבין הנרמז בנבואה. אלא שכך הוא הענין שממילא מבינים מה ענין ההארה ההיא, וגם ענין בחינותיה הפרטיות⁵⁸.

וזה הבחנה הד', ובראות תנועות ההארה ההיא מבינים מה שנעשה בהנהגה, כי כמו שהנהגה מתחלפת לחסד או לדין או לרחמים, לפי הזמן, כך נראים תנועות בכחות לפי הזמן, ובראיה מבינים אותם.

הבחנה הה', במדה ההיא בזמן ההוא, כי הפעולה פרטית לכל כח לפי הזמן. וזהו מה שרואים, כיון שרצה הרצון העליון לגלות הנהגתו לברואיו.

ז הספירות אפשר שיאירו בהארה רבה או בהארה מועטת. אפשר להם ליראות בכמה מיני ציורים ודמיונות, מה שבהם לא יש באמת שום צורה ודמיון, רק נראות בדרך צורה ודמיון. והמסתכל בהם באמת יראה שאין הדמיון והצורה אלא מקרית לפי הרואה בהם, והיינו, וביד הנביאים אדמה (הושע יב יא)⁵⁹. אך בעצמם אינם אלא התפשטות כחות, מסתדרים

- מאיר הפתחים -

⁵⁵ אמנם יש ספירות בא"ס שלא רצה שיהיה בהם השגה. עי' לקמן הערה 143.
⁵⁶ היינו דרך משל.

⁵⁷ הדברים שמודיעים לנביא במראה הנבואה דרך משל מודיעין לו ומיד יחקק בלבו פתרון המשל במראה הנבואה וידע מה הוא כמו הסולם שראה יעקב אבינו ומלאכים עולים ויורדים בו והוא היה משל למלכיות ושעבודן וכמו החיות שראה יחזקאל והסיר נפוח ומקל שקד שראה ירמיה והמגלה שראה יחזקאל והאיפה שראה זכריה וכן שאר הנביאים מהם אומרים המשל ופתרונו כמו אלו ויש שהן אומרים הפתרון בלבד ופעמים אומרים המשל בלבד בלא פתרון כמקצת דברי יחזקאל וזכריה וכולן במשל ודרך חידה הם מתנבאים:

⁵⁸ עוד פעם רואים ב' בחי' משל גם למעלה וגם למטה.

⁵⁹ עי' זהר ח"ב מב ע"ב: ואי יקשה בר נש דהא כתיב (שם ד טו) כי לא ראיתם כל תמונה איהו יתרץ ליה האי תמונה חזינא דהא כתיב (במדבר יב ח) ותמונת ה' יביט ולא בכל תמונה אחרת (ס"א דברא ויצר באתווי) דבר נש דיצר באתווי ובגין דא אמר (ישעיה מ כה) ואל מי תדמיוני ואשוה ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו ואפילו האי תמונה לית ליה באתריה אלא כד נחית לאמלכא על בריין ויתפשט עלייהו יתחזי לון לכל חד כפום מראה וחזיון ודמיון דלהון והאי איהו (הושע יב יא) וביד הנביאים אדמה ובגין דא יימא איהו אף על גב דאנא אדמה לכו בדיוקניכו אל מי תדמיוני ואשוה דהא קדם דברא קודשא בריך הוא דיוקנא בעלמא וצייר צורה הוה הוא יחידאי בלא צורה ודמיון ומאן (נ"א ואית) דאשתמודע ליה קדם בריאה דאיהו כר כרבמדיוקנא אסור למעבד ליה צורה ודיוקנא בעלמא לא באות ה' ולא באות י' ואפילו בשמא קדישא ולא בשום אות ונקודה בעלמא והאי איהו כי לא ראיתם כל תמונה מכל דבר דאית ביה תמונה ודמיון לא ראיתם אבל בתר דעבד האי דיוקנא דמרכבה דאדם עלאה נחית תמן ואתקרי בהווא דיוקנא יהו"ה בגין דישתמודעון ליה במדות דיליה בכל מדה ומדה וקרא אל אלהים שדי צבאות אה"ה בגין דישתמודעון ליה בכל מדה ומדה איך יתנהג עלמא בחס"ד ובדינא כפום עובדיהון דבני נשא דאי לא יתפשט נהוריה על כל בריין איך ישתמודעון ליה ואיך יתקיים (ישעיה ו ג) מלא כל הארץ כבודו: תרגום: ואם יקשה אדם שהרי כתוב כי לא ראיתם כל תמונה הוא יתרץ לו הרי תמונה ראיתי שהרי כתוב ותמונת ה' יביט ולא בכל תמונה אחרת (שברא ויצר באותיותיו) של אדם שיצר באותיותיו ולכן אמר ואל מי תדמיוני ואשוה ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו. ואפילו

קל"ח

בסדר מה שהם צריכים להסתדר, נתלים החוקים אלה באלה, ונמשכים זה אחר זה, לפי שלמות הסדר המסודר.

אחר שבארנו היות הכחות נראים בדרך הארה, עכשיו נבאר דרכי ההארה הזאת הנראית ומשפטיה.

חלקי המאמר הזה ג': ח"א, הספירות, והוא ענין כמות ההארה בספירות. ח"ב, אפשר להם, והוא ענין הדמיונות שבספירות. ח"ג, אך בעצמם, והוא פירוש כללי על כל הדמיונות הנראים בהם.

חלק א'. הספירות אפשר שיאירו בהארה רבה או בהארה מועטת, כיון שרצה רצון העליון שכחותיו הפשוטים יתראו בדרך אור, מיד יפול בראיה הזאת הפחות והיתר, כי יש אור מאיר מעט ואור מאיר הרבה. וזהו מה שרואים, הספירות והפרצופים. פירוש, הספירות אור מועט, והפרצוף אור מרובה⁶⁰, וזה בחלקים. וכן בכח וחשיבות הספירה עצמה, יש שיאיר במעט הארה ומעט כח, וזהו הקטנות, ויש שיאיר הרבה, והיינו הגדלות⁶¹. כללו של דבר, כל מה שנדבר בספירות הפרש בין קטן לגדול, הוא, כי כך הוא במראה אור מעט ואור הרבה.

חלק ב'.

הבחנה הא', אפשר להם ליראות בכמה מיני ציורים ודמיונות, זה ודאי, שכל כך דברים שאנו מזכירים בספירות דברי צורה וגשמיות, אי אפשר להיותם כך בהם בשום פנים, כי זה היה ככפירה ח"ו ומקרא מלא הוא, כי לא ראיתם כל תמונה (דברים ד טו)⁶². ואף על פי שאמרנו שהם כחות המחשבה העליונה הנראית לנביאים או לנשמות, כמו שהיו נראים המחשבות בנשמתו של אדם, אך יש הפרש גדול, שהנשמה היא על כל פנים ברואה, ואינה אלקות, ויתכן בה צורה ודמות ותמונה דקה, אלא שתהא צורה רוחנית, שלא כצורת הגוף, אך אין שום מונע לומר שיש בה צורה ותמונה דקה. מה שאין כן בספירות, שהם כחות מחשבתו של הרצון ב"ה, שאי אפשר לומר שיהיה בהם שום צורה כלל, כיון שידענו שהמאציל ית"ש בכל עניניו הוא נשגב ומשולל מכל המקרים הנופלים בנבראים ממנו. והרי אנו אומרים קטנות וגדלות, עליה וירידה, הלבשה ומקומות, כל אלה ודאי אי אפשר לומר אותם שהם כך בספירות. ואם תאמר, שכל אלה הדברים הם משל ורמז לדברים עליונים, להנהגה ומשפטיה. גם זה אי אפשר לומר, כי הרי רוב הדרושים היו ללא כלום, כי תלי תניא בדלא תניא, ודברי הרב הקדוש זללה"ה, ודברי המקובלים הראשונים ואחרונים ועל כולם דברי הרשב"י זללה"ה, אינן מורים כן, אלא מורים שיש

תמונה זו אין לו במקומו אלא כשיורד למלוך על הבריות ומתפשט עליהם יראה להם לכל אחד כפי מראה וחזיון ודמיון שלהם וזהו וביד הנביאים אדמה. ולכן הוא יאמר אף על פי שאני אדמה לכם בדיוקנכם אל מי תדמיוני ואשוח שהרי קדם שברא הקדוש ברוך הוא דמות בעולם וצייר צורה היה הוא יחידי בלי צורה ודמיון ומי (ויש) שנודע לו קודם בריאה שהוא מחוץ לדמות אסור לעשות לו צורה ודמות בעולם לא באות ה' ולא באות י' ואפילו בשם הקדוש ולא בשום אות ונקודה בעולם וזהו כי לא ראיתם כל תמונה מכל דבר שיש בו תמונה ודמיון לא ראיתם. אבל אחר שעשה דמות זה של המרכבה של אדם עליון ירד לשם ונקרא באותו דמות יהו"ה כדי שידעו אותו במדות שלו בכל מדה ומדה וקרא אל אלהים שדי צבאות אלה"ה כדי שידעו אותו בכל מדה ומדה איך יתנהג העולם בחס"ד ובדין כפי מעשי בני האדם שאם לא יתפשט אורו על כל הבריות איך ידעו אותו ואיך יתקיים מלא כל הארץ כבודו.

⁶⁰ עי' עץ חיים (שער ל דרוש ה) דע כי ז"א היה בעת העיבור בבחי' נה"י לבד כי פחות מזה אינו נקרא פרצוף כי אם הוא ספירה א' אינו נקרא פרצוף ואם הם ב' ספירות א"א כי צריכין ג' קוין ימין ושמאל ואמצע המכריע וע"כ יש בו ג"ס.

⁶¹ עי' ע"ח שער כב, שגדלות הוא תיקון הפרצוף עם מוחין וקטנות ללא.

⁶² עי' הערה 59.

קל"ח

מציאות דברים האלה בספירות ממש. והנה כאן הוא מקום בירור האמת, כי אם היסוד הזה משימין אותו כהוגן הכל מובן בהבנה ממש, גלויה ופשוטה, ואם היסוד הזה אינו כראוי כל הבנינים פורחים באויר, ואי אפשר להגיע אל הבנת הדרושים כלל.

והנה האמת, שכל הספירות הם כחות המחשבה העליונה, כולם פועלים בעולם הפעולות הצריכים, כולם לכוונה אחת, שהוא השלימות האחרון, וכמש"ל. וכל אלה הכחות מזומן בהם כבר מה שיספיק להנהגת כל העולם בכל זמן. פירוש דרך משל, כח החסד כבר מזומן בכל הדרכים שיש לו לפעול בעולמות, לשלוט או להניח שליטתו, לשלוט הרבה או מעט, או לצאת בתוך שליטת הגבורה באותם הדרכים שהוכנו כבר, לפעול בגלוי או בהעלם, וכן לדין וכן לרחמים, מה שצריך לשכר או לעונש, מה שצריך לקיום העולם, מה שצריך לשכר נצחי, בכל אחד מן הכחות האלה שאמרנו חסד דין רחמים. כי כבר שיערה המחשבה העליונה כל מה שצריך להנהגת כל הבריות עד סוף כל הסבוב, ואינה אלא הרכבה אחת של הכחות האלה השלושה, בכל מיני שליטות ומשפטים ודרכים, שדי ומספיק לכל מה שיצטרך להוליד בעולם. והנה כל ההרכבה והאריגה הזאת נראית לנביאים או לנשמות, והוא הנקרא מרכבה⁶³. אך כחות המחשבה אי אפשר לראות, כי הם פשוטים, ואינם ניתנים לראות לפי עצמן. אבל רצה רצון העליון שיראו בדרך אורות, ובדמיון נבואי, נראים בכל מה שאנו מוכירים בהם, פירוש, פרצופים, עולמות, הלבשה, עליות, וירידות, וכל הדברים האלה. אך כבר ידענו שאין הכחות האלה כך ח"ו, אלא נראים כך בדמיון הנבואי, שכן כתיב בהדיא, וביד הנביאים אדמה, שהוא ית"ש מסתיר עניני מחשבתו העמוקה באותם המשלים הנבואיים. אבל האמת שהם רואים כך, וגם זאת הראיה אינה כראיה גופית וכדלקמן, אבל הם רואים ענינים רוחניים שענינם הלבשה עליה וירידה. אך גם זאת הראיה אינה אלא ראייה נבואית ודמיונית, שר"ל כל אותו עומק המחשבה והעצה העמוקה והרחבה שזכרנו. נמצא שאין הדרושים הנאמרים משל כלל, כי העליה וירידה והלבשה, וכל הדברים שאמרנו, ישנם באמת בחזון ובנבואה, אלא שאותו החזון עצמו ואותה הנבואה אינו אלא דמות נבואי, ויפה כח הנביאים⁶⁴ שרואים החזון, ומבינים הענין, וכדלקמן.

נמצא, שהענין הוא סדר עצה עמוקה, שכשרצה המאציל העליון להראותו, מראה אותו בסדר המרכבה, והושם לפרקי המרכבה הזאת שמות, כל פרק בפני עצמו, והם שמות הספירות והפרצופים. והחזיונות מראים כל המצבים והתכונות. כי הנה כשיש

- מאיר הפתחים -

⁶³ עי' ז"ח לא ע"א: ולית נימא ברישא דלא שרייא בהם שם יהו"ה ולית עישבא דלא שרייא ביה שם יהו"ה ושושנה בתפוח דיליה שרייא י' ובשרביט דילה ו' בחמש עלין דלבר וחמש דלגו שרייא ה"ה לאחזאה דלית אפילו עשבא דלא אתברי בשמא דיהו"ה דלא יימרון דאלוק אחרא ברא לון לית בריה בעילאין ותתאין דלאו אינון רשימין בשמיה וכן בשכינתא בכל חד ובג"כ אתקריאת שכינתא שושנה ואתקריאת נשרא פרה אדומה אילת יונה צפור לית בריה דלא אתקריאת בשמיה כד אתלבשא ביה למיעבד פעולתיה ובג"כ אתקריאת מעשה מרכבה כד רכבת בהיא חיה דאיהי נשר או שור או אריה או אשם ושבחה דכלהו בריין דברא איהו אדם דאיהו דיוקנא דכל עלמא ומכל בריין דאית בעלמא ובג"כ איהו חביב עליה מכל בריין

תרגום: ואין שער בראש שאין בהם שם הו"ה ואין עשב שאין בו שם הו"ה ושושנה בתפוח שלה שורה י' ובשרביט שלהו' ובחמשעלים שמבחוץ ובחמשעלן שבפנים שורות ה' ה' להראות שאין אפילו עשב שלא נברא בשם הו"ה שאל יאמרו שאלוה אחר ברא אותם אין בריה בעליונים ובתחתונים שאינם נרשמות בשמו וכן בשכינתו בכל א' ולכן נקראת השכינה שושנה ונקראת נשר פרה אדומה אילה יונה צפור לעשות פעולתה ולכן נקרא השכינה מעשה מרכבה כשרוכבת בהחיה היא שהיא נשר או שור או אריה או אדם והמעולה מכל הבריות שברא הוא האדם שהוא צורה של כל העולם ומכל הבריות שיש בעולם ולכן הוא חביב עליו מכל הבריות.

⁶⁴ עי' במדבר רבה (פ"ט סי' ד): אמר רבי יודן גדול כחן של נביאים שמדמין דמות גבורה של מעלה לצורת אדם שנאמר (דניאל ח) ואשמע קול אדם בין אולי ורבי יהודה ברבי סימון אמר מהכא (יחזקאל א) ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה.

קל"ח

מציאות זה של החזון הנבואי, יכולים לראות במינים רבים של זה הסוג, פירוש בכמה מיני ציורים ודמיונות, בכל מה שאנו מזכירים בכל העולמות והפרצופים.

הבחנה הב', מה שבהם לא יש שום צורה ודמיון.

הבחנה הג', רק נראות בדרך צורה ודמיון. שאין מה שאנו אומרים משל ורמו גרידא, אלא שהראיה הוא כך ממש, ומה שאנו אומרים בפרצופים הכל הוא ממש, שכך רואים במרכבה.

הבחנה הד', והמסתכל בהם באמת יראה שאין הדמיון והצורה אלא מקרית לפי הרואה בהם, ז"ס, ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש (ישעיה מ כה)⁶⁵, פירוש שאין נשאר טעות לנביאים לחשוב שמא הוא כך ח"ו, אלא כבר אמרתי, שהנביא רואה המראה ומבין הנסתרות, ובהשגת נבואתו רואה במראה ממש שאין התמונה אלא דמיונית, מתיחסת אל הרואה, אך לא עצמית בנראה. וזה הדבר נודע אל הנביא עצמו בעת הסתכלו בחזיון נבואתו, והיינו, ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו. וזהו שהיה מזהיר להם לישראל, ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה ביום דיבר ה' אליכם בחורב מתוך האש (דברים ד טו), שלא יהיה ראיתם מכשול להם ח"ו, אלא ידעו באמת שכבר כל המראה אינה אלא נבואית, כמו שהבינו בשעת הסתכלות.

וזה מה שאמרו ז"ל גם כן, (מכילתא בחדש ה'⁶⁶) אנכי ה' אלהיך, לפי שנגלה להם על הים כנבור, והיינו ז"א, ובמתן תורה בחסד, והיינו א"א, כידוע⁶⁷. והוא הכל שלא יהיו נכשלים במראה ח"ו, אלא יעמדו על האמת בעיקרו של ההסתכלות כראוי.

הבחנה הה', והיינו וביד הנביאים אדמה, פירוש, בידם, היינו בהשגה שלהם נעשה הדמיון הזה, לא בספירות עצמם, אלא שכל אחד רואה מתוך השגתו, ובתוך ההשגה נעשה הדמיון, וז"ס מה שאמרו, שמלכות היא יד הנביאים⁶⁸, וכדלקמן. חלק הג'

הבחנה הא', אך בעצמם אינם אלא התפשטות כחות, וזמ"ש למעלה כבר, שכל הענין הוא רק עצה עמוקה, אריגת כל כך כחות מכל כך מיני סדרים, להיות כל אחד שולט באותו הזמן, באותו הדרך לבד המוגבל לו, וזה נקרא התפשטות כחות, ר"ל כחות מתפשטים בדרכים וחוקים שונים, מוגבלים, וקבועים.

- מאיר הפתחים -

⁶⁵ עי' הערה 59.

⁶⁶ ז"ל: אנכי ה' אלהיך. למה נאמר לפי שנגלה על הים כנבור עושה מלחמות שנאמר (שמות ט"ו ה') איש מלחמה נגלה על הר סיני כזקן מלא רחמים שנאמר (שם כ"ד) ויראו את אלהי ישראל וכשנגאלו מה הוא אומר שם וכעצם השמים.

⁶⁷ עי' פע"ח שבועות: הז"א בהגיע שם זקנו לבן כמו א"א וז"ש רז"ל כי בים סוף נדמה להם הקב"ה לישראל כבחור זקנו שחורה כאיש מלחמה עם המצרים אך במתן תורה זקנו לבן כזקן.

⁶⁸ עי' תיקו"ז (לב ע"א): וכורסיא תמן שכינתא דאיהי דמיון ומראה דכלא דמיון הא דאתמר וביד הנביאים אדמה ועלה אתמר ותמונת ה' יביט על שם דכל פרצופין דנביאי בה אינון רשימין אתקרי דמיון ועל שם דכל נהורין דלעילא מינה בה אתחזיין אתקריאת מראה הה"ד (במדבר י"ב) ה' במראה אליו אתודע בסתימו דעיינין אתקריאת מראה בחלום ורזא דמלה אני ישנה ולבי ער ובפתיחו דעיינין איהו מראה בהקיץ ותרין ממנן תמן חד סגרו"ן וחד פתחו"ן ומטטרו"ן דאתקרי בשם תרוייהו ממנא על תרין מפתחין אליו.

תרגום: והכסא שם השכינה. שהיא הדמיון ומראה של הכל. הדמיון הרי נאמר "וביד הנביאים אדמה", ועליה נאמר "ותמונת יהוה יביט" (&), על שם שכל הפרצופים של הנביאים הם רשומים בה, נקראת דמיון, ועל שם שכל האורות שלמעלה ממנה בה הם נראים, היא נקראת מראה, זהו שכתוב "יהוה" במראה אליו אתודע" (&), בסתימת העינים נקראת מראה בחלום, וסוד הדבר "אני ישנה ולבי ער" (שיה"ש ה ב), ובפתיחת העינים הוא מראה בהקיץ. ושני ממונים שם, אחד סגרו"ן, ואחד פתחו"ן, ומטטרו"ן שנקרא בשם שניהם, ממונה על שני המפתחות הללו.

קל"ח

הבחנה הב', מסתדרים בסדר מה שהם צריכים להסתדר, שהסדר אינו מפורד ומפורד בחלקים רבים שאינם באים לסוג אחד, אלא יש סדר אחד כללי להתפשטות כל כח לפי ענינו, שהכל משוער בכוונה התכליתית.

הבחנה הג', נתלים החוקים אלה באלה, מה שרואים המצבים של התלבשות וכיוצא, הוא כי באמת הכחות בהנהגתם ופעולתם נתלים זה בזה, שפעולת אחד מהם יוצא מפעולות אחרות. וכך ארגה המחשבה העליונה אריגה, שממנה יוצא כל המסיבות שאנו רואים, שהם מתפשטות בעולם.

הבחנה הד', ונמשכים זה אחר זה, ההשתלשלות, והמוחין, וכיוצא, הוא מפני הימשך הכחות והחקים זה אחר זה.

הבחנה הה', לפי שלימות הסדר המסודר, היינו מה שפירשנו, שכל הדרכים האלה מסוג אחד הם נמשכים, והוא השלמות המוזכר, כוונת המשוער על פי הכוונה הנ"ל.

ח יכולות הספירות ליראות בדמיונות אפילו הפכיים זה לזה, כמו ממש הרואה בחלום, שמתחלפים הנושאים לפניו ברגע אחד. רק שבכל דמיון שנראה נודע כח אחד ומדה אחת. והמדות והכחות נודעים בסדר אמת ונכון, כמו שהם מסודרים ונעשים והדמיונות כמו שיכולה הנשמה לקבל. אחר שבארנו ענין הדמיונות שנראים בהם הספירות, נבאר עתה ענין התחלפם מדמיון לדמיון.

חלקי המאמר הזה ג' ח"א, יכולות הספירות, והוא התחלפות הדמיונות. ח"ב, רק שבכל דמיון, והוא תועלת ההתחלפות. ח"ג, והמדות והכחות, והוא הפרש שבין הדמיון והפתרון. חלק א.

הבחנה הא', יכולות הספירות ליראות בדמיונות אפילו הפכיים זה לזה, פי' אם הדמיון היה עצמי בספירות, זה פשוט ששני הפכים אינם עומדים בנושא אחד, אך כיון שאינו אלא רצוני, אין שום קושיא שיראו דמיונות הפכיים ממש, כי עתה רוצה הרצון העליון שיראה בדרך אחד, ואחר כך בדרך אחר. והנה זאת תשובה למה שנראה קשה בדברי הרב הקדוש זל"ה בהרבה דרושים, שנראים דבריו סותרים זה את זה. והדבר הקשה מאד בענין מצב העולמות, שכמה לשונות סותרים זה עם זה. ומה שקשה יותר בזה, הוא ענין העגולים והיושר, שנמצאת עשייה במרכז, ולפי זה היה הקו באמצע העשייה, ועובר עד למטה ממנה⁶⁹. וזה אי אפשר להיות מכמה צדדים, כמו שהקשו כבר כל יודעי בינה. אך תשובת הענין הזה הוא, כי בהיות כל זה מראה נבואי⁷⁰, היה יכולת במראה ליראות שני דמיונות הפכיים. ואין לך ביאור מספיק יותר לזה כמו החלום, וכדלקמן.

וזה הבחנה הב', כמו ממש הרואה בחלום, שמתחלפים הנושאים לפניו ברגע אחד, כי שם אין עצם הדברים המתדמים בחלום נראים כלל, אלא כח המדמה מדמה כן מה שרואה הנשמה במראותיה, ויודעת הדברים מה שמגלים לה, אם אמת, אם שקר. כח המדמה מצייר אותם הדברים בשכל האדם בחידותיו, ומצייר לו כאילו רואה העצמים ההם. וכיון שאין הראיה אלא בכח המדמה, אם כן אין שייכים בה המשפטים השייכים בעצמים ההם עצמם, אילו היו נראים באמת מן העין. אלא חולמים לראות נושא אחד,

- מאיר הפתחים -

⁶⁹ עי' ע"ח עג"י פרק ב.

⁷⁰ של רשב"י ושל האריז"ל.

קל"ח

וכמה פעמים מתחלף הנושא ההוא בחלום עצמו לנושא אחר. ואינו בדרך שיראה ההתהפכות, כמו שהיה רואה העין, אם היה מתחלף הנושא לפניו, כי אם רואים בדרך אחד, ואחר כך בדרך אחר. ואין קושיא בטעם לומר הרי עתה לא היה כך, וזה חק כח המדמה. כן הדבר הזה במראה הנבואה, אפשר לראות חזיונות הפכיים, פירוש כי יראה דבר אחד, ובהביט עליו להבינו יתחלף לדבר אחר. והוא סוד והחיות רצוא ושוב (&)⁷¹.

והנה בראות העולמות בכלל עם הקו שבתוכם, אז יראו העגולים זה בתוך זה, והקו יורד באמצען עד הסוף⁷², ונמצאת עשייה נראית במרכזו. וכשהולכים להביט אל הקו נראית עשייה בסוף. ואם יראו אותה בעגולים וביושר בבת אחת יראו אותה למעלה ולמטה בבת אחת.

ואראך דוגמא בעה"ז אפילו בהקיץ, והוא מה שאמרו רז"ל (סוטה יד ע"א) בענין קבורתו של משה, לעומדים למטה היתה נראית להם למעלה, וכשעומדים למעלה נראית למטה⁷³. כך הוא הענין בכל מראות העליונות, כי נראות בכל הדיוקנאות, משתנים בכל רגע ממש כבחלום, כמ"ש, שכבר כל המקרים האלה נמצאים בו. וכן כמה עניני סתירות אחרים המוזכרים בדברי הרב זללה"ה, ואינם סתירות, כי האמת זה וזה נראה, ואפילו בבת אחת, כמקרה החלום.

חלק ב'.

הבחנה הא', רק שבכל דמיון שנראה נודע כח אחד, אין זה דבר לבטלה, אדרבא, כשרואים שני חזיונות מתחלפים, שרואים אותם בדבר אחד נודע ששניהם הם להודיע ענין אחד. והנביא הרואה את המראה מבין הפתרון, ומכל דמיון מאלה לוקח ידיעה אחת בכח ההוא המתראה לו.

הבחנה הב', ומדה אחת להבין הדברים בפרט. וכשיש בחינות רבות, הנה בדמיון אחד תראה מדה אחת, וכל התלוי בה בסדר ההנהגה, מה נמשך ממנה, ובדמיון אחר תראה מדה אחרת, וכל המשכחה כנ"ל. דרך משל, בסדר השתלשלות הפרצופים יראה

- מאיר הפתחים -

⁷¹ והנה על אף שפסוק זה מדבר על החיות בהשגם במרכבה, אמנם עי' ס"י (פ"א מ"ו) עשר ספירות בלי מה, צפייתן כמראה הבזק, ותכליתן אין להם קץ, ודברו בהן ברצוא ושוב⁷¹, ולמאמרו כסופה ירדופו, ולפני כסאו הם משתחווים.

עי' בהגר"א בסד"צ כב ע"ד ד"ה ואמר, שזה ברית העיניים, דהיינו שלא להסתכל במה שלמעלה מהניתן לך, ועי' בהגר"א בתז"ח נ ע"ג, שהן רצין להשיג את האדם שעל הכסא שהוא כבוד ה' כמ"ש ביחזקאל שהוא חכמה כידוע שהכסא הוא בינה והחיות הן ג' חיון חג"ת וחיה הרביעי מלכות כוללת נה"י, ועי' בהגר"א בסד"צ כב ע"ג וז"ל אע"ג שבתז"ח אמר על החכמה, ובס"י אמר על כל הע"ס, הכל כפי הבחינה של המשכיל, כאן על ז"א אמר ברדל"א והחיות כו'. היינו שכל השגתנו בנסתר הוא כך, ולכן ה"ה בגילויים של נביא.

⁷² ל"ד עד הסוף עי' עג"י פרק ד: והנה אע"פ שראשית קו הזה שהוא צורת יושר דא"ק, מתחיל להתפשט מן הא"ס ובוקע ונכנס בין כל העגולים מצד גגותיהם העליונים, אל תחשוב כי כן הקו הזה נמשך ונתפשט למטה עד סיום כל העגולים מצד תחתיהם המתעגלים מתחת רגלי א"ק דיושר, אמנם שעור התפשטותו אינו רק עד התחלת קרקעית העיגולים דעתיק יומין, שהוא בחי' פרצוף כתר דעולם האצילות כמ"ש במקומו, אשר העיגולים הנ"ל דעתיק יומין מתעגלים תחת רגלי היושר א"ק⁷² עצמו בלבד כמ"ש⁷².

⁷³ ז"ל הגמ': היכן משה קבור עמדו למעלה נדמה להם למטה למטה נדמה להם למעלה נחלקו לשתי כיתות אותן שעומדים למעלה נדמה להן למטה למטה נדמה להן למעלה לקיים מה שנאמר ולא ידע איש את קבורתו. ועי' מהר"ל בח"א (ח"ב עמוד נו): הכל בשביל מדתו של משה שהיה צורה נבדלת ואינו במקום מוגבל, ומ"מ מורה דבר זה על העדר קצת כאשר היה נגזז ולא נודע קבורתו כמו דבר שהוא נאבד, ואמר כי אף משה לא ידע היכן הוא קבור מפני, כי בסלוק דבר שנקרא זה אינו יודע היכן הוא קבור, כי הגניזה הפך מדתו שלו הוא זה. ומה שאמר כי העליונים נדמה להם שקברו הוא למטה, ולתחתונים נדמה שקברו הוא למעלה, דבר זה שהקבר שלו נבדל מן הבריות, ולכך העליונים היו רואים קברו למטה נבדל מהם, והתחתונים רואים קברו למעלה נבדל מהם.

קל"ח

יסוד דעתיק כלה בחזה דא"א⁷⁴, ויוצאים משם חסדים וגבורות, כדלקמן במקומו, ובדרך ההלכה יראה יסוד דעתיק כלה ביסוד דא"א⁷⁵, ושני הדברים נראים, כי שני הענינים אמת, והמראות מגלות הענינים האלה.
חלק ג'.

הבחנה הא', והמדות והכחות נודעים בסדר אמיתי ונכון, כמו שהם מסודרים ונעשים, זה ההפרש שיש בין המראה הנראה ובין הפתרון המובן. המראה הוא לפי מה שיכולה לקבל הנשמה, כי כבר שם המאציל ית"ש חק זה שלא יוכלו הנביאים או הנשמות לקבל, כי אם בדרך המראה הזאת, ואז כל ענין מן המדות וההנהגה שיש להם להבין, צריך שיבינו אותו מכח מראה, שיראו על פי משפט החזיונות. ולכן יתחלפו החזיונות לפי הענינים, כדי שיקבלו אותם הנשמות. ואף על פי שאין החזיונות עומדים זה עם זה אינו כלום, כי אדרבה הנשמה רואה זה וזה, ומקבלת שני הענינים כמו שהם. והיא משנת הכחות והמדות לפי אמיתת ענינם ממש, כסדרם בהנהגה, אך דרך קבלתם הוא כמו שיכולה לקבל.

וזה הבחנה הב', והדמיונות כמו שיכולה הנשמה לקבל, כי רק הדרך הזה ניתן לה להשיג על ידו, ולא בדרך אחר.

ט אף על פי שנראים הדמיונות בספירות, אף על פי כן אין נראה צורה כצורה גשמית ח"ו, אלא נראה ענין אחד שמובן בו כאילו רואים הצורה ההיא למטה. וזה נקרא ראיית הנשמה, שאין ראייתה כראיית הגוף⁷⁶. ולכן אין צריך שהנושאים יהיו לפי ראיית הגוף, אלא מציאות הארה אחת, שמובן בה ענין העגול, אם הנראה הוא עגול, או יושר אם הוא יושר, וכן כל שאר התמונות. ולא שתיראה הצורה הגשמית. ואפילו הצורה הרוחנית היא אינה עצמית בספירות כלל, אלא בסוד מלכות, המראה הכחות בדרך הזה. אחר שביארנו ענין הדמיונות שבספירות, עתה נבאר איך אפילו החוץ הזה אינו כצורה הגשמית.

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, אע"פ שנראים, והיינו שאין הדמיונות בספירות כצורות הגשמיות. ח"ב, ואפילו הצורה, והוא שאפילו הצורה הדקה אינה כי אם רצונית. חלק א'.

הבחנה הא', אף על פי שנראים הדמיונות בספירות, אף על פי כן, אין נראה צורה כצורה הגשמית ח"ו, זהו מה שנאמר, כי לא ראייתם כל תמונה (&)⁷⁷, כי זה ודאי מן הנמנע, שאפילו בדרך דמיון יראה הכבוד העליון בצורה גשמית כלל. כי אפילו בנשמה אין יש צורה גשמית כלל, כל שכן בכבוד העליון. ועל כן לא יתכן שיראה למעלה אריה או שור, או אדם, או עיגול, או קו. והוא מה שכתוב, ותמונה אינכם רואים זולתי קול (&). אלא הראייה היא ראיית נשמה, שהוא יותר הבנה מראייה⁷⁸. פירוש שאינה רואה הדברים מצד

- מאיר הפתחים -

⁷⁴ שער א"א פרק א.

⁷⁵ שער א"א פרק ז.

⁷⁶ כמ"כ קהלת (א טז) ולבי ראה הרבה חכמה ודעת.

⁷⁷ ע"י לעיל הערה 65.

⁷⁸ ע"י עבה"ק (חלק ד פרק כט &): הקול שהיו שומעים הנביאים והקול שראו במעמד הר סיני שנאמר וכל העם רואים את הקולות ולא אמר שומעים, וזהו רוח הקדש כי המדבר ברוח הקדש לא ישמע קול אלא הרוח ההוא תבא בקרבו וידבר מאליו כי האותיות עצמן היו חקוקות באזני הנביא.

קל"ח

צורתם, אלא מצד מציאותם. והנה השכל מצייר מעצמו ציור הדבר אשר ראה או אשר חשב. ומי שהיה רואה הנשמה, היה רואה הציור ההוא שם. שמא תאמר שיהיה השכל מצויר בציור הדבר ההוא בגשמיותו, אינו כך, אלא כחותיו מסודרים בו בסדר אחד, שר"ל אותו הדבר שנצטייר בו. כך הספירות הם אורות מסודרים בסדר רוחני, שמבינים באותם הסדרים, עיגולים, או יושר או בקיעות, או עליות וירידות, וכיוצא. ולא שיהיה כצורה ההיא ממש, אלא שמבינים אותה כך.

וזהו הבחנה הב', אלא נראה ענין אחד שמוכן בו כאילו רואים הצורה ההיא למטה⁷⁹.

הבחנה הג', וזה נקרא ראיית הנשמה, פירוש דבר מוכן מענין הנשמה עצמה, שאין ראייתה כראיית העינים, והכבוד אינו ניתן ליראות לעינים. ועל כן אין צריך שיצטייר אלא בציורים שייכים ומתיחסים לראיית הנשמה שרואה בו, שאינה רואה אלא מציאות הדברים, לא מצב צורתם.

וזהו הבחנה ד', ולכן אין צריך שהנושאים יהיו לפי ראיית הנוף, אלא מציאות הארה אחת, שמוכן בה ענין העגול, אם הנראה הוא עגול, או יושר, אם הוא יושר, וכן כל שאר התמונות. ולא שתיראה הצורה הגשמית. חלק ב'.

הבחנה הא', ואפילו הצורה הרוחנית היא אינה עצמית בספירות כלל, שהרי הנבראים הם משני מינים גשמיים ורוחניים, ולהם שתי צורות, הא כדאיתא, והא כדאיתא. והכבוד העליון אין בו בעצמו שום אחת מאלה הצורות, אלא שמתראה בהם, אך אינו מתראה בצורה הגשמית שהיא העבה, אלא בצורה הרוחנית שהיא הדקה, פירוש שנראה כמו המחשבות בשכל. אך אפילו זה עדיין אינו ענין הכחות עצמם, וזה פשוט. כי מי שירצה לדעת מהות הכחות האלה, היה צריך לדעת מהות האלקות ב"ה, שהרי הספירות אינם אלא אלקות⁸⁰. אך כיון שאין מהות האלקות נודעת כלל, גם מהות הספירות אי אפשר לדעת⁸¹. וכל מה שיודעים מהם אם כן אינו אלא שנתנים ליראות כך, ולא שהם כך. הצורה הרוחנית הוא מה שיודעים מהם, אם כן הצורה הרוחנית גם כן אינה מהותם, אלא מה שניתנו ליראות כך.

הבחנה הב', אלא בסוד מלכות המראה הכחות בדרך הזה, כי הכחות הנה הם סדר ההנהגה. אך יש מציאות אחת שרצה הרצון העליון, שההנהגה מלבד מה שתהיה באמת בתחתונים, שהרי הם הנהוגים, גם תיראה בהם. פירוש שהנבראים עצמם יהיו נבראים להראות ההנהגה בצורתם עצמה, ויהיו כל כך נבראים כמו חלקי ההנהגה, עד שכל כח שבהנהגה יהיה נברא אחד יוצא ממנו, שיראה עליו בצורתו, ותכונתו, בסגולותיו. ואמנם צריך אמצעית לזה, פירוש מה שידריך חוקת ההנהגה ליראות בנבראים. פירוש, מי יעשה שכח אחד יראה באזן, וכח אחד בפה, וכח אחד בתפוח, וכח אחד במים, וכח אחד בכסף, ודאי צריך שיהיה אור שסגולתו לזה להעביר ההנהגה אל הציור בדרך הזה. והנה כל זה הוא במלכות, וז"ס (&) ותמונת ה' יביט, שהמלכות נקראת תמונת ה', כי היא גורמת הדמיונות שזכרנו בספירות, כי היא השורש לכל התחתונים, ולכל מציאותם, ושם יש ענין זה שהחוקים יראו בציורי גופים התחתונים, אך עדיין שם

- מאיר הפתחים -

⁷⁹ קיטוע*##

⁸⁰ עי' לעיל הערה 46.

⁸¹ עי' פירוש המשנה לרמב"ם הקדמת פרק חלק: שכמו שאי אפשר לענוד להשיג צבעים, וכן חרש להשיג קולות, כך אי אפשר לבעל גוף להשיג תענוגים של רוחניות בתחילת המחשבה אלא בחקירה גדולה, וכך זה ראוי, ע"כ.

קל"ח

הצורה רוחנית, כי הכל בהדרגה. ושם חקוק הצורה הרוחנית, ומשם באה אחר כך הגשמית. והנה אין כח בבני האדם להשיג האורות העליונים אלא כמו שהם מתיחסים לעצמם⁸², פירוש שהם שרשים לצורתם, ושייכים לה. ועל פי זה אין יכולים להשיג אלא במלכות, שהיא ענין התמונות, ומראה אורות העליונים והנהגותיהם בדרך זה. וה"ס, כי אם בזאת יתהלל המתהלל וכו' (&)⁸³, כי אין ההשגה אלא בדרך זה, וכדלקמן בס"ד.

י פעולת המאציל ית"ש, מה שהוא פועל בסוד הספירות לפי החק שרצה בהם, הם נתלים אלה באלה, יוצאים בהמשך אלה מאלה, ומתעלמים הענינים אלה בתוך אלה. דהיינו שכח אחד הוא הפועל בהעלם, ונראה בגלוי כח אחר פועל, והוא פועל באמת רק לפי כח הנעלם בו. ולכן נראו כל הדמיונות האלה בספירות, דהיינו שיהיו אורות מתלבשים בתוך אורות, או יוצאים אורות מאורות. והכל בסדר ראיית הנשמה, שמבינה הדברים ההם ברוחנית, כראיית העין את הנושאים שלו.

אחר שבארנו ענין הדמיונות בכלל, נבאר עתה עניניהם הראשונים בפרט. חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, פעולת המאציל, והוא הענין בהנהגה של קשר המאורות. ח"ב, ולכן נראו, והוא המשך הענין הזה בנראה. חלק א. הבחנה הא', פעולת המאציל ית"ש, זה פשוט, כי הספירות אינם מה שפועל המאציל ית"ש, רק שהספירות הם המחשבות של הפעולות, והנבראים הן הפעולות של המחשבות⁸⁴.

הבחנה הב', מה שהוא פועל בסוד הספירות לפי החק שרצה בהם, כי אין זה לפי הכל יכולת, שבמאמר אחד יכול לעשות הכל, בלי חילוק דברים, אך כשרצה לפעול בסוד הספירות, הנה סדר כחותיו בו, כמו שכתב בעל ברית מנוחה⁸⁴. פירוש שרצה לפעול מעט מעט, ולהשוב על כל דבר בפני עצמו. לא שהוא צריך לזה ח"ו, אלא שזה דרך בני אדם⁸⁵.

- מאיר הפתחים -

⁸² נוסח?

⁸³ עי' תיקור"ז (כ ע"א): (י"ק חכמה ובינה א' כתר עלאה) ואינון שבע ספירן כלילן בשבע שמהן וכלהו כלילת לון בת שבע ולית ספירה מכלהו ספירן דיהא לה רשו לארקא ברכאן ולאשפעא לתתאין אלא בבת שבע בגין דאיהי קשורא דכלהו ספירן דאי ספירן הוו מריקין לבר מינה הוה פרודא ובגין דא לית רשו לארקא ספירא לשום אתר בר מינה לגבי תתאין ובגין דא אתמר בה אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' כי אם בזאת בזאת יבא אהרן אל הקדש דלית רשו לנביא וחכימא למנדע לעילא שום מדע אלא בה ובגינה אתמר ומשה עלה אל האלה"ם ודוד בגינה אמר אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' איהו שלימו דאדם שלימו דיחודא שלימו דשמא קדישא שלימו דכל ספירה וספירה

תרגום: (י"ה חכמה ובינה א' כתר עליון), ואותן שבע ספירות כלולות בשבעה שמות. ואת כולם כוללת בת שבע, ואין ספירה מכל הספירות שיהיה לה רשות להוריק ברכות ולהשפיע לתחתונים אלא בבת שבע, משום שהיא הקשר של כל הספירות, שאם הספירות היו מריקות מחוץ לה היה פרוד. ומשום זה, אין רשות לספירה להריק לשום מקום פרט לה אל התחתונים, ומשום כך נאמר בה "אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' כי אם בזאת" (ירמיה ט כב), "בזאת יבא אהרן אל הקדש" (ויקרא טז ג), שאין רשות לנביא וחכם לדעת למעלה שום מדע אלא בה, ובשבילה נאמר "ומשה עלה אל האלה"ם" (שמות יט ג), ודוד אמר בגללה "אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום ליהו"ה" (תהלים קלב ד ה), הוא שלמות האדם, שלמות היחוד, שלמות השם הקדוש, שלמותה של כל ספירה וספירה

⁸⁴ עי' תחילת ההקדמה. ז"ל:

⁸⁵ עי' אבות (פ"ה מ"א) בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולתן שכר טוב לצדיקים שמקימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות:

קל"ח

ואלה הם הספירות שאנו מדברים מהם, מה שרצה הרצון העליון לסדר פעולותיו בדרך סדר והמשך, כמו אדם שחושב הדברים מעט מעט, ועושה אותם מעט מעט. ובהיות הדברים כך, הנה נוכל להבין על כל פעולה כמה כחות פעלו בה, מי היה ראשון, ומי אחר כך, ובאיזה דרך פעל, וכיוצא בזה, מה שלא היה אפשר לדבר כלל אם היה א"ס ב"ה רוצה לפעול בדרך כל יכול. והנה זה כמו איש שיודע לקרוא כל המלה בבת אחת, ורוצה לקרוא כל אות בפני עצמו, כמו שעושים הילדים.

הבחנה הנ', הם נתלים אלה באלה, כשמדברים באורות מה שהוא שורש, ומה שהם ענפים, או כשנאמר ז"ו"נ הנהנתם מאימא, או או"א במזלא אתכלילו (&), וכיוצא בזה כמה ענינים, הכל הוא לפי שרצה המאציל ית"ש לסדר כחותיו בדרך זה, ושם שכת אחד יהיה נתלה בכח אחר, כאדם הזה שהוא צריך לכל חלקיו, וחלק אחד תלוי בחלק אחר. דרך משל, כח הדבור תלוי בכח המחשבה, כי מי שאינו חושב לא ידבר. הבחנה הד', יוצאים בהמשך אלה מאלה. זהו ההשתלשלות שאנו מזכירים. וזה פשוט בכחות הנשמה עצמם. דרך משל, כח הזכירה יוצא מן המחשבה והדמיון⁸⁶, וכל

ע"י פרדס שער ב פרק שישי: וראוי שנחקור על כל האצילות הזה, למה נאצל. ועם תשובתנו בזה יתישב הכל, והיא זאת, כי כוונת המאציל מלך מלכי המלכים הקב"ה להביא בגבול הדברים שאינם בגבול, ר"ל כי המאציל היא בלתי בעל תכלית, וכוונת המאציל בבריאת העולם השפל הזה לשיהיה העולם בעל תכלית כלה ואבד, ולסבה זו הוכרח האצילות כדי שעל ידי שיתאצלו הנאצלים, וישתלשלו המדרגות ממדרגה אחר ממדרגה, נאצל ממאציל, ונברא מנאצל, ונוצר מנברא, ונעשה מנוצר, עד אשר יגיעו המדרגות אל ההפסד והכליון אשר הם בו. כי יש היות בריאה שבן לילה היה ובן לילה אבד, ויש אשר אם יום או יומים יעמוד לא יקום. ועתה איך יאמר חומר ליצרו, למה כך ולא כך.

והוא ראה בחכמתו כי אי אפשר להגיע אל תכלית היות והפסד הנבראים אם לא שיהיה מספר הנאצלים י'. כי אם יפחתו מהעשר לא ירדו הנבראים אל מדרגת הירידה היא מפני קרבתם אל המקור. ועתה אחר שנאצלו כל האפשר באצילות, יחויב שירדו המדרגות המשתלשלות מהם אל התכלית, מפני שהם מתרחקים מן השורש כל הצורך לבא אל תכלית. ואין כוונתנו לומר שהאצילות בעלי גבול ותכלית ח"ו, אלא כוונתנו שהפעולות הנמשכות מהן הן פועלים פעולה תכליתית, כמו פעולת העה"ז, שהוא הוה ונפסד ובעל גבול וקצבה נפעל מהפעלים ע"י הנבראים מהנאצלים. והצורך אל התכלית והגבול בהיות התחתונות, ביארום רז"ל במתני' (&) באמרם, בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה ת"ל והלא במאמר אחד יכול להבראות, ר"ל כי לא היה בנמנע ח"ו להיות בריאת העה"ז במאמר א' שיהיה כולל כל הדברים והמדרגות והבריאות וההיות אשר נתהוו עתה, כי עם היות קצת הפעולות ע"י חסד, וקצתם ע"י גבורה, וכן מכלם. לא מפני זה יהיה נעדר כח הבריאה ע"י מאמר אחד לבד, שהרי כח כלם בכל אחד מהם, כנודע היות כל אחד כלולה מעשר כאשר נבאר בשער מהות והנהגה בפ"ב בס"ד.

והטעם שהוצרך אל עשרה מאמרות, הוא כדי ליפרע, פ"י כי ע"י עשרה מאמרות ירדו הנבראים אל תכלית, שאם היו בלתי בעלי תכלית, א"כ היה אדם חי לעולם, ולא יקבל עונש על עונותיו, והיתה צד הטומאה והקליפה מתפשטת בעולם, והקלקול אינו נתקן. וכן הצדיקים היו נשקעים בעה"ז ואינם רואים בטוב, לכן הוצרך להיות העולם בעל תכלית וגבול, כדי ליפרע מן הרשעים ולתת שכר טוב לצדיקים.

ופ"י שמאבדים את העולם שנברא כו', פ"י שמאבדין העולם, ויש להם כח לכלותו מפני היותו בעל תכלית ונברא בעשרה מאמרות, וכן הצדיקים מקיימין אותו, שאם היה בלתי בעל תכלית, לא היו הצדיקים מקיימין אותו ולא הרשעים מאבדין אותו, לזה הוכרח להיותו נברא בעשרה מאמרות. והיינו אצילות עשר מדרגות, כדי שיהיה בעל תכלית. והרשע כלה ואבד וחוזר על עפרו ונתקן, והצדיק נפטר בכבוד להקביל פני אביו שבשמים ולאכול פרי מעליו.

⁸⁶ ע"י זהר ח"ג רמז ע"ב: רזא דמלה אמרו בתעניות אין טפה יורדת מלמעלה שאין עולין כנגדה טפים ואינן ברזא דא. •. ורמיזו דלהון לקבל תלת מוחין חד מוח הזכרון תניינא מוח המחשבה תליתאה מוח הדמיון והזכרון סלקין מן לבא המחשבות נחתא (ס"א על לבא) עליהו ללבא ומקבלין לה עליהו כמלכא.

תרגום: סוד הדבר אמרו בתענית (&), אין טפה יורדת מלמעלה שאין עולות כנגדה טיפיים, והם בסוד זה •. •. והרמז שלהן כנגד שלשה מוחין, אחד מוח הזכרון, שני מוח המחשבה, שלישי מוח הדמיון. הדמיון והזכרון עולים מן הלב, המחשבה יורדת (על הלב) עליהם ללב, ומקבלים אותה עליהם כמלך.

קל"ח

כיוצא בזה. וכשנבא לפרטים כגון חסד דיין רחמים בהנהגה, נבין הדברים מבוארים יותר. כי דוגמא לכל זה נמצא במדות הנפש, דהיינו החמלה, הכעס, האהבה, השנאה, החמדה, וכל כיוצא בזה, שם נמצא מדות תלויות זו בזו, יוצאות זו מזו, וכל מה שאנו מזכירים בפרצופים.

הבחנה הה', ומתעלמים הענינים אלה בתוך אלה, זהו ההלבשה שאנו אומרים⁸⁷. ובכחות הנשמה הוא פשוט הענין הזה, וכמו דרך משל, האב המייסר את בנו, האהבה הוא הכח הפועל, כי הוא עושה רק באהבתו אותו, אך הוא הפועל בעולם, והכעס או השנאה הוא הנראה לעינים, שהוא מראה לו פנים של זעם, וכן כמה כיוצא בזה. ולפעמים מה שבפנים ומה שבחוץ אינם הפכים, אלא שהנסתר הוא מחשבה עמוקה, שאין בעלה רוצה לגלותה, ופועל בדרך אחר, מתגלה לרואים.

וזהו הבחנה הו', דהיינו שכח אחד הוא הפועל בעולם, ונראה בגלוי כח אחר פועל, והוא פועל באמת רק לפי כח הנעלם בו. חלק ב'.

הבחנה הא', ולכן נראו כל הדמיונות האלה בספירות, פירוש הדמיונות הם כמו שהיו אלה הדברים למטה, כי אלה הדברים למעלה הם שורש לענין ההוא שלמטה, וממילא מתיחסים להם, וכדלקמן.

הבחנה הב', דהיינו שיהיו אורות מתלבשים בתוך אורות, או יוצאים אורות מאורות, הוא השנים שזכרתי למעלה, והם הלבשה והשתלשלות, כי היותם נתלים זה בזה, הוא יותר מובן ממה שנראה.

הבחנה הג', והכל בסדר ראיית הנשמה, שמבינה הדברים ההם ברוחניות. והוא מבואר כמש"ל.

הבחנה הד', כראיית העין את הנושאים שלו, על כן מדברים על פי ראיית העין, כי הענין שוה.

יא ענין התמונה והדמיון הנמצא בספירות הוא יוצא מספירת המלכות, שהיא שורש לתחתונים, ומצדה נעשים כולם בצורה שהם נעשים. ועל כן אמרו שאי אפשר לעלות או לקבל אלא בה⁸⁸. ואפילו בתמונות הדמיונות עצמם נודע חכמה בענין ההנהגה, כי נודע איך צריכה השכינה להנהיג לצורך הענין ההוא, ולהביאו לתחתונים. אבל מתוכה משכילים הדברים למעלה ממנה. ששם הם כחות ומדות ממש.

- מאיר הפתחים -

⁸⁷ עי' שער א פרק ד, ושער ג פרק א.

⁸⁸ עי' תיקו"ז יג ע"א: ובגין דאורייתא מינה אתיהיבת אמר למשה וראית את אחורי וכו' דלית נביא וחכם יכיל לעאלא לעילא פחות מן דא ובגין דא אתקריאת מפתחות החיצוניים אנפין דילה ואנפין דלגאו מפתחות הפנימיים והא אתמר לעיל דאם בר נש לית בידוי מפתחות החיצוניים במאי ייעול ובגין דא אתמר בה זה השער לה'

תרגום: ומשום שהתורה נתנה ממנה, אמר למשה (שמות לג כג) "וראית את אחרי וכו'", שאין נביא וחכם יכול להכנס למעלה פחות מזה, ולכן נקראים מפתחות החיצוניים הפנים שלה, ופנים שבפנים מפתחות הפנימיים, והרי נתבאר למעלה שאם אין לאיש בידיו מפתחות החיצוניים במה יכנס, ומשום זה נאמר בה (תהלים קיח כ) "זה השער ליהו"ה".

עי' תיקו"ז כ ע"א: כגוונא דא עמודא דאמצעיתא דאיהו יהו"ה לא אשתמודע לנביא וחוזה אלא בהיכליה דאיהו אדנ"י ורזא דמלה וה' בהיכל קדשו תרגום: כדוגמא זה, העמוד האמצעי שהוא יהו"ה, לא נודע לנביא וחוזה אלא בהיכלו שהוא אדנ"י, וסוד הדבר "וה' בהיכל קדשו" (חבקוק ב כ)

קל"ח

אחר שנתבאר ענין הדמיונות, נבאר עתה מה תועלתם, למה נראים הדברים על ידם.

חלקי המאמר הזה ב' ח"א, ענין התמונה, והוא שורש התמונה. ח"ב, ואפילו בתמונות, והוא התועלת המגיע לנו מהם. חלק א.

הבחנה הא', ענין התמונה והדמיון הנמצא בספירות הוא יוצא מספירת המלכות, והיינו כי כל ספירה יש לה סגולה פרטית, ונמשכת הסגולה ההיא גם בכל שאר הספירות.⁸⁹ וזאת הסגולה היא פרטית למלכות.

הבחנה הב', שהיא שורש לתחתונים, שעל בן ראשית הצורה תמצא בה, פירוש שהיא השורש לצורה ממש, ולכן היא תראה בבחינה זאת של דמיון, ותראה גם האחרים בדרך זה, כיון שכולם אינם נראים אלא בה.

הבחנה הג', ומצדה נעשים כולם בצורה שהם נעשים, שהם עוברים רק על ידה ליראות, ומצד זה נראים כולם כך, כמראה שמראה הדיוקנאות לפי תכונתו והכנה שלו. הבחנה הד', ועל בן אמרו שאי אפשר לעלות או לקבל אלא בה, פירוש, שאי אפשר להשיג אלא כך. חלק ב'.

הבחנה הא', ואפילו בתמונות הדמיונות עצמם, לא די להבין המדה הנראית והנרמזת בדמיון ההוא, אלא שצריך להבין גם כן מה ענין הדמיון ההוא לרמוז בו המדה.

הבחנה הב', נודע חכמה בענין ההנהגה, כי מלכות היא שורש התחתונים, וצריך להבין אופני קשרה עמהם, ואיך משתרשים בה. ואז כשתראה אחר כך האורות מצטיירים בציורים ההם, אז תבין איך המשך האור ההוא למטה צריך שיהיה דוקא בבחינה זאת. מפני הכנת המלכות וסגולותיה הפרטיות, פירוש, דרך משל אריה, ר"ל חסד או אבא. אבל תבין מהו ענין האריה לפי הצורה למטה, ואז תבין איך שהחסד צריך לימשך בדרך זה למטה על ידי השכינה, שעל בן האריה היוצא ממנו עשוי באותה הצורה.

הבחנה הג', כי נודע איך צריכה השכינה להנהיג לצורך הענין ההוא, כללו של דבר, הצורה איך נקשרות מדרגות המלכות וסגולותיה לעשות הדבר ההוא.

הבחנה הד', ולהביאו לתחתונים, זהו דבר עומד באמצע בין ההשפעה והקבלה, כי כחות ההשפעה הם פשוטים למעלה. אך ברדתם למטה צריך שתתקשר השכינה בקשרים ההם, ואז בסוד זה יוצא האור למקומו לתחתונים.

הבחנה ה', אבל מתוכה משכילים הדברים למעלה ממנה, ששם הם כחות ומדות ממש, אבל מתוכה זה פשוט, כי ממנה המראות, ומתוכה מבינים הכחות והנהגותיהם.

יב כללות כל ההנהגה הסובבת עד תשלומה, וכן כללות כל הנמצאים, הוא רק ענין אחד וסדר אחד שתיקן המאציל ית"ש, שתכליתו הוא ההטבה השלמה בכל מיני שלמות⁹⁰. ותנאי הסדר הזה הם כל הבריות ומשפטי

- מאיר הפתחים -

??⁸⁹

⁸⁹ עי' ע"ח שער העקודים (פרק ה), לעולם בטבע העליון להאיר לתחתון, ויש לו חשק להאיר בו כמו חשק אמא (אב) לבנים. ועי"ש (פרק ח) ומטבע החסד והרחמים הוא להיות מטיבים בעולם. עי' ע"ח שער הכללים פרק ראשון: כשעלה ברצונו יתברך שמו לברוא את העולם כדי להיטיב לברואיו, ויכירו גדולתו ויזכו להיות מרכבה למעלה להדבק בו ית'. עי' ביאורים של הלש"ו שלומד את הע"ח ש"א פ"א שתכלית בריאת העולם היא גילוי שמוותיו, וזה מתקיים על ידי השפע של תענוג לצדיקים.

קל"ח

הנהגתם. והוא סוד דמות אדם במנין אבריו, וסדר קשריהם כמו שהם בו ממש. ולכן א"ק⁹¹, שהוא כללות הכל, הוא כללות סדר זה של דמות זה. נמצא שלא המציא המאציל ית"ש אלא מציאות אחד, שהוא סדר דמות אדם. וכל מה שיש במציאות כולו ביחד, בין בבריות, בין בהנהגה, אינו אלא סוד דמות זה שלם.

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, כללות כל ההנהגה, והוא שכללות כל ההנהגה הוא ענין אחד. ח"ב, והוא סוד דמות אדם, והוא שכל זה הוא סוד דמות אדם. חלק א.

הבחנה הא', כללות כל ההנהגה הסובבת עד תשלומה, פירוש כל המעשים שנעשו ושעתידים ליעשות עד סוף העולם. הבחנה הב', וכן כללות כל הנמצאים, כל האורות למעלה, וכל הנבראים למטה, בין בגופים, ובין בחוקות טבעם.

הבחנה הג', הוא רק ענין אחד, לא תחשוב מפני שאתה רואה כל כך בריות שיהיו מינים רבים, זה לדבר אחד, וזה לדבר אחר, אך שלא יכנסו תחת ענין אחד להיות כמו ענפים לשורש, כי הרבוי הבלתי מסודר ומתיחד בקצהו לא ישובח. ר"ל דרך משל, אדם אחד אפשר שיהיה לו ידיעות רבות, שיהיה צורך, שיהיה מצייר, שיהיה מנגן, ויעשה כל הדברים האלה. אך נאמר למה עשה כל אלה, לפי שכל אלה ידע, ולולי היה יודע עוד יותר היה עושה. והנה אין צורך למצוא קשר בין ידיעה לידיעה, וממילא בין מעשה למעשה, כי מה שידע עשה. אך הקב"ה הנה עשה כל כך בריות, אם כן נאמר שהם לפי כל כך ידיעות גדולות שיש לו, כמו האדם הצורך המצייר והמנגן, שהיה יודע כל זה ועשאו. הנה מיד יקשה, וכי סיימתיהו לכולהו שבחי דמורך (&)⁹², אין לו ידיעות חוץ מאלה ח"ו. אם כן למה עשה כל כך ולא יותר, או למה לא דבר אחד לבד⁹³. אך הענין הוא שאינו כך, ואינם דברים נפרדים על פי טעמים מפורדים, אלא טעם אחד לבד יש לכל, והוא ענין אחד לבד שמתפרט בענפיו, בכל כך ענפים כמו כל כך בריות שיש. אך עתה לא תשאל, ולמה לא יש יותר. כי לענין שאליו כיוונה המחשבה העליונה בכל רובי הדברים אלה היה צריך כך דוקא.

הבחנה הד', וסדר אחד שתיקן המאציל ית"ש, שתכליתו הוא ההטבה השלמה בכל מיני שלמות, והו גדר כל הענין הזה, סדר שלם שתכליתו ההטבה השלמה. כי הנה [נצרך] להקים בענין הזה כל החלקים האלה שיהיה שלם, שתכליתו תהיה ההטבה השלמה, בכל מיני שלמות.

הבחנה הה', ותנאי הסדר הזה הם כל הבריות ומשפטי הנהגתם, והוא מ"ש, כי הבריות עצמם הם רמוזי ההנהגה, ובנוים על פיה בכל משפטיהם, וכל המעשים הנעשים הם הם חלקי ההנהגה עצמה. חלק ב'.

הבחנה הא', והוא סוד דמות אדם, שהוא שנאמר בו, נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (&), הרי שהדמות הזה הוא כולל סוד כל הכחות הקדושה.

- מאיר הפתחים -

⁹¹ עי' ע"ח שער א.

⁹² ז"ל:

⁹³ עי' לעיל הערה 85.

קל"ח

הבחנה הב', במנין אבריו, כמו שמפרטים כל פרצוף בפני עצמו בסוד תרי"ג אורות שהם תרי"ג אברים⁹⁴, כן בכלל כל המציאות הנמצא הוא כללות תרי"ג אברים של דמות אחד כללי. כי כל העולמות אף על פי שבפני עצמם נחשבו לעולמות, אינם אלא אברים של הדמות הכללי הוה. וכן הקשר שביניהם והיחס שביניהם הוא סוד הקשר והיחס שבאברים אלה.

וזהו הבחנה הג', וסדר קשריהם כמו שהם בו ממש.

הבחנה הד', ולכן א"ק הוא כללות הכל, שהוא כללות סדר זה של דמות זה, דבר זה נראהו לקמן ברור, שלכללות כל הנמצא נקרא א"ק. וכל העולמות, עליונים ותחתונים, נבחינם רק לחלקים ממנו, כענפים מן השורש. אבל כלל הכל הוא הא"ק זה, והוא כמ"ש לקמן, שעשר ספירות דא"ק ממלאות כל החלל, כמו שיתבאר בס"ד.

הבחנה הה', נמצא שלא המציא המאציל ית"ש אלא מציאות אחד, זהו השבח של החכמה העליונה, שלא עשתה דברים רבים, הולכים על דרכים שונים, אלא מציאות אחד בלבד עשה. אלא שהוא מציאות כל כך גדול בכל עניו, שבפ"ט אותו יוצאים כל כך פרטים כמו שהם עתה. ונאמר על כך, שהמציאות הוה הוא דמות אדם אחד, שכל החלקים האלה הנמצאים עתה הם הבונים אותו באברים שלו.

וזהו הבחנה הו', שהוא סדר דמות אדם, והנה כל מה שנרצה להבין באיזה ענין שנרצה בנמצאים, הכל נבין על סדר דמות אדם זה.

הבחנה הו', וכל מה שיש במציאות כולו ביחד, בין בבריות, בין בהנהגה, אינו אלא סוד דמות זה שלם, הוא מ"ש למעלה, שלשלמות הענין אשר המציא צריך כל אלה, בין בבריות עצמם, בין בהנהגתם.

יג סוד התמונות מראים הדברים לפי טבע התמונה היא למטה ממש. והעיגול מראה הנהגה סובבת, בלא חילוק הנהגת חסד דין רחמים, אלא כמו השגחה כללית לפי מהות הספירה היא, וזה בסוד ההשתלשלות. אך היושר מראה ההנהגה מפורטת לפי חסד דין רחמים ימין ושמאל ואמצע. וכן כל שאר התמונות על הדרך הזה.

אחר שנתבאר דרך כלל ענין המראה במרכבה, נתחיל לבאר עתה הפרטים היותר עיקרים שצריך להבחין. ראשית הכל הוא הצורה הכללית אשר לספירות, דהיינו עיגולים ויושר⁹⁵.

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, סוד התמונות, והוא דרך כלל, איך להבין התמונות של החזון. ח"ב, והעיגול, והוא ענין העיגולים והיושר. חלק א.

הבחנה הא', סוד התמונה מראים הדברים, כיון שכבר ידענו שהתמונה היא אינה אלא הארה ממלכות, שמאירה כך בדרך זה, מצד היותה שורש לנפרדים⁹⁶, שבהם התמונה היא באמת, הנה נדע מיד שהחזון צריך שיתבאר על פי זה. והנה נקרא לתמונה הנראית בחזון סוד התמונה, לא תמונה, כי היא רק הארה אחת בדרך זה, ומודיע שורש התמונה היא. ונדע שצריך להבין אותו הענין בדרך ההוא.

- מאיר הפתחים -

94

95 עי' ע"ח שער א'.

96 עי' לעיל הערה 18.

קל"ח

הבחנה הב', לפי טבע התמונה היא למטה ממש.
חלק ב'.

הבחנה הא', והעיגול מראה הנהגה סובבת בלא חילוק הנהגת חסד דין רחמים, זהו ענין הכולל בכל הספירות שיש בהם עיגול ויושר. והענין הוא, שיש במדרגות שני ענינים, השתלשלות והנהגה, פירוש עשר ספירות הם בהדרגתם משתלשלות זו מזו, ואין שייך בזה אם אחת חסד או אם אחת דין, כל ספירה שפלה מחברתה, וספירת הגבורה היא משתלשלת מן החסד. וכן אמרו, המים הרו וילדו אפלה (שמ"ר פט"ו סי' כב)⁹⁷. וכן על דרך זה באות עשר ספירות, עשר מדרגות זה תחת זה. ולפי שיש בהם עוד ענין אחר שכל עליונה נושאת וסובלת את התחתונה ממנה, על כן נציירם זה בתוך זה כגלדי בצלים⁹⁸. אך בהנהגה הנה גבורה מתעלית לעומת החסד, וגם ת"ת עולה ביניהם, וכן הוד לעומת נצה. וכן בדרך זה שנמצאת ההנהגה עומדת בפרט בסוד חסד דין רחמים. וברצות הרצון העליון להראות שני דברים אלה בציורי המראה הנה שם שתיים אלה, עיגולים ויושר. והעיגולים מראים ההשתלשלות, ויושר ההנהגה, שבו נסדרות הספירות בסדר הקיים⁹⁹.

והנה עניני ההשתלשלות, צריך להבין אותם מן העיגולים, וההנהגה ביושר. והנה תראה כי ההשתלשלות אינו מחלק בין חסד לדין כלל, כי הגבורה יוצא מן החסד והיא תחתיו, כמו הנצה מן הת"ת והוא תחתיו, או החסד מן הבינה והוא תחתיה. אם כן הענין הוא כך, בהשתלשלות אין מחשבין ענין הפעולה, אלא מדרגה לפי הקריבות אל השורש, או בהתרחק ממנו. וענין המדרגה וסגולותיה אינו ניכר כאן, אלא דרך השגחה כללית לבד. וזה סוד תמונת העיגול, שהוא כדור סובב בלא חילוק חלקים, כי אי אפשר לומר לא ראש, ולא סוף, ולא אמצע, ולא ימין, ולא שמאל. ובראות במרכבה עיגול אחד, מיד יודע שהיא הארה מאירה בדרך כללות, לא בדרך פרטות, אלא סובב והולך על כל הנבראים, שלכך הוא מקיף ככדור, להיות מקיף ומביט אל כל המציאות שנכלל בתוכו, אך אין בו חלקים כנ"ל. וזה לא יורה אלא ההבטה שמביט ומשקיף האור ההוא על כל המציאות שבתוכו. אך מה יהיו סגולות המדרגה ההיא. אין כאן מקומה להיגלות אלא במקום אחר, כשיראה האור בצורה אחרת, מחלקת צדדיה כראוי. נמצא שהעיגול הוא רק ההשגחה הכללית הנהגה סובבת בלא חילוק צדדים, פירוש בלא חילוק הנהגות חסד דין רחמים. ועם כל זה יהיה חילוק בין מהות עיגול לעיגול, שזה נקרא חכמה, וזה בינה, וזה דעת. ר"ל לפי שכל הספירות יש להם השגחה כללית על כל הנמצאים, ונמצאו כל הנמצאים

- מאיר הפתחים -

⁹⁷ ז"ל:

⁹⁸ עי' ע"ח שער עג"י פרק ב. ועי' זהר &.

⁹⁹ יש להאיר שהע"ח מדבר על ב' בחינות של יושר: א', קו הישר. וב', צורת אדם של ג' קוים, והא"ר עצמו מתחיל בא' ומסיים בשני, ויש הרבה תירוצים בדברי המפרשים, אלב רבינו כאן מערבב אותם גם כן.

ועי' לשון הע"ח עג"י ב: ועתה נבאר בחי' הב' שיש ב"ס הלא הוא בחי' אור היושר כדמיון ג' קוים כצורת אדם העליון, והנה דרך הקו הנ"ל המתפשט מלמעלה למטה אשר ממנו מתפשטים העיגולים הנ"ל, גם הקו ההוא מתפשט ביושר מלמעלה למטה מראש גג העליון של עיגול העליון מכולם עד למטה מתחתית סיום כל העיגולים ממש מלמעלה למטה כלול מ"ס, בסוד⁹⁹ צלם אדם ישר בעל קומה זקופה כלול מרמ"ח אברים⁹⁹, מצטיירים בציור ג' קוים⁹⁹ ימין ושמאל ואמצע כלול מ"ס בכללות, וכל ספי' וספי' מהם נפרטת ל"ס עד אין קץ ע"ד הנ"ל בענין הי"ס שהם בדרך העיגולים, והנה בחי' זאת הב' נקרא צלם אלהים, ועליה רמז הכתוב באומרו (בראשית א כז) ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים, וכמעט כל ס' הזוהר והתיקונים רוב דבריהם כולם מתעסקים בבחי' ב' הזאת בלבד⁹⁹ כמ"ש היטב במ"א.

קל"ח

מושגחים מכל העשר בשוה. והשגחות האלה הם העומדות בהדרגה, השגחת כתר רחוקה מכולם ומקיפה על כולם, של חכמה בתוכה, וכן על דרך זה עד הסוף.

אך בבחינת ההנהגה, אין הפעולה לכולם כך בשוה, אלא לכל אחד כראוי לו, כשיעור הצריך לפי הזמן, לפי המעשה. נמצא שכל מדרגה שיש בהנהגה, תפעל או לא תפעל באיזה זמן שיהיה השגחתה יש ודאי¹⁰⁰ בבחינת עיגולים בסוד ההשתלשלות.

וזה הבחנה הב', אלא כמו השגחה כללית.

הבחנה הג', לפי מהות הספירה היא.

הבחנה הד', וזה בסוד ההשתלשלות.

הבחנה הה', אך היושר מראה ההנהגה מפורטת לפי חסד דין רחמים ימין ושמאל ואמצע, והיינו כי הצדדים ימין ושמאל אמצע ר"ל חסד דין רחמים, ואז מבחינים בהם השיעורים, לדעת התפשטות זה, והערך שביניהם, והתולדות וכל שאר הדברים שמבחינים בפרצופים.

הבחנה הו', וכן כל שאר התמונות על הדרך הזה, זה פשוט, שהכל מודיע לפי תכונת הצורה, אם אורות כללים, אם אורות פרטים, אם מתפשטים ואם לא מתפשטים. דרך משל, כל נקודה היא שורש אור עומד למעלה שאינו מתפשט למטה, כל קו הוא אור מתפשט¹⁰¹. וכן כל התמונות כולם כענינם ממש למטה כך ענינם למעלה.

יד מה שעומד במציאות בנין הספירות, פירוש כל מה שהוא בנין כל המדרגות, ענין המדרגות עצמן, ענין כל חלקיהם ותכונותיהם וכל קשריהם, זה המונח הראשון של ההנהגה ששם אותו המאציל ית"ש, לפי שהוא ידע שזהו מה שצריך, לא פחות, ולא יותר, לסבב הנהגה אחת שלמה, לבא אל המכוון אליו בבריאתו, שהוא ההטבה השלמה.

אחר שבארנו ענין התלוי במראה, נדבר מה שתלוי בענין הספירות בעצמם לפי

המדות.

הבחנה הא', מה שעומד במציאות בנין הספירות, פירוש כל מה שהוא בנין כל המדרגות, הנה המחשבה העליונה שיערה לעשות אדם אחד שיהיה לו שכל ויצר טוב, וגם שיהיה לו יצר הרע שיוכל לשלוט בו, ושיערה לתת בידו עבודה לזכות בו, או להענישו, עד שיתוקן, ואחר כך לתת לו שכר נצחי. וכל הדברים האלה יש להם פרטים רבים לכל אחד. הנה צריך שנבין שהמחשבה העליונה שיערה כמה מדרגות היו צריכות לזה הדבר, ועשאים במנין מדוקדק, אין אחת יותר, ואין אחת פחות. הא למה זה דומה, למי שרוצה לעשות איזה דבר באש, אך שלא יהיה אש לוהט, הנה צריך שיתן כל כך עצים כמו שיוכל האש להתלהט אך מעט. והנה אם יתן אחד יותר יתלהט יותר, ואם יתן אחד פחות לא יתלהט כצורך. כך המחשבה העליונה ידעה באיזה מדרגה צריך שיהיה בנוי האדם, כדי שיהיה לו כל הדברים שזכרנו למעלה. ועשתה כל כך מדרגות, לא פחות ולא יותר, בכל כך קשרים, לא פחות ולא יותר. ועל זה אמרו חכמים (&) וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, שלא יאמר אדם, אילו היו לי ג' רגלים וכו'¹⁰², וכמו שנפרש במאמר שלאחר זה,

- מאיר הפתחים -

¹⁰⁰ נוסח ?

¹⁰¹ עי' פת"ש י' ו'

¹⁰² עי' קה"ר (פ"ב סי' טו): א"ר שמעון בן יוחאי מלה"ד למלך ב"ו שבנה פלטין וכל העוברים ושבים נכנסים לתוכו ואמרו אלו היו עמודיה גבוהים היתה נאה אילו היו כותליה גבוהים היתה נאה אלו היתה תקרתה גבוה היתה נאה שמא יבא איש ויאמר אילו היו לי שלשה ידים או שלשה

קל"ח

שבזה אסור להם לשאול טעם. וזה כי לשער שיעור זה, היה צריך לדעת כל מה שידעה המחשבה העליונה, ואי אפשר זה. אלא לאחר שנקבעו המדרגות וחיבוריהם, וידענו שכולם הולכים רק אחר הכוונה התכליתית, אז נוכל להבחין הנהגת המדרגות ההם מה ענינם, ואל מה הם מכוונים, ואיך הולכים ומגיעים אל התכלית הכללית.

כללו של דבר, כל מה שהוא במציאות הספירות ובנינם זהו מה שאין לשאול טעם, כי אין לך טעם יותר מן המעשה שכך הוא, שבהיות אלה המדרגות כך. ובצאת האדם בהדרגה מהם, הוא יוצא בתכונה הזאת, שהיא המבוקשת בו.

הבחנה הב', ענין המדרגות עצמן, הספירות ומהותם כל אחד בפני עצמו. הבחנה הג', ענין כל חלקיהם, התרי"ג אורות שלהם, מקבילים לאברים בדמות האדם.

הבחנה הד', ותכונותיהם, הם המשפטים אשר לאורות, מקבילים למשפטי הטבע באדם.

הבחנה הה', וכל קשריהם, הם המצבים וההתלבשות. כל אלה אין לבקש עליהם טעם, כי הטעם הכללי הוא כי כולם צריכים לעשות המורכב הוזה בתכונתו כך, כמות שהיא דוקא, שהיא התכונה הנצחית לפי העבודה והשלמות כנ"ל, וכדלקמן.

הבחנה הו', זה המונח הראשון של ההנהגה ששם אותו המאציל ית"ש, כי הנה כל מה שאנו מדברים בספירות אינה אלא בחוקת ההנהגה, שכולם מתראים בדרך אורות. והנה החק הראשון שבכל החוקים הוא המונח הזה, הוא האור הראשון, והוא כתר, וכדלקמן.

הבחנה הז', לפי שהוא ידע שזהו מה שצריך, לא פחות ולא יותר, לסבב הנהגה אחת שלמה.

הבחנה הח', לבא אל המכוון אליו בבריאתו, שהוא ההטבה השלמה.

טו כל מה שתלוי במציאות הבנין, שהוא המונח הראשון של הספירות, אין לשאול טעם עליו, שהוא תלוי ברצון העליון. וכל מה שבא אחר המונח הזה ניתן לשאול ולהבין, שהוא פעולות המדרגות האלה מה הם בהנהגה. אחר שביארנו המונח הזה הראשון, נבאר עתה במה אסור להתעסק בו ובמה מותר להתעסק בו.

הבחנה הא', כל מה שתלוי במציאות הבנין, שהוא המונח הראשון של הספירות, אין לשאול טעם עליו, והוא שאמרת למעלה, וזהו כתר, שאמרו עליו, במופלא ממך אל תדרוש (&) ¹⁰³. והיינו כי אור הכתר הוא סוד החק הראשון שבמדרגות, שיהיו אלה, ושיהיו בדרך זה שהם עתה. ונמצא הכתר כללות הכל ממש. והנה הכתר נקשר

עינים או ג' אזנים או ג' רגלים הייתי נאה ת"ל את אשר כבר עשוהו אין כתיב כאן עשהו אלא עשוהו כביכול הקב"ה ובית דינו עשאוהו נמנים על כל אבר ואבר משלך ומעמידך על תיקונך ואם תאמר שתי.

¹⁰³ עי' תיקו"ז עו ע"ב: כתר עליון דא איהו שלימו דחמשיין שערי בינה ודא איהו דלא אתייהב למשה דעליה אתמר נתיב לא ידעו עיט ועליה אמרו זכרונם לברכה במופלא ממך אל תדרוש וכו' בגין דאיהו מקור דלית ליה סוף ובמקור דלית ליה סוף מאן יכיל לאשגא ולאשכחא ליה (סיפא) תרגום: כתר עליון זוהי שלמות של חמשים שערי בינה וזהו שלא נתן למשה שעליו נאמר נתיב לא ידעו עיט ועליו אמרו זכרונם לברכה במפלא ממך אל תדרש וכו' משום שהוא מקור שאין לו סוף ובמקור שאין לו סוף מי יכול להשיג ולמצא לו (סוף)

קל"ח

בא"ס ב"ה, שהוא הרצון הכל יכול¹⁰⁴. והיינו כי אי אפשר לדעת שורש המונח הזה, למה הוא דוקא כך, לפי שהוא מושרש בכל יכול, בשלמות הרצון העליון. וכיון שודאי אסור לנו להתעסק בא"ס ב"ה, דהיינו בשלמותו מצד עצמו בסוד כל יכול, לפי שכבר אין המחשבה תופסת שם, ממילא אסור להתבונן על כתר, פירוש לבקש טעמו וענינו, שהם מושרשים למעלה כנ"ל. ועל כן על כתר וא"ס ב"ה נאמר, במופלא ממך וכו' ובמכוסה וכו'.

וזהו הבחנה הב', שהוא תלוי ברצון העליון, וכמ"ש, אבל חכמה היא מחשבה שמחלקת הדברים כראוי, ולפי המונח הקבוע כבר, שכל כך מדרגות וענינים צריכים חכמה מפרטת כל עניני ההנהגה כראוי, בסוד, כולם בחכמה עשית (&¹⁰⁵). והנה מה שיש בה יש בכתר, והיינו שגם כתר כולל כל מה שיש בהנהגה, אבל כיון שאינו בבחינת הנהגתם אלא בבחינת המצאם, אין אור זה מגלה ענין הנהגתם כלל, אלא המצאם¹⁰⁶. ושם יש הטעם על המצאם, שהיא תלויה ברצון העליון כנ"ל, וזהו מה שאסור לבקש. אבל ההנהגה המפורטת בחכמה, אדרבא, מצוה עלינו לחקור ולדעת. ועל כן מחכמה ולמטה, והיא בכלל, מותר ומצוה להתבונן ולדעת. והנה בינה היא גילוי חכמה, וזו"נ הם כללות כל ההנהגה, מחולקות לד' מינים. והם הם מה שנושרש כבר בחכמה, ונתחלק שם כראוי, שבינה הוציאה אותם כל אחד ואחד בפני עצמו אל מקומו כראוי.

והיינו כי המחשבה שיערה את הכל בכלל, מקושרים אל התכלית שלהם, והוא כללות כל ההנהגה. אך בינה הוציאה לפועל כל אחד בפני עצמו, בלא שיתקשר עם חברו, אלא אדרבא, יעשו הדברים במקומם, כל אחד כראוי. ומיני ההנהגה עצמה הם הם הז"ת. נמצא שכל מה שיבא אחר המונח הזה ניתן לשאלה.

וזה הבחנה הג', וכל מה שבא אחר המונח הזה ניתן לשאול ולהבין.

הבחנה הד', שהוא פעולות המדרגות האלה מה הם בהנהגה, שאין אנו עוסקים לא בעצמות המאציל ית"ש, ולא אפילו בעצמות הספירות עצמם, שכבר הם אחד עם

- מאיר הפתחים -

¹⁰⁴ צ"ע אם כוונתו לעתיק, עי' אד"ז רפח ע"ב: עתיקא קדישא אקרי אין, דביה תלייא אין. אמנם נראה שכוונתו לבורא עצמו. ועי' לעיל הערה 2 (כתר מלבר).

¹⁰⁵ עי' תקו"ז כב: בראשית ברא אלה"ם (&) בראשית חד¹⁰⁵ איהו דלא אתגליא וברא תרין תרין אינון ואינון¹⁰⁵ ב' ואינון תרין עלמין סתימין ובמה ברא לון בנקודא חדא סתימא ראשית אתקרי ועלה אתמר כלם בחכמה עשית (תהלים קד כד) ותרין עלמין סתימין לא הוו אתגליין עד דעביד לון תרין לבושיין ומאי נינהו את השמים ואת הארץ את השמים לבושא לעלמא עלאה דאתברי בנקודה עלאה ואת הארץ לבושא לעלמא תתאה דאתברי באלה"ם דאיהי אימא עלאה י' ראשית אתקרי ואיהו אבא דכלא ה' אלה"ם ואיהי אמא דכלא אם כל חי וחכמה דאיהו אבא לא אשתמודע אלא בבינה דאיהי אלה"ם ותמן י"ה אבא ואימא כחדא תרין עלמין סתימין ו"ה אינון תרין בנין ואינון עלמא דין ועלמא דאתי ו' עלמא דאתי דאיהו עלמא אריכא ה' עלמא דין דלאו איהו ארוך

תרגום: "בראשית ברא אלה"ם" "בראשית" הוא אחד שלא נתגלה, וברא שנים, שנים הם, והם ב', והם שני עולמות נסתרים, ובמה ברא אותם בנקודה נסתרת אחת שנקראת ראשית, ועליה נאמר "כולם בחכמה עשית", ושני עולמות נסתרים לא היו מתגלים עד שעשה להם שני לבושים, ומה הם "את השמים ואת הארץ". "את השמים" לבוש לעולם העליון, שנברא בנקודה העליונה. "ואת הארץ", לבוש לעולם התחתון, שנברא באלה"ם, שהיא האם העליונה.

י' נקרא ראשית, והוא אב לכל. ה' אלה"ם, והיא אם של הכל, אם כל חי. והחכמה שהיא אב, לא נודעת אלא בבינה, שהיא אלה"ם, ושם י"ה, אבא ואמא כאחד, שני עולמות נסתרים. ו"ה הם שני בנים, והם העולם הזה והעולם הבא, ו' העולם הבא, שהוא עולם ארוך, ה' העולם הזה, שאינו ארוך.

¹⁰⁶ עי' זהר ח"א לא ע"ב: בראשית ב' ראשית (היא חכמה כמה דתרגם יונתן בראשית בחכמתא) בגין דאיהי תניינא לחושבנא ואקרי ראשית בגין דהאי כתרא עלאה טמירא היא קדמאה ועל דלא עייל בחושבנא תניינא הוי ראשית בגין דא ב' ראשית.

תרגום: בראשית, ב' ראשית, (היא חכמה, כמו שתרגם יונתן "בראשית" בחכמה) בגלל שהיא שניה לחשבון, ונקראת ראשית, בגלל שכתר עליון זה טמיר הוא ראשון, ועל שלא נכנס בחשבון הראשית הוא שני, בגלל זה ב' ראשית.

קל"ח

עצמות המאציל, שהרי אינם אלא כחות מחשבתו, ואין אנו עוסקים אלא בפעולת כחותיו והנהגתם, והיינו, במה שהורשית התבונן.

מז יש בספירות אור ישר ואור חוזר משני מינים. א', שאחר שירדו המדרגות מכתר עד מלכות, חוזר מלכות ונעשה כתר, וכן בדרך זה, עד שכתר נעשה מלכות. וזה מראה שליטת [נ"א, שלמות] הא"ס ב"ה, שממנו יוצא הכל, והוא סוד הכל, והיינו (&) אני ראשון ואני אחרון, והוא מתגלה כך בראשונה כמו באחרונה. והמדרגות כל הקרוב קרוב אליו מתגדל בשמו, ומה שהיה מלכות נעשה כתר. והמין הב', שום אור אינו משלים ענינו אלא כשיוצא ועוד חוזר למקורו. והיינו כי יורד עד למטה בכח, ואחר כך מידי עלותו מניח למטה מדרגה מה שמניח, והוא מתעלה. ואז המדרגה נשארת בבנינה, וכן כולם.

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, יש בספירות וכו', והוא הקדמה בענין הספירות. ח"ב, א, שאחר וכו', והוא פירוש הקדמה זאת. חלק א. יש בספירות אור ישר ואור חוזר משני מינים, פירוש שבמראה נראים כך שני מינים אלה.

חלק ב'. הבחנה הא', שאחר שירדו המדרגות מכתר עד מלכות, חוזר מלכות ונעשה כתר, וכן בדרך זה עד שכתר נעשה מלכות. והנה המראה הזאת נראה כמראה הבזק ממש, שיוצא הלהב, ונראה בתחלה יוצא מצד אחד, והולך אל צד אחר. ומיד נראה מתהפך מן הצד השני לראשון. כך כל עשר ספירות, בכל מקום שהם, כשנראים נראים כך, כתר יוצא בתחלה מן המקור, ויורדות המדרגות עד מלכות. ואחר כך נראה המלכות עצמה חוזרת להיות כתר, ויוצאת מן הא"ס ב"ה. וזה, כי הנה א"ס ב"ה הוא מקיף במראה הספירות מלמעלה ומלמטה. והנה מתלהט האור מלמעלה ויורד ומתפשט למטה. וכמו שמתפשט כך מתחלש. וכשהגיע למטה, חוזר למקור למטה, דהיינו א"ס ב"ה שמקיף למטה, וחוזר ומתלהט מלמעלה למעלה באותו הדרך עצמו. והיינו (ס"י פ"א מ"ו) והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק¹⁰⁷.

הבחנה הב', וזה מראה שליטת הא"ס ב"ה, שממנו יוצא הכל, והוא סוף הכל, שאין הספירות דבר חוץ ממנו כלל¹⁰⁸, אלא אורו מאיר בדרך עד שהוא מתעלם. והיינו השלמות שהיה בו גם מתחלה, כמו שהוא עתה, וכמו שיהיה לבסוף, הנה זה נתעלם. ובין כך ובין כך נמצאו כל הספירות, שמהם כללות כל ההנהגה, שכולה נכללת בעשר ספירות אלה. וסוף כל ההנהגה מה היא, החזרת כל השלמות כבראשונה. ונמצא שההנהגה מתחלת מכתר אחר העולם, ואינה גומרת עד המלכות. וכשגומרת מה ענינה, שנמצא השלמות שנתעלם מתחלה מגולה ועומד. ועוד יתפרש לך זה לקמן בס"ד. ועל כן הושמה המראה כן, כי כל עשר ספירות היא הנהגה שלמה, יוצאת מא"ס ב"ה וחוזרת אל הא"ס ב"ה. והנה אם תמנה המדרגות מן העולם ואילך, הראשון יהיה כתר, והשני חכמה, וכן עד

- מאיר הפתחים -

¹⁰⁷ עי' ס"י (פ"א מ"ו) עשר ספירות בלי מה, צפייתן כמראה הבזק, ותכליתן אין להם קץ, ודברו בהן ברצוא ושוב, ולמאמרו כסופה ירדופו, ולפני כסאו הם משתחווים. צ"ע בדבריו שהרי יש או"י ואו"ח בכל דבר, אבל כנראה שהוא לומד את האו"ח כהארית המקיף וצ"ע גדול מאד בזה. ##*

¹⁰⁸ עי' לעיל

קל"ח

הסוף. אך אם תראה המדרגות לגילוי הסוף, העתיד להגלות אחר כל הסיבוב, ושכל הסיבוב הולך לזה, הגה המדרגה הראשונה אחר ההעלם היא הראשונה להתקרב אל הסוף, ונמצאת היותר רחוקה ממנו. והנה מפני היותה קרובה אל הראש נקראת כתר. ומפני היותה רחוקה מן הסוף נקראת מלכות, וכן כולם. ועד שנמצא ירידת העולמות בהנהגת הספירות זו אחר זו עליה אליהם. וזה מתבאר להלן.

הבחנה הג', והיינו אני ראשון ואני אחרון, והוא ענין ההיקף למעלה ולמטה, להראות שהוא הכל.

הבחנה הד', והוא מתגלה כך בראשונה כמו באחרונה, כי להבין ההנהגה צריך להבין כך בתחלה השלמות, והוא מתעלם, ונעשית ההנהגה, וסוף ההנהגה גם כן שלמות כבראשונה.

הבחנה הה', והמדרגות כל הקרוב קרוב אליו מתגדל בשמו. הבחנה הו', ומה שהיה מלכות נעשה כתר, פירוש הקצוות, וממילא כל הנמשך אחריהם. וזה פשוט, כי כמו שלמות הראש צריך להבין בתחלה השלמות, ואחר כך החסרונות, עד המדרגה האחרונה, כן להבין הסוף צריך להפך ממש.

והמין הב' ¹⁰⁹. הבחנה הז', שום אור אינו משלים ענינו אלא כשיוצא ועוד חוזר למקורו, פירוש המין הראשון הוא תמיד, וזה השני בהתאצל האורות, ששום אור אינו נאצל אלא ברדת ההארה והסתלקה משם. שאז נשאר שם הענין שהוא שנשאר, וכדלקמן.

הבחנה הח', והיינו כי יורד עד למטה בכח, פירוש כשאור אחד צריך לעשות מדרגה אחת או מדרגות הרבה, כשיורד יורד בלי שום חסרון ומניעה, אלא יורד בכח גדול, וחוזר ועולה, ומניח מה שמניח. וזה, כי אור א"ס ב"ה הוא היורד בבחינת עצמו, כי כל האורות ממנו יצאו, שבעמדם שם במקומם, אז היה מקבל מציאות האור הפרטי הנגבל לו כראוי למדרגה ההיא. ובהסתלק האור הגדול למקורו אז נשאר החלק הזה ¹¹⁰. וזה גורם הקשר לאורות עצמם, שכולם נקשרים במקורם. והיינו כי כל ענף הוא שורש ¹¹¹ במקורו, ולא ככחו למטה כחו בשרשו למעלה. ואמנם כשיורד כח בשורש עצמו הוא היורד, כי הענף לא נמצא עדיין, וכשמגיע למקום הענף השורש מתעלה, ונשאר הענף עשוי למטה. והוא רודף אחר המקור שנתעלה למעלה ¹¹².

הבחנה הט', ואחר כך מידי עלותו מניח למטה מדרגה מה שמניח והוא מתעלה, זהו כשיש לו לעשות מדרגות יורד בכח, ואחר כך עולה, וכפי מה שעולה כך מניח מדרגות, שהוא מתעלה מהם ומניח אותם.

הבחנה הי', ואז המדרגה נשארת כבנינה, וכן כולם. והיינו כי בהיות הכח הגדול של השורש פועל את הענף יוצא, ואין הענף יוצא אלא במקומו, אלא יורד כח השורש עד (המקור) [המקום], ומשם מתעלה, ונשאר הענף ממילא עשוי בבנינו. וכך עושה הולך ומתעלה עד סוף תשלום המדרגות.

יז יש ספירה ויש פרצוף. ספירה הוא כח מן העשר כחות בכלל, שהוא המוסד שעליו נבנה כל בנין הפרטיות התלוי בו. אך פרצוף הוא שלמות כל

- מאיר הפתחים -

¹⁰⁹ נוסח? הוא בכלל המקור?

¹¹⁰ הרשימו או האור בגדרו ללא א"ס?##

¹¹¹ שורשו?נוסח

¹¹² לא הבנתי דבריו בהבחנה זו.##*

קל"ח

הכח ההוא בפרט, נראה מפורש בסוד דמות אדם¹¹³. ועיקרו בסוד התרי"ג,
שהוא כל בנין האדם.

עתה נדבר עוד ידיעה אחת שצריך שיהיה בענין הספירות עצמם.
חלקי המאמר הזה ב' ח"א, יש ספירה ויש פרצוף, והוא ענין ב' בחינות אלה. ח"ב,
ספירה, והוא פירוש ב' בחינות אלה.
חלק א'.

יש ספירה ויש פרצוף, יכולין להבין בענין הספירות ב' בחינות, ספירה ופרצוף.
והספירות עצמם לפעמים נראים כך ולפעמים כך. אבל עתה נאמר שההנהגה כולה יכולה
להיבחן בספירות וגם בפרצופים. והוא ענין ב' הדרכים של הרמ"ק זללה"ה והרב הקדוש
זללה"ה¹¹⁴.

חלק ב'.

הבחנה הא', ספירה הוא כח מן העשר כחות בכלל, שכאשר אנו מדברים על
חקות ההנהגה, הנה ע"ס הם סוגי החוקים כולם. וזה פשוט, כיון שכל ההנהגה נכללת גם
בהם, ופרטי ההנהגה הם רבים. אם כן אלה הם עשר סוגים כוללים כל פרטיה.

הבחנה הב', שהוא המוסד שעליו נבנה כל בנין הפרטיות התלוי בו, בכל עניני
ההנהגה, יש לנו להבין שני דברים אלה, או איזה ספירה הוא, או איזה פרצוף הוא. והיינו
כמ"ש למעלה כבר, איך הפרצופים אינם [אלא] סדרי התפשטות הכחות חסד דין רחמים,
ומדרגותיהם, בכל דרכיהם ומשפטי שליטתם והנהגתם. והנה עשר כחות הם, ולא יותר,
שהם מדרגות החסד דין רחמים כראוי, וכמ"ש המקובלים הראשונים גם כן¹¹⁵. ואלה הם
היסודות של כל ההנהגה. אך פרטיות דרכי כל אחת מן הכחות האלה, הוא מה שאנו
מוזכרים בשם פרצוף. ואין פרצוף בלא ספירה, פירוש שכדי להבין עניני הפרצוף, צריך
להבין בתחלה הספירה, ולהבין ענינו בין שאר עשר הכחות. אחר כך נבין דרכיו בפרט,
ואז נבינהו פרצוף. ועל כן לא יקשה עליך איך פירש הרמ"ק זללה"ה כל הזוהר רק על
הספירות, כי אמת הוא ודאי, אדרבא, כל ההנהגה תלויה בעשר ספירות, אלא שיודעים
ההנהגה בהם אבל לא בחלקיהם, אלא יודעים בכלל מה שיוצא מהם. וכשיודעים הפרצוף,
מלבד שיודעים מאיזה ספירה יוצא דבר מה בעולם, נדע גם מאיזה חלק ומאיזה תיקון של
הספירה היא. נמצא שכל פרצוף בתחלה הוא ספירה, והיינו המוסד שעליו נבנה הבנין
הפרטי ההוא, ועוד הוא פרצוף.

וזהו הבחנה הג', אך פרצוף הוא שלמות כל הכח ההוא בפרט.

הבחנה הד', נראה מפורש בסוד דמות אדם, שלא די כדי להקרא פרצוף שהוא
פרט, אלא לפי שהפרט הולך על סוד דמות אדם על כן יקרא פרצוף.
הבחנה הה', ועיקרו בסוד התרי"ג¹¹⁶, שהוא כל בנין האדם, זהו בהתפשטות
החלקים. כי אמת שכל ספירה כלולה מעשר¹¹⁷, והיו יכולים להיות כמה חלקים בפרט

- מאיר הפתחים -

¹¹³ לא מצאתי כזה דבר בדברי האריז"ל שהרי כל הספירות הם פרצופים חוץ מ"ק שהם מהוים
פרצוף א' בין כל הו', אמנם עי' שער ל דרוש ה שגם נה"י מהוה פרצוף ומזה משמע שזה גילוי של
ג' צדדים היינו מתקלא. אמנם עי' ע"ח שער ל דרוש ז: ספירה הוא בהיותה שלימה בכל חלקי
אבי"ע שבה והבן היטב ג' חלוקות אלו נקודה וספירה ופרצוף כי נקודה היא עשייה שבספירה
וספירה היא בחי' הספירה שלימה מאבי"ע שבה ופרצוף הוא קשר י"ס וכל ספירה מהם שלימה
מאבי"ע וזכור מאד מאד כלל זה. גם דע כי כל בחי' אלו הם בסוד אור*##

¹¹⁴ ??????????

¹¹⁵ זהר?

¹¹⁶ היינו רמ"ח אברים ושס"ה גידים.

¹¹⁷ עי' שער קיצור אבי"ע פרק ח, שזה עשר מעשר עד אין קץ.

קל"ח

הספירה. אך האמת הוא, שמה ששיערה המחשבה העליונה הוא תרי"ג, שזהו מה שאנו רואים למטה בדמות אדם. וכן המצוות, גם כן הם כך, כי הכל הולך בשיעור הזה.

יה כל האורות העליונים עד שיגיעו להעשות מהם פעולה במעשה, צריך שיבאו לסוד האותיות. והם מציאות סדר אחד העומד להוציא כל הדברים לפועל, והוא סוד (&) בדבר ה' שמים נעשו. כי אין מציאות לדיבור אלא באותיות.

אחר שבארנו ענין הספירות, נדבר בענין האותיות שמזכירים בהם. חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, כל האורות, והוא הקדמה, שלפעולה צריך אותיות. ח"ב, והם מציאות, והוא מה ענין האותיות. חלק א'.

הבחנה הא', כל האורות העליונים עד שיגיעו להעשות מהם פעולה במעשה, הנה כל הכוונה בחכמה הזאת, הוא להבין שורש כל פעולה ופעולה בפרט¹¹⁸. והנה כל דבר שיכול להיות בלתי זולתו, שרשו בפני עצמו. ובנידון דידן, האורות הם ההכנות שהוכנו כל הבריות וכל ההנהגה בסוד המחשבה כנ"ל, אך¹¹⁹ שיצאו הדברים לפועל הרי זה ענין נוסף, כי אין המחשבה מכרחת שיצא מה שנחשב לפועל. אם כן, גם לזה צריך שנבין שורש פרטי, וזה השורש הפרטי הם האותיות.

וזהו הבחנה הב', צריך שיבאו לסוד האותיות, שהוא שורש אחד של הארה בפני עצמה, שמה שהוכן בספירות בסוד המחשבה צריך שיכנס במדרגות השורש הזה, ואז יצא לפועל. חלק ב'.

הבחנה הא', והם מציאות סדר אחד, כל שורש שמבחינים לאיזה ענין או לאיזה פועל, הנה יש לו סדרים בפני עצמם לפי ענינו, שכל מי שצריך לבא אל השורש ההוא, ולעבור על ידו, צריך שיכנס תחת הסדרים ההם.

הבחנה הב', העומד להוציא כל הדברים לפועל, והיינו שאין האותיות ענין עומד בסדרי ההנהגה כמו המדות והספירות, אלא עומד להוציא ההנהגה המזומנת כבר לפועל. וסדריו הם מתוקנים על דרך זה שתשלם פעולה זאת התלויה בו.

הבחנה הג', והוא סוד בדבר ה' שמים נעשו, והיינו כי בתחלה יש המחשבה, א"ק, והיא נעלמת, וגלויה על ידי הדבור באותיות. והנה נמצא שכל מה שנעלם במחשבה, צריך לצאת על ידי הדבור. והנה, אין חלקי וסדרי המחשבה שוים לסדרי הדבור כלל, כי המחשבה תחשוב הענין, והדבור יוציא המלות באותיות. ואף על פי כן, צריך שמה שציירה המחשבה ישתעבד לסדרי הדבור לצאת על ידיהם. כך הוא למעלה, סדר ראשון הוא המחשבה, והגילוי שלה הוא הדבור. ומה שנצטייר במחשבה לפי סדרה, צריך שיצא בדבור לפי סדריו, והם סדרי האותיות כלדקמן.

הבחנה הד', כי אין מציאות לדבור אלא באותיות, זה מופת מגלה הדבר הזה בבירור, הדבור איננו אלא באותיות. בריאת העולם בפועל היה בדבור, אם כן בריאת העולם בפועל היה רק באותיות, וכדלקמן.

- מאיר הפתחים -

¹¹⁸ עי' לעיל הערה 3.

¹¹⁹ נוסח איך?

קל"ח

יש כללות האותיות הם כ"ב מיני סדרים. שאין פחות מהם, ולא יותר מהם, לתת פעולה לאורות¹²⁰.

אחר שבארנו ענין האותיות, נבאר עתה ענין מספרם. הבחנה הא', כללות האותיות הם כ"ב מיני סדרים. כבר שמעת שלכל פעולה יש שורש בפני עצמו, ואותו השורש מסתדר בסדרים הראויים לפי השורש ההוא, לפי הפעולה הנרצית בו. ומהות המדרגות וכמותם בכל הסדרים ההם, הכל ענין פרטי, לפי ענין הפעולה הנרצית. ובנידון דידן, כל אות הוא סדר אחד מן הסדרים האלה, מן קשרי האורות הצריכים לפעולות, וכדלקמן.

הבחנה הב', שאין פחות ולא יותר מהם, זהו טעם למה הם כ"ב. והוא הכלל המונח הראשון שאין לחקור אחריו כנ"ל, כי אלה הם המדרגות הצריכים לזה. הבחנה הג', לתת פעולה לאורות, שהאורות המוכנים בספירות יוציאו פעולותיהם, וכדלקמן¹²¹.

כ כל ענין סוד סדריהם תלוי ונמשך מסוד חסד דין רחמים ימין ושמאל ואמצע. מתחברים בהרכבות שונות, בבחינת סיתום וקמיצה, או פתיחה והתפשטות, והיינו קו ונקודה¹²².

אחר שפירשנו שהאותיות הם סדרים, עתה נבאר מה ענין הסדרים האלה. הבחנה הא', כל ענין סוד סדריהם, וזה פשוט, כי כל סדר אורות הוא חק אורות הולכים על ענין אחד, לצאת בו הענין ההוא כראוי. וצריך להבין במה תלוי החק הזה. הבחנה הב', תלוי ונמשך מסוד חסד דין רחמים, שכל פעולה נמשכת מכח הרכבה אחת של ג' המדות חסד דין רחמים, המתרכבים בבחינת סיתום ופתיחה, וכדלקמן.

הבחנה הג', ימין ושמאל ואמצע. היינו צדדי האותיות¹²³. הבחנה הד', מתחברים בהרכבות שונות, בבחינת סיתום וקמיצה, שהאורות מאירים בהעלם, ובדרך מקור לבד. הבחנה הה', או פתיחה והתפשטות, היינו הארת האורות המתפשטים. והנה יהיה לפעמים הסיתום באמצע, והפתיחה בימין או בשמאל, וכיוצא בזה. הבחנה הו', והיינו קו ונקודה, יו"ד נקודה, וא"ו קו. דרך משל, א הנה יש סיתום בימין ושמאל, והתפשטות באמצע.

כא שלמות האותיות תלוי בטעמים נקודות תגים שמתחברים עמהם, כל אחד משלימים בהם פעולה כראוי להם. אך עיקר הפעולה באותיות. אחר שבארנו ענין האותיות, עתה נבאר ענין טנ"ת¹²⁴ המתחברים עמהם.

- מאיר הפתחים -

¹²⁰ צ"ע אם זה בנוי על לשון הס"י עשר ולא תשע וכו', ועי' שם אמ, ש ז' כפולות וי, ב פשוטות.

¹²¹ עי' שבירה ב' שצמצום הוא מאפשר גילוי.

¹²²

¹²³ ??

¹²⁴ עי' שער טנת"א

קל"ח

הבחנה הא', שלמות האותיות תלוי בטנ"ת, וזה, כי להיות כל דבר נבחן שורש פרטי, נבין מה שהוא עיקרי לבד, ומה שהוא שלמות לבד, וענין זה של הפעולה העיקרית הוא האותיות עצמם, ושלמותם הם טנ"ת.

הבחנה הב', שמתחברים עמהם, כל אחד משלימים בהם פעולה כראוי להם, זהו דבר הנראה לעינים. כפי מה שהוא למטה כך הוא למעלה. והרי אנחנו רואים ששלמות האותיות תלוי באלה שמתחברים עמהם, כך למעלה הוא ענין אחד מתחבר לענין האותיות עצמם.

הבחנה הג', אך עיקר הפעולה באותיות, גם זה אנחנו רואים שלצורך ההבנה די בכתיבת האותיות לבד.

כב כל מיני פעולות הנמצאות בספירות כולם מתנהגות תחת סדר עשר ספירות, והוא סדר הד' אותיות השם ב"ה. ובסדר הזה מתנהגים טעמים נקודות תנים אותיות, בסוד ד' אותיות, וד' שמות שבכל אחד¹²⁵.

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, כל מיני, והוא ענין שכל הסדרים הולכים תחת הסדר הזה. ח"ב, ובסדר הזה, והוא ענין טנ"ת א לפי ענין זה. חלק א'.

הבחנה הא', כל מיני פעולות הנמצאות בספירות, כולם מתנהגות תחת סדר עשר ספירות, שכל מה שמבחינים בספירות משקיף על הכל. ועל כן, מיד נבחין עשר חלקים בסוד עשר ספירות. ואפילו שלצורך הפעולות היו צריכין האורות להתחלק למינים אחרים, עם כל זה, צריך הכל לבא אל חילוק זה של עשר. ובין כל המדרגות שנתחלקו לפי החילוקים הפרטים יעשו עשר.

הבחנה הב', והוא סדר הד' אותיות השם ב"ה, כמשמעו, שד' אותיות השם ב"ה הם כללות העשר ספירות בסוד מחלקותם העיקרית, דהיינו ה' פרצופים, בסוד, י' א"א ואבא, ה' אימא, ו' ז"א, ה' נוקבא¹²⁶. חלק ב'.

הבחנה הא', ובסדר הזה מתנהגים טנ"ת א בסוד ד' אותיות, כי טנ"ת א כל אחד הוא פעולה בפני עצמה, ויוצאת מן המקור שיוצאת. אך מתנהגים תחת הסדר הכולל, שהוא סדר זה של שם הוי"ה ב"ה.

הבחנה הב', וד' שמות, היינו ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן¹²⁷, שהם מילואי השם, הולכים גם כן אחר האותיות.

הבחנה הג', שבכל אחד, היינו שכל אחד כלול מארבעתן, כי כל אחד מהם גם כן מתפשט בעשר ספירות. ועשר ספירות הם ד' אותיות וד' שמות שזכרנו.

כג סוד השמות הוא מה שבאים האורות לבחינת פעולה, וכללותם היא התורה. לפיכך נקראת כלי אומנתו של הקב"ה¹²⁸.

- מאיר הפתחים -

¹²⁵ מקור?

¹²⁶ מקור?

¹²⁷ היינו: ע"ב - יו"ד ה"י וי"ו ה"י. ס"ג - יו"ד ה"י וא"ו ה"י. מ"ה - יו"ד ה"א וא"ו ה"א. ב"ן -

יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה.

¹²⁸ עי' אבד"נ (פכ"ב מ"א) רבי חנינא בן דוסא אומר כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת שנא' (תהלים קיא) ראשית חכמה יראת ה'. הוא היה אומר כל שמעשיו מרובין וכו' שנא'

קל"ח

אחר שבארנו ענין האותיות, עתה נבאר ענין השמות המתחברים בהם. חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, סוד השמות, והוא ענין השמות והתורה. ח"ב, לפיכך נקראת, והוא ענין הפעולות של השמות, שה"ס כלי אומנתו של הקב"ה. חלק א.

הבחנה הא', סוד השמות הוא מה שבאים האורות לבחינת פעולה, כי הנה דבר זה אנו רואים, שכל הפעולות תלויות בשמות הקודש, והשמות עצמם הם רבים. והנה כולם נדרשים על קשרי המאורות והרכבותיהם, ושמהם המלאכים מקבלים. אך שורש זה הענין הוא ההקדמה הזאת אשר הקדמנו פה, כי האותיות הם המביאות האורות לידי פעולה. ומתחברות האותיות ועושות שמות לצורך כל פעולה ופעולה, ואותם השמות הם המסוגלים לפעולות ההם, כי על ידיהם יוצאות לעולם. והנה התורה היא כללות כל השמות האלה, שכן ארז"ל (רמב"ן הקדמה לתורה¹²⁹) כל התורה שמותיו של הקב"ה. הבחנה הב', וכללותם היא התורה, והיינו כללות של הסדרים אשר נסדרו לצורך הוצאת הפעולות לעולם. וזה מלבד סודות התורה, כי הסודות של המלות הוא בסוד הספירות. אך אפילו השמות וצירופיהם הוא בסוד הוצאת הפעולות כנ"ל. ולכן יש להם סגולה זאת של הפעולות.

חלק ב', לפיכך נקראת כלי אומנתו של הקב"ה, שהתורה מצד סודותיה היא נקראת דפתראות ופנקסאות, לדעת איך עושה הדרים, איך עושה פשפשים, כמ"ש במדרש¹³⁰. אך מלבד זה, יש עוד ענין כלי אומנתו ממש לעשות הפעולה, והוא בבחינתה זאת של הצירוף, כמו השמות שפעולתם נראית איך שהיא נעשית מיד בהזכיר אותם, או בשאר דרכי השימוש בהם. ונמצא הכל בתורה, בין המחשבות ועריכת הדברים, דהיינו בסודות של המלות, בין בהוציאתם אל הפועל, דהיינו בצירופי שמותיה הקדושים.

כד בענין המשכת הפעולה לחוץ ממנו, רצה הא"ס ב"ה ועזב את בלתו תכליתו¹³¹, ולקח לו דרך פעולה מוגבלת, וזה נקרא צמצום א"ס ב"ה. אחר שידענו מה שתלוי בהבנת הספירות, וידענו שהם מחודשות, צריך עתה

נעשה ונשמע. אמרו לפני רבן יוחנן בן זכאי חכם וירא חטא מה הוא אמר להם הרי זה אומן וכלי אומנתו בידו חכם ואין ירא חטא מהו אמר להם הרי זה אומן ואין כלי אומנתו בידו. ירא חטא ואין חכם מהו אמר להם אין זה אומן אבל כלי אומנתו בידו. ראב"ע אומר אם אין תורה אין דרך ארץ וכו' הוא היה אומר אדם שיש בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה למה הוא דומה לאילן שעומד על המים ענפיו מועטין ושרשיו מרובין אפי' ארבע רוחות העולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו שנאמר (תהילים א) [ירמיה יז] והיה כעץ שתול על ועי' הפליאה (&): הכתר נתן כח וממשלה והאציל את בראשית עם תשעה אלהים ותשעה הויות וק"ב אותיות התורה כלי אומנתו.

¹²⁹ ז"ל:

¹³⁰ עי' ב"ר פ"א סי' א: רבי הושעיה רבה פתח (משלי ח) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום וגו' אמון פדגוג אמון מכוסה אמון מוצנע ואית דאמר אמון רבתא אמון פדגוג היך מה דאת אמר (במדבר יא) כאשר ישא האומן את היונק אמון מכוסה היאך מה דאת אמר (איכה ד) האמונים עלי תולע וגו' אמון מוצנע היאך מה דאת אמר (אסתר ב) ויהי אומן את הדסה אמון רבתא כמה דתימא (נחום ג) התיטבי מנא אמון ומתרגמינן האת טבא מאלכסנדריא רבתא דיתבא בין נהרותא ד"א אמון אמון התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא דיפתראות ופינקסאות יש לו לדעת היאך הוא עושה חדרים היאך הוא עושה פשפשין כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם והתורה אמרה בראשית ברא אלהים ואין ראשית אלא תורה היאך מה דאת אמר (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו:

¹³¹ נ"ל שתואר זו נוצר על ידי הרמח"ל והוא פירוש של אין סוף וצ"ע.

קל"ח

לדעת דרך השתלשלותם אחרי שנתחדשו. הנה כבר שמעת, שיש בצפית המרכבה מראה ופתרון, דהיינו הבנה וראיה. והנה עתה שאני מפרש לך הפתרון של המראה, שפרשתי לך כבר במקום אחר, הנה היית צריך להבין למפרע מהו הנראה במראה, שזה פתרונו. ולמען הקל מעליך מכאן ולהבא, אציין לך כל ידיעה מה היא במראה.

חלקי המאמר הזה ג'. ח"א, בענין המשכת הפעולה וכו', שהוא הידיעה במה היה הצמצום. ח"ב, רצה הא"ס ב"ה וכו', והוא ידיעת מה היה הצמצום. ח"ג, ולקח לו דרך פעולה, והוא ידיעת איך היה הצמצום. חלק א.

בענין המשכת הפעולה לחוץ ממנו, ר"ל כי הרצון¹³² העליון, שהוא א"ס ב"ה, כולל מיני כחות לאין קץ ותכלית. אך אין אנו מדברים מן הבלתי תכלית, שאין לנו שייכות בו, אלא מן הכח אשר בין כחותיו הבלתי נספרים, שהוא סיבה לנו. הכח שהוא סיבה לנו הוא כח המשכת הפעולה חוץ ממנו, שענינו בריאת נבראים והנהג אותם. אם כן אין אנו מדברים אלא בענין המשכת הפעולה חוץ ממנו. עוד מן הצמצום עצמו יתאמת לך כן. וזה, כי הנה הצמצום לא היה אלא לצורך הבריאה. כי אם היה למעם אחר, היה נראה ממנו תולדה אחרת. וכיון שאין אנו רואים לו תולדה אחרת, והבריאה היא תולדה לו באמת, אם כן נאמר שהוא לצורך הבריאה. ועוד, פעולתו בעצמה אינה אלא הכנה לברוא לפי מהות הנבראים, אם כן הצמצום הוא לצורך הבריאה. אך מה שנעשה בכל שאר הכחות, חוץ מן הכח שהוא סיבה לבריאה, אינו לצורך הבריאה. אם כן, אין הצמצום אלא במה שהוא לצורך הבריאה, שהוא כח המשכת הפעולה חוץ ממנו. ענין זה במראה, נראה הצמצום במקום אחד, וכל סביביו א"ס ב"ה, והיינו שלא הוסר הבלתי תכלית אלא ממקום אחד שהוא המצומצם¹³³.

חלק ב.

רצה הא"ס ב"ה ועזב את בלתי תכליתו, כי הנה ברור לנו, שהרצון העליון מצד עצמו הוא בלתי תכלית. ועל כן לא נחשוב שברא מה שהיה יכול לברוא, ויותר מזה לא היה יכול לברוא ח"ו. אלא ודאי היה יכול הרבה יותר, אלא שלא רצה. ולא פעל בדרך כל יכולתו ובלתי תכליתו, אלא באותו כח ששיער היות שלמות נאה לפעול בו, לפי המכוון בפעולה עצמה. נמצא שאף על פי שהוא בלתי תכלית מצד עצמו, עזב את בלתי תכליתו בדבר הבריאה. על כן נאמר שהכח הזה שהוא הסיבה, כבר נעזב מן הבלתי תכלית, שסר ממנו. ויש לעזיבה הזאת שתי הוראות: א', שאין הספירות ענין חדש, שלא היה כבר כלול בא"ס ב"ה. ב', שבהיות הספירות כלולות בא"ס ב"ה, לא נוכל לומר שהיו בדרך שהם עתה, אלא בדרך אחר. ובהגלותם ממנו, נמצאו מתחדשים בדרך הזה שהם עתה. ראה לב' הוראות, הבלתי תכלית, ר"ל שכל כח שאפשר להיות בעולם, שאחר כך נ"א, שבאחרים] היה נמצא לו גבול, בו עומד אותו הכח בלא גבול כלל, אם כן צריך לדמות הכח המוגבל, ולהעביר הכח הבלתי תכלית על גבולו. נמצא הדרך המוגבל כלול בבלתי תכלית בלי גבול.

יש להקשות, אם הוא בלתי תכלית ובלתי גבול, אם כן אינו דרך המוגבל. תשובה, יש נושא כולל דבר מצד שהוא מקיים אותו, ויש שהוא כולל מצד שהוא הפכו ושולל

- מאיר הפתחים -

¹³² עי' לעיל הערה 1.

¹³³ עי' כ"ז בע"ח עג"ו ב.

קל"ח

אותו. המשל בזה, המות, לא יובן מות בלא חיים, שהמות יסיר אותו. נמצא שבמות כלול החיים מצד שלילה, לא מצד קיום, מה שאין כן בחיים שאין כולל המות כלל. וכן הבלתי תכלית כולל הגבול מצד מה שהוא שולל אותו. ובדרך זה נמצאו הספירות בא"ס ב"ה, שכל הדרך שהוא פועל בה עתה, כבר הבלתי תכלית היה מצייר אותו להיות נשלל ממנו. כשרצה הא"ס ב"ה, שלא יגע הבלתי תכלית בחלק הזה, נמצא החלק הזה בדרך שהוא עתה. וזה דבר ברור, כי הלא הדרך המוגבל חשבו הא"ס ב"ה, אלא שהעביר גבולו, מפני שהיה שולט עליו ומחזירו לענינו. כשיסיר הא"ס ב"ה בלתי תכליותו ממנו, ישאר כמו שחשבו, בלא הסרת גבולו. נמצא הספירות כלולות בא"ס ב"ה, שהיא הידיעה הראשונה, ולא עומדות כמו שהם עתה, אלא בדרך אחר, שהוא דרך הבלתי תכלית, שהיא הידיעה השניה שזכרנו למעלה. ענין זה במראה יראה, שהא"ס ב"ה מצמצם עצמו במקום אחד, ומשאיר מקום חלל ממנו. והוא ענין גילוי הפעולה שנמצאת שלולה מן הבלתי תכלית. חלק ג'. ולקח לו דרך פעולה מוגבלת, וזה נקרא צמצום א"ס ב"ה, ר"ל שאין הצמצום העדר לבד, אלא קיום. הבלתי תכלית נעדר בענין זה, אבל הגבול מתקיים, והוא שורש הדין שנתגלה. יש להקשות, אם הצמצום הוא רק הסתלקות, איך שייך בו קיום ומציאות. תשובה, הרצון הרוצה לגלות הדברים אל הפועל הוא העושה כל זה. אך מה שהוא רוצה לגלות הוא הכח המוגבל, שעל כן שולל ממנו הבלתי תכלית. אם כן מעשה הצמצום הוא קיום לגבול המתגלה, שהרצון מגלה אותו. והעדר לבלתי תכלית. ענין זה במראה יראה, במקום הנשאר מצומצם היות שורש הדין מתגלה שם. שהוא מה שנתקיים במעשה הזה.

כה הצמצום הזה עשה שיראה ממנו ב"ה האור והזיו. מה שקודם לכן ומה שגם עתה אין הצמצום מגיע לו¹³⁴ אינו ניתן להיות נראה ומושג כלל. וזה האור שניתן ליראות, נקרא אור נאצל, כי הוא נראה כמו אור שנתחדש. אך באמת אינו אלא איזה בחינה מן האור הקדום, שנתמעט כחו בסוד הצמצום. אחר שנתפרש מציאות הצמצום, צריך לפרש מה נולד מזה, וזה מן הנולד בראשונה.

חלקי המאמר הזה ב' ח"א, הצמצום הזה עשה וכו', לדעת שהיראות הספירות הוא תולדת הצמצום. ח"ב, וזה האור, לדעת התולדה הזאת מה היא ועניניה. חלק א.

הבחנה הא', הצמצום הזה עשה שיראה ממנו ב"ה, כי הלא כבר ידעת ושמעת שהבלתי תכלית¹³⁵ הוא הבלתי נראה. ואמנם הדרך המוגבל שהיה כלול בא"ס, היה גם הוא בלתי נראה, מפני שליטת הבלתי תכלית עליו, שהיה הופכו אליו. כשבא הצמצום, והסיר מן הדרך הזה הבלתי תכלית, נשאר דרך הזה נראה.

הבחנה הב', עשה שיראה ממנו ב"ה האור, ר"ל האור שאמרנו למעלה שרצה הא"ס שימצא, והיינו הראות מדות החק העליון בדרך הארה. ותבין בזה, שאין זה לבדה תולדת הצמצום, וגם לא יוצא בהכרח מן הצמצום, כנמשך מן הקודם. אלא הצמצום הוא רק שיסיר הא"ס ב"ה את בלתי תכליותו מן המשכת הפעולה חוץ ממנו. ומן אז והלאה יהיה לפעולה חק מסודר. אלא שבהצטרף לזה רצונו ית' שהחק יראה, אז נמצא ענין זה של

- מאיר הפתחים -

¹³⁴ היינו מחוץ לחלל הצמצום.

¹³⁵ עי' לעיל הערה

קל"ח

היראות אור. נמצא, שלא זה לבד תולדות הצמצום, ולא דבר נמשך מן הצמצום לבדו. אבל עד שלא היה הצמצום, לא היה מציאות לדבר זה. אם כן נאמר שהצמצום עשה הדבר הזה, לא לפי שהוא [סיבה] לדבר, אלא לפי שהוא סיבה למציאות.

הבחנה הג', האור והזיו ענינו מה שמוהיר מן העצם המאיר, וסובב עליו. ר"ל אין ההארה דבר בלתי מתיחס באלקות, שיורה אותו רק על צד ההסכמה ורצון, אלא דבר מתיחס ומורה עליו ביושר. וזה, כי הנה כל מה שאנו רואים באלקות הוא הספירות, אך הספירות הם דרך אחד שרצה הרצון העליון להראות בו חוקיו, שאינו דרך עצמי אליו, אלא רצוי ממנו. אם כן אין אנו רואים מן האלקות שום דבר עצמי, אלא נרצה ממנו ית', אם כן, לא תוכל לקרוא לספירות אלקות, אלא הוראת אלקות¹³⁶. דרך משל, השם בכתב מורה על בעל השם, ואין באותיות השם דבר עצמי ומתיחס אל בעל השם, אלא על דרך ההסכמה ורצון מורה עליו. אין האותיות אלא הוראת בעל השם, לא חלק או שום צד ממנו, שיהיה להם שום מהות ממה שיש בו. אך הספירות קראנום אלקות, אם כן צריך שבהארה תהיה דבר מתיחס אל האלקות. אלא כן הוא האמת הארה מתיחסת אל האלקות. ואיך מתיחסת. האלקות נסתר מן הנבראים, אך עם כל זה צריך שיהיה להם גילוי ממנו בשעה שמתגלה עליהם. הא למה זה דומה, משה רבינו ע"ה היה לו קירון אור, מי שעומד לפני משה ויבוש מלהסתכל בפניו, ישפיל עיניו למטה, אבל יראה את זיוו. כך האלקות מתגלה על הנבראים, ואינם רואים בו. ומה יראו, רק הזיו המתנוצץ ממנו, וזה הזיו הם הספירות. הזיו מתיחס אל בעליו, והוא גילוי הוד העצם הנכבד המסתתר, וזה מתגלה ממנו. ההארה היא, שהיא הספירות, היא זיו של א"ס ב"ה, דהיינו גילוי הודו. אם כן מתיחסים הם לא"ס ב"ה, שהוא בעל ההארה הזאת.

יש להקשות, הזיו לפי שהוא מתיחס הוא עצמי לבעל הזיו, אך הארה אמרנו שהיא בדרך רצון, ולא עצמית, אם כן אינה זיוו. תשובה, רצון היה שיהיו הספירות מושגות אל הנבראים באיזה דרך שיהיה. ההארה בספירות היא התמשכם בהשגה אל הנבראים. אם כן ההארה היא רצונית, ולא עצמית. וגם הרצון היה שהתמשכות זה יהיה בדרך הארה. והיה יכול להיות בדרך אחר, כל דרך שהיה. והוא שיהיה להמשיך השגתם אל הנבראים היה כמו הזיו המתיחס לבעליו, שנותן השגה מהם בלי ראיית עצמותם. אם כן ההארה היא רצונית, ועם כל זה היא זיו מתיחסת לבעליו, רצונית מצד צורתה, אך מתיחסת מצד ענינה. על דרך זה אמרו חכמים (&) ונהנים מזיו השכינה, אותה אינם רואים, אבל כבודה משיגים, שעומד עליהם.

הבחנה הד', מה שקודם לכן, ומה שגם עתה אין הצמצום מגיע לו, אינו ניתן להיות נראה ומושג כלל, והיינו שזהו אותו האור שאמרנו, שהוא הפרש שבין הספירות המצומצמות ובין כל המציאות קודם הצמצום, וכן בין א"ס ב"ה גם אחר הצמצום. חלק ב.

הבחנה הא', וזה האור שניתן ליראות, נקרא אור נאצל. שזהו מה שקוראים המקובלים אור נאצל¹³⁷. וזה שיכולים לטעות בלשון הזה לפרש שהספירות הם אור חדש, שהמשיך והאציל ממש הא"ס מעצמו, ועדיין הוא אלקות, כי הוא דבק בו. וזה טעות ודאי, כי המשיך דבר מדבר הוא מקרה גופני. אם כן, אי אפשר לומר באלקות המשיך דבר

- מאיר הפתחים -

¹³⁶ עי' לש"ו & שלהתפלל לספירות הוא בכלל קיצוץ בנטיעות, אמנם להתפלל לשמות מותר.
¹³⁷ עי' ז"ח (&): יפה רעיתי ומום אין בך ת"ח כשברא הקב"ה את עולמו עשאו מאותו האור הנאצל מלמעלה וברא השמים מאותו הרקיע הראשון שהכינו הקב"ה ובראו בתחלה ואותו הרקיע הוליד כל שאר הרקיעים שנתהוו ממנו.

קל"ח

מדבר, שהדבר הנמשך יהיה גם כן אלקות, אלא אור נאצל נקרא, מפני הטעם הכתוב כאן.

הבחנה הב', כי הוא נראה כמו אור שנתחדש, ר"ל אין צריך שיהיה נאצל מחדש עצם האור, אלא שיתחדש להיות במציאות אור. וזה, כי כל מציאות שניתן לנושא שלא היה לו מתחלה, נקרא חידוש מציאות. אך במציאות ניתן מציאות אחד, שהוא המצא אור נראה, שלא היה כן מתחלה. אם כן הוא אור מחודש המציאות. שאף על פי שהעצם הוא הראשון, מציאות האור הוא מחודש, וזה ר"ל אור נאצל.

הבחנה הג', אך באמת אינו אלא איזה בחינה מן האור הקדום, שנתמעט כחו בסוד הצמצום, כי הדרך המוגבל כלול היה בא"ס ב"ה, אלא שהבלתי תכלית היה מגדיל אותו האור לבלי גבול. הוסר ממנו הבלתי תכלית נשאר בכחו הקטן. אם כן אור מהא"ס ב"ה עצמו הוא, אלא שהצמצום הקטין כחו והגבילו. ענין זה במראה יראה, התאצל אור מחודש מן השורש הנעלם, שהוא א"ס ב"ה.

כו זה¹³⁸ האור שנאצל היה נקרא רשימו¹³⁹ מן האור הקדום, שלרוב גדולתו לא היה מושג. וסוד זה הרשימו הוא הנקרא מקום כל הנמצא, לפי שהוא נותן להם מציאות, מה שלא היה נותן הבלתי תכלית. זה המקום נקרא שהוא חלל, והוא פנוי מאור הא"ס ב"ה, דהיינו שאין הבלתי תכלית נמצא בו כבתחלה.

אחר שנתפרש שמכח הצמצום יצא אור חדש, יש לנו עתה לדעת עניני האור הזה. חלקי המאמר הזה ג'. ח"א, זה האור הנאצל וכו', והוא לדעת שזה האור הנאצל הוא רק רושם מן האור הראשון שנסתלק. ח"ב, וסוד זה הרשימו, לדעת שבזה האור יש כח המקום לנמצאים. ח"ג, וזה המקום נקרא שהוא חלל, לדעת ריקות [נ"א, חוקות] זה המקום. חלק א.

הבחנה הא', זה האור שנאצל היה נקרא רשימו. פירוש היה נקרא קודם שנתחדשו בו ענינים אחרים. וזה, כי לאורות נחליף שמותם ותואריהם לפי פעולותיהם. וזה האור עצמו עתיד ליקרא עולמות ובנינים, בכמה שמות שונים. אך קודם שנבין בו התחדשות הענינים האלה, נקראהו לפי מה שהוא בראשונה, ואז היה נקרא רשימו¹⁴⁰. הבחנה הב', היה נקרא, ר"ל שנבחיץ אותו בדרך זה, אף על פי שלא לגמרי נוכל לומר כך ביושר. וזה, כי רשימו הוא רושם שנשאר מדבר אחד שהיה מן הסוג ההוא, רק שהיה יותר גדול, והרשימו קטן ממנו. אבל האור שנסתלק, לא היה אור נראה, וזה שנשאר הוא אור נראה, והרי אינם מסוג אחד, ואם כן אינו רשימו. והאמת הוא, שלא נוכל לומר הוא רשימו מן האור, אלא נקרא רשימו. ולמה נקרא כך כיון שאינו כך, זה תראה אחר כך בהבחנה ד'.

הבחנה הג', רשימו מן האור הקדום, ר"ל שאין זה דבר חדש ממה שנסתלק, אלא כמו חלק קטן ממנו, שעד שלא נעשה מעשה הצמצום, לא היה יכול להיות ניכר בפני עצמו, ואחר הצמצום ניכר. ופירוש כל זה הענין, הוא ענין המלכות למטה¹⁴¹. המלכות היא שורש כל הנבראים, ומה היא המלכות, היא החלק האחרון של כל ספירות ז"א, כי שורש

- מאיר הפתחים -

138* ##

139 מוזכר בע"ח בתור מה שנשאר אחרי שאור יצא. היינו:

140 היינו לפני כנסית הקו.

141 מקור לזה שרשימו היא מלכות.

קל"ח

הנבראים התחתונים הוא החלק האחרון, דהיינו הכח האחרון הנמצא בכל ספירה. עתה נקשה ונאמר, אם כן שיש לתחתונים עשר שרשים, שהם עשר חלקים אחרונים שבכל ספירה¹⁴². תשובה, מציאות חק זה, שיהיו נבראים תחתונים, זה הנקרא מלכות. והוא קשר כל הכחות הנמצאים בכל הספירות להוציא התחתונים. על כן נאמר מלכות הוא חק המצא התחתונים. וממה בנוי חק או אור זה. מכללות כח הנמצא בכל ספירה להוציא התחתונים. ועם כל זה, אלה הכחות תלויים ועומדים, כי הם צריכים לחק אחד כללי, שהוא המצא התחתונים. ואז חק זה יכול כל הכחות האלה, ויהיה הדבר מזומן לצאת אל הפועל. נמצא, שחיבור וקשר כל הכחות האלה שבכל הספירות, להיות ממציא התחתונים, זהו החק הנקרא מלכות.

וכשהבנת כל זה הענין למטה, עתה תבינהו למעלה. כי הגילוי הנשאר אחר הצמצום נקרא הכל כמו מלכות א"ס ב"ה¹⁴³, פירוש שתחשוב כל המסתלק מן הכח הפרטי של בריאת נבראים כדוגמת ט' ספירות למטה, ומה שנשאר שהוא בריאת נבראים מוגבלים מלכות לט' ספירות אלה. ומזה, מלכות. כללות חיבור כל הכחות הנמצאים בכל ספירה להוציא התחתונים, והיינו מציאות חק זה שיוציאו כל הספירות תחתונים, כפי המושרש בהם. על כן האור המתגלה הוזה נקראהו מלכות, ונאמר שהוא כמו חלק האחרון מכל מה שנסתלק, שחשבנום לדוגמת ט' ספירות. ועל כן נקראהו רשימו מכל מה שנסתלק. אמנם ב' בחינות נבחין בזה, כי קשר החלקים האלה שהוא חק המצא התחתונים, שהוא מלכות במקומה, לזה נקרא מקום לתחתונים, שהוא הכח הנותן מקום מציאות להם. אך היותה בנויה מרשימו של כל מה שנסתלק, שר"ל שהוא כמו הכח שבכל ספירה להוציא התחתונים, לזה נקרא שורש ממש לתחתונים. וכן נמצאו ב' בחינות אלה במלכות למטה, כי היא מקום מצד מה שנותנת מציאות לתחתונים, ונוסף בה שהיא עצמה שורש פרטי לכל אחד מהם.

הבחנה הד', שלרוב גדולתו לא היה מושג, זהו הטעם למה נקרא לזה רשימו, אף על פי שאינם מסוג אחד, כי באיזה צד יכולים לבא אל תחת סוג אחד. והיינו כיון שקראנו לא"ס ב"ה אור פשוט, הרי באו אל תחת סוג אחד, אף על פי שזה אור בלתי נראה וזה אור נראה. כי ההראות נחשבהו מקרה נופל ברשימו, שלא היה יכול ליפול באור הראשון. ומסייע לזה מה שהקדמנו למעלה, שאפילו בספירות אין ההראות חק טבעי, אלא רצוני, שבכח המועט שהוא המוגבל רצה שיהיה, ובבלתי מוגבל לא רצה שיהיה. על כן נקרא רשימו הכח המוגבל מן הכח הבלתי מוגבל, שבו רצה רצון העליון שיהיה נראה.

יש להקשות, איך נאמר שמה שנסתלק הוא ט' ספירות, הלא הספירות הם מוגבלות, ומה שנסתלק הוא בבלי תכלית, אם כן אינו סוד ט' ספירות. ועוד, ט' ספירות

- מאיר הפתחים -

¹⁴² עי' תיקו"ז מז ע"ב דאתנטילת מחכמה וע"ח שער מיעוט הירח פרק א': מלכות אתנטילת מכולהו.

¹⁴³ עי' ביאורים ח"א ז ע"א: אמנם בענין מה שבשורשם הנעלם אשר בא"ס הנה הם בבחי' עגולים, לא השמיענו הרב בזה דבר. אך הענין בזה הוא, כי הנה הם רק על הוראת תכלית האחרון דכל המציאות כולו, שאז יתבטלו כל המסכים וכל חלוקי המדרגות דמעלה ומטה, ויחזרו וישבו כולם לאור א"ס, שיאר בכולם בהשוואה אחת, והוא בבחי' הי' ספי' הכמוס ונעלם בו, שהם כולם בבחי' עגול. ובהו יאר המציאות כולו אחר שישובו אליו בתכלית האחרון דכל התכליות מאור הי"ס הכמוסים בו, ובהו יאירו כולם בהשוואה אחת וכמו שאמר הרב לעיל בסמוך, כי אין תמונה כל כך שוה כמו תמונת העיגול, והוא סוד התכלית הנצחי שיאר אורו ית"ש בהשוואה אחת בכל מקום, ועי' דברינו בזה בהקדמה לספר הכללים ע"ש ותבין. אמנם עכ"ז הרי גם בחי' שורש הספי' הכמוס ונעלם בו, הנה הם ג"כ בבחי' י' ספי' מכתד עד המלכות, והם זה לפנים מזה, והרי אינו דומה אור הכתד לאור החכמה, ואור החכמה לאור הבינה, ואור הבינה לאור החסד וכן כו' עד המלכות, אלא עי' שהם זה לפנים מזה הנה הם נכללים כולם באחד, והם כולם רק אחד, כי נכללים כולם יחד זה בזה, ודי בזה והבן. וכבר בארנו הדברים הללו במקומות רבים מדברינו והשי"ת יאר עינינו במאור תורתו ויעלה לפניו כל דיבורינו וכל הגיונינו בזה לדצון לפניו ית"ש, כי עומק כל כוונתינו בזה הוא רק למען שמו ותורתו יתברך ויתעלה שמו לעד ולעולמי עולמים.

קל"ח

הם ט' פעולות נבדלות זו מזו, ובבלתי תכלית אי אפשר לומר חלקים מובדלים, אם כן מה שנסתלק אינם ט' ספירות, שבבלתי תכלית אי אפשר לומר חלקים. שהוא ברור שאין חלק נבדל מחלק אלא מפני הגבול שמחלק ביניהם, ובבלתי תכלית אין שייך גבול בשום צד, אם כן אי אפשר לומר חלקים.

תשובה, אמת, הספירות הם מוגבלות, ומה שנסתלק הוא בלתי תכלית, ומצד זה לא היה לנו לדמות מה שנסתלק להם. אבל הט' ספירות, אף על פי שהם מוגבלות, מראים על ענין הבלתי תכלית, והמלכות על הגבול ממש. וזה, כי הנה שורש הענין הוא, שהפעולות המוגבלות הצריכות לכל מציאות הנבראים, באמת הם ט' חלקים, שהם בנין המלכות עצמה, וזה הדרך המוגבל שהיה כלול בא"ס ב"ה שאמרנו למעלה. והבלתי תכלית היה מתחזק על כל אחד מן הט' האלה, ומחזירם לבלי גבול. נמצא כאן סוד עשר ספירות, ט' מדרגות של פעולה מוגבלת, כלם ענין אחד, נחשבים מספירה אחת. שליטת הבלתי תכלית על כל אחת מהם נחשב לסוד ט' ספירות האחרות, ואינם מחולקים מצד עצמם, אלא שהבלתי תכלית הוא השולט על כל חלק מן הדרך המוגבל, ומחזירו לבלי גבול. על כן כולם מוגבלות, שהמלכות שבספירות, הוא ענין הדרך המוגבל הכלול למעלה, וט' ספירות שבספירות, הם הוראות הבלתי תכלית השולט על הדרך המוגבל, ולא בלתי תכלית עצמו, אלא הוראתו כפי מה שצריך לזה לצורך ההנהגה, כמו שיתבאר במקומו.

חלק ב.

הבחנה הא', וסוד זה הרשימו, ר"ל סוד המצא זה הרשימו, והוא מה שאמרנו לעיל, שקשר הכחות שבספירות העליונות זהו החק של המצא התחתונים במקומו, שהוא מלכות, החק העשירי שבעשר החוקים, שהם עשר ספירות. ועל כן קשר הכחות האחרונים שבבלתי תכלית, שנתחברו יחד לעשות הרשימו על הדרך הזה הוא המלכות. ובחינה זאת הוא המקום של הנבראים, כי זה הוא החק לתת להם מציאות. אך הרשימו עצמו, שהוא הכחות שנתחברו, הם השורש לתחתונים, כדלקמן.

הבחנה הב', הוא הנקרא מקום כל הנמצא, לפי שהוא נותן להם מציאות, מה שלא היה נותן הבלתי תכליות, ר"ל שהוא נקרא מקום, לפי שעושה מעשה המקום, שמכיל העומד בו. אך אינו מקום כמקום הגשמי, שהוא מציאות מקום ממש, לעמוד בתוכו מי שעומד, שאין שייך דבר זה בספירות כיון שהם אלקות, ובאלקות אין שום מקרה גוף.

חלק ג.

הבחנה הא', וזה המקום נקרא שהוא חלל, חלל, ר"ל מה שיש לו בית קיבול לקבל אחרים. וזה ר"ל מדרגה אחת, שבחינתה נותנת שצריכים למצוא בה אחרים סבולים ממנה. דרך משל, מלכות נותנת בחינתה שיהיו נמצאים עולמות סבולים ממנה, כמו ענפים שלה נקרא שיש לה בית קיבול. ועד שנמצאת היא לבדה, ואין העולמות נמצאים בית קיבול שלה חלול. וכשימצאו העולמות סבולים בה, נקרא שחלל שלה מלא. ואמנם עד שהיה הבלתי תכלית שולט, היה הכל שלם בכל שלמות. כיון שנסתלק נתגלתה המלכות, שהיא בית קיבול, וגם לא נגלתה מלאה בעולמותיה, אלא מקום חלל. ועם כל זה לא היה חלל לגמרי, כי הרי שורש העולמות העתידיים לצאת היה שם בבחינת רשימו, אלא רשימו שהוא כמו אור, שלא היו העולמות נודעים. ועל כן, אף על פי שהיה בית קיבולה מלא ממנו, היה נקרא חלל לגבי א"ס ב"ה, כי בתחלה לא היה צריך שום שלמות יותר. וכן א"ס המקיף אינו צריך שום שלמות. זה שעדיין צריך לשלמות נקרא חלל. ולכן אחר כך, כשירד הקו ועשה מן הרשימו ספירות, הרי נקרא שמילא החלל הזה. ועל כן אמרו שהקו מילא אותו. והוא מה שאמר אחר כך, שא"ק ממלא בע"ס שלו כל החלל. יש להקשות, מה צורך

קל"ח

לומר שלגבי א"ס נקרא חלל, נאמר שכיון שצריך עדיין להשתלם נקרא חלל. תשובה, הבית קיבול באותו הזמן היה מלא מן הרשימו, לא היה לו לקרא חלל. אלא שלגבי א"ס ב"ה, שהוא שלם בכל שלמות, שאין שייך בו שלמות יותר, נקרא חלל. וכן לגבי מה שהיה מלא זה המקום מן הבלתי תכלית שנסתלק ממנו נקרא חלל.

הבחנה ג', והוא פנוי מאור הא"ס ב"ה, דהיינו שאין הבלתי תכלית נמצא בו כבתחלה, ר"ל שעל כן יכולים העולמות להמצא בזאת המדרגה בחלל שלה שאמרנו שאין הבלתי תכלית עומד שם, שאינו מניח מציאות למדרגות. ענין זה במראה נראה, מקום חלל פנוי, מלא באור דק שנקרא רשימו, שבזה המקום יעמדו כל העולמות כלם, ור"ל הענין כמו שפרשתי.

כז בזה הרשימו נשרש כל מה שעתיד להיות, ומה שלא הושרש שם לא יכול להיות אחר כך. ואף על פי כן, כל המושרש שם לא היה יכול למצא, אלא אם כן הבלתי תכלית עצמו ינהג אותו. אלא שהבלתי תכלית אף על פי כן לא יפעול אלא מה שמושרש ברשימו. והיינו כנשמה המנהגת את הגוף רק לפי מה שהוא. וזה נקרא קו אחד מא"ס ב"ה הנכנס בתוך החלל. כי זה הענין עצמו שהוא פועל ברשימו, היינו לפי הנבראים. אך הוא בעצמו פועל אותו בשלמותו. והנה זה הענין לפי הנבראים הוא הרשימו, אך בקו הוא מה שהוא לפי שלמותו. ועוד, זה הנפעל לפי הנבראים הוא הרשימו, אך הדרך שהא"ס פועל אותו הוא הקו, שהוא לפי בלתי תכליתו, כמו שהוא בלתי תכלית.

אחר שנתפרש האור הנאצל מה הוא, עכשיו צריך לפרש מה נעשה ממנו. חלקי המאמר הזה ג' ח"א, בזה הרשימו וכו', והוא ידיעת מה היא סגולת הרשימו הזה. ח"ב, ואף על פי כן כל המושרש שם וכו', וזה שהרשימו צריך לבלתי תכלית. ח"ג, כי זה הענין וכו', וזה גדר ב' הדברים קו ורשימו לפי פעולתם. חלק א.

הבחנה הא', בזה הרשימו נשרש כל מה שעתיד להיות. וזה פשוט, שכבר נתבאר, שהרשימו הוא מה שנשאר מכל מה שנסתלק, שהוא כל מה שהיה כלול בכל מה שנסתלק בבחינת שורש התחתונים. אך כל מה שעתיד להיות בתחתונים היה כלול ודאי במה שנסתלק, בבחינה זאת של שורש התחתונים. אם כן הרשימו הוא שורש כל מה שעתיד להיות בתחתונים. ראיה לזה שכל מה שעתיד להיות היה כלול במה שנסתלק הוא פשוט, שהרי מה שנסתלק הוא א"ס ב"ה, בא"ס כלול הכל. אם כן במה שנסתלק כלול הכל.

הבחנה הב', ומה שלא הושרש שם לא יכול להיות אחר כך, ר"ל לא די שיהיה הרשימו שורש לכללים, שאחר כך יתפרטו הפרטים למטה, אלא כמו כן צריך להיות מושרשים כל התחתונים ברשימו, שכל פרט צריך שיהיה מושרש בו. ראיה לזה, בכל יכול אי אפשר להיות שום פרט שלא יהיה נכלל בו. הרשימו הוא גילוי כל מה שהיה כלול בכל יכול בבחינת שורש התחתונים. אם כן גם הרשימו צריך שאפילו כל הפרטים יהיו כלולים בו.

חלק ב'.

הבחנה הא', ואף על פי כן, כל המושרש שם לא היה יכול למצא, אלא אם כן הבלתי תכלית עצמו ינהג אותו, והיינו כי יש עצמים שתנועתם מצד עצמם, ויש

קל"ח

שתנועתם מצד אחרים. דרך משל, הגוף תנועתו מצד אחר, הנשמה תנועתה מצד עצמה. ולכל זה צריך שיהיה שורש למעלה. אם כן גם באורות צריך שיהיו אורות שתנועותיהם מצד עצמם, והם שורש לעצמים שסגולתם כך, ויש שתנועתם יהיה מצד אורות אחרים, והם שורש לעצמים שסגולתם כך. הרשימו הוא שורש לגוף, והבלתי תכלית לנשמה. על כן הבלתי תכלית מתנהג בעצמו, הרשימו תנועתו על ידי הבלתי תכלית.

והבנת זה הענין הוא הבחנה הב', אלא אם כן הבלתי תכלית ינהג אותו, ר"ל שאף על פי שהוקות ההנהגה הם מה שמסודר ברשימו, ראשית ההנהגה אינה שם, אלא בבלתי תכלית. ועניני הרשימו מתנהגים רק על ידו כגרון ביד החוצב בו¹⁴⁴. ושתי ידיעות יוצאות מן ההקדמה הזאת: א', שאין מציאות למעשה הרשימו אלא על ידי הבלתי תכלית. והב', שהבלתי תכלית הוא מנהג את הרשימו. ומלה זו מורה יותר מתנועה, שאילו לא היה הבלתי תכלית אלא מניעה את הרשימו, היה לו לומר לא היה יכול למצא אלא על ידי הבלתי תכלית. אבל אנו אומרים מנהג אותו, שהוא מנהג ומסדר עניני עצמו של הרשימו. ופירוש ב' ענינים אלה הוא: הא', שאין מציאות למעשה הרשימו על ידי הבלתי תכלית. וזה, כי אף על פי שמה שפועל הא"ס ב"ה לפי התחתונים היא פעולה מונבלת, לא מפני זה נאמר שהוא פועל אותה בדרך מונבל כמו אדם. אלא דרך פעולתו לא תוכל להיות מושגת ממנו, כי היא דרך בלתי מונבלת, אלא שבכח גזרת רצונו, אף על פי שהוא פועל והולך כדרכו, אין מגיע לנו אלא מה שמגיע, והיא הפעולה המונבלת. ונמצא באמת, שהפועל הוא המונבל, לא הפעולה, שהיא דרך הוצאת הפועל. כי אין התחתונים מקבלים אלא לפי הכנתם. ועל כן, כל מה שנדבר, לא נדבר אלא בפועל נגבל, שהוא מונבל. אבל הדרך שהא"ס פועל, הפועל הוא זה נשגב ממנו, ולא נדעהו, ולא נחקור אחריו, כי אין לנו שייכות לדעת אלא מה שנעשה מה ענינו, אך איך נעשה זה, אי אפשר לדעת¹⁴⁵.

דרך משל, נדע שיש ספירות מצומצמות נעשות מאורו, אבל איך עשה להעלים אורו ולצמצמו זה לא נוכל לומר¹⁴⁶. מה שאינו כן מן הצמצום ולמטה, שנוכל לומר זה. כי הרי נוכל לפרש בפרצופים חלקיהם ושליטותיהם ותולדותיהם איך יוצאים, ומה נעשה בהם בחדשם תולדות. מה שאין כן בא"ס ב"ה, שאי אפשר לומר בו חלקים ושום ענין כאלה. על כן אי אפשר לומר איך פעל, או איך מתלהטים עתה ממנו הספירות האלה. אלא שכל זה הוא פעולה בלתי תכליתית.

- מאיר הפתחים -

¹⁴⁴ ע"י זהר ח"א לו ע"א: אמר רבי יהודה לא אמר הכי דאלו אמר באילנא דא ברא קב"ה עלמא יאות הוה¹⁴⁴ כי הוא כגרון ביד החוצב בו אבל לא אמר אלא מאילנא דא אבל קב"ה¹⁴⁴ וכדין ברא עלמא וכל אומן סני לחבריה אכלו מניה ואתון תהון בראין עלמין ועל דא כי יודע אלהי"ם כי ביום אכלכם ממנו וגו' ובגין דאיהו ידע דא אפקיד לכו עליה דלא תיכלו מניה אמר רבי יצחק בכלא מלילו שקרא בשירותא¹⁴⁴ דאמרו שקרא הוה דכתיב (בראשית ג א) אף כי אמר אלהי"ם לא תאכלו מכל עץ הגן ולא הכי דהא כתיב (שם ב טז) מכל עץ הגן אכל תאכל וכלהו שרא ליה.

תרגום: אמר רבי יהודה, לא אמר כך, שאֵלו אמר באילן זה ברא הקדוש ברוך הוא את העולם נאה היה, כי הוא כגרון ביד החוצב בו, אבל לא אמר אלא מאילן זה אכל הקדוש ברוך הוא ואז ברא את העולם, וכל אומן שונא את חברו, תאכלו ממנו ואתם תהיו בוראי עולמות. ועל זה, "כי ידע אלהים כי ביום אכלכם ממנו וגו'". ומשום שהוא ידע את זה, צוה אתכם עליו שלא תאכלו ממנו. אמר רבי יצחק, בכל דיבוריו שיקר [הנחש], בתחילה שיקר שכתוב "אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן", ולא כך, שהרי כתוב "מכל עץ הגן אכל תאכל", וכולם התיר לו.

¹⁴⁵ ע"י לעיל הערה 81.

¹⁴⁶ ע"י לעיל הערה 143 שיש ספירות בא"ס. (@זה מקור מספיק טוב)?

קל"ח

ואביא לך ראייה שדרך הפעולה בכל הפעולות צריך שיהיה בלתי מוגבל. וזה, כי הנה א"ס ב"ה צריך שלא יהיה בו שום שינוי. אך שיהיה פועל בזמן אחד בדרך אחד, ובזמן אחר בדרך אחר זה שינוי. אם כן אין הא"ס ב"ה פועל פעם בדרך אחד ופעם בדרך אחר. מוכרחים אנו לומר שפעולות הא"ס ב"ה שונים, ואותה הפעולה שמנעת לנו בגבול, הוא פועל אותה בלי גבול כדרכו, אלא שאנו מקבלים מה ששייך לנו. אמנם שלא יהיה שינוי בפעולות א"ס ב"ה זה פשוט, שהרי א"ס ב"ה צריך להרחיק ממנו כל מקרה גוף לגמרי, והשינוי הוא מקרה גופני ודאי, אם כן לא יהיה בו. ועוד זה הדבר נתברר בדברי רשב"י זללה"ה, שאמר לא אשתני בכל אתר¹⁴⁷. וכן בר"מ שהבאתי למעלה בענין הנשמה¹⁴⁸, ע"ש.

כללו של דבר יש לנו שני דברים, פועל¹⁴⁹ א"ס ב"ה, ופעולתו. הפועל הוא המגיע לנו והוא מוגבל, הפעולה היא הנעלם ממנו, והיא בלתי מוגבלת. הפועל המוגבל הוא הרשימו. אך הפועל צריך לפעולה, והפעולה היא בלתי מוגבלת, פעולת הא"ס ב"ה שפועל בבלתי תכלית. הרי שאין המושרש ברשימו נמצא אלא על ידי הבלתי תכלית. אך אם היתה דרך הפעולה גם כן מוגבלת, אז היה הרשימו פועל לפי עצמו, בלא צורך לבלתי תכלית.

הב', שהבלתי תכלית מנהג את הרשימו הנהגה וסידור ממש. וזה בא בבת אחת עם מה שהפעיל את הפועל הוא הבלתי תכלית בבלתי תכליותו. כי בדרך זה הוא גורם שאף על פי שהנפעל הוא דרך אחר, אף על פי כן, יהיה כללות תכליתו מסודר ממנו, ומתנהג לפי הנהגתו. ופירוש זה הענין, יש לבלתי תכלית סגולה שהוא שלם בתכלית השלמות, ובשלמות זה הוא כלו טוב, כמ"ש למעלה בענין היהוד, שאין רע נמצא לפניו. אלא בהעלם שלמותו יש מציאות לרע. ובהתגלות שלמותו הרע איננו עוד, בסוד (&) בלע המות לנצח. אך כדי לגלות יחודו בדרך מבורר, העלים שלמותו, והניח דרך בלתי שלם לברוא הנבראים בלתי שלמים ולהנהיגם, וזהו הרשימו. כי הרי הנבראים אפילו שיהיו בתכלית השלמות, לא יוכלו להיות בשלמותו ית', כי כיון שהם נבראים לא יגיעו לעולם להיות במדרגת הבורא. ואמנם הרשימו הזה, בהיותו יוצא בסוד העלם השלמות, הנה נשרשים בו חסרונות והעלמים רבים.

והאמת, שכונת החסרונות הוא, שעל ידו נתן הדרגה למצבי הנבראים להתקרב אל השלמות בקריבות של הדרגה. מה שאין כן הבלתי תכלית, שאין בו הדרגות, ועל כן הוא שלם מתחלה. אמנם בשתי בחינות היה יכול להיות הרשימו הזה, או שיהיה חק אחד בלתי שלם להנהיג בריות בלתי שלמות, שלא יצאו לעולם מן החסרונות שלהם, או שיהיה חק אחד שהחסרונות האלה שבו, אדרבא, יהיו סובבים והולכים עד שישלימו בשלמות הנעלם מתחלה.

ואתן לך משל על זה. דרך משל, השכר והעונש הם חסרון שלמות, כי בשלמות צריך שהכל יהיה טוב. אלא שבהעלם השלמות נשארה ההנהגה מסופקת, אם להיטיב או להפכו, לפי מעשה בני אדם התחתונים. וזה הדבר מושרש ברשימו, כי שם יש כל עניני השכר ועניני העונש כנגדם, מזומנים להתעוררות התחתון. ואולם היה יכול להיות, שזה

- מאיר הפתחים -

¹⁴⁷ עי' תיקו"ז קמח ע"ב: איהו לגו מכלהו ואיהו מלבר דכל ספירה וספירה ואיהו בין כל ספירה וספירה לא אשתני בכל אתר.

תרגום: הוא מבפנים לכולם והוא מבחוץ לכל ספירה וספירה והוא בין כל ספירה וספירה ולא משתנה בכל מקום.

¹⁴⁸ ?

¹⁴⁹ ##*

קל"ח

הדבר ילך לעולמי עולמים כך, הצדיקים יקבלו שכר והרשעים יענשו, זה היה אם הרשימו לא היה מתנהג מן הבלתי תכלית. אבל כיון שהבלתי תכלית הוא המנהג את דרכי הרשימו, אם כן דרכי הרשימו צריכים לסבוב כדי לבוא אל השלמות, לא לישאר כך. וזהו שניתן גבול לימי הבחירה והשכר והעונש, דהיינו שית אלפי שנין הוי עלמא (&), שאז נמצא שהרשימו כמו גלגל שיש בו כל כך מעלות, שאין בו לרכוב אלא כל כך מעלות, וסוף הכל תהיה מנוחה בשלמות. נמצא שהא"ס ב"ה הוא הפועל בשלמותו בבלתי תכליתו אפילו מה שנפעל בגבול.

וכמו שהפעולה הוא כך בשלמות, גם כוונת הפעולה היא השלמות. אלא שעל פי כוונה זאת, נפעל הפועל המוגבל הבלתי שלם. ומהו הריוח בזה, שאף על פי שהאמצעי הוא בלתי שלם, דהיינו שהפועל חסר, אך תולדתו הוא להביא ודאי אל השלמות בסוף הגלגולים.

חלק ג.

הבחנה הא', אלא שהבלתי תכלית אף על פי כן לא יפעול אלא מה שמושרש ברשימו, שאף על פי שאמרנו שראשית הנהגה באה מן הא"ס ב"ה לפי שלמותו, כבר גזר שלא יגיע לתחתונים מפעולתו זאת, אלא אותו הסדר המוגבל, שהוא הרשימו. ואף על פי שהכוונה היא לשלמות, וגם אמיתת הפעולה היא שלמות שהכל טוב, כנ"ל בסוד (&) כל מה דעבד רחמנא לטב, ובסוד (&) אודך ה' כי אנפת בי, בהגיע הדבר לתחתונים, מתעלם השלמות, ולא יגיע להם אלא מה שנותן חק ההעלם הזה. אלא שחק ההעלם מסובב מן השלמות, עד שהוא מהלך בדרך אחד, שסופו ודאי מגיע אל השלמות כנ"ל.

הבחנה הב', והיינו כנשמה המנהגת את הגוף רק לפי מה שהוא. ושתי הוראות לענין זה: א', שאין ביאת הבלתי תכלית לנהג את הרשימו מוסיף ברשימו שום כח חדש, אלא מה שכבר מושרש בו מתנועע על ידו, וגם מסודר על ידו. ודומה לזה נשמה בגוף, שאינה מחדשת בו כלום אלא מתנועע מה שכבר מוטבע בו. ב', שענין המצא הקו של א"ס ב"ה ברשימו, הוא עצמו שורש גוף ונשמה בעה"ז, על כן מקריהם שוים.

חלק הד'

הבחנה הא', וזה נקרא קו, זה הענין שא"ס ב"ה נכנס בהנהגת הרשימו, נקרא שקו ממנו נכנס תוך החלל.

הבחנה הב', קו, זהו מה שאנו אומרים שקו אחד נמשך מא"ס ב"ה המקיף, כמו צינור¹⁵⁰ אחד אל תוך החלל, ושדרך הצינור הזה יורד אור מא"ס ב"ה למה שבתוך החלל, ועל ידו מתדבקים המאציל בנאצל. והענין הוא, כי הנה בכלל הכל יכול הוא, להיות מביט גם אל פעולת זולתו. וכיון שנתחדש מציאות הדרך המוגבל, הנה יביט עליו הא"ס ב"ה גם כן בכל יכלתו. והרי לנו בכאן ג' דברים מה שהא"ס פועל לפי שלמותו, אותם הדברים עצמם שאנחנו מקבלים אותם בגבול, ומה שאנחנו מקבלים לפי הגבול, ומה שהכל יכול מביט אל ענין הדרך המוגבל עצמו שאנחנו מקבלים. והנה הבטת הכל יכול, זה הוא הצינור, שגם הוא קו מא"ס ב"ה, אלא שהיא הבטה אל הרשימו לפי מה שהוא רשימו מוגבל. ומה שאנחנו מקבלים, זהו כללות הרשימו. מה שהא"ס ב"ה פועל אותו הענין עצמו לפי שלמותו, זהו מה שנמשך מן הא"ס ב"ה אל תוך החלל דרך הצינור. והיינו שבתוך מה שהא"ס ב"ה מביט אל הדרך המוגבל בכל יכלתו, מתעלם ומתלבש מה שהוא פועל אותם הפעולות עצמם של הרשימו לפי שלמותו, לכן נקרא לזה, צינור, ולזה, אור נמשך בתוכו. וזה הנמשך, הוא מה שנאמר שהרשימו מקבל אורו מא"ס ב"ה, וכן שמתדבק המאציל

- מאיר הפתחים -

¹⁵⁰ שבתוכו אור עי' &

קל"ח

בנאצל. וזהו דוקא המנהג את הרשימו, כנשמה את הגוף. כי הבטת הכל יכול, כבר שמעת שאינה שום הארה מתחלפת מן הרשימו, אלא מביט עליו לפי מה שהוא, אך האור הזה, הוא ענין המתחלף מן הרשימו, שהוא לפי השלמות העליון של א"ם ב"ה. ומה שברשימו הדברים הולכים בהעלמים וחסרונות כדלקמן, בנשמה הוא הכל לפי הטוב והשלמות.

אמנם א"ם ב"ה הוא בלתי תכלית בכל כחותיו כנ"ל, ואין ענין לבלתי תכליתו עמנו, אלא בבחינה זאת הפרטית. דהיינו בזה הכח עצמו של המשיך הפעולה חוץ ממנו, שגם זה פועלו ואפילו עמנו בשלמותו ובבלתי תכליתו. אלא שאין אנו מקבלים אלא בגבול, כקול שהיה מדבר עם משה, שלא היה נשמע אלא לו¹⁵¹, אף על פי שהיה (&) קול גדול ולא יסף. על כן נאמר שבזה מתדבקים המאציל בנאצל.

והנה תבין, כי הצינור אינו שום הבחנה פרטית בעניני הפעולה כנ"ל, אלא האור הנמשך והרשימו. הרשימו הוא כלל כל חוקות השכר והעונש, שלפי זה הדרך, נראה לכאורה כמה קילקולים שנתקלקלו בעולמות לפי הפגמים שפגמו החוטאים. והאור שבפנים הוא לפי דרך היחוד, שהכל טוב ואין רע כלל ואין פגם, בסוד, שיחת לו לא (דברים לב ה)¹⁵². והוא המנהג את הרשימו כנ"ל, שסופו יהיה רק טוב ושלמות. ואלה ה' דרכים נקראים שם וכינוי¹⁵³. והנה א"ם ב"ה המקיף הוא השלמות השלם, והטוב שולל את הרע, ואין שייך שם להראות הרע ותיקונו, אלא מגיד מראשית אחרית (&), ונראה הכל טוב. אך אחר ההעלם, דהיינו הצמצום, שם מתחלקים הדברים לב', דהיינו השם וכינוי כנ"ל. והכוונה שהשם ישלוט ותגלה בסוף הכל, ויחזיר כל הנהגות ה' כינוי אליו. ואז יהיה מה שהוא כבר בשלמות העליון א"ם ב"ה המקיף.

הבחנה הג', קו אחד מא"ם ב"ה, כי הרשימו, אף על פי שיש בו חלקים רבים, אינם ענינים נפרדים, אלא חלקי בנין אחד שלם. רק שלגבי דידן הם הרבה, כי אין אנו משיגים אלא כל דבר בפני עצמו. אך החידוש מה שחידש הא"ם ב"ה, הרי כבר אמרנו שאינו אלא ענין אחד לבד, ועל הכללות הזה מביט הכל יכול בכל יכלתו בכלל אחד. וכן פועל הא"ם

- מאיר הפתחים -

¹⁵¹ עי' יומא (ד ע"ב): קול לו קול אליו משה שמע וכל ישראל לא שמעו.

¹⁵² עי' זהר ח"ב לו ע"ב: תו אמר רבי אלעזר חייבין עבדין פגימותא לעילא מאי פגימותא דשמאלא לא אתכליל בימינא דיצר רע לא אתכליל ביצר טוב בגין חובייהו דבני נשא ופגימו לא עבדי אלא לון ממש הדא הוא דכתיב (שם לב ה) שחת לו לא בניו מומם כביכול עבדי ולא עבדי עבדי דלא יתמשך עלייהו ברכאן דלעילא כמה דאת אמר (שם יא יז) ועצר את השמים ולא יהיה מטר ולא עבדי דהא שמיא נטלי לון לגרמייהו ברכאן מה דאצטריך ולא נטלי לאמשכא לתתא ודאי מומם דאינון חייבין איהו תו לו בו' דלא אתכליל ימינא בשמאלא בגין דלא יתמשכון ברכאן לתתא לא באל"ף דהא לא נטלי לאתמשכא לתתא מאן גרים דא בגין דחייבין מפרישין יצר רע מיצר טוב ומתדבקין ביצר רע:

תרגום: עוד אמר רבי אלעזר רשעים עושים פגם למעלה מהו הפגם שהשמאל לא נכלל בימין שיצר הרע לא נכלל ביצר טוב משום חטאי בני האדם ופגם לא עושים אלא להם ממש זהו שכתוב שחת לו לא בניו מומם כביכול עושים ולא עושים כדי שלא ימשכו עליהם ברכות שלמעלה כמו שנאמר ועצר את השמים ולא יהיה מטר ולא עושים שהרי השמים נוטלים אותם לעצמם ברכות מה שצריכים ולא נוטלים להמשיך למטה ודאי שזהו מומם של אותם רשעים. עוד לו בו' שלא נכלל ימין בשמאל בשביל שלא יתמשכו הברכות למטה לא באל"ף שהרי לא נוטלים להמשך לתחתונים מי גרם את זה משום שרשעים מפרידים יצר רע מיצר טוב ונדבקים ביצר רע.

¹⁵³ שם אינו נמחק וכינוי נמחק.

עי' שערי אורה נג ע"א:

אל ימין	יהוה אמצע	אלהים שמאל
גדול	נורא	אדיר
רחום	נושא עוון	שופט
חנן	עובר על פשע	דיין
חסין	אמת	חזק
אך אפים	מרום	כבוד כוח
רב חסד	רם	איש מלחמה
קדוש	נוצר חסד	גבור
חסידי	שוכן עד	פוקד עין
סולח	קדוש	משלם גמול

קל"ח

בשלמותו פעולה אחת, על כן נאמר שהוא קו אחד. ותבין שאין אומרים חלק אחד, אלא קו אחד. והיינו כי בא"ס ב"ה אין הפרש חלקים, אלא בשלמותו, בכל בלתי תכליתו, מביט אל הענין הזה. וזאת ההבטה הכללית נקרא קו, פירוש ניצוץ, כמו ניצוץ השמש היוצא מהארת כל השמש.

הבחנה הד', הנכנס בתוך החלל, זה פשוט לפי המראה, וכמ"ל. הבחנה הה', שבו נברא אחר כך וכו', שהרשימו¹⁵⁴ נעשה עולמות כדלקמן, אחר שבא הקו הזה ואסף אותו, וחילקו לחלקיו, והוא עצמו נתעלם בו. וזה מראה איך שהקו מנהג את הרשימו.

הבחנה הו', ונמצא הקו הזה, זה פשוט כמ"ל, שהקו הוא מה שהא"ס ב"ה פועל הפעולה הזאת המונבלת עצמה לפי שלמותו.

הבחנה הז', והנה הקו וכו', וזהו מה שאמרתי למעלה מן הצינור, שהוא כמו הלבוש לקו עצמו. עד שנאמר, שמה שירד הא"ס ב"ה תוך החלל, הוא כללות קו אחד צינור ואור נמשך בתוכו. כי הקו מחובר מב' אלה, ונקראים שניהם בכלל קו אחד, בדברי הרב זללה"ה.

הבחנה הח', וזה מה שהכל יכול וכו', וזה פשוט כמ"ל למעלה. ענין זה במראה יראה שמא"ס ב"ה המקיף יורד קו אחד, וממלא. וזהו צינור בין הא"ס ב"ה ומה שבתוך החלל, להדבק זה עם זה.

כח קו הא"ס ב"ה הנכנס בתוך הרשימו, נעלם בו בפנים בכל מדרגותיו, ונקרא שמנהגו. ועומד בחוץ ומקיפו, ונקרא שכולל כחו ומביט עליו לכל צד. ואף על פי כן, הכל רק בדרך מה שהוא משתווה לרשימו. וזהו אור פנימי ומקיף של ספירות, שהוא סוד הכלי.

אחר שזכרנו הכנס הקו תוך החלל, עתה צריך לפרש באיזה אופן הוא מתפשט בו. חלקי המאמר הזה הם ג'. ח"א, קו הא"ס כו', והוא האופן שנתפשט הקו בתוך הרשימו. ח"ב, ואע"פ כן, והוא שהקו משהו עצמו לפי הרשימו שהוא נכנס בו. ח"ג, וזהו אור פנימי, וכו', והוא חילוקי התפשטות בשם. חלק א.

הבחנה הא', קו הא"ס ב"ה, הנכנס בתוך הרשימו, נעלם בו בפנים בכל מדרגותיו. והיינו לפי ענין שתי הנהגות שזכרתי למעלה, הנהגת השוב ורע והנהגת היחוד [נ"א], הנהגת שם וכינוי. הנה הנהגת היחוד נעלמת בתוך אותה של טוב ורע הנראית, ועל כן נאמר שהקו נעלם, וזה מה שהרויח הקו להתלבש ברשימו.

הבחנה הב', ונקרא שמנהגו, והוא מה שאמרנו למעלה שהרשימו מתנהג על פי הנהגת היחוד. וזה מה שאמרנו שמרויח הרשימו ממה שהקו נעלם בו. חלק ב.

הבחנה הא', ועומד בחוץ, וזה כי האור שהלך לכנס בכלי, לא כולו נכנס, אלא חציו עומד בחוץ¹⁵⁵. וכן עושה פעולתו ועומד על משמרתו, זה שבפנים כמו זה שבחוץ. ועוד תבין אלה הענינים מה הם בחלק הג' מן המאמר הזה.

- מאיר הפתחים -

¹⁵⁴ נדצ"ל שמהרשימו*##

¹⁵⁵ עי' ע"ח עקודים ב: היות כי אור מקיף גדול ומעולה מאור פנימי וכו' אור הגדול שלא יוכל הכלי להגבילו ולקבלו בתוכו מאיר מבחוץ בסוד אור מקיף ואור המועט נשאר בפנים.

קל"ח

הבחנה הב', ומקיפו, ר"ל שאינו עומד מרחוק, שלא יהיה לו שייכות עם הנפעל, שהוא הרשימו, אלא מקיפו.

הבחנה הג', ונקרא שכולל כחו, ר"ל שהוא סיבה לו, ונמצא שכולל אותו כסיבה למסובב.

הבחנה הד', ומביט עליו לכל צד, היינו שכל סיבה צריכה להספיק לכל חלקי המסובב ממנה. והמקיף הוא סיבה לכלי כנ"ל. אם כן צריך להביט עליו לכל צד. חלק ג.

ואף על פי כן, הכל רק בדרך מה שהוא משתווה לרשימו, אף על פי שהוא מקיף, שלא נגבל בכלי, אינו כמו הא"ס ב"ה המקיף שהוא חוץ לכל גבול, אלא כל מה שנכנס לחלל משתווה הכל לרשימו. ולכן האור המקיף שייך לכלי. חלק הד'.

הבחנה הא"ב, וזהו אור פנימי ומקיף. אלה הם השמות של שתי המדרגות. הבחנה הב"ב, של ספירות שהוא סוד הכלי, וזה ביאור כל ענין זה של פנימי ומקיף. והוא מה שפירש ברע"מ פ' אמור (בהר קט ע"ב¹⁵⁶) על א"ס ב"ה, שהוא בנו כל ספירה ולבר מכל ספירה. והענין הוא כמו שאמרנו כבר, איך הקו מנהג הרשימו בכל אותם הדרכים שזכרתי, דהיינו שהפעולה היא בדרך בלתי תכלית, ושחיא בדרך השלמות. נמצא שעל כל מדרגה ומדרגה מן הרשימו יש השקפת הא"ס ב"ה על המדרגה בשלמותו. ואין קיום לחלקים אלא מפני שהרצון רוצה בהם. וזהו ענין הא"ס ב"ה הנמצא בכל ספירה וספירה בכל צד, שאין קיום לשום ענין של הספירה ההיא אלא ממנו. ונמצא שכל העיקר הוא הא"ס ב"ה, ומכל פעולה שהוא פועל לצורך הנבראים, אפילו מה שהוא לפי ענינם, עם כל זה אינו מתגלה ממנו אלא החלק היותר קטן שבה. ונמצא שהשקפת הא"ס על המדרגה המוגבלת, שהיא מה שמקבלים התחתונים רוב ההשקפה נשגבה ממנו, וזהו האור המקיף. והחלק האחרון שבפעולה הוא אותו השלמות שמתלבש בפועל הנפעל. דהיינו שאפילו השלמות שאנו מבינים שיש בפועל, הנפעל בסוד קו שבתוך הרשימו, אינו אלא החלק הקטן שבפעולה ההיא, והוא העומד לנהג הרשימו הנראה, ששיעורו כנגד החלק הקטן ההוא. והנה ההשקפה הזאת נמצאת בכמה דרכים בספירה, בתוכה ממש, בכל חילוקי הדרגותיה, שהם הנקראים כלים חיצון ופנימי ותיכון, והעיקר מבחוץ לה בסוד מקיף עליה. וכל אלה נקראים בשמות פרטיים לפי דרך התפשטותם. וכל הדרך המבואר בדברי הרב זללה"ה בענין התפשטות אור פנימי ומקיף, הוא רק על ההשקפה הזאת המתפשטת גם היא במדרגות לפי סדר חקות הרשימו ומדרגותיו. ענין זה במראה יראה האורות בנויים מכלים מתוקנים, ובתוכם וסביבם אור א"ס ב"ה בסוד אור פנימי ומקיף.

כט הספירות הם מה שיצא מסוד המקום שנעשה בזמן הצמצום. כל ספירה חלק מן הרשימו. ולפנים מזה יש פנימיות הנמצא מצד קו הא"ס ב"ה

- מאיר הפתחים -

¹⁵⁶ ואנת לית עלך נשמתא דתהוי אנת כנופא לגבה דאנת הוא נשמה לנשמות ולית נשמה עלך ולא אלהא עלך אנת לבר מכלא ולגו מכלא ולכל סטרא ולעילא ומכלא ולתתא מכלא ולית אלהא אחרא עילא ותתא ומכל סטרא ומלגו דעשר ספירן דמנהון כלא ובהון כלא תליא ואנת בכל ספירה בארכה ורחבה עילא ותתא ובין כל ספירה וספירה ובעובי דכל ספירה וספירה.

תרגום: ואתה אין נשמה עליך שתהיה אתה כגוף אליה, שאתה הוא נשמה לנשמות, ואין נשמה עליך, ולא אלוה עליך. אתה מחוץ לכל ובתוך הכל ולכל צד ולמעלה מהכל ולמטה מהכל, ואין אלוה אחר למעלה ולמטה ומכל צד. ומתוך עשר הספירות, שמהם הכל, ובהם הכל תלוי, ואתה בכל ספירה באורכה ורחבה, למעלה ולמטה, ובין כל ספירה וספירה, ובעובי כל ספירה וספירה.

קל"ח

שנכנס בתוכו. והקו מאיר בתוך הפנימיות בסוד נשמה לנשמות. ומצד זה הוא שוה בכל המדרגות לגמרי. אך הנשמה שהיא הלבוש שלו, זאת נעשית לכל פרצוף לפי מה שראוי לו. ובה נבחנים הפרצופים זה מזה, שאין השינוי בקו, אלא בלבוש שלו שהיא הנשמה.

אחר שידענו הקו והרשימו בכלל, עוד יש לדעת פרטות הענין, איך מזה נעשו הספירות.

חלקי המאמר הזה ד': ח"א, הספירות הם מה שיצא וכו', וזה בנין היצוניות הספירות. ח"ב, ולפנים מזה, וזה ענין פנימיותם. ח"ג, והקו מאיר, וזה ענין פנימיות נעלם יותר. ח"ד, ומצד זה הוא שוה, וזה ההפרש שבין הפנימיות בין הא' לב'. חלק א.

הבחנה הא', הספירות הם מה שיצא מסוד המקום שנעשה בזמן הצמצום, היינו כי הנה כבר נתפרש למעלה, שהמקום הוא מה שנותן המציאות לנמצאים, עד שמה שאינו מוכן בו, אי אפשר לצאת אחר כך. וכן קודם שהיה המקום, לא היה אפשר לשום נמצא להמצא. ואחר שנעשה המקום יצאו הספירות, ויצאו לפי מה שהוא המקום. אך לפי המקום לא יש אלא הרשימו, כי הוא לבדו נשאר כשניתן המקום. וכבר שמעת למעלה, שכל מה שהיה יכול לצאת לגילוי כבר יצא ברשימו. אם כן אין הספירות אלא מן הרשימו.

הבחנה הב', כל ספירה חלק מן הרשימו, והיינו שהרשימו היה נקרא כך כנ"ל, עד שלא היה פעולה אחרת כי אם להיות מה שנשאר מן הצמצום. אך אחר כך התחיל לפעול, שהיו חלקיו נבנים ונעשים עולמות ופרצופים, עד שכל ספירה בכל מקום שהיא, היא חלק אחד מן הרשימו. וזה פשוט, כי הנה הרשימו הוא כללות כל העתיד להיות בספירות בכל מקום שהם, אלא שהיה הכל בכלל אחד. על כן, בבחינה זו נקרא רק שורש למה שעתיד. אבל באמת, הוא הכלל של כל מה שעתיד להיות, שמה שנהיה אחר כך, הכל פרטים ממנו. כל פרט הוא חלק מן הכלל, אם כן כל מה שהוא בספירות בכל מקום שהם, הוא חלק מן הרשימו. ואפילו שתצא אחר כמה מדרגות לא אריא, שהרי לא יכלה לצאת אלא שם. אבל לא מפני זה [נאמר] שלא תהיה חלק מן הרשימו העליון, כי כבר שמעת, שמה שלא נכלל שם בכלל, אי אפשר להיות אחר כך בפרט כלל. חלק ב.

הבחנה הא', ולפנים מזה יש פנימיות, וזה, כי כבר כל זה הולך לפי סדר דמות אדם, כמ"ש עוד לקמן, וכמו שפירשנו למעלה בסוד נשמה וגוף. וזה הפנימיות הוא נשמה לכלי. אחר כך יש נשמה לנשמה, כמו שיש לאדם, כדלקמן.

הבחנה הב', הנמצא מצד קו הא"ס ב"ה שנכנס בתוכו. וזה, כי כל היבור שני דברים מוליד תמיד דבר נוסף אמצעי ביניהם. וזהו הנמצא מצד קו א"ס, שמן הכניסה עצמה נולד דבר זה. והאמת, שבהכנס הקו בתוך הרשימו, מזהיר ממנו זוהר לפי הכניסה הזאת, והוא מתיחס אל המקום שנכנס בו, וזהו הנשמה של הכלי. וז"ס המוחין הפרטים של כל פרצוף.

חלק ג'.

והקו מאיר בתוך הפנימיות בסוד נשמה לנשמות, וזה מה שהוזכר תמיד בספר הזוהר¹⁵⁷ ובתיקונים (יט ע"א) ענין שקיו דאילנא, שזה אינו המוחין, כי המוחין הם דברים פרטים לפי בנין הפרצוף, כמבואר בדרושים. חלק הד'.

- מאיר הפתחים -

¹⁵⁷ לא מצאתי.

קל"ח

הבחנה הא', ומצד זה הוא שוה בכל המדרגות לגמרי, זה צריך¹⁵⁸ לפי מה שנתבאר בזהר (&) לא אשתני בכל אתר¹⁵⁹. דמציאות זה פשוט, כי הקו עומד רק בבחינת הפעולה השלמה של א"ם ב"ה, שהוא פועל בה החוקים הנגבלים כולם, וזה פירשנו למעלה כבר. אך הפעולה השלמה הזאת, כך נבחינ אותה בכתר, שהוא החק והספירה היותר עליונה, כמו במלכות שהיא אחרונה. כי כל מה שפועל הא"ם פועל אותו בשלמות, ואין חילוק בזה בין קטן לגדול. אם כן הקו הוא שוה בכל המדרגות, ועוד שוה דבר נאות אל הא"ם ב"ה שלא יהיה הוא משתנה כלל, אלא הספירות הם המשתנות. וזה, כי הספירות הם לפי מה שמקבלים הנבראים לפי הכנתם, וכיון שיש שינוי בהכנת המקבלים ימצא שינוי בספירות. אך קו הא"ם ב"ה, שהוא לפי שלמותו, אין שייך בו שינוי. ועוד, דבר זה נראה בבחינת הנשמה והגוף גם כן. כי בגוף הוא חילוק האברים, ומה שמוטבע באבר אחד, אינו מוטבע באבר אחר. אך הנשמה כולה היא נשמה אחת, ולא נאמר שחלק הנשמה בחוטם אינה חלק הנשמה שביד, אלא כל הנשמה בכל חלק. והרי היא שוה בכל חלק מן הגוף, והפעולות משתנות בחלקי הגוף. אך הנהגת הגוף הוא על ידי הנשמה. הרי נמצא שהנשמה מנהגת את הגוף בכל שינוי פעולות בלא שתשתנה היא.

והקו הוא כנשמה לגוף, שכבר פירשנו שהכחות מחולקים ברשימו כגוף, אך הקו מנהיגו כנשמה, אם כן צריך שיהיה שוה בכל המדרגות. ושתי ההבחנות האלה שאמרנו להיות הספירות לפי המקבלים, וכן ענין הנשמה והגוף, מבוארים יחד בדברי רע"מ פ' פנחס (רנז ע"ב) שהוא אבר דעביד ביה פקודא אתקריאת נשמה לגביה וכו',¹⁶⁰ ע"ש.

- מאיר הפתחים -

158 נוסח?

159 ע' לעיל הערה 147.

160 ז"ל: פקודא תליסר ק"ש ואית למנדע דאיהו אתקרי חכם בכל מיני חכמות ומבין בכל מיני תבונות וחסיד בכל מיני חסדים וגבור בכל מיני גבורות ויועץ בכל מיני עצות וצדיק בכל מיני צדקות ומלך בכל מיני מלכות עד אין סוף עד (ס"א כתר) אין חקר ובכל אלן דרגין בחד אקרי רחמן ובחד אקרי דיין והכי בכמה דרגין עד אין סוף אי הכי שנוי אית בין רחמן לדיין אלא קודם דברא עלמא אתקרי הוא בכל אלן דרגין על שם בריין דהוו עתידין להבראות דאי לאו בריין דעלמא אמאי אתקרי רחום דיין אלא על שם בריין דעתידין ובג"ד כל שמהן אינון כנויין דיליה על שם עובדין דיליה כגוונא דא ברא נשמתא בדיוקנא דיליה דאתקריאת על שם פעולות דילה בכל אבר ואבר דגופא דאתקרי עלמא זעירא כגוונא דמארי עלמא אתנהיג בכל בריין ובכל דרא כפום עובדוי דכל אבר ואבר ההוא אבר דעביד ביה פקודא אתקרי נשמתא לגבי חמלה וחסדא חנא ורחמי ובהוא אבר דעביד ביה עבירה אתקרי נשמתא לגבי דינא וחימה וכעס אבל לבר מן גופא למאן תהא חמלה או אכזריות אוף הכי מארי עלמא קדם דברא עלמא וברא בריין דיליה למאן אתקרי רחום וחנן או דיין אלא כל שמהן דיליה אינון כנויין ולא אתקרי בהון אלא על שם בריין דעלמא ובג"ד כד מארי דרא אינון טבין איהו אתקרי לגבייהו יהו"ה במדת רחמים וכד מארי דרא אינון חייבין אתקרי אדנ"י במדת הדין לכל דרא ולכל ב"נ כפום מדה דיליה אבל לאו דאית ליה מדה ולא שם ידיע כגוונא דספיראן דכל ספירה אית לה שם ידיע ומדה וגבול ותחום ובאלין שמהן מארי עלמא איהו אתפשט ואמליך בהון ואתקרי בהון ואתכסי בהזן ודר בהון כנשמתא לגבי אברים דגופא ומה רבון עלמין לית ליה שם ידיע ולא אתר ידיע אלא בכל סטרא שולטנותיה אוף הכי לית לה לנשמתא שם ידיע ולא אתר ידיע בכל גופא אלא בכל סטר שולטנותה ולית אבר פנוי מנה.

תרגום: מצוה שלש עשרה [היא] קריאת שמע, ויש לדעת שהוא נקרא חכם בכל מיני חכמות ומבין בכל מיני תבונות וחסיד בכל מיני חסדים וגבור בכל מיני גבורות ויועץ בכל מיני עצות וצדיק בכל מיני צדקות ומלך בכל מיני מלכות עד אין סוף עד (כתר) אין חקר, ובכל אלו הדרגות, באחת נקרא רחמן, ובאחת נקרא דיין, וכך בכמה דרגות עד אין סוף. אם כך, יש שינוי בין רחמן לדיין. אלא קודם שברא העולם נקרא הוא בכל אלו הדרגות על שם בריות שהיו עתידות להבראות, שאם לא בריות העולם, מדוע נקרא רחום דיין, אלא על שם הבריות העתידות. ומפני זה כל השמות הם כנויים שלו, על שם המעשים שלו, כדוגמא זה ברא הנשמה בדמות שלו שנקראת על שם פעולות שלה, בכל אבר ואבר של הגוף שנקרא עולם קטן. כדוגמא שאדון העולם נוהג בכל הבריות ובכל דור כפי מעשיו, כך הנשמה כפי מעשיו של כל אבר ואבר. אותו האבר שעושה בו מצוה נקראת הנשמה לגביו חמלה וחסד ורחמים. ובאותו אבר שעושה בו עבירה נקראת הנשמה לגביו דין וחמה וכעס. אבל לחוץ מן הגוף, למי תהיה חמלה או אכזריות. כמו כן

קל"ח

ועוד הבחנה שלישית בזה הענין היחוד והשכר והעונש שכבר פירשתי לך, שהשכר ועונש ענינו בספירות, והוא משתנה לפי המעשים, על כן הם משתנות. אך היחוד הולך לתכלית אחת לבד בכל פעולה, בלי שום שינוי. וזהו הקו שהוא שוה בכל המדרגות. ותבין שההשוואה הזאת היא השואה גמורה, פירוש כי יש נושאים משתנים זה לזה בערך, ויש שמשתנים לצד אחד, ששניהם באים בו אל מקום אחד, או תחת סוג אחד, ויש שמשתנים לגמרי. אך הקו השואתו היא לגמרי, וזה פשוט מכל הראיות שהבאנו, שהרי פעולתו שוה ממש בכל מדרגה בלא שום שינוי כלל.

הבחנה הב', אך הנשמה שהיא לבוש שלו, הלבוש בענין הנשמה הוא ענין אחד בינה ובין הגוף¹⁶¹, מתיחס אל הגוף, שבהתלבשה בו פועלת הפעולות הצריכות לפי הגוף ההוא, וכשהיא חוץ ממנו אינה פועלת כך. וזה הלבוש שמלביש הקב"ה את הנשמה בבואה לגוף, כמו שפירש בזוהר¹⁶². שאם לא היה זה הלבוש לא היה לה להתיתחם עם הגוף כלל. והרי קודם שבאה לעוה"ז היתה כמו מלאך בלא יצה"ר, בלא בחירה. ובהכנסה בגוף, נעשית בעלת יצה"ר ובעלת בחירה. אך הכלל נמשך מהתלבשה בזה לבוש הגוף. וכל עניני הלבושים למעלה, הם בסוד זה משנים פעולה למתלבש בהם כפי ענינם. וכן אמרו בענין הנחושת¹⁶³, שהוא לבוש שלובשת השכינה כשרוצה לזון את הקליפות. וכן בתיקונים (עב ע"ב) לבושים דלביש ברמשא לא לביש בצפרא¹⁶⁴. כי העצם הוא אחד

כאן, אדון העולם, קדם שברא את העולם וברא בריותיו, למי נקרא רחום וחונן או דין, אלא כל השמות שלו הם כנויים, ולא נקרא בהם אלא על שם בריות העולם, ומפני זה כאשר בעלי הדור הם טובים, הוא נקרא אצלם יהו"ה במדת הרחמים, וכאשר בעלי הדור הם רשעים נקרא אדנ"י במדת הדין, לכל דור ולכל אדם כפי מדתו. אבל אין לו מדה ולא שם ידוע. כדוגמת הספירות, שכל ספירה יש לה שם ידוע ומדה וגבול ותחום, ובאלו השמות אדון העולם הוא מתפשט ומולך בהם ונקרא בהם ונתכסה בהם, וגר בהם כנשמה אצל אברי הגוף. ומה רבון העולמים אין לו שם ידוע ולא מקום ידוע, אלא בכל צד שלטונו, כמו כן כאן אין לה לנשמה שם ידוע ולא מקום ידוע בכל הגוף, אלא בכל צד שלטונה, ואין אבר פנוי ממנה.

¹⁶¹ ומכונה באריז"ל כצלם או חשמ"ל עי' &***

¹⁶²

¹⁶³ עי' זהר ח"ג רכט ע"ב: תקונא רביעאה וחמשהא (&) ממראה מתניו ולמעלה וממראה מתניו ולמטה דבהון שוקי החיות כנגד כלן ובספירן נצח והוד מטטרון אות בצבא דיליה ואיהו דיוקנא דצדיק דצדיק אות בצבא דלעילא ומטטרון איהו אות בצבא דלתתא מטטרון שדי ביה (&) והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק (&) ורגליהם רגל ישרה דרגלין דמזיקין כלהו עקלתון ורגליהן ורגלין דחיון קדישין אתמר בהון ורגליהם רגל ישרה מצד חיה דאיהו ישראל ישראל כליל תלת חיון דאתמר בהון האבות הן הן המרכבה (&) וכף רגליהם ככף רגל עגל מסטרא דחיה דאיהו שור ונוצצים כעין נחושת קלל מסטרא דנחש בריח דימא דאיהו סליק לגבי' ביבשתא רצוא מסטרא דנוריא דסליק רצוא ושוב מסטרא דשדי דהכי סליק בחושבן ואיהו סליק מטטרון:

תרגום: תקון רביעי וחמישי, "ממראה מתניו ולמעלה וממראה מתניו ולמטה", שבהם שוקי החיות כנגד כולם. ובספירות נצח והוד. מטטרון הוא אות בצבא שלו, והוא צורת הצדיק. שהצדיק הוא אות בצבא שלמעלה, ומטטרון הוא אות בצבא של מטה. מטטרון, שדי, בו נאמר "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק". "ורגליהם רגל ישרה", שרגליהם של המזיקים כולם עקלתון, ורגליהם והרגלים של חיות הקודש נאמר בהן "ורגליהם רגל ישרה", מצד חיה שהיא ישראל, ישראל כלול בשלש חיות, שנאמר בהם, האבות הן הן המרכבה. "וכף רגליהם ככף רגל עגל", מצד החיה שהיא שור, ונוצצים כעין נחושת. קלל מצד הנחש, בריח של הים שהוא עולה אצל זה שביבשה, רצוא מצדו של נוריא, שעולה רצוא, ושוב מצד שם שדי, שכך עולה בחשבון, והוא עולה מטטרון.

¹⁶⁴ ז"ל: קם רבי שמעון ואמר סבא סבא והא שכניתא איהו יחודא דקודשא בריך הוא איך גליפין בה דיוקנין

דלתתא דלאו אינון מציאותה אמר ליה רבי למלכא דאיהו יתיב בהיכליה וכמה בני נשא עאלין למחוייה

מנהון מסתכלין בלבושוי ומנהון בגופוי ומנהון מסתכלין בעובדוי¹⁶⁴ ובודאי בעובדוי אשתמודע מאי¹⁶⁴ ניהו

מלכא דלבושין איהו משתני בהון לכמה שנויין ולבושין דאיהו לביש בצפרא לא לביש ברמשא ולבושין

דלביש יומא דהא לא לביש יומא תניינא והכי בכל יומא וירחא ושתא ושתא ויומין טבין אשתני בלבושין.

תרגום: קם רבי שמעון ואמר, זקן זקן, והרי השכינה היא היחוד של הקדוש ברוך הוא, איך חקוקים בה דמיות שלמטה שאינם מציאותה. אמר לו, רבי [משל] למלך שהוא יושב בהיכלו וכמה אנשים נכנסים לדאותו, מהם מסתכלים בלבושו, ומהם בגופו, ומהם מסתכלים במעשיו. ובודאי שבמעשיו נודע מי הוא המלך,

קל"ח

תמיד, ומתלבש בלבושים שונים, ועל פי ענינם, פועל כל הפעולות השונות שפועל. ותראה שכן מצינו שכתוב (&) ויעט כמעיל קנאה וילבש צדקה כשריון. ולפי הענין הזה, ברצות הרצון העליון להכניס הקו לנהג את הרשימו, שהוא רחוק ממנו כגוף מן הנשמה, הוצרך הלבוש האמצעי ביניהם, כמו שיש בין הגוף והנשמה, ואז בהתלבשו שם פועל ברשימו מה שיש לו לפעול.

הבחנה הג', זאת נעשית לכל פרצוף לפי מה שראוי לו, כל פרצוף לפי מה שהוא צריך לקבל ההנהגה מן הקו השוה. אך אין קבלת הפרצופים ממנו אלא על ידי הלבוש הזה. אם כן הלבוש הזה צריך שיהיה בכל פרצוף לפי מה שהוא, כדי שבכל אחד מן הלבושים האלה יפעל הקו פעולתו השוה.

הבחנה הד', ובה נבחנים הפרצופים זה מזה, כי כל הבחנות שנבחינן בספירות למעלה, צריך שיהיה על פי סדר דמות אדם למטה, כדלקמן. שהרי דמות זה משתרש למעלה בכל המדרגות. וכמו שנוכל לדון מן הספירות אליו, כך נוכל לדון ממנו לספירות, וכדלקמן. והרי אנו רואים שהגופות שוים בבחינת האדם בצורתם הכללית, וההפרש בין איש לחבירו בענין המדות והחכמה ויקר השכל היא בנשמה. וההפרש באיש עצמו בין זמן לזמן, וכל עניני הנהגת הגוף ופעולותיו, מן הנשמה הן. ובאמת כך הוא למעלה. וכן תמצא כפי הנלקט מכל הדרושים אשר להרב הקדוש האר"י זללה"ה, וכל המאמרים מרשב"י זללה"ה. סוד כל זה הוא המוחין, שהם הפנימיות של הפרצופים, שבהם כל ההנהגה, וכל הפרצוף מתנהג על ידם. והם משתנים בפרצופים עצמם מזמן לזמן, ומשנים עניניהם ופעולותיהם, וכמו שאפרש לך לקמן במקומו. ואלה הם הנקראים בשם לבוש הזה לקו הפנימי, שבהם נבחנים הפרצופים זה מזה ככל עניניהם, אם במהותם, פירושו להיותם הסוד דין רחמים, אם בכמות ערכם, פירושו להיותם גדולי הערך או קטני הערך. כי לפי מה שהם, כך מקבלים הארה מן הקו המלוכש בם.

וזהו הבחנה הה', שאין השינוי בקו, אלא בלבוש שלו, שהיא הנשמה, כי לכאורה יקשה שינוי הפרצופים זה מזה בענין גדולת ערכם, כי הנה זה תלוי לפי קרבתם או ריחוקם מא"ס ב"ה. אך קו הא"ס ב"ה עומד בכל המדרגות בשוה, אם כן היו צריכים להיות כולם שוים. אך הענין הוא זה שפירשתי, כי אף על פי שהקו שוה, אבל הלבוש הוא משתנה, וכפי ערך הלבוש כך הוא מקבל מן הקו. ונמצאו הפרצופים גדולים וקטנים, ולפי מה שמוכח הנשמה שלהם לקבל מן הקו שבה. ותבין ממה שנאמר במאמר הזה ובמאמר הקודם, כי שלשה דברים יש בספירות, הכלים, המוחין, והאורות הפנימים ומקיפים. הכלים הם מדרגות הרשימו, החוקים הנמצאים אחר העלם השלמות. והאורות הפנימים ומקיפים, הם מה שהא"ס נמצא בכל המדרגות. והמוחין הם הלבושים הנעשים בכל פרצוף לפי מה שהוא, שבהם נמצא השקפת הא"ס ב"ה כנ"ל. והמוחין יש בהם נפש רוח נשמה היה יחידה מצד עצמם. ואין היה יחידה אלו המקיפים שאנו מזכירים מאורות פנימים ומקיפים, כי הרי תמצא שהדרושים סותרים זה את זה לגמרי, ולא אאריך בזה עתה, כי הוא דבר נראה לעינים בדרושים שנאמר בענין המוחין, ומה שנאמר בענין א"ס ב"ה ומקיף¹⁶⁵. והתירוץ הוא זה שאמרתי עתה, ותמצא בזה הכל מבואר, כי יש גם כן לענין זה של האורות דרך פרטי להתפשטותם. וכן הם מגיעים לפרצופים באותו הדרך הנאמר שם. בלבוש של החכמה וחלוק של בינה, והכל כמוזכר שם. ענין זה במראה, יראה הפרצופים במוחיהם עם הקו פנימיות שוה ככולם.

שבבלבושים הוא משתנה בהם לכמה שנויים, ולבושים שהוא לבוש בבוקר לא לובש בערב, והלבושים שלובש יום אחד לא לובש יום שני, וכך בכל יום וחדש ושנה ושבת וימים טובים משתנה בלבושים.
165 נוסח?

קל"ח

ל בצמצום הושרש שילכו הדברים לפי הנהגת העולם עד הסוף. פירוש, שיוכלו הקלקולים להמצא, אך שסוף הכל יחזור הכל לתיקון האחרון, שהיחוד יראה לאמיתו. ועל פי הדרך הזה הושם החק שסוף דבר נעשה המציאות בסוד טוב ורע, גם את זה לעומת זה¹⁶⁶, דהיינו שיתפשט ענין הספירות בכל מדרגותיהם וכל תולדותיהם, הכל לצד ההטבה. ושיברא בריאה אחת שיהיה בענינה כל קלקולי הטוב, והיא הנקראת ס"א. ויהיה הכוונה שיתגבר כח ההטבה, עד שכל קלקול יחזור לתקון, ואז יודע היחוד לאמיתו.

עד עתה דברנו ממה שנעשה בראשונה בחידוש הדרך המוגבל, ועניני התקשרו עם הבלתי תכלית¹⁶⁷, מכאן והלאה נדבר מן ההשתלשלות מה שנעשה אחר זה. והוא התפרט הכלל שברשימו לחלקיו, לפי כל ההכנות שהוכנו כבר בענין זה, שהם אותם שזכרנו. ועתה נאמר המונח הראשון של ההשתלשלות הזה, ויהיה זה החק הכללי שבכל מה שנמצא מכאן ולמטה.

חלקי המאמר הזה הם ג'. ח"א, בצמצום הושרש וכו', והוא מה שהוטבע בתחלה במעשה הראשון הזה, לפי ענין השתלשלות הצריך להשתלשל ממנו. ח"ב, וע"פ הדרך הזה וכו', והוא מה הם הענינים היוצאים בהשתלשלות מן השורש הזה. ח"ג, ויהיה הכוונה וכו', והוא מה תהיה הכוונה בענינים האלה.

חלק א. הבחנה הא', בצמצום הושרש שילכו הדברים לפי הנהגת העולם עד הסוף, פירוש שיוכלו הקלקולים להמצא, וזה, כי כבר שמעת איך רק זאת היא כל חכמת הקבלה לדעת הנהגתו של הרצון העליון¹⁶⁸, על מה ברא כל הבריות האלה, ומה הוא רוצה בהם, ומה יהיה סוף כל סבובי העולם, ואיך מתפרשים כל הגלגולים האלה אשר בעולם, שהם כל כך זרים. כי כבר שיער הרצון העליון בעצמו סיבוב ההנהגה הזאת הגומרת בשלמות הגמור. ואלה השיעורים הם מה שאנו מפרשים בסוד ספירות ועולמות.

והצמצום, כבר שמעת, שהוא השיעור הראשון ששיער הרצון העליון לברוא כל הנבראים. וזהו מה שקראנוהו כבר (&) מקום כל העולמות, שאמרנו גם כן שהוא מקום מספיק לכל המציאות הנמצא. ונמצא, שודאי בתחלה היה משוער אצלו מה יהיה מציאות הנמצא, ועל פי זה עשה המקום שיהיה מספיק לכולו. והשיעור הזה הוא הדרך המוגבל, שאמרנו כבר שהיה כלול בו, והוא שיצא אחר כך בסוד רשימו בתוך המקום הזה. נמצא

- מאיר הפתחים -

¹⁶⁶ עי' קהלת (&)

עי' ז"ח (לג ע"ב): אדם קדמאה דסטרא דכייא, דאית אדם אחרא מסטרא דמסאבו ולא עוד, אלא תלת אדם אינון: אדם דבריאה אדם דיצירה אדם דעשיה, מסטרא דכיו. ואית אחרא מסטרא דמסאבו, דאיהו אדם בליעל, איש און, יצר הרע. אדם טוב, יצר הטוב. דהכי אוקמוה קדמאין, גם את זה לעומת זה עשה האלקים:

ועי' ע"ח (שער לח פרק ח): דע כי גם זה לעומת זה עשה אלהים והנה המוחין של לאה הם ד' אה"ה ב' דיוד"ן וא' דאלפ"ן וא' דהה"ן ולא נקרא מד"ת ע"ש ד' אלפ"ן שהם בד' אה"ה הנ"ל וזהו מדת ימי מה היא כנ"ל ולעומת זה יש קליפה הנקרא מ"ת כי שם סוד הקלי' כנודע.

ועי' שער הגלגולים (הקדמה כא): וכן עדי"ז כפי גדולת הנפש של האדם, כך היא גדולת תוקף יצרו וכמ"ש ז"ל כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו. והענין כך הוא במה שידעת כי גם את זה לעומת זה עשה האלהים וכמו שיש אבי"ע, ושבעה היכלות בכל עולם מהם, מבחי' הקדושה. כן ישנם בבחינת הקליפות.

¹⁶⁷ עי' לעיל הערה 8.

¹⁶⁸ עי' לעיל הערה 3.

קל"ח

המעשה הראשון, הוא המקום הנעשה בצמצום, שזהו החידוש הראשון כשסילק הא"ס ב"ה את בלתי תכליתו, שבזה ניתן מציאות לדרך המוגבל, להתגלות ולפעול. הדרך המוגבל הוא הסדר שבו ילכו הדברים לפי הנהגת העולם. אם כן בצמצום הושרש שילכו הדברים לפי הנהגת העולם.

שתי ידיעות יש בזה הענין, א' שהמקום עצמו, שהוא שורש לתחתונים, צריך להבין¹⁶⁹ לו שורש לעצמו. ופירוש הענין הזה הוא, כי לא נאמר הואיל והא"ס ב"ה ברא את העולם כך בסדר הזה שבראו זה מה שהיה יכול לברוא, ולא בדרך אחר. פירוש דרך משל נאמר, שנעשו כל כך עולמות, לפי שהעולם הראשון הוא אור כל כך גדול שאי אפשר לנבראים לקבלו. וכן דברים כיוצא באלה, שאומרים הוצרך כך מפני שלא היה [יכול] בלא זה. לא נאמר שהא"ס ב"ה היה מוכרח לפעול כך, ח"ו, כי הא"ס ב"ה, צריך להבין אותו כל יכול בכל מיני יכולת שהמחשבה תופסת, ושאינה תופסת. סוף דבר, לא שום גבול ולא שום מקרה אחר אפשר לשים בא"ס ב"ה, אלא הוא ארון הכל. והטבע הזה שאנחנו רואים אותו בעינינו בכל המוחשות שבו, הוא עשאו כך במוחשות האלה. והוא אינו מוגבל תחת שום סדר או חק כלל ועיקר. אלא כל מה שאנו אומרים אי אפשר בלאו הכי, ר"ל לפי דרך ההדרגה אי אפשר כן. וזה אמת, שלפי דרך ההדרגה, אי אפשר להוציא נבראים תחתונים, דרך משל מן א"ק, ושיקבלו אורו, כי אחר שטבע ההדרגה עשוי לפי מה שאנו מבינים בו, אי אפשר לבריה שפלה לקבל אור הכתר העליון. אך כל זה אחר שידענו שרצה א"ס ב"ה בהדרגה. אבל אם הא"ס ב"ה לא היה רוצה בזה, היה יכול לעשותו כמו שהיה רוצה.

נמצא לפי זה, שראשית ידיעת ההנהגה תלוי בהדרגה, שהוא המונח הראשון שרצה בו א"ס ב"ה, ועל פי הרצון הזה עשוי המקום. הלא תראה, כי הצמצום עצמו הוא על פי הקדמה זאת. שאם לא כן, היה א"ס ב"ה יכול בלא שום צמצום לפעול כרצונו כל הנבראים היותר תחתונים. ואדרבא, הצמצום הוא השורש הראשון של הקדמה זאת, שהרי כיון שרצה לצמצם עצמו כדי להוציא נמצאים, הרי שרצה להעמיד האור בערך עם התולדה שתצא ממנו, שעל כן סילק בלתי תכליתו מזה, ואז יצא המקום שיצא, שהוא דרך ההנהגה על פי ההדרגה. והרי אם לא היה מצמצם אורו, היה נותן מציאות מן מקום אחר לנבראים, שהרי היה בוראם בלא ענין הדרגה. אם כן נבחינן עתה, הליכת הדברים בהנהגה הזאת זהו המקום. אך שיהיה זה המקום לנבראים זה הושרש בצמצום עצמו. ותבין לפי מה שאמרנו, שאם לא היה הצמצום, לא די שאף על פי שזה המקום היה כלול בכח, הרי לא היה יוצא בפועל. אם כן הצמצום הוא סיבה לו, אלא שהיה יכול לימצא מן מקום אחר.

הידיעה השניה נמשכת מן הראשונה, והיינו ששיעור הצמצום עצמו, הוא עשה המקום לפי מה שהוא. פירוש שאפילו בדרך מוגבל היה יכול העולם להיות בדרך אחר. והנה הכל יכול כולל הכל ודאי. ונמצא כיון שכמה מיני מקומות יכולים להיות לתחתונים כנ"ל, כולם נכללים בכל יכול, אם כן מה שרצה הכל יכול להניח, זה נשאר מקום לתחתונים. ואיך (נשער) [נשאר] זה. אלא מה שרצה שלא יהיה [נסתלק], ונכלל שם גם כל המקומות האלה שלא הוציאתם לפועל. אם כן נאמר, כפי שיעור הסילוק, כך הוא המקום הנשאר, אם היה מסלק יותר היה המקום פחות מזה, ועל כל פנים היו העולמות נמצאים. או אם היה מסלק פחות, היו העולמות יותר גדולים, ואף על פי כן נמצאים. אם כן שיעור הצמצום הוא העושה שילכו הדברים כמו שהולכים עתה.

והנה אם נבקש טעם לשיעור הזה, היינו יכולים להשיב (&) וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד, שאין לנו לחקור על זה, שהוא מה שאין אנו עוסקין בו,

- מאיר הפתחים -

¹⁶⁹ להכין??

קל"ח

כמבואר במקומו. עם כל זה, יש לתרץ תירוץ מספיק גם לזה, והוא, שרק בענין ההדרגה הזאת ידע הרצון העליון ששייך ענין הרע שצריך לחזור לטוב, ולא בטבע אחר כלל.

הבחנה הב', שילכו הדברים לפי הנהגת העולם עד הסוף, שהנה עתה הדברים הולכים בדרך הבחירה ושכר ועונש, ועל פי דרך זה יהיו כל הקלקולים. וזה ודאי תולדות הצמצום לפי הדין שנתחדש בו.

ואחר כך א"ס ב"ה ירצה להחזיר כל רעה לטובה בסוד היחוד. אך לא תחשוב שזה הוא דרך חדש שימצא אחר כך. אלא סוד הענין הזה הוא (&) אין כל חדש תחת השמש, בראשונה הוכנו הדברים בדרך זה, והיינו ששיער א"ס ב"ה כל ההנהגה כמו שהיה באמת מתחלה ועד סוף. והתיקון עצמו, גם כי נראה שהוא הפך הצמצום ותולדותיו, האמת הוא שמתחלה שיער כך, ועל פי הכוונה הזאת נעשה הצמצום.

הבחנה הג', שיוכלו הקלקולים להמצא, זהו ענין העלם השלמות שזכרתי, היינו כי הא"ס ב"ה הוא תכלית השלמות, שאי אפשר ליפול בו שום חסרון כלל, כי כל מה שהיה יכול להיות חסרון, הרי שלמותו כבר הספיק לשלול אותו. וזה הדבר נמצא בו מצד שלמות חוקו, אבל נקרא זה בכח, שהרי לא היה החסרון מעולם בפועל, שיהיה שלמותו משלים עליו. ולא ידענו מפעולות השלמות בבירור שלם, כי אין האור ניכר אלא מתוך החשך. כי כשאין אנו יודעין מה חסרונות גורם החשך, אי אפשר לדעת מה טוב ושלמות גורם האור. על כן לברר זה הדבר בפועל, צריך לפעול פעולה אחת שהשלמות יתעלם ממנה, ואז יראו כל החסרונות שיש להם מציאות בעולם הזה. ואז נדע למפרע, מה הם החסרונות שהשלמות הקדום שולל אותם. וזהו ממש ענין הספירות בסוד הרשימו, דהיינו הנהגת השכר והעונש, שהם עשויות על פי העולם הזה. ומכח זה, הרי נמצא בפועל הקלקולים, שהם תלויים רק מפני שיש בהנהגה שליטה לדין. וההטבה מסופקת אם תהיה אם לאו, כיון שיש לה מונע, מה שאין כן בשלמות, שאין לה מונע כלל.

הבחנה הד', אך שסוף הכל יחזור לתיקון, והיינו כי המצא הקלקולים בעולם השלמות, מברר במופת גמור שהשלמות צריך שיהיה תיקון כל הקלקולים האלה, שהרי בלאו העלמו אינם. וגם עתה בא"ס המקיף, שהוא מקום השלמות, אינם, ובמקום שהוא נעלם, ישנם. אך עדיין נקרא שלא נשלמה הידיעה בבירור, כי הקלקולים ראינום בפועל, וגזרנו במופת שהשלמות מתקן אותם, מפני שאינם נמצאים בו. אך לא ראינו בפועל התיקון הזה, ואיזה דרך הוא מהלך. על כן הכוונה היא שימצאו הקלקולים כנ"ל, אך שסוף הכל יחזור לתיקון, ואז יודע השלמות למפרע לגמרי.

הבחנה הה', לתיקון האחרון, וזהו תשובה למה שרואים שהקלקולים נתארכו כל כך. והעיקר, שלפעמים נראה תיקון, וחזר לאחור, ונמצא השלמות לא נראה עדיין. אך האמת הוא, שמראש ימות עולם, הגלגל סובב רק לנקודה אחת, שהוא השלמות האחרון שימצא אחר כל העינים. ולא היה השלמות שפעל בשום זמן ובשום פעם, אלא אדרבא, דרך הסיבוב הוא זה, להתקרב פעם אל הקלקול פעם אל התיקון, ואחר שנתקרב גם אל התיקון חזר לקלקול. ולא נכנס עדיין השלמות לעשות את שלו, אלא התיקון האחרון, שהוא בגאולה העתידה שתהיה במהרה הימינו וכל הנמשך אחריה, זה יהיה גילוי השלמות והחזרת הרע לטוב. ולכן אחר השלמות, לא יהיה קלקול כלל, כי כבר נח הגלגל מתנועתו, ונתברר האמת. משם והלאה הוא זמן העונג להתענג באמת שנתברר.

ותראה המופת בזה ברור, בכל זמן שחשבנו שהיה תיקון, שהיה השלמות פועל, או מתחיל לפעול, לא היה התיקון מגיע אלא לישראל בלבד. אך אומות העולם היו עומדים במדרם, ודברי העולם בקלקולם, מיתה היתה, טומאה היתה, יצה"ר היה. אך השלמות, רוצה לומר שלא יהיה עוד שום קלקול, והכל יהיה מתוקן. וכן תראה שלעתיד לבוא אפילו

קל"ח

אומות העולם יתוקנו, ומקרא מלא צווח ואומר (ישעיה יט כד) ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה וכו',¹⁷⁰ כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה וכו' (&). בבהמות, וגר זאב עם כבש וכו' (&), לא ירעו ולא ישחיתו (&). והמות, בלע המות לנצה (&). והטומאה, ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ (&). ויצה"ר, והסירותי את לב האבן מבשרכם (&). זה נקרא פעולת השלמות, שמחזיר הרע עצמו לטוב.

אך כל הזמנים הטובים הראשונים, לא היו אלא מצד הספירות בדרך השכר והעונש, ושבהם הדבר שקול, אם לשלום הקדושה על הס"א, והס"א תהיה נכפפת תחתיה ולא תוכל להרע, אך לא שתחזור טוב¹⁷¹, אלא שתהיה קשורה ככלב רע בשלשלת¹⁷², או שח"ו הס"א תשלום ותעשה הרעות הגדולות שיש בטבעה לעשות.

ובזמנים הטובים, שלמה הקדושה כל כך, שאף על פי שהרע היה נמצא בעולם, לא היה יכול לפעול, והיה כפוי ומשועבד. רק דור המדבר במתן תורה היו הולכים על דרך גילוי השלמות על ידי משה, שהוא היה שלם בסוד הפנימיות, כמבואר בזוהר בכמה מקומות ממנו, ולכן נאמר בהם (& חרות על הלוחות¹⁷³). ועם כל זה לא היה השלמות עצמו שפעל, אלא היה הכח היותר חזק, הקרוב לשלמות, שהוא בסוד המוחין, כמ"ש למעלה. אך גם זה נחשב מגלגול הגלגל, שמצד סיבוב מצד המוחין הנכללים בו, מתקרב ענינו הרבה לשלמות, וכתו גדול להתקן הדברים על ידו. וזהו הכח הגדול של דור המדבר, וז"ס התורה שנתנה להם¹⁷⁴, שהוא סוד היחוד העומד לשמור על כל פנים, אפילו בזמן

- מאיר הפתחים -

¹⁷⁰ המשך הפסוק: למצרים ולאשור ברכה בקרב הארץ. פי' רש"י: יהיה ישראל שלישיה למצרים ולאשור - לשלום ולברכה לפי שלא היתה אומה חשובה בעולם באותו הזמן כמצרים וכאשור וישראל היו שפלים בימי אחז ובימי הושע בן אלה ואמר הנביא על ידי הנס שיעשה לחזקיהו יגדל שם של ישראל למעלה ויהיו חשובים כאחת מאלו הממלכות לברכה ולגדולה:

¹⁷¹ נדצ"ל לטוב.

¹⁷² עי' תיקו"ז (יב ע"א): ובגין דא מאן דנטיר ברית אש קרי איש צדיק תמים ואות י' דשדי איהי חוליא על צואר דש"ד יצר הרע חוליא דשלשלאה תרגום: ולכן מי ששומר ברית אש נקרא איש צדיק תמים, ואות י' של שד"י היא חוליה על צואר השד, יצר הרע, חולית השלשלת.

¹⁷³ עירובין נד ע"א: אמר רבי (אליעזר) [אלעזר] מאי דכתיב חרות על הלוחות אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל רב אחא בר יעקב אמר אין כל אומה ולשון שולטת בהן שנאמר חרות אל תיקרי חרות אלא חירות.

¹⁷⁴ עי' תיקו"ז טו ע"ב: ומצדיקי הרבים (דניאל יב ג) בה יהון ככוכבים לעולם ועד ככוכבים ודאי דלית לון חושבנא דכל כוכבא וכוכבא אתקרי עלמא יחידא ודא הוא ועלמות אין מספר ואלין עלמות אל תקרי עלמות אלא עולמות ובגין דצדיקיא אינון ככוכבים וכל חד אית ליה כוכב בגין דא אוקמוהו קדמאין כל צדיק וצדיק אית ליה עולם בפני עצמו וכל מאן דזכה להלכה חד ירית עלמא חד כל שכן מאן דזכה למסכתא חדא או לתרין או לשתינ דאתמר בהון ששים המה מלכות דכל מסכתא מטרוניתא איהי בגרמה זכאה איהו מאן דירית לה בהאי עלמא דהלכה עולימא דמטרוניתא דאיהי קבלה זכאין אינון דמשתדלין בשכינתא דאיהי על כלהו בהלכה לאפקא לה מן גלותא דאתמר בה ובפשעיעם שולחה אמכם ולמיזל לה לגבי בעלה למהוי לה קבלה בדרועוי לקיים בה שמאלו תחת לראשי וכו'

דבגלותא משנ"ה דאיהי מטטרון שלטא ואיהו משנה למלך באתר דמטרוניתא יתבא משנה ודא איהו ושפחה כי תירש גבירתה וביומי דמשה לא שלטא שפחה אלא מטרוניתא לבתר דמית משה וירית יהושע דאיהו נער באתר מלכותא שלטא שפחה כמה דאת אמר אני שר צבא ה' עתה באתי תרגום: "ומצדיקי הרבים" בה יהיו "ככוכבים לעולם ועד", ככוכבים ודאי, שאין להם חשבון, שכל כוכב וכוכב נקרא עולם יחיד, וזהו "ועלמות אין מספר". ואלו העלמות, אל תקרי עלמות, אלא עולמות. ומשום שהצדיקים הם ככוכבים, ולכל אחד יש כוכב, בגלל זה פרשוהו הראשונים, כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני עצמו. וכל מי שזכה להלכה אחת, יורש עולם אחד, כל שכן מי שזכה למסכת אחת, או שתיים או לששים, שנאמר בהם (שיה"ש ו ח) "ששים המה מלכות", שכל מסכת היא מלכה בעצמה, אשרי מי שיוורש אותה בעולם הזה, שהלכה היא נערת המלכה, שהיא קבלה, אשריהם אותם שמשתדלים בשכינה שהיא על כולם, בהלכה, להוציאה מהגלות, שנאמר בה (ישעיה נ א) "ובפשעיעם שולחה אמכם", ולהוליכה אל בעלה, שתהיה לה קבלה בזרועותיו, ולקיים בה "שמאלו תחת לראשי וכו'" (שיה"ש ב ו).

קל"ח

הקלקולים, שאם לא כן היה העולם ח"ו, ולכן התורה נתנה פעם אחת לעולמים. אך זה אינו נקרא פעולת השלמות, אלא פעולת ההעלם, שיש בו על כל פנים איזה בחינה מן היחוד עצמו. לפיכך אמרנו שהיא מצד המוחין, כי בסוד המוחין נמצא ענין זה של המצא ענין היחוד גם בזמן ההעלם, להיות המוחין הכח היותר חזק ומתקרב ומתיחס אל השלמות. אך פעולת השלמות עצמו יהיה רק לעתיד לבוא, והוא סוד (ישעיה נא ד) תורה מאתי תצא, שפירשו ז"ל (ויקרא רבה פי"ג ס"ג) חידוש תורה מאתי תצא¹⁷⁵. שהתורה לא נתנה מתחלה אלא בסוד מה שיש בבנין הגלגל עצמו הארה מבחינת היחוד מפני קיום העולם. אבל לעתיד לבוא תנתן בשרשה העליון, דהיינו היחוד הפועל לפי עצמו, ולכן אחר כך לא יהיו עוד קלקולים כלל.

יש להקשות, איך נאמר שבהעלם עצמו נמצא איזה ענין מן היחוד, הלא ההעלם עשוי כדי להראות כל החסרונות, וכדי להראות תיקון כולם לגמרי על ידי שלמותו, שיהיה שלמותו נודע בפועל. אבל אם בהעלם הוא רוצה ליגלות באיזה צד, נקרא שאינו מניח החסרונות לגמרי, וממילא בתיקון האחרון אין שלמותו נודע לגמרי.

תשובה, ההעלם לא יוכל לעשות שמה שישנו ודאי שיעדר מציאותו. ורוצה לומר תחשוב כמה חסרונות שתמצא, אבל מציאותו ית"ש הוא מוכרח מעצמו, ואם כן לא תוכל לחשוב חסרונות אלא אחר ההקדמה הראשונה שיש אלוה ודאי, אלא תאמר שהוא מתעלם, ולכן יצאו החסרונות, אך מציאותו נמצאת ודאי. אם כן בהעלם עצמו דבר אחד נשאר קיים, שהוא מציאותו ית"ש, ומציאות שלמותו, שהכל אחד. וזה מה שנותן קיום לעולם שלא יחרב, שהרי מציאות אחר זולתו אי אפשר לחשוב כלל. אך מציאותו הוא טוב שלם, אם כן אי אפשר לחשוב שום רע, שלא יהיה עומד עליו באיזה צד מציאות הטוב השלם. ותרצה ראה מבוררת, אם היה נמצא רע שולט לגמרי בלא שום רשות אחר עליו, היה נקרא הרע רשות בפני עצמו, אך כיון שידענו שמציאות הא"ס ב"ה הוא מוכרח¹⁷⁶, הרי אין מקום כלל לרע גמור לשלוט כלל וכלל. אם כן אפילו שתחשוב כל רע שבעולם, אי אפשר שלא תבין שיש מציאות אחד של טוב, שכיון שהוא מחויב המציאות שולט על הרע הזה. והתולדה מזה שלא יוכל לשלוט שליטה גמורה, ונמצא מחריב את כל העולם. אלא המציאות המחויב יכול להתעלם כמו שהוא רוצה, אמנם מציאותו לא יהיה מוכחש, וממילא אי אפשר לעולם להתחרב. נמצא בהעלם עצמו יש ענין היחוד הבלתי מוכחש.

עוד יש להקשות, ואם התורה היא מצד ענין היחוד המתגלה אפילו בהעלם, אם כן למה לא נתנה התורה מיד שנברא העולם. תשובה, התורה מצד היחוד הזה שנמצא בהכרח אפילו בהעלם, הוא סוד הז' מצות בני נח שאדם נצטוו בהם, וידיעת התורה עצמה כבר היו צדיקים בכל דור שהיו יודעים. אבל זה פשוט, כי גילוי היחוד הזה אינו עושה אלא שלא יחריב העולם, אך מניח לס"א לפעול כל הפעולה הרעה שיש לה. אך יש אופן שיתחזק גילוי זה יותר, לפיכך מתחלה היו רק ז' מצות, שפחות מהם אי אפשר, אך אחר כך נתגלה ביותר כח, ונתנה תורה.

שבגלות משנ"ה שהיא מטטרו"ן שולט, והוא משנה למלך, במקום שהמלכה יושבת, משנה. וזהו "ושפחה כי תירש גברתה". (משלי ל כג) ובימי משה לא שלטה השפחה אלא המלכה, אחרי שמה מת וירש יהושע, שהוא נער במקום המלכות, שלטה השפחה, כמו שנאמר (יהושע ה יד) "אני שר צבא יהוה עתה באתי".

¹⁷⁵ ז"ל: הוא נמצא לא במציאות, ובא באור הענין ההוא ופרשו כן, הנמצא אשר הוא הנמצא, כלומר, המחויב המציאות. וזה אשר יביא אליו המופת בהכרח, שיש דבר מחויב המציאות לא נעדר ולא יעדר.

קל"ח

כללא דמלתא כל מה שנעשה עד עתה, הכל הוא סיבוב הגלגל של השכר והעונש, הנהגת הספירות, שבהם או החסד שולט והדין אינו פועל, או להיפך ח"ו. ולכן הקדושה והס"א או הקדושה גוברת והס"א נכפת, ועדיין היא רע, או ח"ו להיפך. והוא מה שרצה הא"ס ב"ה רק כדי להראותם כל הקלקולים להיות במציאות, כדי להראות אחר כך תיקון כולם. אבל הגאולה האחרונה, שתהיה במהרה בימינו, היא פעולת השלמות בסוף הכל, שמתגלה לתקן כל הקלקולים כולם שרצה שיראו. ולכן יהיה שלמות גמור שלא יהיה אחריו שום קלקול כלל. והסוד הזה הוא מה שפירש בתיקונים, תיקון ע' (קמח ע"א) ובזמנא דאסתלק הוי"ה מכורסייא דדינא ומכורסייא דרחמי לית תמן לא עונשא ואגרא וכו'¹⁷⁷, והוא בזמן התעורר היחוד לפעול, ואין כאן מקום להאריך בזה. הבחנה הו'. שהיחוד יראה לאמיתו, וזהו מ"ש כבר, שכל זה עשוי כדי שכל מה שהיה כבר בכח היחוד העליון יתברר במעשה.

חלק ב'.

הבחנה הא', ועל פי הדרך הזה, וזהו מ"ש כבר, שלפי הצמצום נעשה המקום בכל עניניו.

הבחנה הב', הושם החק, והיינו שתיקון הרשימו שנתקן לעשות עולמות ובנינים, הוא שהוכן ונקבע הענין הזה של טוב ורע, כמו שאכתוב.

הבחנה הג', שסוף דבר נעשה המציאות בסוד טוב ורע, והיינו כי לא נגלה שם מיד ענין הטוב ורע ממש, אלא דרך אחד הוא, שבהתפשטו לפי ענינו, סוף סוף יוצא זה הענין של טוב ורע. ופירוש כל הענין הזה הוא, כי הנה ידוע שיש היפך ויש מתנגד, והנה מה שהוא רע באמת הוא הס"א וכל תולדותיו, שהם כל הקלקולים, וזהו ממש היפך השלמות. אך יש מתנגד לשלמות, דהיינו שאינו עומד עם השלמות, אבל אינו הפכו. וזה כל החסרונות שאינם רע ממש, אלא שסוף סוף ישתלשלו מחסרון לחסרון, עד שיצא הרע עצמו. אך כל זמן שאינו אלא חסרון ולא רע, לא נוכל לקרוא אותו היפך.

והנה עתה צריך שתבין דבר אחד שנתחדש אחר הצמצום, והוא קו המדה, וענינו כח גבולים העושה ההעדרים והחסרונות. וזה, כי הנה כבר נקבע ענין אחד שלא היה מתחלה, שהוא החסרון, שבתחלה היה הכל שלמות, ואז יצא החסרון. וזה סוד הדין שנתגלה בצמצום, והוא הכח של ההעלמים וההעדרים. ובוה הכח יש לעשות כל החסרונות שיכולים לימצא, כמו שנמצאו. אך זה לא הוציא מיד החסרון יותר גדול, שהוא ההפכי לשלמות כנ"ל, אלא היה מוציא חסרונות אחר חסרונות בהדרגה, כולם דברים מתנגדים אל השלמות. ובסוף הכל יצא החסרון הגמור, שהוא הפכיי, כדלקמן.

והנה בתחלת הדברים לא היה עושה אלא חסרון הקטן שבחסרונות, שהוא העולם הראשון, דהיינו העולם השלמות. אך מניח הארה והשפעה והשגה גדולה, שהיא הקצה האחרון מה שיוכל להגיע השלם שבנבראים¹⁷⁸. ואחר כך עשה העולם יותר גדול, שאינו מניח הארה כל כך גדולה, אלא הארה פחותה מהראשונה¹⁷⁹. וכן הולך ועושה העלמים, ולפי ההעלמים הנוספים כך מתחדשות תולדות. ואמנם גם בהעלם השני לא נתחדשה

- מאיר הפתחים -

¹⁷⁷ ובזמנא דאסתלק יהו"ה מכורסייא דדין ומכורסייא דרחמי לית תמן עונשא ולא אגרא ובגין דיהו"ה אסתלק במזלא קדישא עלאה דאיהו כתר עלאה בההוא זמנא בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא תליא מלתא ובההוא זמנא הכל תלוי במזל ואפילו ספר תורה בהיכל תרגום: ובזמן שמסתלק יהו"ה מכסא דין ומכסא רחמים אין שם עונש או שכר ולפי שיהו"ה מסתלק במזל הקדוש העליון, שהוא כתר עליון, באותו זמן בני חיי ומזוני לא תלויים בזכות אלא במזל ובאותו הזמן הכל תלוי במזל ואפילו ספר תורה בהיכל.

¹⁷⁸ היינו עיגול הכתר?

¹⁷⁹ היינו עיגול חכמה?

קל"ח

עדיין תולדה שנעשה רע וקלקול ממש, אלא חסרון הארה. ובדרך זה ירד כל המדרגות שירד, בהוסיפו העלם על העלם וחסרון על חסרון, עד שהתחילו הקלקולים ממש להתחדש, ואז יצא הרע כדלקמן.

נמצא לפי זה, שמיד שנעשה הצמצום, הרי נמצא זה הכח של החסרונות שהיה עתיד להוציא הרע, ואדרבא, הכח הזה היה עיקרי מאד בפעולות הבאות אחר הצמצום, והיה עומד לרדת ולהתפשט מדרגה אחר מדרגה, עד שיצא הרע. אך כאשר לא היתה הכוונה לעשות רק רע, על כן לא הוציא מיד הרע ההפכני, כי אדרבא, הכוונה היא לעשות הטוב והרע ביחד, שזה ההפרש שבין השלמות לבלתי שלם, כי השלמות הוא כולו טוב, ובבלתי שלם, יש בו טוב ורע. והיינו השלם אין בו אלא שלמות, והחסר יכול לימצא בו חסרונות רבים, זה קשה מזה. וכשתדקדק, תמצא שזה בא ממה שלא נעשה מיד ההפכני, שהוא הרע הגמור, אלא העלם. ואז מה שנשאר עדיין מן שלמות, שלא נתעלם כלו, זהו הטוב. ומה שחסר ממה שהיה השלמות, זהו הרע. והנה בהעשות ההעלם הראשון לבר, אז מה שנשאר מן השלמות הוא הרבה, ומעט הוא חסר. ונוכל לומר, שלא יש חסרון, אלא ההכנה מה שיש בו שישתלשל ממנו הרע, כיון שכבר הוא העלם, מה שלא היה משתלשל מן השלמות כלל. וזה שאמרנו למעלה שאין בו החסרון, אלא שיש העלם. אחר כך נעשה העלם שני, ועדיין מה שנשאר מן השלמות הוא הרבה, ומה שחסר הוא מעט, וכן יורד מדרגות. אך בכל פעם מתמעט הנשאר מן השלמות, כי זאת דוקא היא פעולת ההעלם. עד שסוף דבר, מה שנשאר מן השלמות הוא מועט, ומה שחסר הוא חסרון גדול, שיתחיל להיולד ממנו הרע. ועם כל זה מה שיוכל לצאת ממנו, אינו אלא התחלת רע. וכמו שמתגבר ההעלם לרדת עוד מדרגות, ימצא סוף סוף שיהיה מציאות חסרון כל כך גדול, שיוולד ממנו הרע ממש, הוא ההפכני לשלמות שזכרתי.

נמצאו בכאן שני דברים הנמצאים בכל הדרגה: הא', הוא קו המדה, והוא העושה ההעלמים בשיעורים. הב', הטוב ורע, והוא מה שנשאר מן השלמות לפי ההעלם הנעלם, ומהחסרון שחסר. ותבין שהחסרון שנעשה בצמצום, הוא הנקרא שורש שרשי הרע, כי סוף דבר כשיתגבר זה לגמרי, יצא ממנו התפשטות אחת שהוא רע. נמצא שבצמצום הושם החק, שסוף דבר נעשה המציאות בסוד טוב ורע, והחק הזה הוא ענין מציאות הנשאר מן השלמות, והחסרון המחודש, שנמצאו ביחד. שהנשאר מן השלמות אחר כך היה מוציא כל התפשטות הקדושה, שהוא הספירות וכל מה שמדברים בהם, והחסרון היה מוליד תולדה חדשה, כמו שהוא גם כן חדש, והיינו הס"א, כמ"ש לקמן.

הבחנה הד', גם זה לעומת זה, לא די שנעשה הרע, אלא שנעשה מקביל לטוב, כדי שבהיות הדברים מקבילים זה כנגד זה, נמצא מקום לעבודה, כמ"ש במקומו. ור"ל שלא ניתן שליטה לטוב מאליו, שאז אפילו שהיה רע בעולם, היה משועבד אליו. אלא גם את זה לעומת זה עשה האלקים, והיינו בכח שוה, במדרגות שוות, בפעולה שוה, שכל דבר מה שיש בטוב יהיה ברע כנגדו, שאם הוא יפעל בעולם, יבטל הטוב ההוא. ושיהיה כח לרע לקטרטג על הטוב, שלא להניח לו מקום לפעול, אלא אם כן יהיה נעזר מן התחתונים, עד שימצא עבודה ממש לאדם בתתו מקום לטוב, והרחיקו הרע.

רק שלוש הבדלות גדולות יש ביניהם תחלה, ומהם נמשכות אחר כך הבדלות אחרות רבות עד אין תכלית. הבדלה הא', שהספירות הם רצונו של המאציל ית"ש שהוא האדון היחיד, והס"א אינה אלא בריאה אחת שרצה וברא אותה האדון על כל, כמ"ש (&)

קל"ח

עושה שלום ובורא רע¹⁸⁰. והיא משועבדת לאדון היחיד, צריכה לו, ואינה אלא שומרת משמרתו שהוא רוצה בכך.

ונמשך מזה הבדלה הב', שכח הספירות הוא משוער לפי הרצון, פירוש שהאדון ב"ה אינו רוצה לפעול אלא כך, אבל אם היה רוצה, ובכל מקום שירצה, הרי הוא מגביר כחם כרצונו. ומה שבכח שיש להם עתה נראה שהס"א יכולה לקטרג להם, שלא להניח להם מקום. אך אם היה רוצה הא"ס ב"ה, כבר מגביר כחם כרצונו, ולא היה אפילו פתחון פה לסט"א עוד כלל. מה שאין כן הס"א, שכחה מוגבל באמת, שאין לה אלא מה שיש בה, ואי אפשר לה לצאת מגבולה כרצונה כלל.

הבדלה הג', ששורש הטוב הוא שורש קדום, שלא הוצרך לימצא מחדש, ושורש הס"א הוא מחדש מן הא"ס ב"ה, והוא סוד החסרון שנתחדש מאחר הצמצום.

ודבר זה מתרין קושי גדול המתראה לכאורה. כי לפי הנראה, היה לרע שני מקומות, ולטוב רק מקום אחד. פירוש, בשלמא אם היינו מפרשים גם את זה לעומת זה על הטוב ורע שבספירות עצמן, דהיינו על הנשאר מהשלמות והחסר כנ"ל ניחא, ואז נקרא לס"א תולדות הרע, כמו שקוראים לקדושה תולדות הטוב. אך אינו כן, כי הרי אנו אומרים שהקדושה כולה עם הס"א כולה הם זה לעומת זה. ויש טעם גדול לומר כך, כי הרי מלבד אומות העולם ומלאכי הבלה, יש עוד ענין אחר, שהם עשר ספירות דקליפה¹⁸¹, כמפורש בזוהר בכמה מקומות. והנה כנגד ישראל ומלאכי השרת, יכולים לשים אומות העולם ומלאכי חבלי, שיהיו כנגד השלמות והחסרון, אך עשר ספירות דקליפה כנגד מי. אלא תשובת הקושי הזה הוא, מה שהקדמתי לך הבדלה ג' שיש בין הקדושה לס"א, שהקדושה אין צורך לחדש לה שורש, אך הס"א הוצרך לעשות לה שורש גם כן, שאין לה. ועל כן, כל החסרונות שבספירות אינם אלא שורש הס"א שמתילד מחדש¹⁸², אבל ההתפשטות היא הס"א עצמה. אם כן יש לנו בכאן שני שרשים ושתי התפשטויות השורש הקדום ב"ה האדון היחיד שאין זולתו כלל ועיקר, א"ס ב"ה, והתפשטות שלו, שהם הספירות. ובהתפשטות הזה חידש הרצון העליון שורש אחר, שיהיה שורש להתפשטות אחר, שהוא הס"א עם כל עניניה.

נמצא שאין להעריך הספירות עם חסרונותיהם, שזה ענף וזה שורש, אלא התפשטות עם התפשטות, דהיינו התפשטות הקדושה, שהוא התפשטות השורש הקדום, והתפשטות הס"א שהוא התפשטות מה שרצה וחידש הרצון העליון לגלות שלמותו, בתקן¹⁸³ אותו, כאמור למעלה. וז"ס ישראל שהם בכורים באמת¹⁸⁴, כי הלא הקדושה מקדמת תמיד לס"א. ותראה איך יוצאת הס"א, בתחלה נשאר אור אחד של קדושה, וזהו

- מאיר הפתחים -

¹⁸⁰ ע"י בהיר אות י: ומנלן דתהו הוא ברע דכתיב (ישעי' מ"ה ז) עושה שלום ובורא רע, הא כיצד רע מתהו ושלום מבהו ברא תהו ושם מקומו ברע שנא' עושה שלום ובורא רע ברא בהו ושם מקומו בשלום שנאמר עושה שלום במרומיו.??
¹⁸¹

¹⁸² דרך אגב, ע"י זהר דמשפטים (זהר ח"ב דף קג ע"א) ואל אחר אסתרט ולית ליה תיאובתא לעלמין, ולא אפיש ולא עביד פירין כו' [תרגום: ואל אחר נסתרט ואין לו תאוה לעולם, ולא מתרבה ולא עושה פירות וכו'].
¹⁸³

ז"ל הלש"ו: א"כ מהיכן נמשך הפריה ורביה לאו"ה, אך לא קשה כלל, כי ע"י החטא הנה נמשך להזרין דקליפה מאור התיקון ג"כ, שהוא אור הדעת, וע"ז נשלמו הם למעבד תולדין ופירין ג"כ. וכן מוכח בזהר שם, שהרי מסיק ואומר שם באותו הדיבור, ובג"כ בר נש דגרים לההוא סטר דיפוש בעלמא אקרי רע ולא חמי אפי שכינתא כו' [תרגום: ולכן אדם שגורם לאותו צד (הסט"א) להתרבות בעולם נקרא רע, ואינו רואה את פני השכינה]. וע"י ע"ח בשער הקליפות (פרק ג), שע"י החטא נתקנו ונשלמו ועושין פירות ג"כ.
¹⁸³

¹⁸⁴ בני בכורי ישראל?

קל"ח

ההתפשטות מן השורש הקדום. אך לפי שבאור הזה יש איזה חסרון, הנה זה החסרון שורש לס"א. אך אין החסרון הזה הענף שיוכל להקביל האור ההוא שבקדושה, אלא הוא שורש אחר, שאחר כך יוציא הס"א, ענף מקביל לענף שהשורש ההוא נולד ממנו. וז"ס מה שתמצא אחר כך שהקליפות דאצילות עומדים כנגד ק"ק דבריאה (ע"ח שער הקלי" פרק ב')¹⁸⁵, כי אי אפשר לענף של הס"א להיות כנגד הענף של הקדושה. כי לא די הענף, אלא אפילו השורש עצמו אינו יכול להמצא אלא אחר שכבר נמצא הענף של הקדושה, והיה חסר. אז מן החסרון שבו נולד השורש של הס"א. ומן השורש יצא אחר כך הענף.

וזהו הבחנה הה', דהיינו שיתפשט ענין הספירות, שבכאן נקרא לכל הספירות צד אחד, ולכל הסטרא אחר צד אחד, מן הטעם שזכרנו. כי הדין ושורש הרע שזכרנו בספירות, הכל נקרא התפשטות אחד מן השורש הקדום, לפי ענין הצמצום שרצה. וכל מה שנוכל להבחין, הוא, שהדין שבספירות יהיה השורש המתחדש לרע, לפי ענין כח החסרונות שנגלה בצמצום. והיינו כי בהתחבר ביחד מה שנשאר מן השלמות ומה

- מאיר הפתחים -

¹⁸⁵ ??ע"י תקי"ז קכו ע"א: לקבל בינה דאתמר בה אלף בינה אלין אלופי עשו לקבל חכמה אדם בליעל איש און לעילא כתיא"ל (נ"א כתיא"ל) לקבל כתר עליון ומתמן כרת לכל אלין דעברין על אורייתא ואינון כתרין תתאין אינון קליפין לעשר ספירן ועשר ספירן מוחא בגוייהו ואלין קליפין אינון מחיצה בין ישראל לאביהם שבשמים באלין קליפין מתלבש קודשא בריך הוא ושכינתיה לקיימא בשכינתיה ומלכותו בכל משלה (תהלים קג יט) ולקיימא ביה כי מלך על כל הארץ אלה"ם אבל לעילא באתריה אתמר לא יגורך רע אלא קליפין דיליה לעילא אינון לבושין מכמה גוונין שפירין דנהורא דמנהון אתפשט קודשא בריך הוא בגלותא ואתלבש באלין אחרנין בגין לנטרא לישראל דאינון מתלבשין באלין קליפין ודא איהו בכל צרתם לו צר וכו' בקדמיתא יחב לון בידא דשליח דאיהו גבריא"ל ולא הוה מזונא לסמא"ל ולמשריין דיליה אלא על ידי שליחא בגין חובין דישראל אתלבש הוא בהון וכביכול אתי ליה על ידי דקודשא בריך הוא להאי אם ישראל אזלין באורח מישר ומקיימין אורייתא ופקודין דיליה ואם חס ושלום לא מקיימין אורייתא ופקודין דיליה יחב עשר כתרין בידוי דסמא"ל ולא צריך מזונא לא מידא דקודשא בריך הוא כל שכן משליחא דיליה ודא לפרעה דאמר לי יאורי ואני עשיתני בגין דחזא כתרין נוכראין בידא דסמא"ל דבקדמיתא כד הוה כתרין תתאין בידא דקודשא בריך הוא מה כתיב בישראל (דברים כח י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ובזמנא דאינון כתרין נוכראין בידא דסמא"ל לא דחלין אומין דעלמא מישראל ועבדין בהו כרעותיהו עד שעתא דפורקנא דיתקיים בהו ואת רוח הטומאה אעביר וכו' דאלין קליפין גרמין אפרשותא בין קודשא בריך הוא ובין ישראל ודא איהו רזא כי אם עונותיכם היו מבדלים ביניכם לבין אלקיכם ועתיד קודשא בריך הוא לאעברא אלין קליפין ולאחחזאה לישראל במוחא מלגאו הה"ד (ישעיה ל כ) ולא יכנף עוד מוריד והיו עיניך רואות את מוריד ולא יהיה מחיצה בין קודשא בריך הוא ושכינתיה ובין ישראל

תרגום: כנגד בינה שנאמר בה אלף בינה אלה אלופי עשו כנגד חכמה אדם בליעל איש און למעלה כתיא"ל (כתיא"ל) כנגד כתר עליון ומשם כרת לכל אלו שעוברים על התורה ואותם כתרין התחתונים הם קלפות לעשר הספירות ועשר ספירות בתוכן המח ואלו הקלפות הן מחצה בין ישראל לאביהם שבשמים בקלפות הללו מתלבש הקדוש ברוך הוא ושכינתו לקיים בשכינתו ומלכותו בכל משלה ולקים בו כי מלך על כל הארץ אלה"ם אבל למעלה במקומו נאמר לא יגורך רע אלא הקלפות שלו למעלה הן לבושים מכמה גוונים יפים של אור שמהם התפשט הקדוש ברוך הוא בגלות והתלבש באחרים הללו כדי לשמר את ישראל שהם מתלבשים בקלפות הללו וזהו בכל צרתם לו צר וכו' בהתחלה נתן אותם בידי השליח שהוא גבריא"ל ולא היה מזון לסמא"ל ולמחנות שלו אלא על ידי שליח בגלל החטאים של ישראל הוא התלבש בהם וכביכול בא לו על ידי הקדוש ברוך הוא וזה אם ישראל הולכים בדרך הישרה ומקיימים את התורה ואת מצוותיו ואם חס ושלום לא מקיימים את התורה ואת מצוותיו נתן עשרה כתרין בידוי סמא"ל ולא צריך מזון לא מיד הקדוש ברוך הוא כל שכן משלוחו וזה לפרעה שאמר לי יאורי ואני עשיתני משום שראה כתרין נכרים ביד סמא"ל שבתחלה כשהיו הכתרין התחתונים בידוי הקדוש ברוך הוא מה כתוב בישראל וראו כל עמי הארץ כי שם יהוה נקרא עליך ובזמן שאותם כתרין נכרים ביד סמא"ל לא פוחדים אמות העולם מישראל ועושים בהם כרצונם עד שעת הגלות שיתקיים בהם ואת רוח הטומאה אעביר וכו' שאלו הקלפות גורמות להפרדה בין הקדוש ברוך הוא ובין ישראל וזהו הסוד של כי אם עונותיכם היו מבדלים ביניכם ובין אלהיכם ועתיד הקדוש ברוך הוא להעביר את הקלפות הללו ולהראות לישראל במח שמבפנים זהו שכתוב ולא יכנף עוד מוריד והיו עיניך רואות את מוריד ולא תהיה מחצה בין הקדוש ברוך הוא ושכינתו ובין ישראל

קל"ח

שנתחדש בצמצום, שהוא כח החסרונות, נעשו הספירות. אך הכח הזה עצמו יצא בדרך רצון מן הא"ס ב"ה. כל מה שנוכל להבחין, יהיה שבספירות יש בהם מה שיש מצד המציאות הקדום שכולו טוב, ומה שיש מצד ענין המחודש בכח רצון שלו, שהוא שורש הרע, אך הכל התפשטות אחד. אחר כך ענין זה המחודש נעשה שורש לס"א, ואז יוצאת הס"א עצמה, מקבלת להתפשטות הספירות. ובשתי התפשטויות האלה נאמר (&) גם את זה לעומת זה עשה האלקים, אך תמיד עם ההבדלות שזכרנו, ועם מה שהתחלתה תמיד שפל מסוף של הקדושה. וזהו (&) ויבדל אלקים בין האור ובין החשך. אך השורש שלה עם השורש הטוב, אסור כמעט אפילו לשאול אם יש ערך ביניהם ח"ו, כי השורש הטוב הוא האדון היחיד הקדמון הנצחי ב"ה וברוך שמו לעולמי עולמים, ושורש הס"א הרעה הוא רק ענין אחד מחודש, שכל מציאותו תלוי רק לפי שרצה בזה הרצון העליון. ואם לא רצה לא היה נמצא. ואם לא היה רוצה לא היה מתקיים. וכשלא ירצה עוד בו לא ימצא עוד כלל, אלא (&) בלע המות לנצח ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים.

הבחנה חו', ענין הספירות בכל מדרגותיהם, ר"ל התפשטות הטוב בכל מה שהוא מוכן לצורך התחתונים, להיטיב להם לפי עניניהם ומצביהם, לפי הצריך להם לקיומם, ולפי התלוי בעבודתם.

הבחנה הזו, וכל תולדותיהם, היינו הבריות הנפרדות¹⁸⁶, כי כל מה שהוא רק שיעורי הרצון העליון הוא הספירות. ומה שנברא אחר כך בריאה נפרדת מהם, או תולדה מהם, והיינו הנשמות והמלאכים וכל בריות העולם.

הבחנה הח', הכל לצד ההטבה, ר"ל שכל זה נקרא המשך אחד, לפי שאם קמן אם גדול, הכל הוא מציאות בריאה מתוקנת, כל חלק ממנה לפי ענינו. מה שאין כן מציאות ס"א, שהיא כולה מציאות קלקול והפסד, על כן נקראת ס"א, וכדלקמן.

הבחנה הט', ושיברא בריאה אחת, היינו שאין הס"א כמו הספירות ח"ו. שהספירות הם שיעורי הרצון העליון, נמצא שהם אלקות עצמו¹⁸⁷. מה שאין כן הס"א, שהיא מציאות נברא שהוציא הרצון העליון, כמו שהמציא כל שאר הבריות יש מאין.

הבחנה ה"י, שיהיה בענינה כל קלקולי הטוב, פירוש זהו מה שכתוב (&) גם את זה לעומת זה עשה האלקים. כי הכוונה היתה זאת לעשות הטוב, וכל מה שיוכל להיות הפכו, והיינו כל מיני קלקולים. ולכן יש כל כך מדרגות בס"א, כי כל כך קלקולים אפשר להמצא כשיש מציאות של קלקול בעולם.

הבחנה ה"א, והיא הנקראת ס"א, זהו שם המציאות ההפכי הזה. ואמנם נקרא צד אחר, להיות ממש ענינו היפך מכל התפשטות הראשונה שזכרנו. והרי נעשית הבריאה על שתי הכוונות אחת למציאות, ואחת להפסד, ונקרא להם שני צדדים.

חלק ה'

הבחנה הא', ויהיה הכוונה שיתגבר כח ההטבה, עד שכל קלקול יחזור לתיקון, והיינו שרק זאת היא הכוונה בסוד הקו שמנהג את הרשימו, שפירשנו למעלה.

הבחנה הב', ואז יודע היחוד לאמיתו, והיינו הסדר עצמו של ההנהגה נותן שזה יהיה סוף הדברים, בסוד התיקון השלם. והיינו כי מצד המעלות שיש לטוב יותר על הרע, שהטוב קדמון והרע מחודש, הטוב הוא מה שהוא האדון היחיד, והרע ס"א, ס"מ, עבד

- מאיר הפתחים -

¹⁸⁶ עי' לעיל הערה 18.

¹⁸⁷ עי' תיקון ז (ד ע"ב): דעשר ספירות דאצילות מלכא בהון איהו וגרמיהון חד בהון אינון וחיינו חד בהון מה דלאו הכי בעשר ספירות דבריאה דלאו אינון וחיינון חד לאו אינון וגרמיהון חד תרגום: עשר ספירות של האצילות הוא המלך בהם ועצמותם אחד בהם, הוא וחיינו אחד בהם. מה שאין כן בעשר הספירות של הבריאה, שהם וחיייהם אינם אחד, שהם ועצמותם אינם אחד.

קל"ח

נברא, זה יגרום שבהיות המלחמה בין הקדושה וס"א, הטוב והרע, צריך שהטוב ינצח. אך נצחוננו יהיה רק מצד היתרון הזה אשר לטוב על הרע שזכרנו. והרי בזה יודע היחוד באמת, במה שרק מפני המצא רק רשות אחת הוא שסוף הכל הוא תיקון. והיינו כי הנה אנחנו רואים איך הרצון העליון הניה לכל כך קלקולים שימצאו בעולם, כמו שנמצאו עד עתה. ואחר כך בסוף הכל ידענו שיעורר יחודו, ויתקן הכל בסוד (&) ומשתי את עון הארץ ההיא ביום אחד.

והרי מיד יקשה ממה נפשך, או שרוצה הקב"ה לתקן בדרך בחירת האדם או בכח, וכי אינו מגיד מראשית אחרית. וכיון שידע שסוף סוף צריכים אותו, מתחלה יתקן. אך הענין, כי רצה א"ס ב"ה להוציא מלב הבריות הטעות של שתי רשויות, פועל טוב ופועל רע, ועל כן שם בתחלה ענין הספירות, והוא ענין אחד שאינו משתמש בו מיוחדו ושליטתו השלמה. אלא אדרבא, הוא כח ככה אדם גבור שמשים עצמו בנסיון עם כח שכנגדו, שהוא הס"א, שעשאה בעלת כח כנגד זה.

וכבר הראה איך כל מיני כח שבעולם, מה שהוא בבחינת כח לבר, שלא בבחינת שליטה, לא יכול לנצח הס"א. אלא אדרבא, כבר עשתה כל כך קטרוגים שלא היה אפשר להמלט ממנה, עד שהוצרכו לבוא אל היחוד. אך כנגד זה בהתעורר היחוד, שהוא יפעול בדרך שליטה, מיד יראה שאין עוד מקום לס"א כלל. ומזה נבין מיד שאין שום כח נצח לס"א כלל, אלא השליטה והיחוד. למה, לפי שכל כח אחר נמצא בה חוץ מזה. אך להיות רשות צריך שיהיה שליטה גם כן, שליטה גמורה. אם כן הס"א אינה רשות ח"ו, אלא עבד משועבד שאין בו כח אלא מה שניתן לה, והכח שניתן בה הוא גדול, אך שליטה אין לה כלל. ואין ארון שולט אלא אחד לבר, ברוך הוא וברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים.

לא הסדר הראשון שקבל האור הנאצל לעמוד בסוד עשר ספירות בבחינת סדר דמות אדם הוא נקרא אדם קדמון. והוא הסדר של שם הוי"ה ב"ה לעולם ולעולמי עולמים. וזה ענין שכל הסדרים והחוקים כולם נמשכים ובאים תחת סדר ארבעה אותיות אלה. ולפי הסדר הזה הכל נדרש תמיד בסוד ארבעה אותיות השם ב"ה. עד עתה דברנו מן היסודות הראשונים, שהם הרשימו והקו, וכל התלוי בזה. עכשיו צריך לפרש הבנינים מה שנבנה מאלה, לפי ההכנה שהוכנה בהם.

חלקי המאמר הזה הם ג'. ח"א, הסדר הראשון וכו', יבאר סדר הראשון הנקרא א"ק. ח"ב, והוא סדר וכו', יבאר שזהו סדר השם ב"ה. ח"ג, וזה הענין וכו', יבאר ענינו של הסדר הזה מהו.

חלק א. הבחנה הא', הסדר הראשון שקבל האור הנאצל, והיינו כי תחלת המצא הרשימו, כבר אמרנו שאינו אלא שורש ראשון לכל מה שיבא אחר כך, והיינו בדרך כלל העומד ליפרט. ואמנם כחות הרבה נמצאים שם, והוא מ"ש הרב זללה"ה (עגו"ר ב) שיש בזה האצילות עולמות לאין קץ. ופירוש זה הענין, הנה בתיקונים אמרו (&) לית מלאכא דלא אשתכח ביה שם הוי"ה ב"ה וכו', וכל שמהן שוי כינוין לשמא דא¹⁸⁸. וברע"מ פ' פנחס (רנו - מאיר הפתחים -

¹⁸⁸ ז"ל בשלימות: וכל מלאכיא דסוסייהון סוסי אשא ומרכבותיהון אשא וקשתותיהון אשא ורומחיהון אשא וכל מאני קרבא דילהון אשא יסודיהון בגבורה ומלאכי חבלה דאינון אשא יסודא דילהון בגיהנם ואית מלאכיא דאתמר בהון עושה מלאכיו רוחות יסודא דילהון בעמודא דאמצעייתא ואית מלאכיא דאינון ממיא דרקיעא דאתמר בהון והמים אשר מעל השמים מסטרא דימינא כלהון עקריהון לעילא ולית מלאכא דלא אשתכח ביה שם יהו"ה דאשתכח בכל אתר כגוונא דנשמתא דאשתכח בכל אבר ואבר ובגין דא אית לבר נש לאמלא יהו"ה בכל ספירן ובכל כורסיין ובכל מלאכין ובכל אבר ואבר דבר נש דלית אתר פנוי מניה לא בעלאין ולא בתתאין יהו"ה

קל"ח

ע"ב) אמרו, דאית ברנש דירית תלת מאה ועשר עלמין וכו' ע"ש¹⁸⁹, והענין כי אף על פי שאנו מזכירים רק ד' עולמות, האמת שיש עולמות אין מספר. וזה, כי כל סדר הנהגה שלם בסוד משפיע ומקבל נקרא עולם, והיינו אילן אחד של כל המשפיעים והמקבלים וסדריהם וקשריהם, ומאלה האילנות יש כמה וכמה. וכלל הדבר, כל אילן הוא שם, כל שם הוא אילן בפני עצמו, שמסדר מדרגותיו והשפעותיו וכל מרכבותיו בסדר פרטי. ואלה הם העולמות שיורשים הצדיקים¹⁹⁰.

דרך משל, בהתאצלות החכמה מן הכתר, נמצאים ש"י אילנות שלמים, והוא סוד י"ש עולמות של הצדיקים. ועוד העולמות של הנשמות, שכל הנשמה היא עיקר גדול בהנהגה, ולכל נשמה יש אילן בפני עצמו, וז"ס (&) לכל צדיק יש לו עולם בפני עצמו. ומי שאינו זוכה אלא לשרשו נוטל העולם שלו, ומי שזוכה בכל נוטל כל התאצלות החכמה, והם י"ש. ובכל עולם ועולם יש מיני התלבשות, מצבים, וזיווגים, עליות וירידות, הכל לפי הענין ההוא. ואין מספר אורותיהם הולכים לפי מספר עשר ספירות, אלא כל אחד יש לו מספר בפני עצמו, מנינם לפי מציאות האילנות. ואפילו משם הו"ה ב"ה נמשכים ע' אילנות שונים זה מזה לגמרי, והם ע' תמרים¹⁹¹. אך סדר העשר ספירות בסוד אבי"ע נקרא רק אילן אחד, כמ"ש עוד בס"ד.

והנה כל האילנות האלה הם במרכבה למטה, אך שורש כל זה הוא למעלה. והוא, כי בהתפשט הקו בתוך הרשימו. והיה עושה שם סדרים להתפשט ההנהגה בראוי. מן המקבל הראשון עד המקבל האחרון, שזה נקרא בנין שלם, עושה סדרים הרבה. והם כל הכינים כולם שנתגלו. דהיינו רחוב, חנון וכו', שכולם נתגלו בסוד הרשימו. וכולם כמה מיני פעולות שורש לכמה ענינים של עוה"ז, כל אחד מהם בסוד אילנות בפני עצמם. וכל

לא אתקרי ביחודא דארבע אתוון אלא בעלת העלות דמייחד לון ובגין דאיהו מייחד {צב ע"א} ארבע אתוון ביה אתקריאו {קו ע"א} יה"ה ביחודא חדא ה' אחד ושמו אחד ובגין דא שוי אמונה דישראל בארבע אתוון אלין וכל שמהן שוי כנויין לשמא דא לית שמא עד אין סוף ועד אין תכלית רברבא ושלטנא מן דא לעילא עד אין סוף ולתתא עד אין תכלית וכל חיילין ומשריין מניה דחלין ומזדעזעין

תרגום: וכל המלאכים שסוסייהם סוסי אש ומרכבותיהם אש וקשתותיהם אש ורמחיהם אש וכל כלי הקרב שלהם אש יסודם בגבורה ומלאכי החבלה שהם אש יסודם בגיהנם ויש מלאכים שנאמר בהם עושה מלאכיו רוחות יסודם בעמוד האמצעי ויש מלאכים שהם מהמים של הרקיע שנאמר בהם והמים אשר מעל השמים מצד הימין כולם עקרים למעלה ואין מלאך שלא נמצא בו שם יה"ה שנמצא בכל מקום כמו שהנשמה שנמצאת בכל איבר ואיבר ומשום זה יש לאדם להמליך את יה"ה בכל הספירות ובכל הכסאות ובכל המלאכים ובכל איבר ואיבר של האדם שאין מקום פנוי ממנו לא בעליונים ולא בתחתונים יה"ה לא נקרא ביחוד של ארבע האותיות אלא בעלת העלות שמיחד אותם ומשום שהוא מיחד ארבע אותיות נקראו בו יה"ה ביחוד אחד יה"ה אחד ושמו אחד ומשום זה שם את אמונת ישראל בארבע האותיות הללו ואת כל השמות שם כנויים לשם הזה אין שם עד אין סוף ועד אין תכלית גדול ושליט מזה למעלה עד אין סוף ולמטה עד אין תכלית כל החילות והמחנות ממנו פוחדים ומזדעזעים

¹⁸⁹ ז"ל:

תרגום:

¹⁹⁰ עי' עוקצים (פ"ג מ"ב) אמר רבי יהושע בן לוי, עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות, שנאמר (משלי ח), להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא.

¹⁹¹ עי' זו"ח (&): כשבאו לאלים באו המים לקטרג עליהם אמר קב"ה משה במקום הזה אין צריך מטה הרי יעקב שהוא האילן בשבעים נפש והוא שבעים תמרים ושתיים עשרה עינות מים שנים עשר שבטים כשבעים עמודים ושנים עשר שבטים זכותם יגן עליכם במקום הזה שנקרא אילן והוא אלים כד"א כי יבושו מאילים אשר חמדתם

תרגום: כשבאו לאלים באו המים לקטרג עליהם אמר הקדוש ברוך הוא משה במקום הזה אין צריך מטה הרי יעקב שהוא האילן בשבעים נפש והוא שבעים תמרים ושתיים עשרה עינות מים שנים עשר שבטים כשבעים עמודים ושנים עשר שבטים זכותם יגן עליכם במקום הזה שנקרא אילן והוא אלים כמו שנאמר (ישעיה א) כי יבושו מאילים אשר חמדתם.

קל"ח

הסדרים הגדולים והרבים אשר להנהגה, כולם היו נשרשים שם, כמ"ש, וכל אחד בסוד אילן בפני עצמו. ואז הוציא א"ס ב"ה סדר אחד שנתן לו שליטה על כולם, ושם שאר כל האילנות להיות רק כינויים ולבושים לסדר זה. שזה הסדר, לפי מה שמדרגותיו יתעוררו, כך יעשו פעולותיהם, כל שאר האילנות על ידי האילן האמצעי הזה. אך הפועל באמת יהיה רק זה, ורק מזה יצאו התחתונים ויקבלו הנהגתם, ורק בזה יעבדו עבודתם. ותראה שאומר, וכל שמהן שוי כינויים, ולא אומר, הם כינויים, אלא שוי, שהם לפי עצמם הם אילנות, כל אחד בפני עצמו, וא"ס ב"ה לקחם ועשאם לבוש סביב לאילן הזה.

והאילן הזה, שאנו מדברים בו, הוא אילן של ד' אותיות הוי"ה ב"ה, והוא הכולל מראשית א"ק עד סוף עשיה, בכל הדברים שאנו מדברים בו. וסביבו עומדים, כמו לבוש לו, כמה מיני עולמות האלה שזכרנו. והם אינם פועלים כלל, אלא כמו הלבוש שעל גבי הגוף, שאינו פועל כלום, אלא הגוף פועל מלובש, כך האילן הזה פועל בלבושים האלה סביב. והרי נכלל בחלק הפועל הלבוש שסביב לו, כך נכלל בחלק הפועל מן האילן הזה העולמות שסביבו. ואינם לבשלה, כי אותם שהפועל מלובש בהם הם שולטים, והפועל עצמו עושה כפי כחם, ומוציא לפועל כל שליטותיהם. אבל המלובש הוא הפועל לגמרי, ולא הלבוש כלל. ובני אדם עבודתם וקבלתם בזה האמצעי. אך אחר כך זוכים גם לעולמות המלבישים, כי הרי ממילא נוחלים אותם בנחול המלובש בהם, כמ"ש.

ואמנם סוד האילן הזה כבר אמרתי שהוא מראש א"ק עד סוף עשיה, וענינו הוא א"ק והזיו שלו, כדלקמן¹⁹². והיינו שיצא ממנו זיו, וחלקי הזיו הזה הם אבי"ע. ובעולמות האלה עצמם הראה מה שיש למעלה, פירוש כמו שיש למעלה כמה מיני עולמות, ועולם אמצעי בתוך הכל, כך נראו באלה העולמות סדר אחד של שם הוי"ה ב"ה העומד בסוד עשר ספירות, ועוד כמה סדרים אחרים העומדים בסוד המרכבה, והם נכללים בד' החיות בד' הפנים שבהם, ובכל עניני המרכבה, כל סדר עולם בפני עצמו כנ"ל. ועם כל זה חילוק זה הוא לפי שם הוי"ה, כדלקמן. והיינו שבסוד המרכבה בכל פינותיה ונתיבותיה יש העולמות האלה שזכרתי. ובאמצע כולם סדר העשר ספירות הכולל כל אבי"ע, שהוא סדר שם הוי"ה ב"ה, והוא העיקרי, וכל השאר כינויים אליו. והאמת, שכל זה אף על פי כן נקרא סדר שם הוי"ה ב"ה, כי כל מה שיוצא מא"ק הוא סדר שם הוי"ה, אלא שהוא כמו ציור ממה שיש למעלה, מראה ענין אילן שם הוי"ה ב"ה שבאמצע, ושאר הכינויים שסובבים אותו, ובאלה הכינויים עצמה שבמרכבה שולט שם שם הוי"ה ב"ה.

ותראה שעיקר העבודה לפי זה הענין של שם הוי"ה ב"ה. וגם המרכבות עצמם נכללים בסדר תחת שם הוי"ה ב"ה, כדלקמן. ולפי סדר זה נקראים ד' חיות עם כל שאר הענינים המוזכרים במרכבת יחזקאל. והנה הענין הזה שהושם שם זה לשלום על כל האחרים, הוא לפי ששאר כל האילנות הם הנהגות לפי הרשימו הנשאר¹⁹³. אך בסוד קשר כל הדברים האלה לבוא ליחוד הוא אילן שם הוי"ה ב"ה. וזה מה שעילת על כל העילות מגלה היחוד שלו, ומקשר כל הנהגות בדרך אחד, בסוד החזרת הרע לטוב. ונמצא שזהו הסדר מה שעילת על כל העילות מחזיק יחודו על כל הסדרים ומחברם בסוד היחוד, שכבר פירשנו שהוא מה שאין שם חילוק חסד ודין, אלא הכל טוב בהשוואה אחת. וז"ש, שם הוי"ה לא אשתני בכל אתר בד' אתוון וכו'¹⁹⁴.

- מאיר הפתחים -

¹⁹² עי' ע"ח ח"א יב ע"ג: דע כי בזה החלל נאצל א"ק לכל הקדומים ויש בו מציאות י"ס והם ממלאין כל החלל הזה

¹⁹³

¹⁹⁴ עי' לעיל הערה 147.

קל"ח

פירוש ששם זה מחובר באותיותיו אינו נזכר אלא כשעילת העילות מיחד לכל המדרגות בסוד יחודו¹⁹⁵. וזהו אמונתם של ישראל כידוע¹⁹⁶, שהיא תלויה רק בעילת על כל העילות. שלכך מאמינים בו אפילו באורך הגלות, ואפילו שכמה דברים רואים היפך האמת, וכמה קטרוגים של הס"א. אך בכה היחוד עומדים הכל, כמבואר במקומו. וז"ש, ובגין דא שוי אמונה דישראל בד' אתון אילין¹⁹⁷. ואמר בד' אתון, והוא מ"ש בזהר פ' וירא (ק"ז ע"א) א"ל ר' יוסי שפיר קאמרת, בגין דאיהו גו רזא דאתון, ולית לן לאתערא חושבן וכו'¹⁹⁸. נראה בהדיא שהגאולה תלויה בסוד אלה האותיות. והטעם הוא, שאלה

- מאיר הפתחים -

¹⁹⁵ עי' זהר זוהר חלק ב דף קכג/ב

זכאה חולקנא בהאי עלמא ובעלמא דאתי, דהא עד כען בוצינא קדישא אתעטר במלין דבגוון. תא חזי, אנא חזינא ליה בחלמא, ושאלנא קמיה דרבי שמעון, הא אוליפנא קמיה דמר, י' דאיהי חכמה והכי הוא ודאי, ה' אמאי איהו בינה, אמר לי תא חזי, הא כתיב (בראשית ב י) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, מאן הוא נהר דיוצא מעדן, דא בינה, ובגין כך ההוא נהר י' סתים בגויה, וי"ד פשיט נהרא דא מכל סטרוי, ודא היא ה', בגין כך הוא י"ה. לבתר אפיקת בן תחותיה דאיהו ו', כגוונא דא ה', לבתר אולידת ואפיקת האי בן ושוייה לקמה, ובגין כך יה"ו, דהא ו' לקמה יתיב לינקא ליה, ועל כך תנינן במתניתא דילן, ה' ד' הות, מדאתחבר דכורא עמה אתעברת מחד בן ואקרי ה', לבתר אולידת ואפיקת ו' ההוא בן וקאים לקמה, ועל האי כתיב ונהר יוצא מעדן, מניה נפיק ודאי, להשקות את הגן, לינקא ליה. הוינא אחיד בידיה (נ"א ביה) ונשיק בידוי, אנא בהאי עדונא אתערנא, בכי וחייד, והו תלתא יומין דלא אכילנא מידי, חד מחדוותא, וחד דלא זכינא למחמי ליה זמנא אחרא, ועם כל דא ביה אתקשרנא תדירא, דהא כד נהירא לי שמעתתא, חמיניה דיוקניה דאתער קמאי, זכאין אינון צדיקייא בעלמא דין ובעלמא דאתי, עלייהו כתיב (תהלים קמ יד) אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך. (ע"כ האידרא):

זוהר חלק ג דף רמג/א

יתירה, וכתר נשמה יתירה, יהו"ה רוח, דאתמר (יואל ג א) אשפוך את רוחי על כל בשר, ואיהו כליל עשר ספיראן מעילא לתתא, כגוונא דא, י' חכמה, ה' בינה, ו' כליל שית ספיראן מחסד עד יסוד, ה' מלכות, כ' מן כיהו"ה אלהינו, כתר על רישיה, והאי איהו נשמה דאתוספא ביום שבת: תיקוני זהר דף צד/א
עמודא דאמצעייתא, ושכינתא עמיה, ה' אלקי"ם אבא ואימא, ואינון ארבע אתון יקר"ק, י' אבא ה' אימא ו' ברא ה' ברתא, דאינון מחשבה

(76) ספר עץ חיים - שער מב פרק ב

כי כל מה שנאצל הוא הו"ה א' כלולה מה' בחי' שהוא קוץ של י' בא"ק י' באצילות ה' בבריאה ו' ביצירה ה' בעשייה וכל בחי' מאלו כלולה מכל הה' כי קוץ של י' שבא"ק יש בה הו"ה א' של ה' בחינות אחרות שהם ה' בחי' הנ"ל בא"ק עצמו שהם א"ק ואב"ע שבו שהם ה' בחי' שהם שורש

¹⁹⁶ עי' לעיל הערה 3, והערה הבאה.

¹⁹⁷ עי' תיקו"ז קה ע"ב: ולית מלאכא דלא אשתכח ביה שם יהו"ה דאשתכח בכל אתר כגוונא דנשמתא דאשתכח בכל אבר ואבר ובגין דא אית לבר נש לאמלא יהו"ה בכל ספירן ובכל כורסיין ובכל מלאכין ובכל אבר ואבר דבר נש דלית אתר פנוי מניה לא בעלאין ולא בתתאין יהו"ה לא אתקרי ביחודא דארבע אתון אלא בעלת העלות דמייחד לון ובגין דאיהו מייחד ארבע אתון ביה אתקריאו יהו"ה ביחודא חדא ה' אחד ושמו אחד ובגין דא שוי אמונה דישראל בארבע אתון אלין וכל שמהן שוי כנויין לשמא דא לית שמא עד אין סוף ועד אין תכלית רברבא ושלטנא מן דא לעילא עד אין סוף ולתתא עד אין תכלית וכל חיילין ומשריין מניה דחלין ומזדעזעין

תרגום: ואין מלאך שלא נמצא בו שם יהו"ה שנמצא בכל מקום כמו שהנשמה שנמצאת בכל איבר ואיבר ומשום זה יש לאדם להמליך את יהו"ה בכל הספירות ובכל הכסאות ובכל המלאכים ובכל איבר ואיבר של האדם שאין מקום פנוי ממנו לא בעליונים ולא בתחתונים יהו"ה לא נקרא ביחוד של ארבע האותיות אלא בעלת העלות שמיחד אותם ומשום שהוא מיחד ארבע אותיות נקרא בו יהו"ה ביחוד אחד יהו"ה אחד ושמו אחד ומשום זה שם את אמונת ישראל בארבע האותיות הללו ואת כל השמות שם כנויים לשם הזה אין שם עד אין סוף ועד אין תכלית גדול ושליט מזה למעלה עד אין סוף ולמטה עד אין תכלית כל החילות והמחנות ממנו פוחדים ומזדעזעים

¹⁹⁸ ז"ל בשלימות: וכנסת ישראל יוקים לה מעפרא וידכר לה קב"ה וישתכח קב"ה לגבה גו גלותא כחושבן וא"ו שית זמנין י' (עשר) עשר זמנין שית שנין וכדין תיקום ויתפקד עלמא למעבד נוקמין ומאן דאיהו מאיך יתרמי

קל"ח

האותיות הם מה שעילת כל העילות מיחד המדרגות כנ"ל. ובוה תלויה הגאולה באמת, שאין לה ספק כלל.

נמצאת למד מכל זה, שכמה סדרים יש להנהגה על כל דבר ודבר, וכמה מיני עולמות יש, עולמות שלמים, אילנות שלמים כנ"ל. אך סדר אחד יש עיקרי בהנהגה שמנהג אחריו כל האחרים, והוא סדר שם הוי"ה ב"ה, כדלקמן. וזהו הנמצא בכל העולמות אבי"ע. אך התחלת הסדר הזה הוא א"ק, וההשתלשלות ממנו הוא באבי"ע.

הבחנה הב', לעמוד בסוד עשר ספירות, והיינו שאף על פי שכל הנמצא הוא רק עשר ספירות, אך כמה בחינות פרטיות נבחנות בכל ספירה וספירה בפני עצמה, בלא שיהיו שוות זו לזו. אלא כל אחת לפי ענינה נמצאים לה אלו המדרגות הפרטיות. ולפי דרך זה הם כל שאר האילנות, לפי המדרגות הפרטיות של איזה ספירה, המדרגה שממנה האילן ההוא. אך האילן של שם הוי"ה ב"ה הוא בסוד כל עשר הספירות ביחד, על הענין הכללי שלהם, פירוש על מנין העשר, שבבחינה זאת אין הושבין המדרגות הפרטיות של הספירות, אלא כל ספירה בכל מדרגותיה נחשבת לאחת לבד, עד שבין כולם עושים רק עשר. ובמנין הזה תלוי כל תיקוניהם בדרך הכללי, בסוד החזרת הרע לטוב כנ"ל. והעבודה כולה תלויה בענין זה של העשר ספירות, ולכך כל עניניהם הולכים הכל רק בסוד עשר, עם כל מה שתלוי בזה.

יש להקשות, המנין שאינו מהות בו כלל, הוא מקרה נפרד מן הנושא. אם כן אילן שם הוי"ה ב"ה אינו כלום בספירות עצמם, כיון שאינו אלא לפי המנין. תשובה, עשר הספירות הם כל עצמות החוקים אשר להנהגה, ועם כל זה ההנהגה עצמה יוצאת רק מן הדרך שבו משתמשים מן החוקים האלה, פירוש יש לפעמים שילך על פי חק אחד עם כל פרטיו, או על פי חק אחר עם כל פרטיו, והפרטים לפי זה רבים. ויש שנשתמש מכללות החוקים ביחד לפי כלליהם, ולא נחוש אל הפרטים. ואלה הם המנינים, כי הנה בלכתנו אחר דרך פרטי של ספירה אחת, יהיה מנין האורות מה שנותנת הספירה ההיא, ואחר זה כל משפטי ההנהגות באורות ההם, ואלה הם האילנות שזכרנו. אך הפעולה הכללית היא במה שנכנסים כל העשרה ביחד במנין זה של עשר, וההנהגה הולכת לפי מה שנותן מספר זה לפי ענינו. ואדרבא, כיון שראינו שחק זה הושם ראשון שיהיו עשר, נגזור מזה בלא ספק שזהו המנין היותר כללי ומוצרך, שהרי צריך שיהיו כך, לא פחות ולא יותר, ובוה הסדר כמו שהם מסודרים לפי מנין העשר. וממילא נכללים הפרטים כולם בזה המנין. וכן נבין מה גורם כל אחד מהם בחק הזה הכללי, ונבין התיקון הכללי שעומד על פי דרך זה כראוי.

הבחנה הג', בבחינת סדר דמות אדם, היינו שכללות הסדר הולך לא לבד על מנין עשר, אלא על עשר בכל סדרי מצביהם ופרטיותיהם בענין זה, שזהו נקרא דמות אדם, יען

א"ל רבי יוסי שפיר קאמרת בגין דאיהו גו רזא דאתון ולית לן לאתערא חושבן וקצין אחרנין דהא בספרא דרב ייבא סבא אשכחן חושבן דא דכתיב (ויקרא כו לד) אז תרצה הארץ¹⁹⁸ והוא רזא דוא"ו דכתיב (שם מב) וזכרתי את בריתי יעקוב ודא הוא וא"ו כלא כחדא ועל דא אזכור ולבתר והארץ אזכור דא כנסת ישראל תרצה תתערי ארעא לגבי קב"ה

תרגום: וכנסת ישראל יקים אותה מן העפר ויזכור אותה הקדוש ברוך הוא, וימצא הקדוש ברוך הוא אצלה בתוך הגלות כחשבון וא"ו שש פעמים י' (עשר). עשר פעמים שש שנים, ואז תקום ויפקוד העולם לעשות נקמות, ומי שהוא נמוך יגבה.

אמר לו רבי יוסי, יפה אמרת, משום שהוא בתוך סוד האותיות, ואין לנו לעורר חשבון וקצים אחרים, שהרי בספרו של רב ייבא הזקן מצאנו חשבון זה, שכתוב "אז תרצה הארץ", והוא הסוד של וא"ו, שכתוב "וזכרתי את בריתי יעקוב", וזהו וא"ו, הכל כאחד. ועל זה "אזכור". ואחר כך "והארץ אזכור" זו כנסת ישראל. "תרצה", תרצה הארץ אל הקדוש ברוך הוא. מה הקשר בין הזהר לדברי הרמח"ל?

קל"ח

אלו הסדרים הן הנדרשים על דמות אדם, שהם מקבילים לו ממש בכל פרטיו¹⁹⁹. אדרבא, הם סיבה לו ולכל פרטיו ממש. ואפילו לשם של אדם הם סיבה, בהיות התפשטם הוא סדר אחד שנקרא אדם, דהיינו בסוד שם מ"ה, שבו עשר אותיות, אך נכללים בד', דהיינו ד' פשוטות שעושים י' כשהם מלאות²⁰⁰. ועם כל הדרכים האלה מובן אילן זה בכל משפטיו.

הבחנה הד', הוא נקרא אדם קדמון, פירוש הסדר הראשון של דמות אדם. חלק ב', הבחנה הא', והוא הסדר של הוי"ה ב"ה, והוא מה שכתבתי למעלה בענין האילנות, שזהו האילן של השם הקדוש הזה, והוא מתפשט והולך לפי ענין אותיותיו באותו הסדר שהם. דהיינו בסוד עשרה, ובסוד ארבעה, כנ"ל. ובסוד ענין האותיות עצמן, דהיינו, י א"א ואבא, ה' אמא, ו' ז"א, ה' נוק'²⁰¹, בזה הסדר עצמו ובסוד מלואיו. סוף דבר כל מה שנמצא הם בסוד השם הזה ובסוד אותיותיו האלה.

חלק הג', הבחנה הא', וזה ענין שכל הסדרים והחוקים כולם נמשכים ובאים תחת סדר ארבעה אותיות אלה²⁰², שאין זה דרך פרטי, אלא כללי, דהיינו שכולל כל מה שיש בספירות בכל פרטיהם, ומביא הכל תחת הסדר שלו. שהרי אף על פי שהפעולות מושרשות בכמה מיני הנהגות בסוד השמות, עם כל זה אין להם מציאות פעולה אלא על פי הסדר הזה. נמצא הסדר הזה סדר המנהג כל הסדרים, והוא שורש מציאות הפעולות, והוא בנוי מכמה תנאים וחילוקים, מסודרים בסדר נכון, שלפי מה שהם מתקיימים כראוי, כך יוצאות הפעולות לכל צד, ממקום שהם צריכים לצאת. וגם זה כענין הנשמה והגוף, שאר השמות הם אברי הגוף, וזה השם הוא כנשמה להם, וכל הכוונה צריך שתהיה להחזיק בזאת הנשמה, שתתן מציאות לפעולות הגוף.

הבחנה הב', ולפי הסדר הזה הכל נדרש תמיד בסוד ארבעה אותיות השם ב"ה, וזה עיקר גדול הצריך בלמודי החכמה הזאת הרבה, כי בכל אנו מדברים תמיד לפי העשר ספירות, ונמצאים בזה דרושים סותרים הרבה. והעיקר הוא, כי להרבה חילוקים מתחלקים ומתפרטים המדרגות, לפי צורך הפעולה שיש להם לפעול. והחילוק אינו נעשה לפי העשר ספירות, אלא לפי הפרטיות של הפעולה ההיא. אך לפי שכל דבר צריך להיות נכלל תחת סדר דמות אדם, בה הוא סוד זה של עשר ספירות, על כן כל חילוק מיד שנעשה, נסדר בסדר עשר ספירות. אבל לא נעשה החילוק לפי זה, אלא החילוק הולך לפי טעמים אחרים ושרשים פרטיים בענין ההוא, אלא מסתדר תחת סדר עשר ספירות, והוא תחת סדר ד' אותיות הוי"ה ב"ה, תחת סדר ד' מלואים, שהכל ענין אחד, כמ"ש כבר. ותבין בזה, שאם אותם האורות עצמם יצטרכו ליחלק בחילוקים אחרים, שונים מן החילוק הראשון, גם החילוקים ההם יסתדרו תחת סדר עשר ספירות, ואז יתחלפו תאריהם. דהיינו מה שהיה בתחלה דרך משל תחת ס"ג, יכול להיות תחת ע"ב, או תחת מ"ה, או תחת ב"ן, שכך מגיע מקומו לפי החילוק ההוא.

סוף דבר, כיון שסדר השם ב"ה הוא סדר כללי השולט על כל החילוקים והסדרים שבעולם, נמצא לפי זה לפעולות שני שרשים: אחד, בפרטי המדרגות, ואחד בהסתדרם תחת השם. ואין שני השרשים מקבילים בענינם זה אל זה כלל. אלא אדרבא, כל

- מאיר הפתחים -

מקור?¹⁹⁹

²⁰⁰ עי' תיקו"ז (יג ע"ב): רשות דיחודא דעלמא דאיהו גבהו עשר אתון דשמא מפרש יו"ד ה"א וא"ו ה"א ורחבו ארבעה יה"ה
תרגום: רשות של יחודו של העולם, שהוא גבוה עשר אותיות של השם המפורש, יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ורחבו ד' יה"ה.

²⁰¹ עי' לעיל הערה 195.

²⁰² עי' זהר פנחס רטו ע"ב: יה"ה דאיהו חיי כל כנויין וכל שם וכנוי סהיד עליה.

קל"ח

החילוקים המתחדשים בכח הפרטיות, הכל נכלל ובא תחת הסדר הזה. ואתן לך משל בזה, מנת"א אנו אומרים שהם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, וזה אינו, ר"ל שהם עצמם ממש באים ממש, כי אם היה כן, היו כמה מיני דרושים סותרים זה לזה, ובפרט בדברי הרשב"י זללה"ה, שצריך לתרץ אותם בשינויא דחיקא. והעיקר הוא, שהם ד' מיני תיקונים, דהיינו האותיות הם האורות עצמם של הנהגת זו"ג היוצאים מאימא. והנקודות והתנין, אחד הוא מה שאימא שורה עליהם בבחינת מקור שלא נתפרשה מהם אפילו בצאתם, והיינו תנין על האותיות, ואחד מה שאימא מנהגת אותם, והיינו נקודות המנהגות את האותיות. וטעמים הם תיקונים הבאים להנהגה השלמה מצד החכמה. כיון שנתחלקו הדברים בחילוק זה, מיד נקשרים תחת סדר הד' מלואים כנ"ל. וכן אורות און חוטם פה ועינים, שבמקום אחד נאמר שהם ד' אותיות הוי"ה ב"ה, והיינו עינים ה' אחרונה²⁰³. והרי און חוטם פה כולם אינם אלא ה' שבשם, דהיינו ס"ג²⁰⁴. אך הענין הוא מ"ש כבר, כי החילוקים מתחלקים לפי הצורך, אך כל החילוקים מסתדרים תחת סדר הוי"ה ב"ה.

והנה עתה באנו לסדר זה של דמות אדם, כי כל מה שאנו מדברים מכאן ולהבא הוא לפי הסדר הזה המשתלשל לפי ענין א"ק זה. ועל כן צריכים אנו לדבר תמיד לפי ענין דמות אדם, ועל זה יסובבו כל הדרושים מא"ק ואילך, לפרש כל ההנהגה בסוד דמות אדם, ודמות אדם בסוד ההנהגה.

לב הפנים עשויות להאיר מה שנסדר בפנים בתוך הגוף, ומכל חוש יוצאות האורות מזה. ולכן יוצאים ד' עולמות של ראייה שמיעה ריח דבור²⁰⁵, וגם מן המצח יוצא הארתו²⁰⁶. נמצאו כל העולמות רק זיוו והארתו של א"ק, וא"ק נשגב מהם יותר, ואינו מושג.

כיון שאמרנו בכלל ענין א"ק, עתה נתחיל ללכת אחר פרטיו, לפי סדר דמות אדם, ולפרש מציאות אחד שצריך להבחין בדמות האדם עצמו, כדי שנבין אחר כך ההנהגה על פי סוד ענין זה.

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, הפנים עשויות להאיר וכו'. והוא מציאות זה מה שצריך לדעת בדמות עצמו, והוא ענין הפנים. ח"ב, נמצאו כל העולמות, והוא הסוד לפי ענין זה בעולמות.

חלק א. הבחנה הא', הפנים עשויות להאיר, ופירוש זה הדבר הוא, כי הנה מציאות אברי הגוף ועינים למטה הוא מראה תמיד עינים בהנהגה מקבילים זה לזה למעלה. ואמנם מציאות הפנים הוא חלק אחד של הגוף, שבו הנשמה פונה ומשגחת למה ששייך בין הגוף ובין זולתו, והיינו ההרגשים, ראייה שמיעה ריח דבור, שהנשמה עומדת במשכנה, ודרך האברים האלה מרגשת כל ההרגשים האלה.

והנה שני דברים צריך להבחין בזה, מציאות הנקבים הנמצאים בפנים, והשימוש שמשתמשת בזה הנשמה עצמה. והאמת הוא, שהנקבים עצמם עשויים מן הנשמה, דהיינו בהיות בנין הולד נבנה, הרוח הבונה אותו שם בוקע ונעשה הנקב, מה שבשאר האברים היה עומד לפנים. ואחר כך על ידי הנקבים האלה נעשים ההרגשים. ואמנם אין הבקיעה תלויה בהרגשים, שהרי יש מי שיהיה לו אותו אבר, וללא ההרגש. ועוד שלא תמיד אדם

- מאיר הפתחים -

²⁰³ לא עיניים אלא עולם הנקודות, שהם אורות שנפלטו מהעיניים ולא אורות העיניים עצמם, עי' נקודות א'.

²⁰⁴ עי' & שכל האח"ף הם ענפי' ס"ג, ובאמת ענפי ע"ב דס"ג.

²⁰⁵ עי' שער אח"ף

²⁰⁶ עי' שער התיקון.

קל"ח

שומע או מריח או מדבר, ואף על פי שנקביו אלה פתוחים. והנה כל זה הוא מצד הנקבים האלה שהנשמה משנחת על ידם כנ"ל.

ועוד מציאות אחר, שהוא אבר הפנים, שמראה גם כן מצב הרוח במקומו, אם הוא בישוב או בזעף. וצריך שיהיו הפנים עצמם מוכנים לזה, שהרי בשאר אברי הגוף אינו כן. ועוד ענין אחר יש שאינו נראה עתה, אבל ראוי הוא שיראה, דהיינו שיהיה לפנים זיו, כמו שיש לשמש. וזה כבר נראה במשה רבינו ע"ה, בקירון עור שלו²⁰⁷. וכן אמרו על פנחס שבשעה שהיה שורה עליו רה"ק היו פניו לוחטות כברקים²⁰⁸. ומה שעתה אין דבר זה נראה, הוא מפני שאין דיוקן האדם שלם אחר הטא אדה"ר. אבל אדה"ר היה כך, כמו שפירשו בזוהר ובמדרשים²⁰⁹. וגם לעתיד לבוא הכל יהיו כך²¹⁰. וכן כתיב (&) והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע.

נמצא, מכל ענין זה נראה, שהפנים הם עשויים לפנות אל האחרים, והם מוכנים לזה. ונבחין בזה שלושה ענינים: ענין הפנים עצמם, המוכנים כבר בכל חלקיהם להתנוצץ ולהאיר אור הנשמה שבפנים, להראותה לחוץ בסבר הפנים ובזיו. ענין הנקבים, הנעשים על ידי הרוח הבוקע אותם בזמן הבנין. וענין ההרגשים, שהנשמה מרגשת על ידי הנקבים האלה.

ונפרש עתה כל זה למעלה. כי הפנים הן הכלים מן הרשימו²¹¹, שבהם אור הא"ם ב"ה, דהיינו בסוד הנשמה שבפנים, פונה אל האחרים לנהג את הפרצופים עצמם, שהם סדרי ההנהגה. שכבר שמעת למעלה, שכמו שהנשמה היא המנהגת את הגוף, כך הפנימיות הוא המנהג את הפרצופים. והנה הכלים האלה הם הפנים עם כל תיקונייהם בסוד י"ג תיקוני הדיקנא²¹², שהם כוללים כל הפנים²¹³. והנה אלה כולם מאירים ועושים זיו הפנים כנ"ל, ועם כל זה הוא זיו סתום, כי הוא צריך לעבור דרך הפנים עצמם. ואמנם כל מה שהוא נסדר בכל הגוף כולו, עומד להראות בפנים האלה. כי כך הוא הסדר, כל עניני הנשמה נראים בפנים, כמו שמפורש בסוד חכמת הפרצוף בדברי הרשב"י ז"ל בפ' יתרו (&) ובתיקונים (&). והנה שם עושה זיו הפנים כנ"ל. וז"ס הק"ן נהורין²¹⁴ והש"ע נהורין²¹⁵, שמודיעים מציאות הנהגת הא"א וז"א.

- מאיר הפתחים -

²⁰⁷ עי' שמות לד כט.

²⁰⁸ מדרש רבה ויקרא - פרשה א פסקה א

שהנביאי' נקראי' מלאכים ודכוותיה (שופטים ב) ויעל מלאך ה' מן הגלגל אל הבוכים וכי מלאך היה והלא פנחס היה ולמה קורא אותו מלאך אלא א"ר סימון פנחס בשעה שהיתה רוח"ק שורה עליו היו פניו בוערות כלפידים ורבנן אמרי אשתו של מנוח מה היתה אומרת לו (שם יג) הנה²⁰⁹ עי' ענין כתנות עור וכתנות אור.

²¹⁰

(1) מדרש רבה ויקרא פרשה יט פסקה ג

(ג) ר' יהודה ב"ר סימון פתר קרא בתלמידי חכמים כתוב אחד אומר (שיר ה) שחורות כעורב וכתוב אחד אומר (שם) מראהו כלבנון בחור כארזים וכתוב (נחום ב) מראיהן כלפידים כברקים ירוצצו אלא אלו בני תורה שהן נראין כעורים ושחורים בעולם הזה אבל לעתיד לבא מראיהן כלפידים ר' שמואל בר יצחק פתר קריא בפרשיותיה של תורה אע"פ שנראות כאלו הן כעורות ושחורות לאומרן ברבים כגון הלכות זיבה ונגעים נדה ויולדת אמר הקב"ה הרי הן עריבות עלי שנאמר (מלאכי ג) וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים וגו' תדע לך שהוא כן שהרי פרשת זב וזבה לא נאמרו כאחת אלא זו בפני עצמה וזו בפ"ע איש איש כי יהיה זב מבשרו ואשה כי יזוב זוב דמה וגו':

²¹¹ היינו הם בעצם צמצום של האור ולא אין סופי אלא הגבלה שלה.

²¹² עי' שער א"א פרק ח וט.

²¹³ עי' ע"ח שער א"א פרק ח: הנה סוד י"ג ת"ד הם סוד מקיפי פנים.

²¹⁴

²¹⁵

קל"ח

אחר כך, לפי מה שהיא נכללת, שם מתלהמת ובוקעת ועושה ד' נקבים, שהם עינים אזנים חוטם ופה. ותבין מה ענין הבקיעות האלה למעלה, כי אין זה שבקעו פעם אחת ויצאו, אלא גם למטה, אם היה הזיו נראה, היו רואים איך מבחינת הנשמה שנכללה כבר בפנים²¹⁶, להראות ענינה נמשך ויצא זיו אחד, הבוקע ויוצא ממנו דרך הנקבים האלה ממש. ואין פעולת הזיו הזה אלא לעשות הבקיעות האלו. ומפני שהוא מבחינת נשמה, שעכשיו היא נסתרת, כמו שאין נראה הזיו בפנים, כך אינו נראה מה שיוצא מן הבקיעות האלה. אדרבא, בפנים יש על כל פנים סֶבֶר הפנים הנראה, יען יש לנשמה איזה לבוש, דהיינו הפנים עצמם. אבל בנקבים אין נראה כלום, יען הנשמה יוצאת מכל לבוש. ותראה הפרש גדול שבין הזיו הנראה בפנים או היוצא מן הנקבים. כי הנראה בפנים הוא הכללות של כל עניני הנשמה. אך מה שיוצא מן הנקבים הם ענינים פרטים, לפי המקום שיוצאים משם, והם המבינים עניני ההשגחה בסוד ראייה שמיעה ריח דבור.

ואחר כך הבקיעות האלה עם האורות שבהם נעשים ההרגשים, שהיא ההנהגה ממש. והוא מה שהנשמה משתמשת מן האורות האלה היוצאים כדי להשגיח כראוי. אבל שורש ההשגחה נדרש בפני עצמו לפי ענין החושים. ומה שאנו מדברים עכשיו הוא מה שבוקע ויוצא לחוץ, כדי לעשות הנקבים וגם החושים, שמוזה עצמו נעשה זיו מכסה על זיו הפנים עצמם. ולכן אמרו שנמשך נגד הפנים, ואינו מתדבק. וכל זה היה נראה אם היה הזיו נראה.

נמצא שהנשמה הפנימית נסתרת בתוך הגוף ואינה נראית כלל. אחר כך מתראית בדרך סבר הפנים בפנים, ומתחיל הזיו, וזהו הזיו הפנימי. ובהיותה עוד שם, מתחזקת ובוקעת, ונראית ממש בד' הבקיעות. ודרך שם יוצא ממנו זיו, מה שיוצא, ועומד על זיו הפנים, והרי זה כמו זיו בתוך זיו. ומן הזיו הזה השני, נמצאים ההרגשים בכח תנועה שמתנועת בתוך הזיו ההוא הנשמה. אך מציאות הזיו בעצמו הוא מה שבקעה הנשמה לעשות החורים.

וזה פשוט, שאם עשתה ארבעה חושים משונים זה מזה, ולא פחות ולא יותר, צריך שבא זה מן הכח הכלול בה, שהיה יכול להוציא זה, לא פחות ולא יותר. ואם כן פעולה שהוא עושה בבקיעה אחת, אינו עושה בבקיעה האחרת, שעל כן בבקיעה אחת הושרשה השמיעה, ובאחת הושרשה הראיה, ובאחת הריח, ובאחת הדבור. והאמת, שהוא לפי הכחות שהיו בה, כך בבחינת כח אחד, היתה נמשכת אל אחד מן האיברים הראוי ומוכן לענין הכח ההוא, ובוקעתו ויוצאת. ובחינת כח אחר אל אבר אחר, ובוקעתו ויוצאת. וזה מ"ש באוצרות חיים (&), אך המשכיל יבין כי אור של המוחין נקרא ע"ב, ואור (האזן) נקרא ס"ג, כמ"ש בהג"ה.

כלל הענין הזה הנשמה עשויה להאיר בפנים, וגם לבקוע ולצאת ביציאה גמורה, בלא מסך לפניה, להרגיש הרגשותיה. ואדרבא, בבחינת מה שהיא עומדת ומאירה בפנים בבחינה זאת עצמה בוקעת לה הבקיעות של החושים. ונמצאו הפנים כלים מוכנים לשני הדברים האלה, הפנים עצמן להראות הארתה עודה תוך הכלים, והבקיעות של החושים לתת לה מקום שליטתה להשגיח השגחתה כנ"ל. ובעמוד הנשמה במקומה, הנה היא מתראית דרך הבקיעות שעשתה [נ"א בתחילה] ועושה הזיו השני. והוא עצמו מה שנראה בזיו הראשון בכלל, שנראה באלה בפרט. ומתראה ממנה בכל בקיעה, מה שמתראה לפי ענין הבקיעה עצמה שמתראה דרך שם. וכל זה מלבד החושים עצמם, שאף על פי שנעשים בבקיעות ההם עצמם, האמת הוא, שנעשים בתוך הזיו הזה, אך בכח תנועה אחרת

- מאיר הפתחים -

²¹⁶ אני צודק בניקוד??

קל"ח

שמתנועעת הנשמה לפי משפט הרגשותיה. והנה מה שמתראה מן הנשמה בפנים, כבר אמרנו שהוא כללות ענינה ומצבה, ומן הבחינה הזאת יוצאות הבקיעות האלה שזכרנו. נמצא, שנוכל לדון מן הזיו הזה היוצא, ונראה מן הבקיעות האלה על מה שיש בפנים עצמם, בסוד הזיו הפנימי שזכרתי. ומן הזיו של הפנים הזה נידון על מה שיש בתוך הגוף, דהיינו הנשמה עצמה לפי ענינה ומצבה.

כשתדקדק, תמצא ההנהגה נסתרת בלב ובכל הגוף, ומתגלית בפנים, ומשם מתגלית דרך הבקיעות. ונמצא הגלוי האחרון הוא הזיו של הבקיעות, וזה מה שאנו עוסקים בו, שזהו האור מה שמגיע לנו, שאפשר לנו להשיג באמת. וכל מה שהוא יותר פנימי מזה הוא נשגב ממנו, ולא נדעהו. ופרטיות הזיו הזה, הוא כל עניני העולמות²¹⁷. כי רק חלקי הזיו הזה ותנועותיו הוא מה שמתגלה לנו, ולא יותר מזה. רק שנדע שזה הדבר מושרש לפני ולפנים בתוכיות ההנהגה העליונה. ותבין מזה כמה שפלה השגת הנבראים, כי הנהגה באמיתה נשגבת מהם הרבה, ואין נודע להם אלא השטחיות היותר קרוב להם. ובה השטח נמצא כל הסיבוב של ההנהגה בשלמותה מראש ועד סוף, בסוד כל העולמות, כמו שנבאר.

אמנם הקדמה אחת צריך שתשמור תמיד, כי כל מה שנעשה במקום אחד לפי המקום ההוא הוא נעשה. דרך משל, בנידון דידן מה שמתראה מן הנשמה בפנים, הוא בסדר אחד, מה שראוי להסדר לפי בחינת ההראות הזה, וכן ההגלות בבקיעות הוא בסדר הראוי לבחינת הגלותו זה. וזהו הסדר מה שאפשר לתחתונים להשיג, ונקרא שרואים רק שטחיות השיעור ששיערה להנהיג. אף על פי כן, הוא אמיתיות הדבר לפי העומק של הדברים. אך, כיון שאין שכל מספיק להשיג הדבר כולו בפנימיותו ועומקו ברוחב כל הענינים כמו שהם, נקרא שניתן להם ציור שלם ומספיק, להבינם הדבר לפי מה שהם יכולים לקבל. הא למה זה דומה, לחכם שרוצה ללמד חכמתו לתלמידו, ואם אינו יכול לקבל כל עומק חכמתו, נותן לו ציור מספיק מן החכמה מה שראוי לקבל. והציור אמיתי לפי כל עומק החכמה, אלא שהוא בדרך קיצור ומובן לתלמיד ההוא. שאם יכנס אחר כך בעומק החכמה, ימצא יתרון גדול בה ממה שהיה יודע מתחלה, כיתרון האור מן החושך.

יש להקשות, ההנהגה אמרנו שהיא ברשימו, והקו נעלם בתוכו. ועתה לפי זה נמצא, שאדרבא, כל הנהגה היא מן הקו, כי הרי ההנהגה היא רק במה שיוצא מן הנקבים האלה, שהוא מן הפנימיות, שהוא הקו. אם כן ההנהגה היא מן הקו. התשובה, מה שמתגלה אין נקרא שמתגלה לפי הנשמה, אדרבא, נקרא שהוא לפי הגוף. וזה, כי האדם הוא שיש נשמה מלובשת בתוך גוף בנוי נקבים וחללים. פירוש כלים מכילים וכלים מוציאים, שתמלא הנשמה את המכילים, ותוציא אור דרך המוציאים, וכל זה לפי הנהגת הגוף בתכונות כליו. ובצאתה דרך הכלים האלה תעשה לו זיו סביב. ואין הנשמה מוספת שום דבר בגוף אלא מה שהוא, שהרי אפילו בהוציאה אורותיה אינה מוציאה אלא לפי עניני הגוף, וכמ"ש בסוד שאור המוחין נקרא ע"ב, ושל האוון נקרא ס"ג. אמנם הכלים המוציאים אינם אלא לגלות מה שנעשה במכילים. ונמצא שורש ההנהגה מה שמתחברת הנשמה עם הגוף לפנים. וגלוי הענין הזה בפנים, וגילוי יותר בזיו הבקיעות, וכל אלה הגילויים. נמצא ענין הנהגת הקו בפני עצמו, והנהגת הרשימו המתנהגת ממנו, כי כבר אמרתי הנשמה מוציאה אורותיה לפי הגוף, כדלקמן, וכשנקח סדר ההנהגה הכללי, שהוא

- מאיר הפתחים -

²¹⁷ עי' שער א פרק ב במ"ת: בזה החלל נאצל א"ק לכל הקדומים ויש בו מציאות י"ס והם ממלאין כל החלל הזה, ע"כ. וזה רק שייך דרך הזיו שיוצא ממנו.

קל"ח

א"ק בכל בנינו, נמצא סוד ההנהגה מה שמתגלה לנו דהיינו סיבוב שלם כדלקמן רק מה שמתגלה אחר שכבר נתלבש הקו בתוך הרשימו בסוד הזיו הסובב כנ"ל. וכל מה שעושה הקו כהתלבשותו דה, מלבד מה שמתגלה מזה הזיו אינו נודע לנו. הבחנה הב', מה שנסדר בפנים בתוך הנוף, מה שמתגלה הוא הסדר עצמו שנסתדר לפנים. על כן יקבילו הדברים זה לזה, מה שמתגלה עם מה שיש בפנים. אדרבא, נאמר בפרט, חלק זה של הפנימיות נתגלה במקום זה מן הפנים, וחלק זה במקום זה, כדלקמן.

הבחנה הג', ומכל חוש יוצאות הארות מזה, הוא מ"ש למעלה, שמה שמאיר בפנים יוצא בגילוי יותר בחושים.

הבחנה הד', לכן יוצאים ד' עולמות ראייה שמיעה ריח דבור, כיון שהחושים הם ד', על כן ד' דברים יוצאים משם ומתגלים משם. אדרבא, כל מה שראוי להתגלות יתגלה מתוך אלה הד'.

הבחנה הה', ד' עולמות ראייה שמיעה ריח דבור, שאינם הרשר"ד עצמם, אלא עולמות שלהם, שהם היוצאים מתוכם, כנ"ל.

הבחנה הו', וגם מן המצא יוצא הארתו, וגם זה הוא דבר שאינו נראה עתה, אבל אם היה הזיו היה נראה, כי יש בקיעה דקה מאד. וה"ס התפלין העומדים במצת, שעליהם נאמר (&) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך.

חלק ב', הבחנה הא', נמצאו כל העולמות רק זיו, וזהו מ"ש כבר בחלק הא', שכל העולמות שאנו מזכירין הם מדרגות הזיו הזה.

הבחנה הב', הארתו של א"ק, הארה נקרא מה שאינו עצם הדבר, אלא בהיקות שמבחיך מן העצם עצמו, והוא פחות במדרגה מן העצם עצמו. ונמצאו העולמות האלה רק מה שיוצא הארה לבד מן הא"ק, שאינו מתגלה בהם מה שהיה מתגלה בא"ק עצמו, אלא פחות מזה הרבה.

וזה תשובה למה שקשה לכאורה בענין אלה העולמות, שנראה שאין ענינם בסדר שאר האילן. והיינו כי בריאה דרך משל, יוצאה מן האצילות, ור"ל שהיא המשך אחד ממנו, והיא יוצאה כמו חותם מכל הספירות של האצילות, שעוברים דרך מסך, ומוציאים כל ספירה ספירה כנגדה ממש בבריאה, וכן יצירה מבריאה, וכן עשיה מיצירה. ואז יתכן לקרוא אותה זה תחת זה, כי הם יוצאים אלו מאלו. וכן הפרצופים, גם כן יוצאים או"א מא"א דרך זווגיהם, וזו"ג מאו"א דרך זיווגיהם. אבל אלו העולמות אינם יוצאים כך מא"ק, אלא יוצאים מתוכו דרך אבריו.

ולפי זה יש שני קושיות: הא', שלא נוכל לומר שאבי"ע הם תחת א"ק, כמו או"א זו"ג תחת א"א כמוזכר במ"א, שהרי אינם יוצאים כך ממנו, כמו אלה מא"א. והב', שאין זה דרך השתלשלות, כי ההשתלשלות צריך שישתלם עולם אחד, ואחריו במדרגה יבוא עולם אחר, יוצא ממנו ממש, וכחו פחות מעולם עליון. זהו הדרך שאנו רואים שהולכים דבר הספירות מאחר הצמצום והלאה. אבל זה נראה כמו דרך אחר שיוצא שלא כסדר. ויקשה מיד, למה לא באו העולמות האלה תחת א"ק, יוצאים ממנו ממש כשאר העולמות זה מזה. או אם אלה יצאו בדרך הזה, למה לא יצאו אחרים מן א"ק, כמו בי"ע מן האצילות. סוף דבר אין זה המשך ישר, כמו שהיה ראוי להיות בדרך השתלשלות, אלא נראה כמו דילוג, שמדלגים מדרך לדרך ומענין לענין. ואינו מובן קשר סדר אחד שלם בזה הדרך כלל.

אך לפי הענין הוא מה שאמרנו עד עכשיו, והיינו כי האמת, שרק מציאות אחד כללי לבד הוא הנעשה בתוך החלל, והיינו א"ק שלם בכל ענינו, פירוש בנשמתו ונפשו ובזוהר שלו. וזה כל ההנהגה של שם הוי"ה ב"ה, ותחת זה לא יש ענינים אחרים. אלא שבהיות ההנהגה הזאת הנהגה עמוקה לא הבנו אותה, אלא הארתה לבד הוא שנתגלתה

קל"ח

לנו, והוא הציור היותר קמץ וקצר של זאת ההנהגה. וזהו מה שאנו מדברים בו. ובכאן נבין המדרגות זו תחת זו בהשתלשלות, דהיינו חלקי ההנהגה המתגלית. אך אין זה יוצא בהמשך מדרגה והשתלשלות מן הא"ק, אדרבא זהו הגילוי שלו, מה שאפשר לגלות מן הא"ק עצמו, ונחשוב גם זה לחלק א"ק עצמו. ונאמר רק הא"ק הוא בכל המציאות לפי הסדר שם הוי"ה ב"ה, אלא שא"ק עצמו אינו מושג, אלא הארת א"ק היא המושגת, ובה כל הענינים האלה שאנו דורשים.

הבחנה הג', וא"ק נשגב מהם יותר, ואינו מושג, הרי זה ישוב למה שאנו מניחים עניני הא"ק, ומדברים באלה העולמות. שכוונתנו בזה כנ"ל, שא"ק עצמו הוא הנעלם מן ההנהגה, והזוי הזה הוא המגולה ממנו. ואין זה סדר מבולבל, לא מדלג מדרך לדרך כנ"ל, אלא סדר נאות מסודר כראוי. והנה ענין דה במראה, יראה הענין כמו שכתוב, פרצוף אחד שפניו מזהירים, ויוצאים משם כל האורות האלה על הסדר שהם כתובים.

לג ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן מתגלים מא"ק. הע"ב לפי חכמתו של א"ק, ואינו מגיע הדברים להשגה, ומשלה הארותיו דרך שערות הראש, שהמות מגלה בם ענינו, והוא נעלם. אך ס"ג מגלה האורות מה שנעלם בע"ב, והוא ענין האצילות²¹⁸ שהולך ומתגלה מעט מעט. לכן בתחלה אור פנימי ואור מקיף רחוקים זה מזה, והולכים ומתקרבים מעט מעט עד הפה, שנעשה כלי שם. ושם נשרש דמות אדם כראוי, והוא ענין מ"ה וב"ן שנתגלה אחר כך.

אחר שזכרנו בכלל שהאורות יוצאות מא"ק, עכשיו יש לנו לפרש פרטיהם. חלקי המאמר הזה ג'. ח"א, עסמ"ב, והוא מה שמתגלה בדרך כלל. ח"ב, הע"ב לפי חכמתו, והוא ענין הע"ב בפרט. ח"ג, אך ס"ג, והוא ענין הס"ג בפרט. חלק א', ע"ב ס"ג ב"ן מתגלים מא"ק, וזהו כי הלא כבר שמעת איך כל מה שיש בכל סדרי הגוף מתגלה בפנים, ומה שמתגלה בפנים הוא המתגלה בתוך הבקיעות. אך כל הכללות שבכל הגוף הוא עסמ"ב. אם כן מה שמתגלה הוא עסמ"ב. חלק ב', הבחנה הא', הע"ב לפי חכמתו של א"ק, כי חו"ב סודם הוא כך, חכמה הוא סידור הדברים בעומק המחשבה, אך בינה מגלה תמיד מסתורי החכמה. וע"ב הוא לפי מה שמצטייר בעומק מחשבתו. הבחנה הב', ואינו מגיע הדברים להשגה, כי מציאות החכמה היא להסתתר ולהתעלם.

הבחנה הג', ומשלה הארותיו דרך שערות הראש. דהיינו שערות הראש הם הזוי הראשון, כמו הדיקנא בפנים²¹⁹. ומשם יוצא אור הע"ב, בבחינת זיו שני הנזכר בפנים. הבחנה הד', שהמות מגלה בם ענינו. סוד השערות בכל מקום שהם, הם סוד מה שנסדר במוח בתוך הראש מתגלה בחוץ לראש בבחינת שערות, וכל עניניהם ומשפטיהם נמשך אחר ענין המוח, איך שהוא בפנים. ועוד יתפרש זה במקומו בס"ד²²⁰.

- מאיר הפתחים -

²¹⁸ זה מילת פועל ולא עצם.

²¹⁹ אמנם הם קודמים אליו ולמעלה ממנו.

²²⁰ וזה נקרא בלשון אריז"ל ע"ח שער א"א פרק יא בשם מותרי מוחא.

(4) ספר פתחי שערים נתיב אבי"ע - פתח כה

אור מקיף השני הזה שנכנס תחלה בכלי וחזר ממנו, נעשה בסוד שערות על הגלגלתא של הפרצוף כמ"ש בכ"מ, שהשערות הם מותרי מוחא שהיינו כל הדרכים של פעולות פרטיות שבפרצוף נסדרים הם במוחין, כמו שאנו רואים שהמוח בו מסדר האדם כל הדרכים וכל מה שמסדר שם הוא בחכמה בשביל איזה תכלית נכבד שיודע שיהיה לו מזה, ואלו הכחות הם עולים ומתראים אח"כ בשערות שלו, שכל שער הוא מורה על כח פרטי שהוא כלול במוח, וכמ"ש שכל

קל"ח

הבחנה הה', והוא נעלם. אור הע"ב היוצא הוא נעלם, כיון שהוא לפי בחינת חכמה. חלק הג', הבחנה הא', אך ס"ג מגלה האורות, והוא ענין בינה שאמרתי, שמגלה אורות החכמה שהם סתומים.

הבחנה הב', מה שנעלם בע"ב, שאין אורות הס"ג אורות אחרים, בלתי משתלשלים מן הע"ב, עד שיהיה הע"ב ענין אחד בפני עצמו, שאין פעולותיו ותולדותיו מתגלים, ואורות הס"ג ענינים בפני עצמם לצד אחר, שתולדותיהם מתגלים. כי אם היה כך, הרי היינו נופלים במבוכת פיזור הענינים, פירוש הדלוג שזכרתי למעלה, הנראה לכאורה בענינים האלה שמתחילים בענין אחד, ואין נודע סופו, ומדלגים משם לענין אחר, שאינו מתקשר עמו. וזה דבר שאי אפשר לומר כך, כי אין זאת ידיעה, אלא מבוכה. והראוי הוא, אם אלה האורות שאנו מזכירים הם אורות ההנהגה, שילכו בהשתלשלות זה אחר זה, מן הראש ועד הסוף. אלא האמת כך הוא, כל הענינים שאנו מזכירים מראשית הא"ק ועד סוף כל העשיה, כולם מקושרים זה בזה, ומשתלשלים זה מזה. וההבדל שביניהם, שכל עליון נעלם יותר מן התחתון ממנו, עד שבאים הדברים מהעלם אל גילוי, אך שלשלת אחת ממש הם. ונמצא, שכל מה שמתגלה אחר כך בסוד אורות הס"ג, הוא מה שנעלם מתחלה באור הע"ב. ואורות הס"ג עצמם, אינם ענינים הרבה פזורים ונפרדים. אלא הם ענין אחד עצמו, שהולך ומתגלה גילוי אחר גילוי, וכדלקמן.

הבחנה הג', והוא ענין האצילות, כי מה שהיתה הכוונה מתחלה, הוא להמציא ענין שורש דמות אדם בדרך קרוב ומתיחס אל התחתונים, שתהיה בו העבודה כראוי. וענין זה הוא אצילות הבנוי ממ"ה וב"ן, אחר שנתחברו ביחד. כי שם האורות הם סיבות ממש אל כל עניני העוה"ז, קרובות ומתיחסות להם כראוי. מה שאין כן קודם לכן, שאינו אלא שורש לסיבות האלה. וזה תבין במ"ש כבר בענין ההעלמים, שהיה קו המדה הולך ועושה שבכל העלם מתחדשות תולדות לפי ההעלם ההוא. והנה לא יכול לצאת על דרך זה לפי עניניו אחר זה ההדרגה, אלא אחר שנוספו העלמים על העלמים, עד שהגיעו למדרגה הנקראת אצילות, אך לא למעלה מזה. וזהו מ"ש הרח"ו זללה"ה (שער א ענף ד), שאף על פי שמכנים אוזן ועינים בא"ק, אינו אלא לשבר²²¹ את האוזן, כי שמות אלה אינם נופלים אלא במקום שהאורות עמדו בערך אחד מתיחס עם התחתונים, שיכולים התחתונים לצאת מהם לפי חק ההדרגה. אך כאן למעלה, לא נוכל להדכיר תוארים האלה אלא בדרך השאלה, להיות כאן מקום שורש לענינים האלה למטה²²².

נמצא לפי זה, שמה שהיה צריך להתגלות היה סוד דמות אדם, אם כן נאמר שמה שהיה צריך להתגלות היה האצילות, וההעלמים היו נעשים על פי כוונה זאת. להביא סוף סוף האור אל המדרגה הזאת. אך כל מה שאנו מדברים עתה, הוא בחלקי הזיו הזה שזכרנו, שהם חלקים עומדים בהדרגה זה תחת זה, דהיינו על פי ענין קו המדה, שכל תחתון, אורו פחות מאור העליון ממנו, שסוף ענינם הוא האצילות כנ"ל, וכדלקמן. אם כן נאמר שחלקי הזיו הזה ענינם ענין האצילות שהולך ומתגלה מעט מעט בהדרגה, עד שיגיע להמצא. ולכן גם עניניהם הולכים בהדרגה ממש, אלו תחת אלו, כדלקמן.

שער ושער יש לו גומא בפ"ע והוא מעיין א' של חכמה, ולכן ע"י השערות ניכר אדם בטבעו ומדותיו וכל דרכיו כמ"ש בזהר פרשת יתרו ובתיקון ע' על פסוק ואתה תחזה וגו', ולכן נקרא שער, שכל א' כולל שער א' בחכמה עליונה:

²²¹ לשונו לשכך

²²² עי' מבו"ש יג ע"ד & שכל עולם כלפי העולם שתחתיו האו בגדר אין סוף, ולכן כל גילוי היא רק משל למה שתחתיו.

קל"ח

הבחנה הד', לכן בתחלה אור פנימי ואור מקיף רחוקים זה מזה, והולכים ומתקרבים מעט מעט, כי הנה זה אנו רואים ודאי באורות האלה, שיש מציאות ענין אחד ההולך בהדרגה, והוא ענין קרוב אור פנימי עם המקיף. וכיון שסוף ההדרגה הזאת הוא ממש מה שמוציא שורש דמות אדם כדלקמן, אם כן נבין בהדיא שבאורות האלה הולך האצילות ומתגלה מעט מעט.

הבחנה הה', עד הפה שנעשה כלי שם, היינו מה שרואים שסוף ההדרגה הוא עשית הכלי כנ"ל. והכלי הוא המתיחס לתחתונים, וכדלקמן.

הבחנה הו', ושם נשרש דמות אדם כראוי, וב' הוראות לענין זה: הוראה א', הוא שענין הכלי הוא המתיחס לדמות האדם. והיינו כי עיקר דמות אדם הוא ענין הגוף עם הנשמה בתוכו. ושורש ענין הגוף הוא הכלי באמת. וכיון שהכלי הוא סוף ההדרגה שראינו באורות אח"פ, אם כן נדע בבירור שאורות אח"פ הולכים בהדרגה אל ענין דמות אדם בסוד הגוף. הוראה ב', היינו שענין אורות הפה הם עשויים ממש לתת השורש לנקודים. ומזה שהדרגה זאת נראית עוד בבירור ממש במה שאנו רואים, שאפילו אורות העינים²²³ עצמם, כדלקמן, הם באים ההדרגה אחר הפה, והיינו שהאצילות הוא דמות אדם בפרט בסוד מ"ה וב"ן כנ"ל, ששם יש ענין הכלים בכל פרטיהם. ושורש ענין זה הוא באורות הפה, והיינו הכלי בכלל, קודם שיהיו עניניו מתגלים בפרט. כי הלא זאת היא ההדרגה תמיד בתחלה יש הכלל, אחר כך הפרט, ואין לעשותם מדרגה אחת, אלא שתי מדרגות. נמצא לפי זה אורות הפה, שם ענין הכלי שהגיע כבר לגילוי, אך בדרך כלל וכמ"ש. אך באורות העינים כדלקמן שם, ענין הכלי בפרט ממש, בסוד מ"ה וב"ן, כדלקמן במקומו. ועל כן נעשו מעשים באורות הפה, מה שהוצרך כדי לתת מציאות לעינים הנמצאים בכלים במקומו, במקום פרטי עיניהם. וזה כללות הבנת כל מה שאנו דורשים באורות הפה, שהם כולם הכנות למה שצריך להמצא אחר כך באצילות במקומו, והיינו גילוי הכלים ושלמותם, ושיהיה בדרך הסתלקות, בסוד שורש לעניני העבודה. והתיקון הוא להיות אחר כך באצילות, כמוזכר במקומו.

הבחנה הז', והוא ענין מ"ה וב"ן שנתגלה אחר כך, היינו סוף כל ההשתלשלות, שהוא דמות האדם במקומו, בסוד מ"ה וב"ן כנ"ל, וכדלקמן.

לד המעברים שעוברים דרך שם האורות, הם נבחרים לפי מה שהם נקשרים לפנים עם ד' השמות הנסדרים שם. והם לפי הרכבות קשרי המאורות, ודרך הליכת הרוח בהם, מקום שהוא נוגע ראשונה שם הוא יוצא. אחר שבארנו הזיו המתגלה, צריך לפרש עתה ענין המקומות שהוא מתגלה מתוכם.

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, המעברים וכו', והוא יחס נמצא בין המעברים ובין אורות העוברים. ח"ב, והם לפי וכו', והוא משפט היחס הזה איך הוא.

חלק א. הבחנה הא', המעברים שעוברים דרך שם האורות, ר"ל כי יציאת האור הפנימי דרך הנקבים אינו על צד ההזדמן, כאש לוחט שנותנים עליו כלי נקוב, שבכל מקום שיש נקב יוצא אור האש. כי אם היה כך שני דברים היו נמשכים מזה, שאנו יודעים שאינם כך. הא', כיון שהאש שתחת הנקבים הוא שוה, על כן גם היוצא מן הנקבים הוא שוה, כי

- מאיר הפתחים -

²²³ ל"ד עינים אלא מה שנפלט מהעינים ונתקן מהמצח.

ע' לשון הע"ח: עולם הנקודים, והם בחי' אורות היוצאין דרך נקבי עינים דא"ק. ואמנם הנקודות הם בחי' אורות הנמשכים מן העינים שלו

כאשר נחלק גם את הטעמים, תהיה אות ' באזן, ואות ה' ראשונה בחוטם, ואות ו' בפה, ואות ה' אחרונה בעינים

קל"ח

הרי האש אינו מקבל תנועות חדשות, לצאת דרך מקומות פרטים, שבהם יהיה משתנה, אלא שבכל מקום שמוצא נקב יוצא, והוא יוצא בנקב זה כמו בנקב אחר. והב', שהאש שהוא עומד מכוסה תחת הנקב הא' יוצא דרך הנקב ההוא, ושתחת הב' יוצא דרך הנקב הב', בלא יתחלפו כלל, לצאת מה שהוא תחת נקב אחד לצאת דרך נקב אחר.

ושני דברים אלה אינם כך באלה העולמות. הא', האור שבפנים הוא שוה, ושיוצא לחוץ אינו שוה, אלא הולך בהדרגה בכמה מקרים שונים. ואם היה רק על צד ההודמן, שהאור יוצא לפי שמוצא פתח לפניו, כך היה האור היוצא מן האוזן כמו מן החוטם, בלא שום שינוי כלל. הב', שמצאנו חילוף, שהרי אורות הס"ג יוצאים מן האח"פ, ואורות הב"ן למעלה מן האח"פ, דהיינו מן העינים, ואורות מ"ה למעלה מכולם, דהיינו מן המצת. אם כן מכל זה נראה בהדיא שאינו על צד ההודמן, אלא נבחרים המעברים לאורות, ומוכרח האור ההוא ללכת במעבר ההוא ולא באחר, מפני היחס שיש לו עמו. ובשביל היחס הזה הרי הוא משתנה בצאתו ממנו, כי כבר נשתעבד גם הוא לכלי. פירוש, אם היה על צד ההודמן, אז היה נקרא שאין האור משתעבד לכלי, אדרבא יוצא מן השעבוד, אם כן תחת שבזמן שהוא בתוך הכלי פועל בבחינת כלי מפני היותו סגור בו, ואף על פי שאין בו שינויים, הרי פעולתו משתנית, לפי שהוא משתנה לבחינת הכלי, וכמ"ש למעלה בסוד הקן והרשימו, הנה כשבוקע ויוצא אובד השעבוד ההוא, ויפעל כמו נשמה חוץ מן הגוף. אבל כיון שאמרנו שעברו דרך הכלי, הוא מפני יחס שיש לו לכלי ההוא בפרט, אם כן נקרא שאפילו בצאתו הוא משועבד לכלי, כי לא היה יכול לצאת מכלי אחר, ואף על פי שיוצא, אינו נקרא שיוצא מן השעבוד, אלא אדרבא, טבע הכלי ההוא להיות כלי מוציא, וכמ"ש למעלה בענין הכלים מכילים וכלים מוציאים. וכיון שכך, נמצא שאין האור עושה אלא פעולת הכלי עצמו, ואז יהיה שינוי בפעולתו, כאילו היה פועל בתוך כלי המכיל עצמו.

הבחנה הב', הם נבחרים לפי מה שהם נקשרים לפנים עם ד' השמות הנסדרים שם, היחס הזה אינו יחס נמשך מן המצב הנראה, כי אדרבא, זהו המתחלף, שהב"ן והמ"ה הם למטה, ועולים למעלה מן הכל. אלא הוא מקשר שנקשר בפנים בתוך הגוף. והרי נתפרש בכלל ענין היחס של האורות עם המעברים, שהוא יחס אחד פנימי תלוי בסדר שהשמות עומדים בפנים בתוך הגוף, שנתקשר עמדם בחינת המעברים בסדר הזה שאחר כך מתגלים לחוץ.

חלק ב', הבחנה הא', והם לפי הרכבות קשרי המאורות, כי אף על פי שאנו אומרים שכללות הפרצוף הוא עשר ספירות, כדי להבין ההנהגה היוצאת ממנו, אך צריך להבחין בהם פרטיות הרבה, שהוא כלל כל תרי"ג אורות שבו. ולא די זה, אלא העיקר הוא לדעת הקשרים שאלה האורות הם מתקשרים זה בזה, ונפגשים בדרך זה להתקשר קצה אחד עם קצה אחר, שבמצבם הם רחוקים זה מזה. וזהו מענין הרכבות המאורות, שמתרכב אור אחד עם אור אחר, ויוצא משם התולדה. ובדרך זה נעשים היחסים שבגוף, שחלק אחד מתיחס אל חלק אחר, עד שבהולד מקרה באחד מן החלקים ההם, יורגש המקרה בחלק השני, אף על פי שהחלקים רחוקים זה מזה הרבה, ויש חלקים אחרים ביניהם. ואותם שביניהם לא ירגישו, ואלה שבקצוות ירגישו.

ושורש הענין הזה הוא, כי צורת כל פרצוף בכלל ובפרט תלויה בשם מ"ה, בסוד (&) ודמות פניהם פני אדם. והנה שם זה יש בו כחות מספר מה שיש בו, ואלה הכחות הם שנחלקו לכמה פרטים, ועשו האברים של הגוף עם כל תכונותיהם. ויש שפרטי כח אחד הלכו בהדרגה בהשתלשלות זה אחר זה, ויש שפרטי כח אחד נתחלקו, והושמו אחד במקום אחד, ואחד במקום אחר רחוק ממנו. ואחר כך הושם הסיבוב של הרוח הסובב על

קל"ח

כל החלקים, ומניע הבל אל הצורה הכללית, העומדת בסוד שקיו דאילנא²²⁴, העומדת בסוד שם מ"ה שזכרתי. ובהרגיש חלק אחד מן הפרצוף איזה מקרה, יגיע הדבר אל השורש שם מ"ה שזכרתי. ומשם יגיע מיד אל החלק השני שהוא גם כן חלק אחד מן הכת, שחלקיו הוא החלק שהרגיש בתחלה.

והנה כך הוא באדם למטה גם כן, שהנשמה הבונה את הגוף, הנה עושה זה בכח אחד כללי שיש בה, שהוא דמות אדם, והוא שם מ"ה שזכרנו. שגם באדם צריך שיהיה בסוד שקיו דאילנא. ומוזה יוצא כל הבנין, והוא המרגיש כל הרגשות חלקי הגוף, וממנו נמצא היחס הזה. והנה הרוח הוא המתפעל במקום שהוא יושב שם. ובהתפעלו באחד החלקים, לפי תכונת החלק ההוא, הנה בהתפעלות הזו יתפעל החלק האחר, שהוא בן גילו של החלק הראשון. ובהתפעל באמת בחלק הא', הצורה הכללית תריצהו לחלק הב', ויתפעל שם בדרך הזו גם כן, מפני הצורה הכללית שמחברת אותם. והחלקים שבאמצע אינם מרגישים כלום, כי הוא לא יתפעל בהם כך, אלא בחלק בן גילו של החלק הא'. כמו המים שלפי המקום כך הם מתפעלים. והשפעות הכוכבים גם כן יוכיחו זה, שעוברים בכל האויר, ואינם נרגשים אלא במקום המוכן להם, כי שם השפע ההוא מתלהט לפעול, ולא במקום אחר.

הבחנה הב', ודרך הליכת הרוח בהם, דהיינו שהרי גם לזה הענין יש דין פרטי מה שניתן הרוח להתגלגל בו.

הבחנה הג', מקום שהוא נוגע בראשונה שם הוא יוצא, כי השמות האלה מתגלגלים בפנים לגוף בחוקים שנחקק להם, ומוצא אברים מה שמוצא ראשונה, והוא נכנס באברים, ומוציא ההארה, כמה שיש בחלקי הפנים מתיחסים לאברים ההם. ובדרך זה אפשר למוצא שיצא הב"ן מן העינים וס"ג מן האח"פ, כי במקום שהס"ג מתהלך לפי סדר סיבובו, פוגע בראשונה אברים שבני גילם הם אח"פ, ומיד יצאו הארותיו דרך שם, והב"ן לפי סיבובו פוגע באברים שבני גילם העינים, וכן מ"ה למצח.

יש להקשות, שהרי אמרנו למעלה, שזיו הבקיעות יוצא ממה שנכללת הנשמה בפנים, ומה ענין עתה למה שסובב בגוף. תשובה, הילוך הדבר הזה כך הוא, כל מעשה שעושה הרוח בגוף, כבר אמרנו שיש לו להתגלות בפנים, על כן, כל מעשה שעושה הרוח הזה בגוף, הוא מוציא כנגד ומיד כח אחד בפנים, עומד לגלותו. ומיד עשותו המעשה בגוף, יעלה ויראה בבחינת סבר הפנים בפנים, ועדיין אין זה סוף הילוכו, כי כל מה שנקבץ בפנים, כבר שמעת שמתפרט בבקיעות החושים. על כן כל מעשה הרוח בגוף, יש כנגדו כח אחד מתחיל בפנים ומסיים באחת מן הבקיעות. והצורה הכללית חלקה כך כחותיה, כל המעשים שעושה ע"ב דס"ג²²⁵, המציאה כנגדם לגילוי בפנים כחות מסוימים באזנים,

- מאיר הפתחים -

²²⁴ עי' תיקון, ז' יט ע"א: חכמה מוחא איהו מחשבה מלגאו בינה לבא ובה הלב מבין ועל אלין תרין כתיב (דברים כט כח) הנסתרות לה' אלהינ"ו²²⁴ כתר עליון איהו כתר מלכות²²⁴ ועליה אתמר מגיד מראשית אחרית²²⁴ (ישעיהו מו י) ואיהו קרקפתא דתפלי מלגאו איהו יר"ד ה"א וא"ו ה"א²²⁴ דאיהו ארח אצילות²²⁴ איהו שקיו דאילנא בדרועיו וענפיו (נ"א ואנפוי) כמיא דאשקי לאילנא ואתרבי בהוא שקיו.

תרגום: חכמה, הוא מוח, מחשבה מבפנים. בינה, היא לב, ובה הלב מבין (ברכות סא ע"א). ועל שנים אלה נאמר "הנסתרות לה' אלהינ"ו". כתר עליון הוא כתר מלכות, ועליו נאמר "מגיד מראשית אחרית", והוא גולגלת של תפילין, מבפנים שהוא יר"ד ה"א וא"ו ה"א, שהוא דרך אצילות, והוא משקה את האילן בזרועיו וענפיו (ופניו), כמים המשקים את האילן ומתרבה באותו השקה.

²²⁵ עי' & שכל אורות אח"ף שהם סמב, דע"ב דס"ג.

קל"ח

ואחרים בחושם, ואחרים בפה, וכן ס"ג דס"ג וב"ן²²⁶, המציאה כנגדם כחות מסוימים בעינים²²⁷, על דרך שפירשנו למעלה, שהצורה הכללית מפרטת כחותיה בגוף. והנה נמצא שהכחות המקבילים לע"ב הושמו למטה, ושל ב"ן למעלה, ושל מ"ה למעלה²²⁸. אך ההקבלה אינה בין חלקי הרוח לחלקי הגוף, כי אינם תחת סוג אחד, אלא בין חלקי הגוף לחלקי הגוף, אם כן צריך שנאמר שאותם האברים שב"ן סובב עליהם הם שהקבלתם בעינים, על כן בהגיע ב"ן שם למטה, יאיר מיד בחלק שכנגד החלקים ההם בפנים, ומשם לעינים וכן כולם.

לה בא"ק נעשה החבור של הקו עם הרשימו, שלקחו לו לכלי. והאור היוצא דרך החושים, הוא אור שכבר נתחבר בכלי, שלכן אחר כך הוא מוציא כלי באורות הפה. ורק זה הוא האור הראוי לבנות ממנו כל הבנינים. ויצא מה שצריך לבנות ממנו כל הבנינים הנרצים, ונתפשט בהדרגה לפי צורך הנרצה בבנינים האלה.

אחר שבארנו ענין האור היוצא מן הבקיעות, וענין המקומות שהם יוצאים משם, עתה נפרש מה שצריך בענין מהות האור היוצא עצמו.

חלקי המאמר הזה ב': ח"א, בא"ק נעשה החבור, והיינו שהאור הזה היוצא מא"ק יש בו בחינת כלי מעורב בו. ח"ב, ורק זה וכו', למה צריך שיהיה כך.

חלק א. הבחנה הא', בא"ק נעשה החבור של הקו עם הרשימו, שכל עניני א"ק בעצמו הם ענינים מה שצריך לחבור הקו והרשימו ביחד, כי הלא אלה הם שני יסודות ההנהגה, כמ"ש למעלה. ושכל הכוונה הוא לעשות החזרת הרע לטוב. והרע משתרש בהנהגה שאחר ההעלם בכמה חוקים שבה. ועל כל אחד מהם צריך שיתגבר הקו, וישלום להחזירו לטוב. וזה עצמו סוד הנשמה והגוף באמת, כי בגוף משתרשים כל עניני הרע, והנשמה לכוונה זאת הושמה בו, שתהיה שולטת על כל אחד מעניניו, ומחזירתם לטוב. וזה בכח סגולת המצוות שהכין הרצון העליון לצורך זה. וכשתדקדק, תמצא לפי זה, כי כל הענין הנמצא, הוא רק לבוא אל הנשמה והגוף, ששם נמצא ענין החזרת הרע לטוב ממש.

והאדם הגשמי סוף כל המציאות, דהיינו סוף כל זה הענין. וא"ק ראש כל המציאות, ראש כל זה הענין. כי שם נעשו כל השיעורים הצריכים להיות שורש לענין זה, שיהיו באחרונה בפועל ממש. וכל אלה האורות היוצאים ממנו, הולכים כולם בהדרגה זה אחר זה תמיד, בסוד נשמה וגוף, עד שיוצאים אלה השניים למטה במקומן, וכדלקמן בחלק ב'.

הבחנה הב', שלקחו לו לכלי, היינו זהו החיבור שנעשה, שנתקן חק זה שיהיה פנימיות בסוד אורות, וחיצוניות בסוד כלים, והאור יהיה מאיר בכלי ומזכך אותו.

הבחנה הג', והאור היוצא דרך החושים הוא אור שכבר נתחבר בכלי, לא תחשוב שזה האור היוצא הוא אור פשוט, כי הרי הוא מבחינת החיבור הנעשה כבר, שמשם והלאה לא תצא עוד שום תולדה בלא התחברות שניהם. ולכן זה האור, אף על פי שנראה בתחלה שאין שם כלי, האמת הוא שיש בלועים בו מבחינות הכלי ודאי, אלא שבהיות האור גובר הרבה, אין בחינות הכלים האלה ניכרים כלל.

- מאיר הפתחים -

²²⁶ היינו שורש הנקודות בס"ג דס"ג ונקרא ג"כ ב"ן שסופו הוא הב"ן דא"ק.&

²²⁷ עי' לעיל הערה 223.

²²⁸ ב"ן נקודות מ"ה מצח, וע"ב אח"ף ו.....

קל"ח

הבחנה הד', שלכן אחר כך הוא מוציא כלי באורות הפה, זו ראייה שיש בחינות כלי בלועות באור, שהרי מצינו שסוף סוף יוצא כלי מן האורות האלה היוצאים עצמם, ואם האור היה פשוט, לא היה אפשר לכלי לצאת משם, כי הרי כבר שמעת, איך הכלי והאור הם שני סוגים שונים לגמרי, ואי אפשר לסוג לצאת מסוג מתחלף לגמרי ממנו, כי אין הסיבה יכולה להוציא מסובב שאינו מענינו, אלא ודאי, שבחינות הכלי ישנם בלועים באורות, אלא שלמעלה אינו ניכר, וכל מה שיורד הולך ומתגלה, עד שמתגלה לגמרי. ותדע שזה סוד האותיות שדורשים באורות אח"פ, שהרי כל מקום שיש אותיות מורות על בחינת כלי. אלא שבאורות האוון שרשי הכלי לא ניכר אלא מעט, והיינו אות אחת, ובחוטם מתגלה יותר, ובפה יותר, ובמעשה שנעשה באורות הפה מתגלה לגמרי.²²⁹

חלק ב', הבחנה הא', ורק זה הוא האור הראוי לבנות ממנו כל הבנינים, טעמא דמסתבר שהאור יכול לכוון בחינת הכלי, כי הרי הבנינים צריכים ללכת על פי ענין גוף ונשמה, אם כן צריך שהאור יהיה מבחינה זה.

הבחנה הב', ויצא מה שצריך לבנות ממנו הבנינים הנרצים, זה תירוץ לקושי גדול, הנראה לכאורה שהדברים אינם הולכים בסדר שלם, שלהיות סדר שלם, היה צריך שיוציאו כל השמות אורותיהם בשוה. והרי מע"ב יצאו כל הענפים, אלא שהם נעלמים, ומס"ג יצאו ג' בחינות של ע"ב שלו, ותחלת ס"ג שלו לבד²³⁰. ואח"כ יצא מ"ה בכלל, וכן ב"ן בכלל. והתשובה לזה הוא שרק זה הוא האור וכו'. פירוש לכל פעולה צריך שיתחברו אורות מה שיתחברו להוציא אותה לפי התכונה שהיא צריכה להמצא. ומענין זה תמצא מבואר לקמן בעניני בירורי ב"ן. ואין לנו לשאול למה אלה, כי הרצון העליון ידע שכדי להוציא המציאות מה שצריך להוציא, צריך דוקא הרכבת אותם השרשים, לא פחות ולא יותר. אדרבא, בהרכבה אין הולכים בסדר, אלא צריך להותיר ממין אחד ולהחסיר ממין אחר, עד שיעמוד המורכב בתכונה הנרצית. והנה בכאן הכוונה היתה להוציא אצילות בסוד דמות אדם. כדי לעשות ענין זה, הוצרכו שלוש בחינות מע"ב²³¹, ואחת מס"ג²³², ואחת כללות מ"ה וכללות ב"ן. ומבין כולם דמות אדם בתכונה שנמצא. מה שאין כן אם היתה הוצאה זאת לפי ענין המוציאים, היו צריכים לשמור ביניהם סדר. אבל כיון שהוא לפי ענין המורכב ותכונתו הנרצית בו, זולת זה האור, בהיותו יוצא לעשות הבנין, יצא רק מה שהצורך לפי מציאות הבנין הנרצה.

הבחנה הג', ונתפשט בהדרגה לפי צורך הנרצה בבנינים האלה, פירוש כיון שזה האור יוצא לבנות הבנינים, הוא צריך להספיק לכל מה שצריך לזה. ולכן היה הולך ממעבר למעבר, ויוצא בדרכים שונים, מה שצריך להכין הבנינים לפי הכוונה התכליתית שבהם, הלא הוא האדם הגשמי למטה, שבעבורו כל המציאות הוה. ונראה ההדרגה הזאת איך שהולכת ומשתלשלת בסוד גוף ונשמה, כי הנה דבר ברור הוא, שבהיות הגוף עב וגס אינו יכול להיולד²³³ אלא בחסרון הארה והעלמה. ועל כן בהיות האורות מתגברים, מה שהוא שורש הגוף לא יהיה ניכר ביניהם. ועל כן בע"ב²³⁴, שהאורות מתגברים הרבה, לא נזכר שום אות²³⁵, כי לא נראה שום שורש כלי, באוון מתחיל להתגלות, והוא מעט, בחוטם

- מאיר הפתחים -

²²⁹ צ"ע אם כוונתו שהמעשה שנעשה באורות הפה שונה מפה עצמו.

²³⁰ באוון עי' &

²³¹ היינו אורות אח"ף

²³² היינו הנוקדות שהוא ב"ן ותיקונו במ"ה.

²³³ אולי להוליד?

²³⁴ היינו ע"ב דעב? שהוא אורות העיניים?

²³⁵ ?

קל"ח

יותר, ובפה יותר, עד שמתגלה לגמרי. וגם תראה כי כחות הנשמה הן נר"ן נשמה לנשמה. וע"ב הוא נשמה לנשמה, שהוא קצה היותר גדול שבהארה, לכן אין שורש הגוף מתגלה כלל. באוזן נעלמה הנשמה לנשמה, ומתחיל להתגלות הגוף. בחוטם נעלמה גם הנשמה, והגוף מתגלה יותר. בפה נעלם גם הרוח, והגוף מתגלה לגמרי. וז"ס שאורות הפה יצאו רק בסוד נפש²³⁶. ופרטיות ענין זה הלא הוא מבואר במקומו במ"א.

לו עולם הנקודים הוא מה שהאצילות עם כל ענפיו היו הולכים ונעשים כאומן העושה כלי מחתיכת עץ, שבתחלה הוא גולם, ואחר כך בהשתלם צורתו, אז נראה היופי שלו בצורה שלמה. עכשיו מתחיל עולם הנקודים, והוא עולם התוהו²³⁷, זה ראוי להתבאר תחלה אחר הקודם לו, כי זה הוא האור היוצא אחר האורות שזכרנו למעלה.

חלקי המאמר הזה ב' ח"א, עולם הנקודים הוא מה וכו', והוא גדר עולם הנקודים. ח"ב, כאומן וכו', והוא משל על ענין זה העולם. חלק א.

הבחנה הא', עולם הנקודים הוא מה שהאצילות עם כל ענפיו, ר"ל האצילות, כל מה שבאצילות, וענפיו בי"ע עם כל תולדותיהם. ותמצא שכל אלה בחדא מחתא מחתינהו, שהכל ענין אחד וקשר אחד, מתחיל באצילות ומסיים בעשיה, שהוא השורש האמיתי לעניני התחתונים, מה שלא היה עד שהגענו למדרגה זאת. ותראה האדם עצמו מורכב מאבי"ע, בסוד נר"ן ונשמה לנשמה, ואפילו הנבראים הולכים על זה הדרך בסוד דצה"מ²³⁸.

הבחנה הב', היו הולכים ונעשים, ר"ל שלא רצה הא"ס ב"ה להוציא ענין זה בתשלום צורתם מתחלתם, אלא בהדרגה. מתחיל בשלמות מועט, ואחר כך בשלמות יותר, עד שנשלם לגמרי. ונמצא שמה שהוא באחרונה, הוא מה שהיה בתחלה, אך בחסרון השלמות שהוא עתיד לבוא אחר כך. חלק ב

הבחנה הא', כאומן העושה כלי מחתיכת עץ, ר"ל שלא רצה הא"ס ב"ה לפעול כפי עצמו, שאז היה מוציא שלמות הענין בבת אחת, אלא עשה כאומן שאינו יכול לעשות

- מאיר הפתחים -

²³⁶ לשון האריז"ל &

²³⁷ עי' נוקדות א: וז"ס (בראשית א ב) והארץ היתה תהו ובהו, כי הארץ היא ה' אחרונה שהוא בחי' העין כנ"ל, והיא אשר היתה תהו ובהו שהוא ענין מיתת המלכים²³⁷, עד שבא התיקון שלהם ואז נאמר (בראשית א ג) יהי אור ויהי אור²³⁷, וזהו (דניאל ט יח) פקח עיניך וראה שומותינו.

²³⁸ עי' ספר עץ חיים - שער נ פרק י

האצילות מד' יסודות אשר שם ואז נקרא בן אל השיל"ת וכבר נתבאר שבכל עולם יש ה' בחי' א"א ואו"א וזו"ן אלא שכיון שא"א אין לו אות בפ"ע אלא נרמז בקוצו של י' לכן אין אנו מונין עתה אלא ד' בחי' לבד נגד ד' אותיות הו"ה שבכל עולם והם הם בחי' ד' יסודות שבכל עולם. גם דע שבכל עולם יש חומר וצורה שהם עצמות וכלים אלא שהכלים של עולם העליון הם אור וצורה בערך עולם שלמטה ממנו כלל העולה כי אין נקרא כלי וגוף גמור כ"א הד' יסודות הארץ השפלה הזו שזכרנו תחלה והרי נתבאר פרטי כל העולם אמנם דרך כלל יהי' כי אצ"י יסוד אש ובריאה יסוד רוח ויצירה יסוד מים ועשיה יסוד עפר והם הו"ה א' כוללת כולם והם ח' נשמה רוח נפש אך הגוף של כולם הם ד' יסודות עולם השפל הזה נקרא ארץ העשיה. ונבאר איך בכל עולם נבראו בו ד' מיני נבראים והם דצה"ם והם כנגד ד' יסודות שבכל עולם והענין כולו כמו שהיה בענין ד' יסודות הארץ השפלה הזו וזה יובן ממה שהקדמנו כי העולם עצמו הוא כללות הד' יסודות עצמן אשר בו ועוד יש בו ד' מיני נבראים דצה"ם וזה ענינם באצילות ומנו תקיש לכולם כי הנה נודע שיש באצילות בחי' ז' מיני מתכות זהב וכסף כו' נגד ז"ק וי"ב אבנים

קל"ח

אלא בהדרגה, ולוקח החתיכה לפניו ומציירה מעט, וכמה חילופים מתחלפים עליה מצורה לצורה, עד שמסתיימת בצורה השלמה.

הבחנה הב', שבתחלה הוא גולם ואחר כך בהשתלם צורתו אז נראה היופי שלו בצורה שלמה, שבתחלה הוא גולם גמור. והנה אחר כך הוא הולך ומצטייר, אך עם כל זה, רק כשנשלם צורתו נראה היופי. ומי שרואה הגולם בראשונה או בציוריו הראשונים, לא יראה אלא דבר בלתי נאות, ובסוף נראית הצורה היפה, ומראה גם כן שכל זה היה צריך כדי לבוא אל היופי.

ואמנם בדרך זה ממש היה ענין זה של האצילות, כי התחיל הרצון העליון לציירו למעלה במחשבה העליונה, ובעוד שהיה מתחיל להצטייר ולא השלים צורתו, היו יוצאים אורות הנקודים, והם לפי בחינת האצילות בלתי מושלמת. אחר כך השלים להצטייר, ויצא הוא עצמו בציור היפה, שהוא התיקון כדלקמן.

ושתי ידיעות יש בענין זה: א', שעולם הנקודים נמצא מהתחלת הצטייר עולם האצילות, קודם שהיה נשלם, דהיינו שהיה האצילות ככלי שעדיין לא נשלם צורתו. ב', שאין עולם הנקודים עולם האצילות עצמו, אלא מה שיצא לפי בחינת צורת האצילות הבלתי מושלמת. והוא הסוד שפירש באד"ו (&) כד אכתיש אומנא בפרזלא²³⁹, ופירוש הענין זה הוא, כי בשלמא שאר ההדרגות שקודם עולם הנקודים, נוכל לקרוא אותם הדרגות ממש לעולם האצילות, כי הרי יש להם מהות מה שיש להם תמיד, וכשנבחין אותן, נמצאנו מהות אחד מתקרב לענין דמות אדם של האצילות, אך רחוק ממנו מעט כפי שיעור ההדרגה. אך עולם הנקודים לא נוכל לקרא אותו כך, כי הרי אין מציאותו קיים, אלא היה ונתבטל, ועכשיו במקומו יש אצילות ממש. אם כן, אין הנקודים הדרגה לאצילות, שהרי אם היתה הדרגה, צריכה היתה להתקיים תמיד, דאם לא כן הרי יש דילוג, שחסרה מדרגה אחת, והכוונה העליונה להעמיד כל האורות בסדר זה תחת זה. ואם עכשיו אינה צריכה להדרגה זאת, גם מתחלה לא הוצרכה, אלא צריך לומר שאין זה לפי טעם ההדרגה אלא ענין אחר, והוא ענין הויקין ניצוצין שזכר הרשב"י זללה"ה. וענינם הוא מה שנבדל מגוף הברזל בשעת התקנתו, מפני כח ההכאה המתקנת ענינה. לפי זה באצילות הוא שהמחשבה העליונה היתה לוקחת סוד דמות אדם להעמידו על מכוננו, ואז היתה מבררת מה שצריך להסיר משם. ומהו שצריך להסיר אלא ענין הרע, דהיינו שהאורות ההם היו עומדים להוציא הרע, כי כבר הגיע ההעלם למדרגה זאת שאפשר לצאת הרע משם. והנה אין זאת הכוונה בדמות האדם, שיהיו אורותיו מוציאים הרע, אדרבא שיהיו טהורים ומתוקנים כדלקמן, ואז זה מה שעומד להוציא הרע נבדל מגוף דמות אדם, שהוא העומד להכין הדברים בהכנה ראויה. ואז הוציא מן הדמות, זה הענין. וזה הענין יצא ונראה בפני עצמו, והם הם זיקין דאתלהטו ואתדעכו.

והנה עשו שלהם, שבתחלה יצאו בדרך להיטה, כאילו גם הם מנהיגים, שהרי מהנהגתם בא הרע. ואם לא היה להם מקום בהנהגה, ולא היו פועלים כלום, לא היו כלום אלא נתלהטו ונראו ושלטו, ומפני הרע נחרבו. וזאת היא פעולת הס"א, לגרום חורבן לזה השורש. וזה שאמרו (&) מחשבה זריקת ניצוצין לש"ך עיבר, שהוא כללות כל המלבין האלה.

נמצא הענין, כך האצילות היה הולך ומצטייר. והנה בתחלה קבל ציור אחד, שהיה בו ענין זה של הוצאת הרע, וזהו המצב הבלתי שלם שלו, וזה בהיות בו כחות עומדים

- מאיר הפתחים -

²³⁹ ז"ל בשלימות:
תרגום:

קל"ח

במצב בלתי נשלם, ראוי להוציא הרע. ומצב זה הוא המצב הנראה אחר כך במלכים עצמם, דהיינו הג"ר בלתי מתוקנות לצורך התחתונות, והתחתונות בלתי מתקיימות כלל. ונמצא שבהיות בדמות האדם ענין זה, היה מוציא הרע, מה עשתה המחשבה העליונה, הוציאה ענין זה ממנו, והיינו זה הכח שהיה כלול בו לעשות הענין הזה. והוציאו לבדו, ואינו העיקר, אלא כח קטן מן הדמות, שעיקרו לעשות דברים מתוקנים. וזה הכח מתחלק גם כן לפרטים רבים, ואז הוציאה המחשבה כל הפרטים האלה לבד, ונתן להם ענין השליטה כדלקמן.

אך אם היה רוצה הרצון העליון היה יכול להוציא הדמות מתוקן מתחלה, שלא יהיה בו ענין זה כלל, אלא רצה שיהיה בו, ושיצא ממנו בדרך זה, וישאר מתוקן. רק בסוף שהיא הצורה השלמה, אחר שהוסר כל מה שהיה מונע אותה. ומה היא הצורה הזאת השלמה, תראה לקמן בס"ד (&).

לז שורש מציאות קלקול ותיקון הוא ענין שבירת הכלים ותיקונם, כי אם לא היה קלקול בהם, לא היה קלקול בעולם. ואם תיקונם היה נשלם לגמרי, היה סוף הכל. אך בהיות שהיה הקלקול בא, ואחר כך התיקון, ולא גמור אלא בשיעור שהיה נותן שורש לקלקול ותיקון לסבב בעולם, וסוף הכל יהיה תיקון שלם, שלא יהיה אחריו עוד קלקול כלל.

אחר שנזכר ענין הנקודים בכלל עתה נבוא לפרטיו חלקי המאמר הזה ב' ח"א, שורש מציאות וכו', והיא הנחה הראשונה בכלל על ענין הנקודים ותיקונם. ח"ב, כי אם לא היה קלקול וכו', והוא פרט ההנחה הנ"ל. חלק א

הבחנה הא', שורש מציאות קלקול ותיקון, והיינו כי הרי הספירות הם השיעורים מה ששיערה המחשבה העליונה לצורך כל ההנהגה, ואם הויה והפסד יש בעולם, צריך שיהיה מושרש בספירות.

הבחנה הב', הוא ענין שבירת הכלים ותיקונם, והיינו כי לכאורה היה נראה ששורש ההויה יהיו אורות של חסד, ושורש ההפסד יהיו אורות של דין. אך לא שיהיו אורות מפסידים ומבטלים אורות אחרים, אלא בין ההויה ובין ההפסד, אינם נופלים אלא בנבראים. אך כח ההפסד אינו מבטל כח ההויה. והרי אנו אומרים שהיו הספירות ושנתבטלו ושנשברו. וכן קשה שאנו אומרים שמן הספירות האלה עצמם יצאה הס"א, והרי אין ההפסד יוצא מן ההויה. אך שורש כל ענין הזה הוא מה שנתפרש כבר למעלה, איך כל הנהגת המחשבה העליונה היא רק לגלות אור השלם שלה, שתהא הטבה כללית בסוף הכל מתפשטת לכל, והאדם עם כל שאר הנבראים אינם אלא גילוי ההנהגה הזאת, שמלבד שהוא מנהג כך, רצה לגלות הנהגתו בבריאת האדם, ועשה האדם כך, ואחריו כל הנבראים, עד שהאדם בכל חלקיו רומז בכל מיני הנהגות שהקב"ה מנהג את בריותיו. ונכלל בזה כל מה דאפשר לדבר מן ההנהגה, פירוש גם הדבר הזה עצמו שתבוא ההנהגה, נרמזת ומתגלית בגוף האדם, גם זה תלוי בדמות האדם עצמו, וכן בסדרי הטבע וחקותיו.

ונמצא שהמצא ההנהגה למעלה, והמשכה לגלות בדרך זה באדם, והעשותה באדם, והמצא ממנו האדם, הכל תלוי בדמות אדם עצמו, ובצייר המחשבה העליונה דמות זה היה כל זה. ר"ל שהיתה מציירת ההנהגה בכל חקותיה.

נמצא לפי זה כל השיעורים הנראים משוערים במחשבה העליונה, הם הם הנבראים עם כל חלקיהם, כי שרשי הנבראים הם הם חקות ההנהגה ודרכיה, שלת

קל"ח

שורש לחלק מן הנבראים, צריך חק אחד בהנהגה, וכל הדרגות האורות הם כך, כי העולמות העליונים הם הם הנבראים מושרשים בשורש גדול, והתחתונים מהם, אותם הנבראים עצמן מושרשים בשורש קטן מן הראשון. והנה בתחלה המחשבה העליונה שיערה הנמצאים בלתי מתוקנים, ור"ל שיהיה בהם חלקים הרבה של רע, ולמעלה הם הם הנהגות של הפסד העתידים להפסיד אותם הנמצאים עצמם. והיו החלקים האלה כלולים בהם.

אחר כך שיערה הנמצאים האלה עצמם נפסדים ומבוטלים, דהיינו שאלה החלקים של רע שהיו מעורבים בהם היו מתגברים ושולטים וגורמים להם עצמם הפסד, ואז נראה בשיעור העליונים הנמצאים עצמם נפסדים ונבטלים מחמת החלקים של הרע ששולטים בנמצאים עצמם. והנה כיון שהיו הנמצאים בשיעור העליון וגם נפסדו, הרי ניתן להם מציאות של הויה והפסד. אך ההפסד בתחלה היה שולט וגובר, שלא היה מניח לנמצאים מציאות כלל. אחר כך שיערה המחשבה העליונה את הנמצאים האלה מתוקנים, אך לא לגמרי, אלא מתוקנים כמו שהן עתה, דהיינו שאינם חרבים אלא הוים וגם נפסדים.

והנה שיעור הנמצאים, כך הם הספירות שיש עתה אחר המתקלא כדלקמן. אך עוד ענין אחד צריך שתבין, והוא כי כמו כשהתגבר ההפסד, היה מחריב הנמצאים לגמרי, כן היה צריך לתקן תיקון היפך הקלקול, דהיינו שתשלוט ההויה לגמרי, שלא יהיה עוד מציאות לקלקול כלל. ואמנם בין חקות ההנהגה, גם חק זה יש שישתלמו הדברים בשלמות כזה, אלא שזה הדבר לא נהיה עדיין. והיינו שיצאו כל הדברים, כל מה שנותן להם המציאות. אך לא מה שנותן להם קיום נצחי, כי אדרבא עדיין כח ההפסד גובר שלא להניח שלמות זה להמצא. ואדרבא זה ההפסד הוא הגורם שהנמצאים לא יהיו מתקיימים בשלמותם, אלא יהיה להם הויה והפסד. לפעמים תגבר ההויה ותתארך, או להיפך יגבר ההפסד ויפסידם ח"ו. אך כשיצא השלמות לגמרי, וינתן חק זה לנמצאים להשתלם לגמרי, הנה יהיה ענינו שיבטל הרע ביטול גמור, וגם בנבראים עצמם יש חלקים שאינם בהם עתה, שהם מקבילים לשלמות הזה, ומגלים אותו.

והנה כאן שני ענינים יש: הס"א שהיא היפך ממה שנתקן, והיינו מה שנדחה מן הספירות. ויש הנשאר מן המלכין שלא נתברר עדיין.

הס"א היא מה שהיה נותן בנמצאים להמצא, כנגד זה היה נדחה מהם ההפסד שלא יחריבם, אבל לא היה עובר מן העולם, אלא שלא מפסידם באותו הזמן כמו שהיה החרבן בתחלה. אבל הוא מוכן להתעורר בזמן שהוכן לו ובגבול שהוכן לו. אך מה שלא נתברר, הוא שחלקי ההפסד מעכבים על ידיהם איזה חקות מן ההנהגות, שלא יהיה להם מציאות עתה. וכך חלקים בנפרדים. והם חקות השלמות, שענינם שלא יהיה עוד רע כלל, ואלה הם הבירורים שנתבררים תמיד, והריוח שמרויחים בכל יום כמו שיתפרש במקומו. וכשישלמו אלה להתברר ולהנתן להם מציאות, הנה יעשו כפי ענינם, דהיינו שלא יהיה עוד רע כלל ועיקר בעולם, ויהיה תיקון שלא יהיה שייך אחריו שום קלקול כלל ועיקר.

חלק ב'

הבחנה הא', כי אם לא היה קלקול בהם לא היה קלקול בעולם, וזהו מה שכבר פירשנו לך, כי שיעור הנמצאים בהפסדם הם הם המלכים שנתבטלו.

הבחנה הב', ואם תיקונם היה נשלם לגמרי היה סוף הכל, זהו מה שכתבנו ענין השלמות שצריך לצאת בנמצאים שיתקיימו.

הבחנה הג', אך בהיות שהיה הקלקול בא ואחר כך התיקון ולא גמור, והיינו שני ההתחלות ההויה וההפסד שפירשנו למעלה.

קל"ח

הבחנה הד', אלא בשיעור שהיה נותן שורש לקלקול ותיקון, כי זה פשוט כבר, שכל הדברים עשויים בשיעור מדוקדק. והיינו אם לא היה נעשה התיקון בכל אותם המדרגות שנעשה, לא היה אפשר לעבודת האדם להוסיף תיקון על תיקון, ואם היה נעשה יותר, כבר לא היה צריך עוד עבודה.

הבחנה הה', נותן שורש לקלקול ותיקון לסבב בעולם, שכיוון ששניהם בשיקול אחד, לפעמים נוסף זה ולפעמים נוסף זה.

הבחנה הו', וסוף הכל יהיה תיקון שלם שלא יהיה אחריו עוד קלקול כלל, היינו שהכוונה היתה מתחלה לתקן, אלא שרצה הרצון העליון להתחיל הוא, ולהניח תשלום הדבר ביד בני אדם. וכשכבר יהיה נגמר גם מעשה בני האדם, יהיה נמר המלאכה, ויהיה התיקון שלא יהיה אחריו קלקול כלל.

לח כללות ענין אבי"ע הוא עולם אחד עם שלושה לבושים, והיינו כי האצילות עצמו אינו שלם אלא עם לבושים. אמנם כשנבחין הלבושים כל אחד בפני עצמו, נקראים כל אחד עולם בפני עצמו. ובאמת יש לכל אחד פעולה בפני עצמה. נמצא כשנבחין בי"ע עם האצילות, לא יחשבו אלא ללבושי האצילות, וכשנחשבים לפי פעולותיהם, נקראים עולמות בפני עצמם.

חלקי המאמר הזה ב' ח"א, כללות ענין אבי"ע, והוא הענין הכללי שלהם. ח"ב, נמצא וכו', והוא ב' בחינות הנמצאים בהם לפי ענין זה.

חלק א

הבחנה הא', כללות ענין אבי"ע, ר"ל שאבי"ע אינם ד' עולמות של הדרגה מובדלים ממש זה מזה כמו שהם אורות אח"פ, אלא כולם ענין אחד. ראייה לזה כשאנו אומרים עולמות של הדרגה, צריך שכל עולם יהיה שלם בפני עצמו, עד שכל תחתון יהיה כמו עליון ממש, וכל כחות שבעליון יהיו בתחתון, אלא שיהיו בהדרגה אחרת, אך לא שיהיה שום פעולה פרטית לשום אחד מהם שלא יהיה בחברו. שאם כן, כמו שאם יפעול התחתון לבדו, היתה הפעולה חסרה חלק הפרטי אשר לעליון, כך אם יפעול העליון תהיה חסרה החלק של התחתון. אם כן אינו שהענין עצמו משתלשל ממדרגה למדרגה, אלא שהם הרבה מדרגות, כולם סבות לענין אחד הצריך לכולם. אך אבי"ע כל אחד נותן חלק אחד בפני עצמו בנבראים, דהיינו בריאה נותנת הנשמות, יצירה נותנת המלאכים, עשייה נותנת הגשמים. אם כן הנפרדים²⁴⁰ הם ענין אחד יוצא מסבות הרבה, שהם כל העולמות, לא דבר אחד משתלשל משורש לשורש.

ואם תאמר גם זאת הדרגה, כי הם הם הנשמות, הם הם המלאכים, הם הם הגשמים, אינו כן, שהרי אמרו (תיקו"ז כד ע"ב) אימא מקננא בכרסיא, ז"א מקנן בשית סטרין, שכינתא מקננא באופן. וכמו שאימא זו"ן אינם השתלשלות הדרגה זה מזה, אלא כל אחד ענין בפני עצמו, אף על פי שיוצאים בדרך השתלשלות. כן בי"ע אינם אלא ענינים בפני עצמם, שלכל אחד יש הפעולה שלו, ואלה הפעולות הם הם אותם שאמרתי, הוצאת נשמות מלאכים וגשמיים, שהם לפי אימא זו"ן. ועוד תראה שהנשמה עצמה היא באה ממש מד' עולמות אבי"ע, ואין נשמה שלמה בלא ד' חלקים: נשמה לנשמה ונר"ן.

ואלה אינם ענין אחד משתלשל בהדרגה, כי הם כחות משונים זה מזה, לכל אחד פעולה בפני עצמה. נפש היא הזנה את כל הגוף בכבוד²⁴¹, רוח העולה והיורד והעושה

- מאיר הפתחים -

²⁴⁰ עי' לעיל הערה 18.

²⁴¹ עי' ע"ח שער עג"י ג, ושער העגולים פרק ב, ושער ע"מ פרק ב.

קל"ח

ההרגשים כולם, הנשמה שופטת המחשבות השכליות במוח. אם כן נמצא אבי"ע כולם סבות מתחברות להמציא כללות אחד, דהיינו כללות הנפרדים²⁴², או כללות הנשמה. אם כן אינם הדרגה, אלא כיון שכולם מתחברים לעשות כללות אחד, נבין שהם כולם ענין אחד שצריך כל הדברים האלה להיות שלם בכל חלקיו.

הבחנה הב', הוא עולם אחד עם שלושה לבושים, כי יש בעוה"ז גוף ולבושיו, ושורש זה צריך שיהיה למעלה. והנה לבוש הוא מה שמכסה גוף אחד שכבר הוא שלם בכל עניו, שאין זה המכסה חלק מן הגוף כלל, ויכולים להמציא הרבה לבושים זה על גב זה, ששום אחד מהם אינו מוסיף דבר בעניני הגוף. וכן הם בי"ע לגבי אצילות, כי הלא כל ההנהגה כבר ידענו שהיא נשלמת באצילות, ושם נעשים כל הזיווגים, כל הענינים הצריכים לכל הבריות שבעולם, אלא שאינו מתגלה לתחתונים אלא מלובש בלבושים שהם בי"ע, שאינם אלא העלמים מסתירים את האצילות. וכבר שמעת שכל אבי"ע ענין אחד, שאינם לפי ענין ההדרגה לבד, אלא הם שלשת מעלימים אור האצילות, ומלבישים אותנו להניע אל התחתונים.

הבחנה הג', והיינו כי האצילות עצמו אינו אלא שלם אלא עם לבושו, כיון שמן הראוי הוא שיהיה האדם מלובש בלבושו, אם כן כשמדברים על דמות האדם העליון, נבינהו מלובש בלבושו, ועל כן כשאנו מוכירים אצילות, צריך להבין שיהיה לו הג' לבושים, דהיינו בי"ע, בבחינת לבושים וכדלקמן. והיינו שהאצילות אי אפשר לעשות אפילו מה ששייך לו אלא אם כן יהיו עליו בי"ע ללבושים, שנעשים לשכינה כנפיים, כמ"ש בזהר (&).

הבחנה הד' אמנם כשנבחינן הלבושים כל אחד בפני עצמו, היינו כי כל האורות העליונים לפי פעולותיהם, כך הוא ענינם. פירוש, לפעמים יש האורות שאינם אלא טפלים לאורות אחרים בפעולת מה, אך כל אחד בעצמו הם אורות גדולים כוללים עיקרים גדולים. וכשאינם נטפלים לאורות האחרים ההם, הם נקראים עיקרים, ואז צריך להבחין בהם חילוקים לפי ענינם בפרט. וכך הוא הענין בלבושים האלה, יש זמן שהם טפלים לאצילות, פירוש יש מציאות הפעולות הנפעלות בעולם שצריכים הלבושים להטפל לאצילות, ויש תנאי הפעולות שהם צריכים להיות עיקר בהם, ובבחינה זאת נבחנו בפני עצמם.

הבחנה הה' נקראים כל אחד עולם בפני עצמו, היינו כי כל פעולה הנמשכת שלמה בכל מדרגות הצריכות לה, נקראות המדרגות ההם עולם שלם, וכמ"ש למעלה. הבחנה הו' ובאמת יש לכל אחד פעולה בפני עצמה, והיינו הפעולות שפירשנו למעלה וכדלקמן.

חלק ב'

הבחנה הא', נמצא כשנבחינן בי"ע עם האצילות לא יחשבו אלא ללבושי האצילות, והיינו כמ"ש למעלה, הפעולות שאינם נעשות אלא באצילות ובי"ע טפלים להם, שאינם אלא נמשכים אחריו, ואין להם שום פעולה בבחינה זאת, נקראים לבושים.

הבחנה הב', וכשנחשבים לפי פעולותיהם נקראים עולמות בפני עצמם, היינו במה שמגיע אליהם לפעול, והוא גילוי הפעולה שנעשית באצילות.

לט עולם הנקודים היה כמו חומר אחד שממנו צריך לפרט אחר כך כל הפרטים, והיינו כי כל הנמצא בין למעלה ובין למטה, הכל הוא רק ענין אחד,

- מאיר הפתחים -

²⁴² עי' לעיל הערה 240.

קל"ח

בנוי מפרטים רבים. והוא איננו כללי, אלא אם כן כל פרטיו עומדים בו בשוה. כי כך כל הנברא הוא רק לכבוד הבורא²⁴³, והוא ענין כל פעל ה' למענהו (&), ובזה נכללות כל הבריות הטובות והרעות, כי הכל ענין אחד ומציאות אחת לבר של בריאה, המשלמת גילוי יחודו וכבודו של א"ס ב"ה.

אחר שביארנו ענין כללות אבי"ע, כדי לבאר על פי זה עניני עולם הנקודים, עכשיו נבוא לביאור עולם הנקודים לפי ענין זה.

חלקי המאמר הזה ב: ח"א, עולם הנקודים היה וכו', וזאת היא הנחה ראשונה בענין עולם הנקודים, שהוא כללות כל הנמצא אחר כך. ח"ב, והיינו וכו', והוא ביאור זה הדבר איך הוא.

חלק א

הבחנה הא', עולם הנקודים היה כמו חומר אחד, לפיכך לא נקרא לעולם הנקודים הדרגה, כי הוא רק כללות כל הנמצא בהדרגה אחר עולם העקודים, אלא שהכל היה עדיין כמו חומר שלא קבל שום צורה. ופירוש זה הדבר, שהוא חק אחד כללי, שאינו אלא מציאות כל מה שעתיד להמצא, פירוש שכבר שמעת איך העולם הזה של נקודים אינו אלא הכח הפרטי שיש בדמות האדם שעומד להוציא הרע, אך אין סוף הכוונה להוציא הרע, אלא שיחזור לטוב, אלא שאי אפשר לו לחזור לטוב בפועל, אם לא יהיה מתחלה רע בפועל.

והנה נבחין עתה פרטי הענין הזה, כדי שיחזור כל הרע לטוב צריך כל הנמצאים שנמצאו מן ראש האצילות ועד סוף העשיה, ואין דבר זה נשלם לא בספירות לבדם ולא בנפרדים לבדם, אלא זה וזה צריכים להשלים הענין הזה. ואדרבא בבחינה זאת, אין הפרש בין ספירה עליונה שבספירות, לנפרד שפל שבנפרדים, ששניהם הם רק לגילוי יחודו של א"ס ברוך הוא וברוך שמו לעולם ולעלמי עולמים. והיינו (&) כל פעל ה' למענהו²⁴⁴ כדלקמן.

והנה זהו הענין הראשון שנתגלה עתה באורות העינים²⁴⁵, והיינו מה שציינה המחשבה העליונה כל ההנהגות העליונות וכל הנפרדים גם כן, רק בבחינה זאת שבהם, שהם עומדים לגלות היחוד העליון בבחינת החזרת הרע לטוב. והנה תראה הפרש גדול בין ציור זה לכל ציור אחר בכל מדרגה שהיא, ועל כן אינו שוה עולם הנקודים לשום עולם אחר, לא שקודם לו ולא שאחריו, כל שאר העולמות הם נפרדים מצוירים במחשבה העליונה. אך הציורים הם מיני הנהגות, דרך משל אם עין האדם יצטייר במחשבה, ירצה לומר שנצטיירו שם מיני הנהגות בענין ההשגחה, שהם הם למטה העין של אדם בכל גווניו וחלקיו. אך בכאן נוסף שיש ב' ציורים, ציור התחתונים בדרך הנהגה כנ"ל, ועוד ציור

- מאיר הפתחים -

²⁴³ עי' & שענין הכבוד הוא התגלות וזה דווקא מידת המלכות*##

ספר לשם שבו ואחלמה - הקדמות ושערים - שער הפונה קדים פרק ב
אך ענין השעשוע והרצון אשר לזה. הנה מלמדינו הכתוב ג"כ ואמר. משלי ט"ז ד'. כל פעל ה' למענהו וכן יסדו שהכל ברא לכבודו. שכל הנברא לכבודו ברא. והיינו שיתגלה כבודו וקדושתו כי גילוי כבודו וקדושתו ית"ש הנה זה עצמו הוא עיקר כל הנועם והעונג והזיו והזהר וחמודת כל החמודות. ו

²⁴⁴

(3) מדרש הנעלם פרשת בראשית מאמר יהי רקיע

אמרו ליה, מאי דכתיב, ויעש אלקים את הרקיע ויבדל בין המים וגו'. מה צורך היה לו להקב"ה לעשות רקיע להבדיל בין המים. אמר להו, כבר כתיב, כל פעל ה' למענהו. לא ברא הקב"ה דבר שלא לצורך. היינו ההדגשה על ה"כל".

²⁴⁵ עי' לעיל הערה 223.

קל"ח

התחתונים לפי מה שהם. פירוש כי הרי שני מציאויות צריך שיהיו, והיינו שדמות האדם יתפרש בב' דרכים: א', בדרך הנהגה, ויהיה כל כך מיני הנהגות. ב', בדרך ציור מראה הנהגה, והם הנפרדים למטה. וצריך חק אחד כללי שיתן מציאות לזה ולזה, ולנפרדים עצמם צריך שימצא כח אחד גורם להם הצורה בדרך מה שהם מצטיירים, הוא העומד על הנפרדים עצמם, להעמידם בצורתם, והוא הנקרא בספר יצירה, צו"ר ט"ק²⁴⁶, ובו יש כח להוציא הנפרדים יש מאין, לפי בחי' שיהיו ענפים שלו בהיותו מין הארה אחת, שאין לה להוציא ענפים אחרים אלא נפרדים יש מאין לפי בחינתה.

ואמנם כח זה אינו נמצא בספירות מצד עצמם, פירוש אינו הדרגה אחרונה שבאורות הספירות, יען הוא נמשך לפי היש מאין שאינו הדרגה, כי בהמצא נפרדים שהם בריאה יש מאין, נמצא ההתפשטות מן הספירות עליהם להמציאם כמו ענפים להתפשטות ההוא. והנה יש הפרש בין מה שהיה נכלל בזה העולם מן דמות אדם בדרך הנהגות, ומה שנכלל בו מדמות אדם בדרך ציור המראה. כי אותו של הנהגות, היה יכול להמצא כולו בכל ענפיו שאינם אלא אורות כמו השורש, אך אותו של הנפרדים, לא היה יכול להמצא אלא הכח צו"ר ט"ק בפועל, וענפיו בכח, שכבר יש בטבעו ומחותו להוציא ענפים נפרדים ממנו לפי כל פרטיו. מה שאין כן שאר הספירות, שאין בטבעם אלא להוציא אורות אחרים שיהיו ענפים להם.

כלל הדבר שני מיני שרשים יש, יש שורש מוציא ענפיו במינו, ושורש מוציא ענפיו שלא במינו. וכלל שני שרשים אלה הוא עולם הנקודים, פירוש לא השרשים עצמם, אלא הסוג של שני מיני שרשים אלה, והוא חק המציאות של שני שרשים אלה עם כל תולדותיהם, הצריכים להמצא בהם. ונקרא זה התחלת כל אלה התולדות, שבאים גם כן בדרך הדרגה, מצב אחר מצב, שניהם תחלתם בנקודים, שהוא כמו חומר כללי להם, שמשם אחר כך יוצאים כל השרשים אחת אחת, ולובשים צורתם בפני עצמם, ומוציאים ענפיהם כל אחד בפני עצמו, הא כדאיתא והא כדאיתא.

- מאיר הפתחים -

²⁴⁶ בתי מדרשות חלק א - פרקי היכלות רבתי - פרק טז אות ד

ד וכיון שהיה אדם מבקש לירד למרכבה היה קורא אותו לסור"ה שר הפנים ומשביעו מאה ושנים עשר פעמים בטורסויא"י ה' שהיה נקרא טורסויא"י צורט"ק טורכיא"ל טופג"ר אשרויליא"י זבודיא"ל וזהרריא"ל טנדא"ל שוק"ד הוזיא"ל דהיבור"ן ואדירור"ן ה' אלהי ישראל: בתי מדרשות חלק א - פרקי היכלות רבתי - פרק מ אות ד

בחותם גדול וכתר נורא בשם אזבוג"ה שהוא חותם גדול ובשם צורט"ק שהוא כתר נורא ושםפירוש הראב"ד לספר יצירה - הקדמה

יבא מכתר עליון ועל ידו יעשה הכל לפיכך אמר בהם ולא אמר מהם. ולהיות כל היצורים אשר עלו במחשבת כתר עליון נצטיירו בחכמת היוצר ית' ע"ד משל כצורת הבנין בבנאי כי הוא הוא הפועל והוא הוא הצורה והוא התכלית. לפיכך נקראות כל הכחות המצוירות בחכמתו בשם אלהים שנאמר בראשית ברא אלהים כי בו נצטיירו כל הכחות שלשים ושנים כמספר הקו הסובב לאלכסון עשרה בקרוב. וצריך אתה לדעת ע"ד סוד הצורה שאמר כי ב"ה ה' (תפארת שבתוך הבינה) ולכן נקרא צורט"ק פי' קשר הצורות כי כל הצורות שנצטיירו בעולם ממנו נצטיירו. והזהר מאד בנפשך כי אמרי הנהספר לימודי אצילות - סוד הצמצום חלק שני

ול"ג דצ"ל אהדהניאל] יש בו ז' [נ"ל דצ"ל ד'] שמות והם חותמא דגושפנקא דשמיא ואלו הן מדרום] יש בו שם וחותם צורט"ק ויוצא מפסוק אלפא ביתא דתהלים הצ' מפסוק צרופה אמרתך מאוד ו' מן ואל תציל מפי דבר אמת ר' מן ראה עניי וחלצני ט' מן טוב טעם ודעת למדני ק' מן קראתיך הושיעני ואשמרה ונקודתו בניקוד מקורו ושם צורט"ק אע"פ שאמרנו שיוצא מפסוקי הא"ב אם הוא צורתך [נ"י צורתך] יוצא מפסוק [צור תעודה חתום תורה בלומדי וקויתי לד' [ישעיה ח' ט"ז] ואם

ספר עולת תמיד - שער המועדים

טובים לגאולה וישועה. הדין בא"ת ב"ש צט"ק והוא שם של כתר הנקרא צורט"ק. ההגוי בגימ' אזבוג"ה וגימ' דוד"י, וז"ש (שם ה, י) דודי צח ואדום. נלע"ד חיים כי אותיות הגוי לבדם עולים כך

קל"ח

יש להקשות אם כן, נקודים הוא הדרגה לאצילות, אם כן נמנהו בין העקודים והאצילות, והרי אמרנו למעלה שאין לו למנות כך, שאם היה כך, לא היה יכול להיות דבר המתבטל.

תשובה, ההדרגה הזאת אינה למנות עם הדרגת האורות ענפי א"ק, שאינה בסוג תחתיה, כי הדרגת האורות היא הדרגת דמות אדם מכח אל כח, מכח גדול לכח פחות ממנו. אך הדרגה זאת היא הדרגת כח אחד ממצב למצב שבו, ואין מתחלף ערך מצב אחד עם עולם העקודים מערך מצב אחר עמו.

נחזור לענין עולם הנקודים, הוא סוג המצא שני מיני שרשים אלה עם כל תולדותיהם, אורות אבי"ע לפי שורש אחד²⁴⁷, הנפרדים לפי שורש אחר. וזהו פירוש מה שתמצא תמיד שאנו אומרים שהכל נעשה מברורי המלכין קדמאין, כי כך יוצאים מן הסוד הזה האורות, כמו שיוצאים הנפרדים. ואמנם כל זה הוא רק בבחינת החזרת הרע לטוב, שבזה הוא שהכל שוים כנ"ל.

אבל אף על פי שאנו אומרים שהוא סוג. צריך להבין אותו יותר מסוג, דהיינו חומר אחד, וזה כמ"ש למעלה בענין הרשימו, כי הוא סוג בבחינת מה שכולל ענין כל הפרטים שיפרטו, אך נקרא חומר אחד²⁴⁸, והיינו כי הוא עצמו כללות כל העצמים הצריכים להתחלק כל אחד בפני עצמו לפי הצורה הראויה להם.

הבחנה הב', שממנו צריך לפרט אחר כך כל הפרטים, זהו מ"ש למעלה, שכל הנמצאים בין באורות בין בנפרדים אינם אלא פרטי הסוג הכללי הזה. חלק ב

הבחנה הא', והיינו כי כל הנמצא בין למעלה ובין למטה הכל הוא רק ענין אחד בנוי מפרטים רבים, בין למעלה ובין למטה, פירוש בין באורות בין בנפרדים.

הבחנה הב', והוא איננו כללי אלא אם כן כל פרטי עומדים בו בשוה, שכיון שהכונה בכאן הוא, שכל מה ששייך בו רע באיזה צד, יחזור לטוב, עד שמהחזרה הכללית הזאת, יתגלה ויראה אמיתת היחוד. הנה כל צד שחסר מאלה הפרטים, לא נשלמה עדיין הכוונה הכללית, שהוא גילוי היחוד הזה.

הבחנה הג', כי כך כל הנברא הוא רק לכבוד הבורא והוא ענין כל פעל ה' למענהו, הוא מה שאמרתי לך למעלה, שהענין הזה שאנו אומרים, שהוא כלל בנבראים הוא הכבוד העליון.

הבחנה הד', ובזה נכללות כל הבריות הטובות והרעות, כי כך נגלה היחוד מן הטובות מצד מה שמתחזק בהם הטוב, כמו מן הרעות מצד מה שאף על פי שהם רעות, הרי הם צריכים לחזור לטוב.

הבחנה הה', כי הכל ענין אחד ומציאות אחת לבד של בריאה, שלפי הענין שאמרנו, נמצא שנוכל לקרוא לכל הנמצא מעולם הנקודים ולמטה מציאות אחת לבד, שכל המדרגות שנזכיר אינם אלא חלקי המציאות הכללי הזה.

הבחנה הו' המשלמת גילוי יחודו, היינו כי כל המציאות בכל חלקיו, צריך כדי שיתגלה היחוד העליון בשלמות.

הבחנה הז' וכבודו של א"ס ב"ה, כי זהו גדר כל הענין הזה, מציאות העשוי לכבודו של א"ס ב"ה, לגלות כבוד יחודו במציאות הזה.

- מאיר הפתחים -

²⁴⁷ היינו האבי"ע בתיקון? עי' פתח מ.

²⁴⁸ אחר?

קל"ח

מ זה החומר הכללי היה לו ליחלק לפרטיו, ואז ראשית הכל היה המונח הכללי ונקרא אצילות עם שלושה לבושים. ואחר כך היה מגיע שליטה לכל לבוש בפני עצמו, והיו נקראים שלוש עולמות בי"ע, כי האצילות מתוקן בתיקוניו, הוא שורש הכל. ובי"ע מוציאי תולדות האצילות, כל אחד מוציא תולדה בפני עצמו הראוי לו, וכולם אינם אלא תולדות מה שיש באצילות כבר.

אחר שנתבאר איך עולם הנקודים הוא חומר אחד שצריך ליחלק לפרטיו, עכשיו נבאר מה ששייך בענין התחלקו לפרטים.

חלקי המאמר הזה ב' ח"א, זה החומר הכללי, והוא ההנחה בכלל בענין התחלקות החומר לפרטים. ח"ב, כי האצילות וכו' והוא ביאור וטעם זה הענין.
חלק א

הבחנה הא', זה החומר הכללי היה לו ליחלק לפרטיו, כי התחלת המציאות הוא החומר לבדו²⁴⁹, אחר כך צריך שינתן מציאות לכל פרט בפני עצמו, לפי הענין והצורה הראויה לו כנ"ל.

הבחנה הב', ואז ראשית הכל היה המונח הכללי החומר הראשון הזה, הוא כלל אורות הס"ג היוצאים מן העינים, שמהם אנחנו מדברים. וכדי להשתלם יציאת כל פרט מן החומר הזה, צריך שימצאו כל הנמצאים העליונים והתחתונים, כי החומר הוא חומר לכל כנ"ל. אך ענין הראשון מה שצריך לצאת בהתפרט החומר לפי ענין השתלשלות ההנהגה, הוא כח אחד כללי שיכלול הכל כאחד. אך שחלק מן הפרטים האלה שנכללים בו יהיו בדרך עיקר, והשאר טפלים אליו להשלים ענינו. וכל זה נקרא רק פרט אחד, שהרי אין ענין זה נשלם אלא בחק אחד לעיקר, והאחרים לטפלים לו. ותראה מה שבין המונח הזה לחומר הכללי, החומר הכללי הוא כולל כל החוקים וכל הנמצאים לפי [מה] שהם מושלמים בכל תנאיהם, וזה המונח אינו בכלל אלא ענין אחד בדרך עיקר, והאחר טפל להשלים ענינו.

הבחנה הג', ונקרא אצילות עם שלושה לבושים, והיינו אצילות הוא העיקר, וג' לבושים הם הטפלים, ואחריהם נמשכים גם הנפרדים²⁵⁰.

הבחנה הד', ואחר כך היה מגיע שליטה לכל לבוש בפני עצמו, וזהו תשלום ענין החומר הכללי, שהוא כולל כל החלקים לפי מה שהם, ונכלל בזה להיות כל לבוש שולט בפני עצמו ועושה את שלו, שכל מה שהוא עושה, אינו אלא תנאי אחד ממה שנבחר בכללות ההנהגה, שהוא האצילות עם כללות ענפיו.

הבחנה הה' והיו נקראים ג' עולמות בי"ע, והיינו כמ"ש כבר למעלה, כי כל מה שניתן לו שליטה בפני עצמו, קונה שם בפני עצמו, ומגלה כחותיו בפני עצמו. כי מה שכשהוא נטפל לאחרים אינו נקרא בשם בפני עצמו, אלא כמו חלק קטן מן האחרים שהוא נכלל בהם.

חלק ב'

הבחנה הא', כי האצילות מתוקן בתיקוניו, שלעשות פעולותיו צריך כל מה שיש בו, וגם שיהיה לבוש במלבושיו²⁵¹.

- מאיר הפתחים -

²⁴⁹ היינו תהו? עי' רמב"א, שם.

²⁵⁰ עי' לעיל הערות 18 ו-247.

²⁵¹ היינו תיקון הבי"ע עי' לעיל הערה 247.

קל"ח

הבחנה הב', הוא שורש הכל, שאצילות ענינו הוא הכנת כל הדברים בתחלה בבחינת כל המדרגות ותיקוניהם הצריכים להמצא.

הבחנה הג', ובי"ע מוציאי תולדות האצילות, שזהו גדרם של בי"ע ממש, להוציא פעולות האצילות.

הבחנה הד' כל אחד מוציא תולדה בפני עצמו הראוי לו, והיינו שלפי מהות העולמות בבחינת תיקוניהם ומציאותם, הם מוציאים מן האצילות פעולות לפועל. והדברים הולכים בהדרגה, כי כה מה שמוציאה היצירה, הוא פחות משל בריאה. אך מלבד ההדרגה, יש להם ענינים כל אחד מוציא תולדה בפני עצמו, אלא שכוחם הוא הנבחר בערך ההדרגה.

הבחנה הה', וכולם אינם אלא תולדות מה שיש באצילות כבר, שאין נוסף מהם שום דבר חדש ממש, אלא המשכת איזה ענין מעניני האצילות.

מא המונח הזה הכללי היה צריך לקבל אורו בתחלה בסוד הקו המתחבר עם הרשימו, אך בתחלה היה צריך להשתלם, כי מפני כך היה הצמצום בתחלה כדי שימצא מקום לרע שיהיה ניתקן, וסוף הכל יהיה טוב, ולכן האור שהוא מן הא"ס ב"ה, צריך להמתין גם כן שיהיה הכלי נשלם, שבו מושרש ענין הרע, ואחר כך יאיר בו, ואז יהיה הכל נשלם. על כן לא נתחבר בתחלה האור עם הכלים, אלא נעלם למעלה, עד שישלימו הכלים את ענינם, והוא שיתנו מקום לרע לשלוט, וגם תשלם שליטתו ויבוא תיקונו, לחזור הכל לטוב, אז יאיר בו האור.

אחר שבארנו ענין הנקודים והנכלל בהם, צריך לבאר מה שנעשה בהם בבחינת הוייתם וביטולם.

חלקי המאמר הזה ב' ח"א, המונח הזה הכללי וכו', והוא ענין חיבור שהיה צריך האור להתחבר עם הכלים לפי טעם ההנהגה. ח"ב, על כן לא נתחבר, והוא המעשה איך שנעשה על פי טעם זה.

חלק א'

הבחנה הא', המונח הזה הכללי היה צריך לקבל אורו, והיינו כי כל הפרטים שהיו יוצאים מן החומר הראשון, הנה היו כולם בסוד הרשימו, בבחינת כלים. ואחר כך היה צריך לינתן בהם פנימיותם בבחינת הקו, כמפורש למעלה במקומו.

הבחנה הב', בתחלה, והיינו כי הראשון שיצא מן החומר היה זה, ומיד אחר צאתו היה צריך להשלים ענינו בסוד אור זה.

הבחנה הג', בסוד הקו המתחבר עם הרשימו, והוא מ"ש כבר, איך ענין זה הולך בכל המדרגות, להיות ההנהגה חקוקה בסוד הרשימו, ומתחבר בה הקו לשלוט בהם לפי ענינו וכדלקמן.

הבחנה הד' אך בתחלה היה צריך להשתלם, כי הנה כבר שמעת איך הקו והרשימו הם שורש לגוף ונשמה, ונפרש עתה הענין בגוף ונשמה בתחלה. הנה הגוף הזה הוא גוף עכור, וגם בו מושרשים כל עניני הרע, כל החטאים וכל מדה רעה. אבל הנשמה היא טהורה, אלא היא סגורה במאסר הזה, המבדיל אותה מן האור העליון, והיא עצמה אינה יכולה להאיר אורה כראוי ופעולתה בגוף, לזכך אותו ולטהר אותו מן העכירות שלו.

קל"ח

והעיקר בהחזרת הרע לטוב, שמה שהיה רע שיתוקן לטוב, ומאירה היא מתוכו, והיא תהיה העיקר, ותהיה מתפשטת הארתה כראוי ונקשרת באור העליון ומתענגת בו, והגוף עמה. והנה שורש כל זה למעלה הוא בקו ורשימו כנ"ל, דהיינו הרשימו הוא מדה אחת נולדה מהעלם השלמות והיחוד, בה תלויים כל עניני הדינים, ובהם כל עניני הרע כמפורש למעלה. ובזה הדרך נבראו העולמות, ואין זה לפי השלמות, אלא אדרבא העלם השלמות הוא. ונמצא שלמות הרצון העליון רחוק מן הענין הזה, ואין אורו השלם מגיע להתגלות בדבר הזה. והקו הוא שורש הנשמה, הולך בכח יחודו לשלוט על כל חלקי הרשימו, ולהראות סוף שכל מה שנראה היפך מן האמת בכח ההעלם, הנה חוזר להראות האמת ולגלות יחודו העליון, וזה יעשה בפועל כשיהיה שלמות העולם לגמרי, שכל רע חוזר כבר לטוב, שזהו פעולת הקו.

ואז אין הרשימו עוד ענין מרחיק שלמות העליון ממנו, כי אדרבא זה המראה כח אמיתת שלמותו, בהתקן כל החסרונות, שלכאורה היו נראין בעולם²⁵², ובהתגלות יחודו נתקנו. וכבר בארנו שענין מה שהקו מתקן את הרשימו, הוא השלמות הנראה אפילו בתחלה ברצון העליון, אלא שזה גילוי בפועל, ובהבחנה פרטית. והנה, אז שלמות העליון מגיע אל ענין הקו והרשימו, שהם האור הבורא את העולמות, עד שנמצאו העולמות שנבראו מהם נהנים משלמותו הנצחי, וזהו הנצחיות והנעת השלמות הזה אל ענין הקו והרשימו, הוא כענין האור העליון הצריך להגיע אל הנשמה שהיה נמנע מפני הגוף הבלתי מתוקן. ואחר כך מגיע לה כשהוא מתוקן, ונודע שהעיקר הוא היחוד, דהיינו הקו כנשמה בגוף המאירה בכל אורותיה, כך היחוד השלם מתגלה בכל עניניו כראוי. וכמו שהגוף מפל לנשמה, מזוכך ומאיר, כך הרשימו מפל לקו, והוא כבר מתוקן, שאין רע יוצא עוד ממנו, אלא אדרבא הוא עומד לגלות שלמות היחוד, בהראותו החסרונות שנתקנו בכח היחוד. ונראה שזה הענין, אף על פי שהיה לו כל כך שליטה, הוא ענין אחד קטן שרצה בו הא"ס ב"ה, להראותו כדי להראות בו שלמותו, שיתענגו בו הנמצאים, והיינו להראות החסרונות שהיו יכולים להיות לולי יחוד שלימותו, והתיקון שתקנם היחוד השלם, ותראה תשלום ענין זה כנשמה וגוף, כי החיבור שצריכה להתחבר הנשמה בגוף, הוא החיבור השלם והקיים, והוא מה שיהיה אחר התחיה.

והכונה ממש על דרך זה, אם לא היה אדרה"ר חוטא היה גופו טהור ונתקן גופו ברגע אחד, ואחר חטאו היתה הזוהמא בגוף האדם, והנשמה אינה מתחברת עמו חיבור שלם, אלא אדרבא מסתלקת ממנו, והיינו המיתה. ואז הגוף נמצא לבדו, ומוציא כל הרע שיש בו. והרע ההוא שולט וגובר, עד שהשלים להוציא כל הרע שיש לו להוציא, ואז הוא זמן שיכול להבנות בטהרה, וזה בתחית המתים, שאז יחזיר ויבנה, ואז תכנס בו הנשמה להיות עמו בתמימות לנצח נצחים, ומאירה בו הארה אחר הארה, עד שתעלה אותו לעליה העליונה הראויה לו.

והנה גם בתחלה כשהיתה בגוף קודם המיתה, היתה נותנת לו הארה מה שנותנת אדרבא לפי הארה שנותנת לו אז, כך הוא מה שנותנת אחר כך אחר התחיה, כי כל אחד כפי מעשיו, כך מזדכך ומאיר. והנה כל זה הוא למעלה בקו ורשימו. הנה קודם שיתחבר הקו ברשימו חיבור ממש, שילך הכל בדרך אחד, צריך להניח לרשימו שיעשה את כל שלו, והוא שיוציא בפועל הרע שיוכל להיולד מהשתלשלותו, ואחר כך יטהר ממנו כדלקמן, ואז יתחבר בו הקו חיבור שלם כמו מתחילה, שהוא נכנס בו כפי הארה שהוא מאיר קודם שבירת הכלים, כך הוא מאיר אחר כך בתיקונם. והנה כשיהיו הכלים נטהרים

- מאיר הפתחים -

קל"ח

מן הרע, יאיר בתוכם הקו, ותגבר הארתו תגבורת אחר תגבורת, עד שיזדכך לגמרי, ויהיה התיקון השלם העתיד להיות בסוף הכל. ונמצא שאין לאור להתחבר עם הרשימו²⁵³, אלא אם כן נשלם, פירוש שהוציא את הרע וגם נטהר ממנו.

הבחנה ה' כי מפני כך היה הצמצום בתחלה כדי שימצא מקום לרע שיהיה ניתקן, וסוף הכל יהיה טוב, אפילו לפי סדר הטבעי, צריך שלא יתחבר הקו אל הרשימו, כי אם אחר ההתברר מן הרע כנ"ל, כיון שהם בהדרגה, והוא כי הצמצום עצמו שממנו נולד הרשימו, כבר אמרנו שהיה בדרך זה, שיהיה בתחלה הרע יוצא, ושאר כך הרע הוא עצמו יחזור לטוב. אם כן הרשימו לא נקרא שנשלם ענינו עצמו אלא אם כן הוציא הרע, ואחר כך יעמוד לחזור לטוב. אם כן חיבור ממש צריך שלא ימצא, אלא אחר שהוציא הרע. ואחר כך יתקן בסוד החזרה לטוב. שאחר שהשלים הרשימו, יתחיל הקו הבא אחריו.

יש להקשות, אם כן לא יכנס כלל אלא אחר הבירור. תשובה, כניסה וחיבור הם שני דברים, אדרבא ליכנס יכול ליכנס מיד, אלא שצריך להניח לו שליטה, עד שישלים ענינו שלא יבטלם באמצע, ולכן אינו מתחבר בו לזככו ממש ולהעלותו בעליותיו, אלא אחר שהשלים ענינו, אלא שצריך שיתחיל להאיר מתחלה וכדלקמן.

הבחנה ה' ולכן האור שהוא מן הא"ס ב"ה צריך להמתין גם כן שיהיה הכלי נשלם שבו מושרש ענין הרע ואחר כך יאיר בו, היינו מטעם שפירשתי, שלפי הסדר ראוי כך, כי הצמצום הוא מה שנתחדש, והא"ס ב"ה רוצה לגלות קדמותו, שיוודע שאין החידוש הזה אלא העלם אחד שהוא רוצה בו, שיהיה ניכר מתוכו שלמותו, וכנ"ל במקומות רבים. ועל כן יש לו להמתין שיעשה הצמצום כל ענינו, ואז ילך להחזיר הכל אל יחודו, ולהראות שלמותו בכל הענינים האלה.

הבחנה ה', ואז יהיה הכל נשלם, שלתשלום כל המלאכה הנרצית צריך כל זה, שיעשה הצמצום כל ענינו, ולא די זה, אלא שבסוף כל הענינים יאיר אור הא"ס ב"ה וכמפורש למעלה.

חלק ב'

הבחנה הא', על כן לא נתחבר בתחלה האור עם הכלים, היינו שכך היה המעשה סוף סוף, שהאור נעלם למעלה, כי אף על פי שנכנס, לא היה יכול להתחבר, אלא חזר ונתעלם וכדלקמן.

הבחנה הב', אלא נעלם למעלה,²⁵⁴ והרי זה כמו הנשמה שעומדת למעלה בג"ע, כל זמן שהגוף נטהר בעפר ומוציא הרע ממנו, וגם מלמעלה מאירה על הגוף מה שצריך בזמן ההוא. וכך בכלים האלה וכדלקמן. ואמנם התעלם האור בין למעלה ובין בגוף, הוא הסתתרו במקום טהור, שאין שם אחיזה לס"א²⁵⁵, כמי שמסתופף במקום אחד, וממתין עד שיעשה איזה מעשה, שיהיה לו בין כך ובין כך יש לו מקום ללון בו. כך הנשמה בג"ע והאורות למעלה, הם נאספים אל בית מלון, שאין יכול פגם להגיע להם שם, עד שיעשה מה שצריך לעשות בכלים ובגוף.

הבחנה הג', עד שישלימו הכלים את ענינם, דהיינו שיעשו מה שמושרש בחוקם לפי מה שהם.

- מאיר הפתחים -

²⁵³ היינו בתחתית, עי' לעיל הערה 72.

²⁵⁴ היינו שרק נתגלה דרך המלכות, והוא סירס את הזכר.

²⁵⁵ עי' כללים פרק ז, ז"ל:

קל"ח

הבחנה הד', והוא שיתנו מקום לרע לשלום, וגם תשלם שליטתו, שהרי כל אלה המדרגות, כולם קבועות בחק הכלים כמפורש למעלה.
הבחנה הה', ויבוא תיקונו לחזור הכל לטוב, אז יאיר בו האור, והוא מה שנכנסו אחר כך בזמן התיקון וכדלקמן.

פתח מב

תיקון הכלים היה הולך ונעשה מעט מעט, וכפי מה שהיו ניתקנים, כך היה האור הולך ונכנס בהם. סוף תיקונם יהיה לעתיד לבוא, וכן סוף כניסת וחיבור האור בהם.

אחר שבארנו שהאור אינו נכנס אלא בתיקון הכלים, עכשיו צריך לפרש איך הוא מציאות הכנסו לפי ענין זה.

חלקי המאמר הזה ב' ח"א, תיקון הכלים וכו', והוא פירוש מה שנעשה עד עתה. ח"ב, סוף תיקונם, והוא פירוש מה שעתיד עוד לעשות בהם להשלים ענינם.

חלק א'

הבחנה הא', תיקון הכלים היה הולך ונעשה מעט מעט, כי לכאורה יקשה, איך אנו אומרים שאין האור נכנס אלא כשיהיה נטהר הכלי, והרי ידענו שעדיין לא נשלם בירור השבירה וכדלעיל, אם כן למה נכנסו אורות בכלים אפילו אחר התיקון, שהרי לא נשלמה הטהרה. תשובה לזה, שאין התיקון נעשה בבת אחת אלא בהדרגה, כי התחיל מזמן התיקון והולך, ונעשה דבר יום ביומו, שהם הבירורים החדשים שנבררים בכל יום, ולפי התיקון הנעשה, כך האור נכנס ובא כדלקמן.

הבחנה הב', וכפי מה שהיו נתקנים כך היה האור הולך ונכנס בהם, כי הנה מיד שהגוף יחזור ויבנה אחר תחית המתים, הנה הנשמה תכנס בו, ותתחיל להתחבר עמו. ועם כל זה, כמה עליות יש עד שתגיע לסוף הענין. ונמצא שכפי הטהר הגוף, כך הנשמה באה ומתחברת. כי צריך להטהר תחלה מן הזוהמא, ואחר כך אפילו מרושם הזוהמא, וכן כמה פרטים בענין הזה. ובכל פעם נוסף הארה בנשמה. כך הוא למעלה, בתחלה האור נכנס והוצרך לחזור ולצאת, אחר כך נתקנו חלקים מן הכלים, והתחילו האורות לבוא בתוכם. וכל מה שהולך הכלי וניתקן יותר חלקים, גם האור נכנס ובא יותר. וכשישלים הכלי להתברר בכל חלקיו, ישלים כל האור ליכנס. אך הזיכוכך מה שכל כלי מזדכך והולך, זה הוא בסדר העליון שזכרנו.

חלק ב'

הבחנה הא', סוף תיקונם יהיה לעתיד לבוא, וזה הדבר כבר נתבאר למעלה, שאין הרע חוזר לטוב אלא לעתיד לבוא, והוא בסוף ההנהגה, אחר שכבר קבלו כל החוטאים עונשים גדולים, וישראל נתחזקו באמונתם, אפילו באורך הגלות ובמרירות הגדול הזה, הם דברים קוראים ליחוד להתגלות, ועל כן בסוף שליטת הרשימו, שאז נעשו אלה הענינים, יהיה סוף בירור הכלים, שזהו מה שכופה הרע ומחזירו סוף סוף לטובה, והוא בגודל אמונתם של ישראל בגודל הגלות.

הבחנה הב', וכן סוף כניסת וחיבור האור בהם, כן האור משלים להכנס ולהתחבר לגמרי, והיינו סוף העליות כנ"ל.

פתח מג

קל"ח

הרע לא היה מושרש כי אם בסוד הלבושים דאצילות, שהם ב"ע, ולכן כדי להשלימם, הוצרך לפרטם לכל עניניהם, שיניחו בתחלה מקום לרע, לפי מה שהיה מוכן בהם, וסוף סוף יחזרו לתקן כל הקלקולים. עכשיו צריך להשלים הדבר כסדר מה שהיה בכלים האלה, ועתה צריך לפרש יותר בפרט עניניהם, והעיקר ענין הרע שהיה מושרש בהם.

חלקי המאמר הזה ב' ח"א, הרע לא היה מושרש וכו', והוא שורש הרע היכן היה. ח"ב, ולכן כדי להשלימם, והוא מה שצריך להיות בכלים האלה לפי ענין זה. חלק א'

הבחנה הא', הרע לא היה מושרש, היינו כי באצילות, אין שם יש אלא שיעורי המחשבה שהם הספירות. אך ההוצאה של הענפים תלויה בבי"ע. וכבר בארנו ענין ב' השרשים: שורש הוצאת הענפים ממין השורש, ושורש הוצאתם שלא במינו, דהיינו נפרדים²⁵⁶. ודבר זה הוא לכל אחד מבי"ע. נמצא, כי הרע נמצא שם בפועל בענפים שלהם, מה שאין כן בענפי האצילות, שהם האלקות עצמו, שאין שייך שם רע כלל²⁵⁷.

הבחנה הב', כי אם בסוד הלבושים דאצילות, ויש לענין זה ב' הוראות: א', בסוד דמות אדם, שהדבר היותר היצון הוא הלבוש, וגם למעלה הוא כך. וגם שאינו עצם האדם, אלא מה שהוא רוצה להתלבש בו. וכן למעלה, עצם האורות הוא באצילות, ובי"ע הם הלבושים שהאור רוצה להתלבש בהם, ונחשב כמו מקרה לעצם האורות. ורק מצד זה יש ענין הרע שאינו מצד עצם האורות עצמם, אלא מצד הלבושים שהיו רוצים להתלבש. וחויז מאותם הלבושים, אין בהם חושך ופגם כלל. הב', שאף על פי שאין הרע אלא מבי"ע כנ"ל, עם כל זה נחשב באיזה צד גם לאצילות עצמו²⁵⁸, יען הם לו לבחינת לבושים כנ"ל. פירוש שאם היו רק עולמות בפני עצמם בדרך הדרגה, הנה היה הוא נשגב מהם ולא נחשב כלל, אבל מצד שהם לבושים שלו, טפלים לו, לשיהיה הוא שלם כנ"ל, על כן נחשב הדבר גם לו.

חלק ב'

הבחנה הא', ולכן כדי להשלימם, והוא ענין שפירשנו למעלה, שלעשות הכלים את כל שלהם, צריך כל אלה הדברים.

הבחנה הב', הוצרך לפרטם, שלא די שיהיו בבחינת לבושים לאצילות, כי הם טפלים, ואין המעשה שלהם נעשה בפרט כמו שראוי. אך ענין הוצאות הרע הם במעשיהם, בפרט כשניתן להם שליטה ופועלים, כיון שהכל הוא רק מצדם כנ"ל, אם כן צריך שיצאו מבחינת לבושים לבחינת שליטתם, שאז עושים מעשיהם, ואז יוציאו הרע. הבחנה הג', לכל עניניהם שצריך שיצאו כל מיני הפרטים שבהם, ובזה תלוי כל הנמצא עתה בעולמות וכדלקמן.

הבחנה הד', שיניחו בתחלה מקום לרע, והוא כל עניניהם בשבירה²⁵⁹. הבחנה הה', לפי מה שהיה מוכן בהם, דהיינו כל מה שנעשה בשבירה, הכל הוא גילוי ענינם, מה שהיה כבר כלול באלה הלבושים לענין הוצאות הרע. הבחנה הו' וסוף סוף יחזרו לתקן כל הקלקולים, הוא כל מה שהולך לדרך התיקון, דהיינו כניסת האור בכלים, שגם זה הוא מה ששייך לכלים עצמם כנ"ל.

- מאיר הפתחים -

²⁵⁶ עי' לעיל פתח ללט ומ, והערה 247.

²⁵⁷ עי' לעיל הערה 185.

²⁵⁸ יש מקום של קלי' דאצילות הוא בבי"ע.

²⁵⁹ עי' שער השבירה בע"ח.

קל"ח

פתח מד

האורות אינם מוציאים תולדותיהם עד שיעמדו בערך אליהם, כי אור גדול לא יקרא עילה לנברא אחד קטן, כי לא יצא ממנו לעולם. שהרי המאציל ית"ש שם חק ההדרגה, ולפי זה, הדין שנתגלה ברשימו, לא הגיע למדרגה שיוכל ליקרא סיבה כלל אל הס"א, עד שהגיע לעשות הכלי בנקודים, כי למעלה מזה לא נראה שום ענין שייך לעניני הס"א כלל. אך בנקודים נגלה איזה דבר שיש לו שייכות לענינה, כי רק כאן היה המונח הכללי של כל אבי"ע האלה, המגיעים עד הגשמיות, ועד סוף כל הנמצא, כיון שאמרנו שבספירות האלה היה שורש לעניני הרע, עכשיו צריך לפרש שורש זה מה הוא.

חלקי המאמר הזה ב' ח"א, האורות אינם מוציאים, ומבאר מתי אור אחד נקרא סיבה לענין אחד. ח"ב, ולפי זה הדין, ומבאר הענין הזה בנידון דידן.
חלק א'

הבחנה הא', האורות אינם מוציאים תולדותיהם עד שיעמדו בערך אליהם, והיא ההקדמה שהבננו בכל הנזכר במאמרים הראשונים, שברצות הרצון העליון חק ההדרגה, הנה רצה שכל אור יעמוד בערך עם התולדה, שזה נקרא דרך סיבה ומסובב, שאין הסיבה נותנת אלא מה שיש בה, ואין מסובב יוצא אלא לפי ענין סיבתו. ועיקר הידיעה הזאת הוא בכאן, כי כאן צריך להבחין שורש עניני הרע, שלא הוזכר אלא פה. ואין זה אלא לפי חק ההדרגה. כי כבר לתכלית זה, היו הולכות כל המדרגות, אלא שלא הגיעו להיות בערך אלא כאן. וההקדמה היא, שאף על פי שהוצאת התולדות, היא לאורות בכלל, פירוש לספירות, שהם מה שרצה להמציא הא"ס ב"ה לברוא בהם הנבראים. אך צריך שכל אחד יהיה בערך אל התולדה שיש לו להוציא, ולכן צריכות ההדרגות, וצריכים התיקונים, וההעלמים הגילויים, הכל כדי להעמיד האור בערך ראוי העומד להמצא ממנו התולדה.

הבחנה הב', כי אור גדול לא יקרא עילה לנברא אחד קטן כי לא יצא ממנו לעולם, אף על פי שבכלל מאתים מנה, והעליון נכלל בו התחתון, אינו נקרא סיבה כיון שלא יוולד משם²⁶⁰.

הבחנה הג', שהרי המאציל ית"ש שם חק ההדרגה היינו מה שבארנו למעלה שאין לומר שאי אפשר למאציל ית"ש לעשות אלא כן ח"ו אלא אחר שרצה בהדרגה לפי ההדרגה הענין הוא כך
חלק ב'

הבחנה הא', ולפי זה הדין שנתגלה ברשימו לא הגיע למדרגה שיוכל לקרא סיבה כלל אל הס"א והיינו תירוץ שאין אומרים שורש לס"א אלא בנקודים אף על פי שכבר הדין נתגלה למעלה כי הדין למעלה לא היה בערך עם הס"א כלל ועיקר

הבחנה הב', עד שהגיע לעשות הכלי כי כבר שמעת ששורש הרע הוא בכלים כמו שהוא גוף האדם כי הכלי הוא הסיבה לגוף וכנ"ל

- מאיר הפתחים -

²⁶⁰ עי' מבר"ש יג ע"ד שזה בגדר א"ס.